

STUDIA

UNIVERSITATIS BABEȘ - BOLYAI

EPHEMERIDES

1

EDITORIAL OFFICE: Gh. Bilașcu no. 24, 3400 Cluj-Napoca ♦ Phone 064-40.53.52

SUMAR - SOMMAIRE - CONTENTS - INHALT

Doru POP, Nașterea subiectului privitor ♦ The Birth of Seeing Subject	3
Rodica O. MOCAN, Tiparul de la Gutenberg la publicația electronică ♦ From Guttenberg to Electronic Publishing	15
L. Ray Patterson, The Theory of American Copyright Law	23
Kent R. MIDDLETON, Copyright Issues in Digital Publishing.....	39
Victor URSA, Scurte considerații cu privire la istoria și starea actuală a dreptului de autor din România	61
I. Maxim DANCIU, The Copyright in Fine Arts and Architecture in Romania	71
Radu CLONDESCU, The Composers's Union and Authors' Rights	77
Gabriel VASILIU, Dacoromania (Istoricul unor/unei reviste) ♦ Dacoromania (Die Geschichte einer Zeitschrift)	83
Vasile CIOBANU, Presa Săsească în perioada 1919-1944 ♦ Diesiebenbürgisch - sächsische Presse in der Zeitspanne von 1918 bis 1944	87
Liliana MIHUȚ, Excese ale multiculturalismului în SUA ♦ Excess of Multiculturalism in the USA	115
Silviu G. TOTEECAN, Neighborhood - The "Soul" of Identity Being ♦ Vecinătatea - "Sufletul" ființei identitare	121

Andreea MOGOȘ, Elemente de ritual religios în naționalismul populist a lui Gheorghe Funar ♦ Structures of Religions Ritual in Gh. Funar's Nationalism	131
Flaviu Călin RUS, Das Interview.....	139
Rodica MOCAN, Considerații generale despre învățământul la distanță ♦ On Distance Learning	169
Călin RUS, Ziele und Funktionen der Evaluation ♦ Aims and Functions of Evaluation.....	179

NAȘTEREA SUBIECTULUI PRIVITOR

DORU POP

ABSTRACT. The Birth of the Seeing Subject. The essay is describing a map of the main concepts in the philosophical work of Michel Foucault concerning the relations between the viewer and the objects both in the metaphysical and in the speculative universe. The topics are: the perceived viewer (voir/ percevoir), the power of sight (voir/ pouvoir), observation and perception (voir/ percevoir), the spectacle of the body, exterior representations, the captive sight and the clinical sight. At the end the author is showing the means by which in modernity sight has taken over all the power structures of knowledge and the way the eye replaced rationality in the methods of creating discursive authority within the field of self representation.

Privitorul privit (voir/ savoir)

În deja celebra descriere a tabloului lui Velasques, *Las Meninas*, Foucault¹ sintetizează problematica de ansamblu a concepției sale asupra rolului privirii în raport cu puterea și mai ales în “genealogia sinelui”. Preocuparea - dezvoltată și în *Le Souci de Soi* - rămâne descoperirea modului în care s-a produs transformarea sinelui clasic în subiectul modern. Evoluția subiectului este dominată de mecanismele puterii și de apariția aparatelor de reglementare și disciplinare ale viului - unde relația dintre existență și tehnologie, ca și modificarea acestei relații, guvernează relația dintre obiect și subiect. Dacă pentru omul pre-modern propria viață constituia obiectul unui tip de cunoaștere din care lipsea el însuși, schimbarea raporturilor și a mecanismelor perceptuale a condus și la modificarea identității individului, ca și a relevanței lui în cadrul universului.

Relația nu mai este unidirecțională, între un observator care privește detașat fenomenele (formele lumii sau manifestările proprii ființei) și privitorul care este la rândul său privit de obiectul analizei sale apare o separație secundară, ce urmează separației din *Meditațiile* carteziene. De altfel, Foucault exprimă

¹ Michel Foucault, *Cuvintele și lucrurile*, București, Univers, 1996, versiunea franceză originală *Les Mots et les choses*, Paris, Gallimard, 1966.

tocmai diferențierea vizibilă între o “lume veche” și lumea nouă prin apariția reprezentabilității omului². În ceea ce terminologia foucauldiană numește “epistema clasică” individului nu i se oferă nici un loc, în locul său favorizându-se discursul. În epistema modernă, individul cunoscător începe să vorbească despre sine, din interior și mai ales poate să se cunoască prin cunoașterea celorlalți. Observatorul care ne privește pe noi simultan ne alungă³ din spațiul percepției. Finalitatea percepției este desființarea invizibilității, descoperirea a ceea ce este ascuns propriei receptări. Toți centrii picturali, toate liniile imagistice converg în tabloul cu regele Filip al IV-lea spre suveranitatea acestuia, duc către dominația subiectului; în el se acumulează fiecare funcție a privirii: și ochiul spectatorului, și privirea pictorului, și ochiul modelului. Transmițând impresia că singurul care poate să cunoască și să se cunoască este subiectul ca obiect văzut și văzător reprezentarea ajunge să prezinte totalitatea. Nu corpul uman reprezintă prin analogie întregul univers, nu omul este un emițător de similitudini spre lume, ci spre el iradiază toate și dinspre el toate capătă sens. Subiectul ajunge deopotrivă obiectul cunoașterii și izvorul acesteia. El abandonează reprezentarea și se instaurează în centrul cunoașterii și al viului.

La rândul ei, raționalitatea, ne arată Foucault, se înscrie în *ordinea lucrurilor*⁴ se descrie ca o instituție de dată recentă, instituționalizată tocmai în relația dintre corp și ochi, unde instrumentul instituționalizării este privirea (*le regard*). A cunoaște înseamnă a înțelege cum funcționează, a vedea lucrurile din interior și a le pătrunde/ penetra fără a avea nimic de a face cu acestea. Este același tip de relație care se stabilește între raționalitate și nebunie⁵, unde nebunia așezată sub ochiul supraveghetor al rațiunii însă este tratată ca și când aceasta nu ar avea nimic de a face cu ea, evitând orice atingere sau contaminare. Privitorul nu vrea să aibă nimic în comun cu obiectul privit. Din cele trei forme de cunoaștere specifice epistemei actuale, primele două dimensiuni se preocupă în mod special de *apariții*, de manifestări ale vizibilului. Științele umane care au ca obiect numai omul în existența lui corporală trebuie completate de o a treia formă de exercitare a subiectului rațional, cunoașterea filosofică. Ea presupune un tip de reflecție a *identității*, a subiectului ca același cu el însuși. Așadar caracterul recent

² “În gândirea clasică, acela pentru care reprezentarea există și care se reprezintă pe sine însuși în ea, recunoscându-se în chip de imagine sau de oglindire, acela care ține în mână toate firele întreșute ale “reprezentării în tablou” – acela nu este nici o clipă prezent ca atare. Înainte de sfârșitul secolului al XVIII-lea, *omul* nu exista.”, i d e m, p. 362.

³ I d e m, p. 45.

⁴ Traducerea englezească a cărții lui Michel Foucault *Les Mots et les choses* este *The Order of Things: An Archaeology of the Human Sciences*, (New York, Pantheon, 1973), adică ordinea lucrurilor ca re poziționarea a obiectelor în spațiul inteligibilului.

⁵ Michel Foucault, *Folie et deraison. Histoire de la folie a l'age clasique*, 19.

al apariției omului în câmpul cunoașterii urmează recente apariții a subiectului în speculația filosofică.

Există două tipuri de înțelegere a subiectului, consideră Foucault⁶, ambele fiind condiționate de o formă de putere care îl supune opresiunii. Primul înțeles al termenului este acela de subiect al acțiunii și dominării cuiva, iar al doilea este dependența de propria identitate, formulată ca urmare a exercitării conștiinței.

Puterea privirii (voir/pouvoir)

Pentru Foucault, în interiorul mașinăriei de supraveghere, se produce o reformare a finitudinii omenеști ca urmare a presiunii scopice – densitatea carnală și controlul corporal. Intrat în secolul optsprezece ca *obiect* al viziunii spațial, finitudine elementară, corpul uman intră în atenția ochiului subiectiv, supravegherea trupurilor și a corporalității devenind mai importantă decât observarea realității. Ochiul supraveghetor începe să fie tot mai interesat de apariția fizică a corpurilor, iar discursul puterii este transferat înspre relația subiect-obiect, unde, obiectul este tot mai mult corpul uman. Există o tendință interpretativă îngustă care presupune că relația dintre subiectul privitor și obiectul privit ar fi caracterizată de o structură binară unde se produce o evidentă dominație a “văzului” masculin și activ asupra corpului feminin, obiect pasiv al percepției. Corpul (exprimat ca element carnal prin excelență) este încărcat cu o dublă conotativitate: dominația factorului stimulator în relația dintre sexe și trupul feminin obiect al plăcerii.

O foarte bună reinterpretare a neînțelegerii raportului corp-privire vine din partea criticilor feminisți. Pentru Linda Williams⁷; ca și pentru Teresa de Laurentis⁸ și pentru alți analiști ai raporturilor dintre feminitate și vizualitatea falocentrică, separația masculin/ feminin (în sensul de privitor și obiect supus privirii) nu este funcțională la acest nivel. Între cele două nu se poate presupune o relație de putere sau dominare. Corpul feminin este și el Subiect, are puterea sa proprie și posibilitatea intervenției. În timp ce corpurile supravegheate sunt dominate de puterea privirii, corpul feminin - deși poate fi obiect al posesiei carnale sau fizice - nu se supune tehnologiei. Chiar și acolo unde corpul (orice corp și orice subiect fizic) și tehnologia (orice intervenție in-umană) se întâlnesc,

⁶ Michel Foucault, “Subject and Power”, în *Michel Foucault: Beyond Structuralism and Hermeneutics*, ed. Hubert Dreyfus și Paul Rabinow, Chicago, University of Chicago Press, 1982.

⁷ Linda Williams, “Corporealised observer, Visual Pornographies and the “Carnal Density of Vision”, în *Fugitive Images – From Photography to Video*, ed. Patrice Petro, Indiana University Press, 1995.

⁸ Teresa de Laurentis, *Alice Doesn't: Feminism, Semiotics and Cinema*, Bloomington, Indiana University Press, 1984.

corpul însuși devine producător⁹; fuziunea care are loc între organul vederii și mecanismul vederii nu înseamnă în mod automat o relație *pentru* bărbați și *despre* femei¹⁰, ci o proliferare a imaginilor reproduse mecanic. Relația carnal-pornografic-real este o relație de factură comercială și se leagă de “achiziționarea” realului prin manifestările mecanice ale acestuia. Chiar și atunci când obiectul privirii este plăcerea sexuală, aceasta nu înseamnă decât o formă de transfer a relațiilor de putere. Sexualitatea este și ea supusă codurilor de reglementare a conduitei¹¹, devine o formă de ipocrizie. Burghezia victoriană introduce sexualitatea în spațiul tăcerii și în izolarea casei, o aduce sub controlul păcatului și al interdicției. Sexualitatea ajunge un subiect al represiunii și al reprimării (pentru că nici măcar psihanaliza nu este altceva decât un mijloc de “normalizare”, de generare a conformismului erotic). Ieșirea din acest conformism înseamnă implicit și opoziția în raport cu puterea – vorbirea despre și referirea la sexualitate sunt prohibite, iar apelul la aceasta devine similar cu protestul față de autoritate.

Controlul puterii intervine atunci când puterea recurge la tehnicile privirii supraveghetoare și atot-cunoscătoare pentru a totaliza și pentru a obiectifica subiecții. Noul tip de reflecție politică este cauzat de o inevitabilă legătură stimulată prin nașterea statelor renașcentiste. Aici puterea politică începe să preia indivizii (aflați până atunci sub tutela identității de sine definită religioasă) și să îi includă într-o economie generală a semnificațiilor sociale. Cunoașterea și puterea rațiunii sunt puse în slujba acestei “bio-puteri” care intenționează să transforme indivizii în *corpuri docile* prin intermediul unor instituții disciplinare (închisori, spitale și școli). Tehnologia devine instrumentul principal prin care corpurile sunt dresate, sunt standardizate și organizate pentru a nu putea să scape de sub supravegherea privirii statului. Statul deține controlul asupra aparatelor privirii și asupra mecanismelor observării (prin statistici, recensăminte, date empirice) care, la rândul lor, transformă indivizii în sufleteți în obiecte pasive și cuantificabile supuse terorii publice. Abia când obiectul și subiectul privirii intră în mecanismul schimbului de produse, nici unul, nici celălalt nu mai pot ieși din jocul reproducerii mecanice și aici sugestia lui Crary rămâne valabilă: reproducția mecanică este într-o strânsă legătură cu nevoia de schimb și de circulație a capitalismului, iar preocuparea lui Foucault nu merge dincolo de primii ani ai producției industriale.

⁹ Michel Foucault, cap. “We Other Victorians”, în *The History of Sexuality*, vol. I, *An Introduction*, Random House, 1978.

¹⁰ Cf. Johnatan Crary, în *Fugitive Images*, *op. cit.*, p.11.

¹¹ *Ibidem*, p. 24-25.

“Ochiul puterii”¹² este un ochi supra-vizual, un sistem dezvoltat după Revoluția Franceză menit să penetreze toate spațiile unde se “refugiau” indivizii (considerați obiecte ale puterii politice). Privirea pe care o aplică puterea celor aflați sub controlul ei este o privire căutătoare, o privire a urmăririi constante. Caracterul polițienesc al raporturilor dintre putere și subiecții săi ținea, în special în perioada clasică, de ansamblul mecanismelor menite să canalizeze manifestările corpului social. Toate aparatele puterii reprezentau “poliția” – al cărui rol era uniformizarea corpurilor – corpuri individuale sau corpuri întregi de populație. Mecanismul guvernării care trebuie să identifice rapid prezența, relațiile și acțiunile supușilor este mecanismul polițienesc al însemnării, consemnării și măsurării corporale. Semnele obiectuale ale corporalității (prelevarea de amprente, controlul populației, măsurătorile circumferinței craniene sau consemnarea trăsăturilor caracteristice antropometrice) sunt puse la îndemâna administrării recompenselor/ pedepselor autorității. Politicul – prin extensia sa polițienească – preia privirea obiectelor în sens punitiv, coercitiv. Cunoașterea nu presupune numai interacțiunea între subiectul privit și privitorul supraveghetor, ci interiorizarea reciprocă a unuia de către celălalt.

Observare și percepție (voir/ percevoir)

Dacă apariția formelor de raționalitate perceptuală nu poate fi înțeleasă fără formula lui Descartes, *voir/ savoir* [a vedea/ percepe = a înțelege/ cunoaște], epoca privirii subiective, a ochiului receptor independent de corpurile obiective (obiectuale) nu poate fi descrisă în afara schemelor de gândire ale lui Michel Foucault. Influențat de scrierile lui G. Bataille, Foucault concepe și el – aidoma tuturor post-structuraliștilor – o redimensionarea ființei umane, a discursului acesteia și chiar a naturii interne a lumii, dintr-o perspectivă restrictivă. Relațiile de putere, expresivitatea și producția de sens sunt, arăta Foucault în ***L'ordre du discours***¹³, formate prin “proceduri de excludere”, printr-un “joc de interdicții” a căror finalitate o regăsim pe toate planurile de manifestare ale subiectului (sexualitate, psihism, relații).

O primă relație privilegiată (și titlul unui capitol important din ***Naissance de la clinique***¹⁴, raportul dintre putere și privire) devine sugestivă pentru apariția subiectului cunoscător cartezian și, mai ales, pentru schimbările produse de acest subiect asupra modului în care omul modern își asumă și intră în contact cu lumea naturală și cu lumea ideilor. Schimbarea începută o dată cu introducerea de către Malebranche a identității dintre mecanica privirii și

¹² Cap “Power/ Knowledge”, în *The Foucault Reader*, ed. Paul Rabinow, New York, Pantheon Books, 1984.

¹³ Michel Foucault, *Ordinea discursului*, Eurosong & Book, București, 1998.

¹⁴ Michel Foucault, *Naissance de la Clinique*,...

rezultatele vederii s-a adâncit prin extinderea aparatelor de control social. Privitorul - devenit observator în primul secol post-iluminist - ajunge să fie supraveghetor, iar obiectele percepute sunt chiar corpurile celorlalți. Supravegherea [supra-vederea, de fapt] reprezintă momentul final al relației dintre corpul-obiect și ochiul-subiect, când privirea ajunge să controleze corpurile, când nu mai domină de la depărtare mașinăria umană, ci o des-compune. Imperiul privirii¹⁵ apare ca o creație recentă, deoarece ființa umană perceptivă este și ea o prezență recentă în cadrul structurilor cunoașterii, individul intrând în discursul științific prin intermediul presiunii *disciplinare* a vederii.

Percepția se poate produce numai într-un cadru restrictiv și cunoașterea are nevoie de “zăvorârea” obiectelor analizate pentru a le putea controla. În scurt timp, spitalele care primeau vagabonzii și cerșetorii s-au transformat în case de corecție - observarea nu mai era suficientă, manifestările realului trebuiau aduse la un numitor comun, acela al puterii. Scopul final era de fapt absorbția semnelor vizibile ale ordinii sociale, împiedicarea vederii spre exterior. Procesul cunoașterii interiorizate, a sinelui aplecat asupra propriei naturi, restructurează spațiul public prin impunerea *internării*¹⁶ ca practică socială. Internarea avea o consecință directă: constrângerea mentalului. Aceași practică o vom regăsi și în “Nașterea azilului”, unde cei considerați a fi o sursă de disensiune și de rușine pentru privitori erau închiși pentru ca “normalitatea” să triumfe, pentru a se produce uniformizarea perceptuală. Anormalitatea nu se reducea atât la manifestările spiritului, cât la expresiile exterioare ale corpului: neîngrijirea, sărăcia explicită și degenerarea comportamentală. Metodele preferate ale azilului, fie că erau restrictive (tăcerea absolută, adică absența oricăror legături între observator și subiectul privit), fie că erau punitive (recunoașterea în oglindă, sau perpetua judecată de sine) erau construite pe același principiu al privirii de sine, al identificării obiectului cu subiectul.

Spectacolul corpului

Crearea ritualurilor publice ale torturii a avut o consecință directă: apariția sistemului de supraveghere și pedeapsă. Tehnicile suferinței, pedepsele corporale sau izolarea subiectului nu însemnau decât investirea politică a trupului, a obiectului - toate forme de investire cu semnificație a suprafeței vizibile, a subiectului observat. Biciuirea, tortura, expunerea în public, mutilarea și

¹⁵ Termenul îi aparține lui Martin Jay, cap. “From the Empire of Gaze to the Society of Spectacle: Foucault and Debord”, în *Downcast Eyes. The Denigration of Vision in the Twentieth Century French Thought*, 1993.

¹⁶ Michel Foucault, *Madness and Civilization*, în *The Foucault Reader*, op. cit., p.136.

celelalte formule de producere a durerii erau emanații ale puterii, expresii vizibile și perceptibile ale prezenței autorității. Iluminismul a identificat această aplicare exterioară a pedepselor cu “atrocitatea”, iar burghezia a impus abolirea torturii publice aducând cu sine și o nouă politică a corporalității. Tendința puterii este aceea de a dispune de *corpuri docile*, dresate să devină orice dorește subiectul privitor. Chiar dacă nu mai sunt supuse terorii fizice, corpurile se transformă în obiecte manipulabile, malformabile și educabile. Apare omul-mașină, compus pe baza unor scheme vizuale, și întreaga societate se schimbă într-un spațiu carceral al de-formării corpurilor. Mișcările, gesturile, comportamentul sau vestimentația ajung să reprezinte obiecte pe scena socială și au ca finalitate o “inventare” a unei noi anatomii politice – celelalte subiecte pot acționa conform voinței mecanismelor puterii, nu trebuie decât să fie determinate tehnic să facă acest lucru. Corpurile sunt investite și reinvestite cu valori exterioare, cu calități induse. Concluzia inevitabilă este aceea că una dintre cele mai mari capcane ale cunoașterii rămâne încrederea în procesul gândirii ca produs al intelectului sau al corpului. “Nu este nimic în om”, spune Foucault¹⁷, prin aceasta înțelegând absența oricărei predeterminări, a oricărei forme de stabilitate perceptivă. Arta reprezentării prin puterea politicului este *arta distribuirii*¹⁸, unde obiectele privite au un înalt grad de *manevrabilitate*. Corpurile sunt distribuite conform unei reguli superioare, în funcție de variabilele individuale – timpul, spațiul și acțiunile fiind predeterminate permit ulterior redistribuirea lor într-o mașinărie al cărei interes este construcția și reconstrucția corpului social¹⁹.

Reprezentări exterioare

Iată de ce sensul nu se produce în interiorul discursivității; elementele de natură formală (la nivelul structurilor și sistemelor) nu sunt suficiente pentru a descrie obiectele. Semnificația nu se generează la nivelul interior al intenționalității, ci prin continua *dispersare* a *exteriorității*. Relația aceasta, descrisă în eseu clasic “Ce este un Autor?”²⁰, presupune dominația exterioară a

¹⁷ Michel Foucault, *Language, Counter-Memory, Practice: Selected Essays and Interviews*, ed. Donald Bouchard, Ithaca, Cornell University Press, 1977, p. 153.

¹⁸ Michel Foucault, *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, Vintage Books, 1979, p. 141; sau ediția franceză *Surveiller et punir: Naissance de la prison*, Gallimard, Paris, 1975.

¹⁹ Pentru Foucault, în *Discipline and Punish: The Birth of the Prison*, p. 169, statul nu se întemeiază în primul rând pe o serie de drepturi fundamentale, ci pe elaborearea unor proceduri de coerciție individuală a corpurilor, prin intermediul legislației și prin tehnici de disciplinare colectivă, adică cu ajutorul instrumentelor militare.

²⁰ Michel Foucault, “What is an Author?”, în *Language, Counter-Memory, Practice*, op. cit.

subiectului, acesta este cel care împiedică decompunerea și recompunerea mesajului și nicidecum mecanismele interne ale obiectului privit. Subiectul impune un tip de practică discursivă care, la rândul ei generează noi obiecte. Este vorba de un proces de redescoperire sau reactivare a unor realități intangibile altfel, când imagini și modalități de percepere uitate sau inacceptabile se actualizează și pun în mișcare discipline întregi. Nici măcar întrebările nu rămân aceleași, ele își modifică subiectiv perspectiva: este legitimă privilegierea subiectului? În ce măsură rolul creativ al subiectului mai poate fi acceptat?²¹ Răspunsul este acela pus în mișcare de arheologia cunoașterii, subiectul este o entitate ce funcționează în mod fluid, dispersată într-o pluralitate de funcțiuni.

La rândul lor obiectele privirii își pierd “aura” interioară – în sensul utilizat de W. Benjamin – îndreptându-se tot mai mult spre criteriul colectivității. Așa cum parafraza și Bill Nichols în eseul “The Work of Culture in the Age of Cybernetic Systems”, dispersarea sensului prin reproducția mecanică a subiectului conduce la apariția unei epoci a solitudinii colective. Trăind sub dominația exteriorității, corpurile noastre nu ne mai aparțin.

Privirea carcerală - supravegherea

Ochiul este gardianul, supraveghetorul penitenciar al corpurilor obiecte pe care le ține în câmpul vederii- unde domeniul percepției este similar cu domeniul detenției. Obiectul este delincventul, cel care încearcă să evadeze de sub presiunea mecanismelor puterii legale. Preluând sugestiile lui Jonathan Bentham, idealul penitenciar al modernității timpurii poate fi contras în conceptul de *Panopticon*. Acesta înseamnă vizibilitatea extremă a individului (ca obiect, corp, cadavru) prin organizarea instituțiilor moderne. Transparența, care ar trebui să confere modernității vizibilitate, nu face altceva decât să anihileze spațiul privat în favoarea spațiului controlabil, în beneficiul supravegherii puterii politice, polițienești. Panopticonul presupune generarea unei mașinării a disocierii dintre cei supravegheați și supraveghetorii lor. În interiorul diadei a vedea/ a fi văzut, distincția apare în funcție de apropierea sau îndepărtarea de centrul puterii: la periferia spațiului controlat, acolo unde se manifestă și se concetrează marea masă a “corpurilor” (numeric vorbind dominantă), indivizii sunt “văzuți” în ansamblu, fără ca ei să poată vedea vreodată. Ei sunt supuși permanent controlului centrului (lipsit de fapt de putere reală). Din acest centru al Panopticonului perspectiva este totală, totul devine vizibil, fără ca cel aflat în

²¹ Idem, p.138.

centrul de putere să poată să fie văzut²², să poată să fie cunoscut sau supravegheat. Spațiul acesta carceral este un model absolut al controlului al puterii și al cenzurării indivizilor de către o instanță invizibilă și imposibil de indentificat.

Separația dintre identitate și depersonalizare este pregnantă la Foucault încă din analiza speculației kantiene asupra naturii iluminismului²³. “Ce este iluminismul?”, este solicitat Kant să răspundă unei anchete a ziarului *Berlinische Monatschrift*. El este o formă de a ieși dintr-o captivitate, dintr-un proces istoric care condiționează umanitatea la stadiul “infantil” și “imatur”. Pentru Kant scăparea din infantilitate a umanității se poate face numai pe două paliere: spiritual și instituțional. Perpetuarea dependențelor, procesul de “imaturizare” continuă tocmai prin însușirea acestor spații sociale. Dacă oamenii nu pot să acționeze fără “direcționarea” unui spirit conducător, fără indiciile clinice ale medicului sau fără supravegherea autorității paternaliste, lucrul acesta se datorează principiului pe baza căruia funcționează puterea: “Nu gândi, urmează ordinele”.

Angoasa primordială a secolului optsprezece era frica de spațiile întunecate, teama de orice nu putea fi văzut. Puterea a folosit tocmai această teamă pentru a-și impune propria transparentă, propria “iluminare”, aceea a unei societăți carcerale. Examinarea, normalizarea și observarea ierarhică au devenit instrumentele preferate ale dominării. Disciplina transmisă pe scară ierarhică produce – prin intermediul unor aparate coercitive – indivizi docili. Toate structurile privirii (de exemplu în unitățile militare sau în școli) corespund criteriului supunerii, spațiul însuși este un spațiu al “închiderii” indivizilor, dar și al deschiderii privirii supravegheților. Tiparele arhitecturale – cu coridoare lungi și uși dispuse paralel – permit aranjarea și încurajarea obedienței. De aici concluzia, din perspectiva spațiului carceral, că obiectele sunt organizate pe două nivele; unul *instituțional*, unde corpurile se acumulează în spații colective, în interiorul cărora se cultivă anonimitatea și mulțimea indistinctă, iar al doilea pedagogic, *educațional*, unde cunoașterea este supusă aceleiași opresiuni, orice variații fiind anihilate în favoarea efectului repetitiv al prezentării fenomenelor în mod uniform. Numai că sistemul disciplinării ierarhice nu se poate pune în practică fără mecanisme specifice de penalizare și pedeapsă, care sunt *corective* simbolice (amenzi, flagelări publice ș.a.) sau *clasificatoare* (operează ierarhii între cei pedepsiți). În ultimul rând examinarea combină toate cele trei funcții; ea califică, clasifică și pedepsește.

²² Michel Foucault, *Discipline and Punish*, op. cit., pp. 201-202.

²³ Michel Foucault, “What Is Enlightenment?”, în *The Foucault Reader*, ed. Paul Rabinow, New York, Pantheon Books, 1984.

Privirea clinică - autopsia

Interesul pentru identificarea unei anatomii a vizibilului apare în momentul apropierii dintre autopsie și cunoașterea realității fizice prin “practicile plăcerii și suferinței carnale”. Pentru prima oară interdicția aristotelică a elaborării discursului științific despre sine și din sine ajunge să fie anihilată tocmai în favoarea construirii discursului individului modern din interiorul propriei ființe. Pentru John O’Neil²⁴ restructurarea optică în arheologia cunoașterii a lui Foucault presupune inserarea obiectului cunoscător în cadrul obiectului cunoscut, iar această interiorizare înseamnă chiar semnalul de debut al modernității. Chiar dacă argumentația lui O’Neil, care consideră că “modernitatea începe atunci când corpul uman începe să existe în interiorul propriului organism”, poate să fie discutabilă, este evident faptul că după interesul pentru mecanica vizualității urmează momentul în care ochiul cunoscător dobândește un nou interes în prezența *obiectuală* a corpului.

Demersul lui Foucault încearcă să identifice o “arheologie a percepției medicale”, marcată de două momente majore: o perioadă clasică și una modernă (după Revoluția Franceză). Conform acestei arheologii, în prima perioadă privirea medicală se orienta spre simptome, spre manifestările exterioare ale fenomenelor. După transformarea privirii într-o forță a iluminării întunericului, corpul este supus unei introspecții de natură cuantificabilă de către privire, ca și când ar fi două elemente separate. Ochiul se înserează în interiorul unui sistem de elemente mecanice, măsurabile și, mai ales, impasibile, *moarte*. Corpul supus dominației privirii introspective este un corp invadat, controlabil prin “deces”. O legătură se face la nivel etimologic, corpurile autopsiate sunt cadavre²⁵. Privirea clinică nu are nevoie de corpuri care să reacționeze, nici măcar nu le ia sub stăpânire, nu le posedă, urmărește numai să le mențină sub directul său control. Interesul investigației clinice rămâne unul al “spațialității”, al cartografierii semiologice. Corpul biologic, ființa este tratată ca un *material inform*, materialitate a ființei care va constitui sursa schimbării produse la începutul secolului XIX. Ființa umană reprezintă o realitate ambiguă²⁶, un obiect al cunoașterii și, simultan, un subiect cunoscător. Aparent cunoașterea clinică se întemeiază pe “triunghiul senzorialității”, compus din asocierea auzului cu atingerea și privirea, numai că toate sunt supuse vizibilului,

²⁴ John O’Neil, “Foucault Optics. The (In)vision of Mortality and Modernity”, în *Visual Culture*, ed. Chris Jenks, 1995, p. 190 sq.

²⁵ În tradiția creștină *corpul* are o dublă denotație, aceea de realitate fiziologică, dependentă de materialitate, dar și aceea de imaterialitate divină, corpul hristic. Mai mult, în limba engleză *corpse* înseamnă chiar cadavru, trup neînsuflit.

²⁶ Michel Foucault, *The Order...*, op. cit., p. 232.

toate datele obținute aparțin în sens absolut privirii. Corpurile analizate devin *cazuri* ce trebuie diferențiate și contrase comparativ. Acestea sunt trăsăturile *diagnosticării* ca formă a cunoașterii.

Corpurile-obiecte produc semnale pe care ochiul clinic le pune în ordine și cărora le conferă semnificație. Diferența dintre experiența clinică și perspectiva carteziană²⁷ este în principal aceea că aceasta nu poate evita controlul privirii, în timp ce **Dioptrica** pornește tocmai de la premisa că semnele nu au nici o legătură cu privitorul, ele menținându-și autonomia și independența. Pentru Foucault există o legătură naturală între obiect și privire, semnele transmise de corpuri se manifestă ca niște simptome ce dau semnificație fenomenelor, simptome produse de o conștiință suverană a semnelor²⁸. În interiorul acestui sistem nu există nici un fel de diferențe între vedere și limbaj, ceea ce este văzut devine vorbit, semnalat, semnificat, așadar, obiect al comunicării. Experiența clinică o putem defini, la acest nivel, drept o formă *izomorfă* a ideologiei²⁹. Încercând să înțelegem relația ochi/ corp trebuie să trecem prin mecanismele politicului, privirea și obiectele aparținând *raționalității politice* – unde mișcarea obiectelor în interiorul realității poate să asigure ochiul subiectiv al controlului total, conștiința puterii absolute. Există un spațiu în care limbajul și privirea converg, iar acesta este un *tableau*, o structură vizibilă care încearcă să surprindă totalitatea vizibilului, să domine universul printr-un sistem de reglementări³⁰.

Relația dintre obiectul privit și privirea observatoare se stabilește la nivelul poziționării, în funcție de prezența sau absența contactului³¹. Interesul privirii clinice nu este nicidecum intervenția, ci păstrarea tăcerii, constituirea unei autorități aflată pe o poziție îndepărtată. Medicul de clinică își exercită puterea venind din exterior și prin control. Privirea ciclopică, cu ajutorul privirii clinice, scoate în exterior tot ce se află înlăuntrul obiectului. Viața privată, secretele și intimitățile bilogiului se supun descoperirii; tot ceea ce putea fi până atunci adăpostit sub piele, acoperit de suprafața vizibilă devine accesibil. Ochiul pătrunde oricând oriunde în interiorul trupului, oriunde în lumea văzută sau nevăzută, el însuși rămânând, însă, invizibil, intangibil. Este aspectul cel mai agresiv al totalitarismului modernității, ochiul care neagă caracterul privat al ființei. Rezultatul este invizibilitatea puterii și absoluta transparență a obiectelor.

²⁷ Michel Foucault, *Naissance...*, op. cit., p. 88.

²⁸ Idem, p. 92.

²⁹ Idem, p. 95.

³⁰ Idem, p. 115.

³¹ Idem, p. 107.

TIPARUL DE LA GUTENBERG LA PUBLICAȚIA ELECTRONICĂ

RODICA O. MOCAN

ABSTRACT. From Guttenberg to Electronic Publishing. We live a time when we do not get our information anymore from words printed on crisp paper, the smell of ink into our nostrils being part of the ritual of enlightenment of the mind. Instead, we sit on our uncomfortable chairs with our eyes glued to the screen of our computer connected to THE WORLD. Are the books an endangered specie? Are we going to give up the newspapers for the electronic journals? Without attempting to give an answer we are going to go through the classical and the modern printing process in an attempt to envision our information future.

Sfârșitul secolului XX și al Mileniului II a fost pe măsura dezvoltării din ultimii cincizeci de ani. Curba realizărilor din toate domeniile științei și tehnicii a atins maxima creștere în ultimii zece ani, componenta exponențială menținându-se chiar și în interiorul acestei perioade.

Noile tehnologii media (new media technologies) au dus la schimbarea radicală a modului cum primim informațiile, cantitatea de informație disponibilă, catalogarea și modul de accesare a ei cu implicațiile respective privind obiectivitatea, prospețimea, verificabilitatea și diversitatea acesteia.

Dezvoltarea Internetului în ultimii 10 ani a dus la transformarea a ceea ce în anii '60 era un spațiu privilegiat, rezervat cercetătorilor și specialiștilor din domeniul informatic, într-un spațiu public, comercial, aparent fără margini. Internetul are caracteristici greu de catalogat pentru că aproape tot ceea ce se întâmplă în acest spațiu este de o noutate absolută. El este asemenea unui organism viu care se dezvoltă în fiecare minut fără să putem ști în ce direcție o va lua; este un produs al minții umane cu tot ceea ce are ea mai bun sau mai rău.

Comunicarea scrisă este una dintre cele mai vechi forme de comunicare interumană. De-a lungul multor secole, scrisul s-a rafinat și s-a consacrat ca mijloc de expresie, scrierile vechi - fie ele pe plăci ceramice arse,

papirus, piele sau piatră - transmițând comorile culturale din toate epocile. Odata cu inventarea tiparului de către Gutenberg în secolul al XV-lea, diseminarea informației prin intermediul cărților a devenit accesibilă maselor largi, punând bazele revoluției industriale. Cartea a devenit principalul depozitar al valorilor spirituale ale unei culturi. În forma de manuscris, ea a atins nivelurile artistice cele mai înalte, literele și ilustrațiile realizate de călugării copişti din mănăstirile Europei rămânând neegalate până azi. Biblia realizată de Gutenberg, deși în producție de serie, rămâne un model pentru grafică de carte prin proporțiile sale aproape desăvârșite.

Procesul clasic de tipărire al unui manuscris este foarte complex și în esență nu s-a schimbat foarte mult în secolele care au trecut de la apariția primelor cărți. Revoluția informatică din ultimii 10 ani și-a pus însă amprenta și asupra procesului de producție a cartii, fazele de elaborare a unei lucrări fiind mult simplificate și informatizate.

Consecințele apariției tiparului au avut un impact semnificativ multe secole mai târziu, stând la baza revoluției industriale și a Reformei. Roadele revoluției informatice se culeg aproape imediat deși gustul fructului este încă necunoscut.

Impactul tehnologiei asupra procesului de producție a unei cărți

În figura nr.1 este descris procesul de producție al unei cărți care conține imagini. Procesul de editare și producție a cărții se împarte între mai mulți actori. Primul este desigur autorul care pune la dispoziție manuscrisul, iar designerul alege materialul grafic. Editorul trebuie să decidă asupra unei forme inițiale, iar dactilografii culeg textul pregătind prima variantă pentru a fi corectată. Autorul revine cu corecturi asupra materialului după care noua formă începe să fie prelucrată de către departamentul design, listându-se o nouă variantă pentru corectură. Din nou autorul împreună cu editorul revin asupra conținutului, dar mai ales – în această fază – asupra formei. După aplicarea corecturilor necesare, se assemblează din nou materialul, a cărui pagini se numerează și se pregătește pentru aprobarea finală (*bun de tipar*). Aceasta revine din nou autorului și editorului, după care lucrarea este gata pentru procesul de tipărire. Departamentele implicate între-un proces clasic de editare sunt: editori, producție-dactilografi, designeri-ilustratori, producție-prelucrare de imagine. Comunicarea între toate aceste departamente este esențială, produsul final fiind condiționat de calitatea acestuia; întârzierile sau neînțelegerile datorate oricărei disfuncționalități în cadrul acestui proces complicat are consecințe imediate și vizibile asupra produsului final: cartea tipărită.

Desigur că procesul de editare a fost puternic influențat de apariția calculatorului care a simplificat mult procesul tipografic. Astfel, munca fotoculegătorului de litere și a dactilografei, iar în unele cazuri chiar a specialistului de imagine, se realizează de către grafic designer, care este echipat pentru a asambla prin programe grafice specifice – numite DTP (*desktop publishing*) – atât elementele grafice cât și blocurile de text. Corectura textului sau intervenția asupra imaginilor se face direct pe documentul final, pentru realizarea acestora putând fi executate tipare de probă pe imprimante cu laser. Calitatea imprimării este suficientă pentru a se realiza editarea materialului. Listarea finală a matrițelor se face direct pe film negativ sau – în cazul instituțiilor cu tipografie proprie – chiar pe plăcile folosite la tiparul offset. Cu toate că tehnologia informatică a revoluționat domeniul publicațiilor prin eliminarea acestor etape din cadrul procesului *prepress*, tehnologia de multiplicare a rămas în esența aceeași, deși mult mai performantă datorită noilor utilaje tipografice. Costurile echipamentelor digitale performante și a consumabilelor sunt semnificative, în consecință, deși s-au eliminat multe faze din procesul de tipărire, produsul tipărit nu este la îndemâna oricui, hârtia și costurile de producție fiind uneori prohibitive.

În aceste condiții, tot mai mult se pune problema reducerii costurilor de producție prin limitarea tirajelor, îmbunătățirea distribuției (adică acea componentă a marketingului care se asigură că un anumit produs ajunge la dispoziția și în atenția pieței țintă) și eliminarea stocurilor. Pornind de la aceste necesități de reducere a costurilor, noile tehnologii dezvoltate în ultimii ani au revoluționat încă odată procesul tipografic. Tiparul digital – un fel de imprimantă color de dimensiuni foarte mari – elimină multe dintre etapele tehnologice clasice care condiționează optimizarea costurilor de mărimea tirajelor (la tiraje mari, costurile de producție/produs sunt mai mici). Ultimele generații de tipografii digitale includ posibilitatea efectuării tuturor operațiilor --de la tipărirea colilor, la legarea și rotunjirea finală, împachetarea și livrarea – toate comandate direct de la terminalul computerului care a editat forma finală a cărții. Tiparul la cerere se vrea a fi tiparul viitorului.

Scenariul viitorului ar putea fi cam așa: legat prin intermediul calculatorului personal la rețeaua Internet, cititorul va putea vizita o librărie virtuală unde va răsfoi ultimele cărți apărute oriunde în lume, va putea afla date despre autor sau despre domeniul care îl interesează. Printr-o căutare sofisticată prin diferite baze de date bine organizate pe categorii, după diferite limbi sau suporturi media, găsește cartea care îl interesează și poate accesa un rezumat sau chiar un capitol integral cât și date complete despre

autor și alte titluri publicate de acesta. Prin intermediul Internetului poate comanda cartea și va plăti cu o carte de credit. Imediat ce tranzacția a avut loc, comanda este transmisă tipografiei digitale care pornește procesul de tipărire pentru acel exemplar. Cartea poate fi gata tipărită, legată, ambalată și expediată în doar câteva ore, fiind posibilă livrarea la domiciliul celui care o comandă în doar câteva zile. În acest fel, editurile nu trebuie să țină stocuri cu titluri – eliminând necesitatea evaluării unei cereri potențiale – iar distribuția cărții către publicul țintă ia cu totul alte dimensiuni. Evident, acest tip de tipografie nu este folosită pe scară largă datorită costurilor încă extrem de ridicate a echipamentelor, dar scenariul este posibil într-un viitor nu foarte îndepărtat.

Publicația electronică

În cazul tiparului digital la cerere, cartea rămâne produsul final în sens clasic, pe suport de hârtie, în forma bine cunoscută, tehnologia informatică influențând procesul de producție și de distribuție a acesteia. Tot mai mult însă se discută despre publicarea pe suport electronic, și diseminarea informației prin intermediul rețelei Internet.

În esență, publicare electronică înseamnă transpunerea pe calculator a unui text sau a unui material complex care poate conține atât fotografii cât și sunete sau imagini video. Materialul este stocat într-un fișier al unui calculator conectat printr-un modem la rețeaua Internet, unde este înregistrat funcție de domeniul specific sau de cuvinte cheie la un motor de căutare.

Privitor la publicațiile electronice se pun o serie de întrebări la care încă nu se cunosc răspunsurile. Cine este responsabil pentru alegerea modului de diseminare a informației și în ultimă instanță a direcției generale de dezvoltare a acestui domeniu? – autorul sau editorul? Suportul electronic va fi o zonă separată în cadrul bibliotecilor? Cine le va accesa? Este o carte publicată pe suport electronic inferioară sau superioară celor publicate pe suport de hârtie? Ce anume determină superioritatea: suportul, costurile sau conținutul? Sunt jurnalele electronice mai eficiente pentru că scurtează timpul de apariție a unui articol? (Jolanda L. von Hagen, 1992)

Jurnalul electronic este – în sensul cel mai larg, orice publicație periodică produsă și distribuită prin intermediul unui suport electronic (Carol Newton Smith, 1992). Există o serie de avantaje a jurnalelor electronice față de cele clasice. Jurnalele electronice pot fi accesate imediat. Articolele publicate în reviste clasice pot apare după mai multe luni sau chiar ani, ceea ce face ca informația publicată să fie depășită deja în momentul

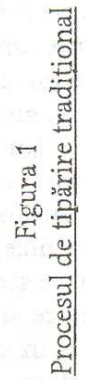
publicării. Articolele pot fi stocate în baze de date organizate după diferite criterii, accesarea lor după diferite interogări putând duce la crearea unor bibliografii pe anumite teme. În cazul publicațiilor electronice, autorii pot lucra împreună cu editorul la editarea și corectarea materialului prin email iar adesea ei sunt contactați direct de către cei interesați pentru alte informații legate de subiect sau pentru comentarii. Din punct de vedere economic, lipsa hârtiei face ca aceste jurnale să fie mult mai puțin costisitoare și mai ușor de stocat. La capitolul dezavantaje, trebuie menționat că pentru a accesa aceste jurnale este necesar un echipament destul de costisitor, și legătură la Internet. Articolele publicate nu sunt întotdeauna revizuite de specialiști iar problemele legate de copyright nu sunt foarte clare (Carol Newton Smith, 1992). Anne Newell consideră că unul dintre principalele motive pentru care jurnalele electronice au o tot mai mare căutare este impactul noilor tehnologii asupra căutării informațiilor prin sisteme computerizate din colecții tot mai largite. Prin intermediul căutării electronice este posibilă găsirea unor citate deși localizarea publicației propriu-zise este mai dificilă. (Anne Hewell, 1992)

Nu mai există nici o îndoială cu privire la utilitatea publicațiilor electronice. Este evident că publicul țintă este altul decât în cazul publicațiilor pe suport clasic. Considerăm că utilitatea publicațiilor electronice este maximă în cazul acelor publicații care se adresează unui public restrâns – deci tirajele ar fi mici – care este răspândit în întreaga lume – ceea ce ar face dificilă distribuția unei publicații clasice.

În ceea ce privește modul în care aceste publicații pot continua să fie depozitare ale valorilor secolului nostru, mă tem că va trebui să mai așteptăm răspunsul.

BIBLIOGRAFIE

1. Cook, Brian, *The electronic journal - The future of Serials-Based information*, Haworth Press Inc, 1992
2. Hagen, J., *The electronic Journal: Is the Future with us?*, în "The electronic Journal", Haworth Press Inc, 1992
3. Newell, Anne H., *Access to Journal Information and the Impact of New Technologies*, în "The Electronic journal" Haworth Press, 1992
4. Mocan, Rodica, *A historical perspective of Christian Publishing in Romania. A model for a publishing complex*. (masters Thesis) Mississippi College, 1994

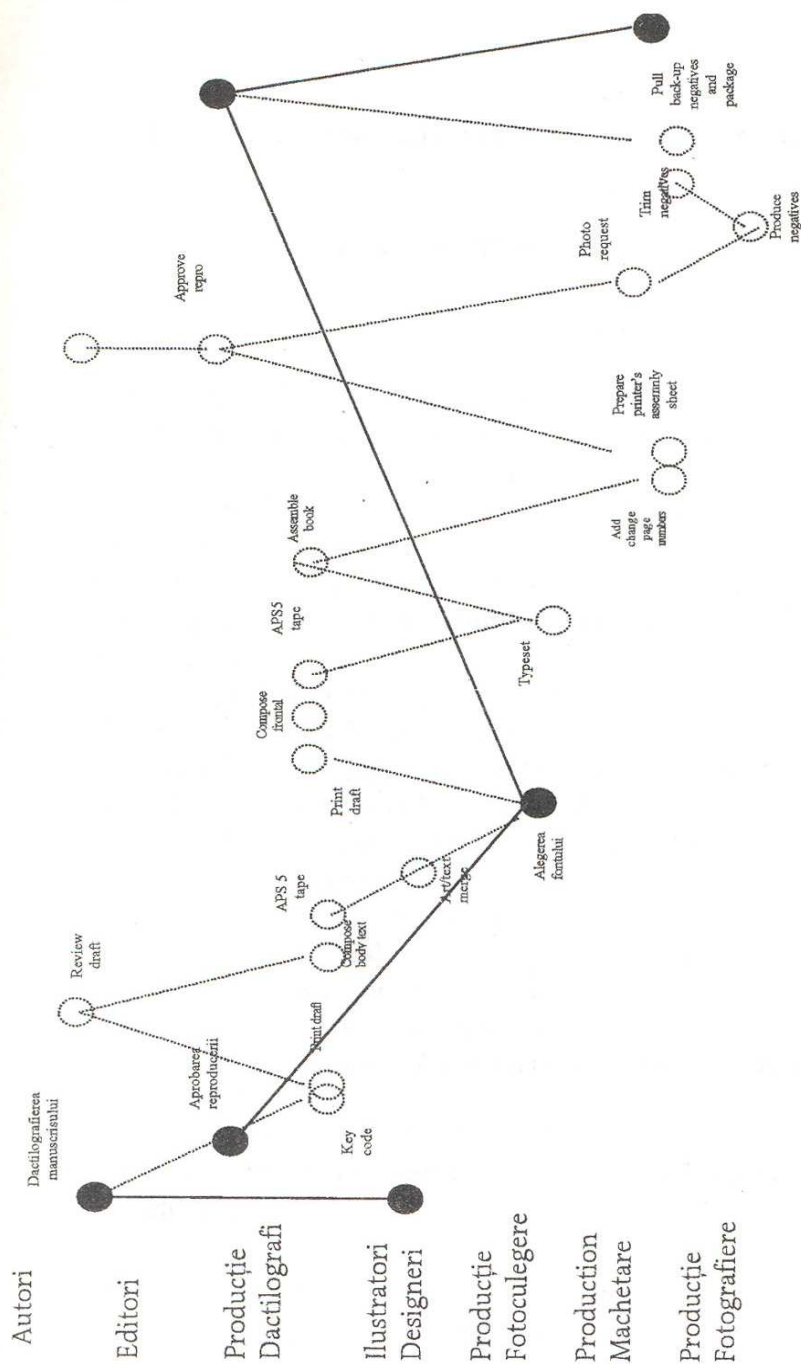

Figura 2
Proces de tipărire informatizat

THE THEORY OF AMERICAN COPYRIGHT LAW

L. RAY PATTERSON¹

- I. Introduction
- II. The Early Background of American Copyright Law
- III. The English Source of the Copyright Clause
- IV. The Sources of the English Statutory Copyright
 - A. The Stationers' Copyright
 - B. The Licensing Act of 1662
- V. The Origin of the English Natural Law Copyright
 - A. Millar v. Taylor
 - B. Donaldson v. Beckett
- VI. The Impact of Donaldson on American Law
 - A. Donaldson v. Beckett and the Copyright Clause
 - B. Wheaton v. Peters and the Copyright Clause
- VII. The Transformation of American Copyright Law
 - A. The Events of the Transformation
 - B. The Reasons for the Transformation
 - 1. The Appeal of the Natural Law Copyright
 - 2. The Role of Copyright Culture
 - C. The Effect of the Transformation
 - 1. Elimination of Distinction between Copyright and the Work
 - 2. Threat to the Public Domain
- VIII. The Relevance of American Copyright Theory to Europe
- IX. Conclusion

¹ Pope Brock Professor of Law University of Georgia

I. Introduction

Theory, as I use the term, is an explanation and legal theory is an explanation of law, in this instance of copyright law. Since legal theory can best be understood in terms of its sources, a brief discussion of the American legal system, which is unusually complex, will be useful.

In addition to the division between legislative and judicial branches of government, there is a division between the national (or federal) government and state governments. The federal government is a government of limited powers that have been delegated to it (in the U.S. Constitution) by the states, which, except for their delegation to the central government, are governments of plenary power. The United States Constitution in many instances, however, is a limitation on the states, both by reason of the states' grant of power to the central government, and by reason of limitations on the power of the federal government in the first ten amendments to the Constitution ("the Bill of Rights") to protect the rights of individuals, which limitations have been held to apply also to state governments. An example of the former limitation is the intellectual property clause of the U.S. Constitution, which empowers only Congress to enact copyright statutes. An example of the latter is the first amendment, which protects the right of free speech.

You will see the relevance of this background when I explain that in the United States prior to the 1976 Copyright Act, there were two copyrights, the legislative or statutory copyright, a matter of federal law, and the judicial or common law, copyright, a matter of state law. The dividing line between the two copyrights was publication. Before publication, the copyright of a work was protected by the common law, that is, judicial decisions of the state courts; after publication, copyright was protected by the copyright statute Congress enacted.

The 1976 Act eliminated the common law copyright by providing that copyright begins from the moment of fixation. Even so, its heritage remains, and the common law copyright merits a brief comment to explain why it was a source of confusion. Copyright is the exclusive right of continued publication for a period of time. The common law copyright was only the right first publication and thus was a copyright in name only.

There was, however, an important anomaly in the concurrent existence of common law copyrights and statutory copyrights. They were based on different theories. The common law copyright was a natural law

proprietary right to benefit the author; the statutory copyright is the legislative grant of a limited monopoly to benefit the public. The differences between these two theories are central to the confusion about copyright theory, and I should like to discuss them briefly.

The natural law copyright is a judicial creation. The statutory grant copyright is a legislative creation. The differences between the two copyrights are in the beneficiary, the subject matter, and the scope of protection. The common law copyright has only one beneficiary, the author; it is not limited as to the type of creations it protects; and it is not limited to a term of years. The beneficiary of the statutory copyright is the public, its subject matter is intellectual creations, and its term of protection is limited. The differences are the logical result of the bases of the two copyrights. Both are based on the fact of creation, but the reasons for using the creative base are different. For the common law copyright the reason is to provide a condition for the copyright monopoly. The reward is a reason for expanding the copyright, the condition is a means for limiting it.

In this paper, I shall argue that the U.S. Constitution empowers Congress to enact only a statutory grant copyright, but that the natural law copyright was kept alive by the courts—both state and federal—and influenced Congress in the enactment of copyright legislation. The most recent copyright statute, the Copyright Act of 1976, is a culmination of this influence, and natural law copyright theory has been used to shape a new theory of American copyright, primarily by copyright owners, who wanted the change to make the U.S. eligible to join the Berne Convention.

My conclusion is that this new theory, a statutory natural law copyright, creates serious constitutional concerns in the U.S. as copyright is applied to new communications technology. To understand the reasons for this concern one needs to understand how copyright developed historically. I will discuss this development, beginning with the early American copyright; I will then examine the English antecedents of that copyright and the transformation of American copyright law. I will conclude with a discussion as to why this is relevant for European copyright law.

II. The Early Background of American Copyright Law

In the early days of the United States, lawmakers had two significant opportunities to choose between the natural law and statutory grant theories. The first occasion was the drafting of the U.S. Constitution in 1787; the second was the U.S. Supreme Court's first copyright decision, a

case called Wheaton v. Peters¹, decided in 1834. On both occasions, the choice was the statutory monopoly theory.

My argument that the preferred theory for American copyright law is the statutory monopoly theory is thus supported by substantial evidence, and it will be useful to discuss the evidence in some detail. I will discuss first the copyright clause and then Wheaton v. Peters.

The copyright clause of the U.S. Constitution² is contained in the intellectual property clause, which also contains the patent clause, and has a parallel grammatical structure, which suggests that it is to be read distributively. The intellectual property clause reads as follows:

The Congress shall have Power... To promote The Progress of Science and useful Arts, by securing for limited Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries.

The copyright clause reads:

The Congress shall have Power... To promote the Progress of Science... by securing for limited Times to Authors... the exclusive Right to their... Writings.

The first point is that this language is a limitation on, as well as a grant of power to, the Congress. The second point is that the limitations~that copyright shall promote learning (the Progress of Science), shall exist only for a limited period (limited Times), and shall be granted for the publication (the exclusive Right) only of original works (an author's writings)~give copyright three roles to play in the intellectual life of the nation. The first role is to promote learning; another is to ensure access to learning materials by giving the author the exclusive right to publish his or her writings. The third role, the most subtle, is to protect the public domain. This role has, by and large, been ignored, but there is no other reason to limit Congress' power so that it can grant copyright only for limited times and only for original writings. The first limitation means that the copyrighted work will eventually go into the public domain; the second means that copyright cannot be used to recapture works from the public domain.

The weakness in my position is my interpretation of "the exclusive Right"~That Congress can grant authors only the exclusive right to publish their writings~because the language can be read to give Congress the power to grant authors a plenary property right in their writings. But if you agree that when interpreting constitutional language, the source of that language is a useful aid~and can even be conclusive~I think I can persuade you that my interpretation of "the exclusive Right" as the exclusive right to publish is correct.

III. The English Source of the Copyright Clause

The copyright clause is one of the few provisions—perhaps the only one—of the U.S. constitution for which we can identify its direct source. That source is the title of the first English copyright act, the Statute of Anne of 1710³. To accept this conclusion, one need only compare the language of the title of the statute with the language in the copyright clause.

The title of the Statute of Anne read:

An act for the encouragement of learning, by vesting the copies of printed books in the authors or purchasers of such copies, during the times therein mentioned.

The copyright clause reads:

The Congress shall have Power... To promote the Progress of Science... by securing for limited Times to Authors... the exclusive Right to their... Writings... .

The copyright of the Statute of Anne is called an author's copyright, which was so only in the sense that the statute vested the copyright in the author initially. But this was an illusory benefit since the author had to assign the copyright to a bookseller in order to get the work published. The Statute of Anne was in fact a trade regulation statute designed to destroy the bookseller's monopoly and prevent copyright from being used as a device of censorship⁴.

This is why the statute limited copyright to printed books (and did not protect the manuscripts from which the books were printed), made copyright available only for the author's own writings, and limited copyright to two terms of fourteen years each. All of these features were embodied in the copyright clause, the most important of which was that copyright is available only for printed books. This meant, of course, that the publication of a work was a condition for copyright protection.

The source of "the exclusive Right" in the copyright clause, then, suggests that the right is only the exclusive right of publication. The conclusion is supported by two facts: 1) In the first U.S. copyright statute⁵, Congress gave an author a right to sue for the unpermitted publication of his or her manuscript independently of copyright; and 2) in the eighteenth century, publication was the only means for marketing a book. Moreover, we can assume that the reason the framers did not add the words "to publish" to "the exclusive Right" was that the right was made available to inventors for their discoveries as well as to authors for their writings, and the word publish does not accurately describe the marketing of inventions.

The term “exclusive Right” can thus best be interpreted as the exclusive right to market both inventions and writings.

The most significant evidence of the limited scope of the “exclusive Right” is that the copyright clause contains the three core ideas of the Statute of Anne as manifested in its title: the promotion of science (the encouragement of learning) ; the requirement of original works (vesting in authors copies of their writings) ; and the limited term (during the times therein mentioned). The drafters surely would not adopt the core ideas from a statute and reject the basic condition for the statute’s operation, that is publication. In short, the only exclusive right that makes any sense is the exclusive right to publish.

IV. The Sources of the English Statutory Copyright

Since the title of the Statute of Anne was the source of the language in the copyright clause, it will be useful to identify the source of the statute’s language. This will aid one to understand why the purpose of the English copyright was stated to be the encouragement of learning, which is not apparent on its face, and also the meaning of the term “copies”, which is not obvious to the modern mind.

There were, in fact, two sources for the copyright codified in the Statute of Anne. There were, first, the predecessor to the statutory copyright, the early English copyright called the stationers’ copyright, and, second, the Parliamentary statute that was the only public law support for the stationers’ copyright, the Licensing Act of 1662.

A. The Stationers’ Copyright

Statutory support for the stationers’ copyright was important because it was a private-law copyright developed by members of the Stationers’ Company, the London Company of the booktrade⁶, which controlled the printing, publishing, and binding of books. As a private-law copyright, the stationers’ copyright had a limited function, which was to protect the members of the company against each other. The English copyright thus was developed initially to maintain order in an organization populated by printers and booksellers and had one goal: To prevent members from publishing works that another member had the right to publish in accordance with the company ordinances. The means of securing a copyright was registration of the title of the work in the Stationers’ Register book. A typical entry contained the date and name of the stationer, as when on September 10, 1670, Master John Starkey registered works by John Milton:

*“Entred... under the hands of Master Tho: Tomkyns and Master Warden Roper a copie or booke intituled Paradise regayn’d; A Poem in 4 Bookes. The Author, John Milton. To wch is added Samson Agonistes, A drammadic Poem, by the same Author.”*⁷

Registration of the title in the register book as the method for securing the stationer’s copyright is relevant because the Statute of Anne continued the practice, and its influence is seen even today in the U. S., where the copyright of a book is registered in the Copyright Office.

Since authors could not be members of the Company, copyright did not protect their interest, and indeed, there is no evidence that the Company was concerned with how a member acquired the manuscript whose title he registered, although eventually the practice of paying the author for his manuscript came to be the custom. The important point, however, is that the early copyright was the right of publishers, or booksellers, not authors, and since the publishers created copyright, it is not surprising that its major feature benefited them. That feature was the exclusive right to publish a book in perpetuity, a right that enhanced the value of copyright for the bookseller, but at the expense of the consumer, who had to pay monopoly prices for books.

B. The Licensing Act of 1662

The Licensing Act of 1662⁸, the major censorship statute in English history, was the second source of the English statutory copyright. The source of the Licensing Act was the Star Chamber Decree of 1637, one of a series of such decrees that date back to 1566. The Licensing Act, as did its predecessors, protected the stationers’ copyright by making the publication of a book in violation of that copyright as much of an offence as publication without the licenser’s imprimatur. The importance of the Licensing Act for the present discussion, however, is that the drafters of the Statute of Anne looked to that statute as a source for the copyright statute since it was the only statute protecting copyright. The most cogent evidence of this influence is that in the copyright statute the system for controlling the prices of books was patterned after the system for licensing books in the Licensing Act. Thus officials to whom complaint could be made if the prices of books were too high were copied from the Licensing Act’s list of officials who could license books.

The most important impact of the Licensing Act on the Statute of Anne, however, is derived from the fact that the drafters of the copyright statute used it to learn how to create a copyright that would be only a limited monopoly that could not be used as a device of censorship. Experience with

the Licensing Act enabled the drafters to know what to exclude to avoid the undesirable features of the stationers' copyright. Thus, the copyright statute made copyright available only for printed books and only to authors of those books, removed the importation controls on books, contained price control provisions, and provided for only a limited term copyright in place of the perpetual stationers' copyright.

V. The Origin of the English Natural Law Copyright

The Statute of Anne threatened the booksellers' profits because it replaced the stationers' perpetual natural law copyright with a limited term statutory copyright. This threat caused the booksellers to react as one would suspect. They sought to negate the impact of the Statute of Anne in order to replace the foundation for their monopoly that the Statute of Anne destroyed, that is the perpetual copyright. In fact, even after the Statute was enacted, the booksellers apparently continued business much as before, in part because the statute did not automatically alter the structure of the booktrade and in part because it continued the old private-law copyrights for a period of twenty-one years. When this period ended, the booksellers sought new legislation from Parliament, and when this effort failed, they turned to the courts seeking judicial legislation.

The litigation effort also failed, but before it did it resulted in judicial recognition of the natural law copyright in a case that has had a lasting impact for American copyright law. The booksellers' litigation strategy was to claim that in addition to the limited term statutory copyright, to which the author was entitled, the author also had a perpetual common law copyright. It was this strategy that introduced the natural law theory of copyright into English law. The details of the booksellers' efforts, which came to be known as the Battle of the Booksellers, lasted for some forty years, but need not detain us, for it produced only two cases that were significant for American copyright law, Millar v. Taylor⁹ and Donaldson v. Beckett¹⁰.

A. Millar v. Taylor

In Millar v. Taylor, a 1769 King's Bench decision, the booksellers achieved their goal- the judicial creation of a perpetual copyright based on the act of creation, which, of course, was the natural law copyright in common law clothing. The case held that despite the Statute of Anne, the author had a common law copyright that entitled him or her to protect the work he or she created.

There was a semblance of logic in the holding, because the statutory copyright did not come into existence until a work was published. This meant that between the act of creation and the act of publication there was no legal protection. The logic was that the common law could fill this void by protecting the author's rights, which the author could assign to the publisher. Once the rights were recognized, it was easy to argue that they should not be taken away by the act of publication, the very act that provided the author with his or her reward.

B. Donaldson v. Beckett

The structure of the book-trade, however, undercut Millar's logic, for the primary beneficiary of copyright was not the author, but the bookseller. There was nothing natural about a perpetual copyright, especially one assigned to the publisher, and the Millar case lasted as precedent for only five years. In 1774, the House of Lords overturned it in the case of Donaldson v. Beckett, and provided a simple solution to the problem of the period of non-protection between the act of creation and the act of publication. The Lords simply held that the author does have a common law copyright in a work he or she creates, but that the common law copyright lasts only until the work is published. After publication, the author has only the protection provided by the statutory copyright.

The common law copyright thus was only the right of first publication, but it provided protection that the Statute of Anne had omitted. By solving the problem of protection for an author's work prior to publication in this way, the Lords were able to give effect to the Statute of Anne and thus to limit the monopoly of copyright in order to promote learning.

We should not overlook the most important lesson that this history teaches. It is that the natural law copyright is an ideal instrument of censorship. Recall that the stationers' copyright was natural law copyright for publishers and that the Licensing Act protected it to make it an effective tool of press control. The genius of the scheme was that it made censorship a matter of self-interest, the lesson is that even without the policy of governmental censorship, copyright owners will always be ready to exercise censorship to increase their profits.

VI. The Impact of Donaldson on American Copyright Law

My purpose at this point is to discuss the importance of Donaldson for American copyright law. Despite its significance, the case has never received the attention it deserves for the reasons it deserves attention.

Donaldson is an annotation of the copyright clause of the U.S. Constitution before it was drafted; and it served as precedent for Wheaton v. Peters, the Supreme Court's first copyright decision, which is an annotation of the copyright clause after it was drafted.

A. Donaldson v. Beckett and the Copyright Clause

The indifference to Donaldson as a source for understanding the copyright clause is understandable in light of the fact that it consists primarily of answers to question, not explanatory opinions. The Lords sought the advice of the judges of the three royal courts- King's Bench, Common Pleas, and Exchequer- and of the five questions the Lords asked the common law judges, three dealt with the common law copyright and two with the Statute of Anne. In sum, the judges' answers were that an author at common law had the sole right of first publishing his or her work, the right existed in perpetuity, and was available to the author's assigns. But they also said that the Statute of Anne took away this right upon publication, after which the terms and conditions of the statute governed.

As an annotation of the copyright clause- the language of which came from the title of the statute that the Lords interpreted- this decision reinforces the conclusion that copyright is a limited statutory grant, the essence of which is the "exclusive Right" of authors to publish their works for a limited period of time. Thus, even though no one, insofar as I know, has viewed Donaldson as an annotation of the copyright clause of the U.S. Constitution, until 1976 Congress acted in a manner consistent with Donaldson's holding. All U.S. copyright statutes, with one minor exception, required publication as a condition for copyright until the 1976 Act. The point is important because this condition is the essence of the difference between the natural law and the statutory grant theory of copyright.

B. Wheaton v. Peters and the Copyright Clause

The U.S. Supreme Court used Donaldson as precedent and accepted its holding in Wheaton v. Peters, to which I now turn. If Donaldson can be viewed as an annotation of the copyright clause before it was drafted, Wheaton can be viewed as an annotation of the copyright clause after it was drafted. Although the subject works were different in kind- Donaldson's subject being poetry, Wheaton's subject being reports of the Court's decisions- the issue was the proper interpretation of essentially the same statute. The 1790 Copyright Act, the relevant statute in Wheaton, was a copy of the Statute of Anne, the relevant statute in Donaldson, and the issue in both cases was whether the author had a common law copyright in his or

her works after publication despite the statutory copyright available only upon publication.

Although Wheaton reached the same conclusion as Donaldson as to the author's right after publication- it was governed by the copyright statute- its reasoning route was different because of the federal system in the U.S. The important point, however, is that the U.S. Supreme Court rejected the natural law copyright theory when it refused to recognize the common law copyright.

VII. The Transformation of American Copyright Law

Despite this evidence that the U.S. Constitution empowers Congress to grant only a limited statutory copyright for published works, American copyright law has undergone a transformation over its two centuries of existence. The statutory copyright monopoly (to be limited) of 1790 has become a plenary property right (to be protected) in 1998. Evidence of the transformation can be seen in many events, but there are four of special significance.

A. The Events of Transformation

The four events of transformation that I refer to were the case of Folsom v. Marsh¹¹ in 1841, the source of the fair use doctrine; the statutory extension of copyright to the right to perform musical compositions in 1897¹²; the 1976 Copyright Act¹³, which extended copyright protection before the publication to the fixation of a work; and the Berne Convention Implementation Act of 1988, which eliminated copyright formalities.

Each of these events was a major step in the move toward the natural law proprietary copyright, for each lends support to idea that the copyrighted work- not merely the copyright- is the owner's property. If another's use of a copyrighted work must be fair, it must be because the work is the property of the copyright owner. If one must pay to perform a copyrighted musical composition, it must be because the composition is the property of the copyright owner. If copyright exists from the moment of fixation, it must be because the fixed work is the property of the creator. And if formalities for a copyright are no longer necessary, there are no conditions for copyright beyond the creation of the work, which must be because the ownership of the copyright is ownership of the copyrighted work.

B. The Reasons for the Transformation

The natural law copyright is contrary to the copyright clause of the U.S. Constitution. The question, then, is why did the movement to that copyright persist in view of the traditional American reverence for the Constitution. There are, I think, two reasons: the appeal of the natural law copyright; and copyright culture.

1. The Appeal of the Natural Law Copyright

The natural law copyright is an example of the law of self-interest in operation, which explains its appeal. The reason for its self-interest bias is that it is property with only one condition- the creation of a work- and only one beneficiary- the author. While not everyone owns a copyright, everyone does own property, and the idea of protecting one's property is understood by all.

This self-interest bias with no regard for the welfare of others is why the natural law copyright can be said to be trite in concept and banal in operation. The condition for creation is without standards, and the real beneficiary is the publisher, not the author. And because the natural law copyright is trite and banal, it is easily subject to manipulation by those who claim it. At least this is so with the American natural law copyright. Thus, while the natural law copyright is supposed to benefit the author, in fact it benefits the entrepreneur as assignee of the author. And it is worthy of note that the moral right of the author, a primary feature of the traditional natural law copyright, is not a major part of the American natural law copyright because such a right is contrary to the publishers' interest.

2. The Role of Copyright Culture

What I am saying about the natural law copyright is sound as a matter of reason, but it has not been accepted as a matter of emotion. The reason is copyright culture, that is the sum total of ideas and experiences about copyright. The importance of this fact is that we process information according to our culture rather than the content of the information because culture is emotionally, not intellectually based.

The point is that the copyright culture has been created by copyright owners, whose interest in an enhanced proprietary copyright monopoly is clear. Thus most pronouncements about copyright and the meaning of copyright are made by copyright owners- with the owner's bias- for a simple reason. No one else is interested. If a copyright owner says that copyright is his or her property, no one challenges the assertion.

The equation of copyright with property made by copyright owners and accepted by an ignorant public is manifested clearly in the failure to

recognize the effect of the transformation of American copyright, to which I now turn.

C. The Effect of the Transformation

There are two effects of the transformation of American copyright law that I would like to discuss: the elimination of the distinction between the work and the copyright, and the threat to the public domain.

1. Elimination of Distinction between Copyright and Work

Each of the events of transformation I discussed above had a similar effect: Each blurred the distinction between the work and its copyright. To appreciate this point, one must understand that the statutory grant copyright is based upon this distinction, as demonstrated by the fact that copyright for a work did not come into existence until the work was published, and after copyright ended, the work continued to exist.

The importance of distinguishing the work and the copyright is that the distinction is necessary for copyright to fulfil its purpose, the encouragement of learning (in the words of the Statute of Anne) and to promote the Progress of Science (in the words of the copyright clause). For if the distinction is not maintained, copyright will give copyright owner the right to control the use of the work as well as the use of the copyright. The result will be to extend copyright from the marketplace to the schoolroom, the library, and the home.

This is unfortunate, for two conditions are required for a healthy learning environment. One is access to the materials to be learned; the other is access without fear of liability in the form of infringement. Thus one can have access, but only at a price, and the price creates a concern about using a work for fear of liability. Both conditions for the healthy environment, then, are at risk if ownership of a copyright is treated as ownership of the work, which occurs when the distinction between the work and the copyright is ignored. Consider the copyright notice that provides- as many do- no one may copy any portion of the book without the written permission of the publisher (or copyright owner). The use of the work is treated as a use, and therefore infringement, of the copyright.

2. Threat to the Public Domain

One of the best kept secrets about American copyright law is that one of its purposes is to protect the public domain. The best evidence of this point is the limitations on the power of Congress to enact copyright legislation. The importance of this point is twofold: First, the existence of a public domain is as important to learning as copyright; second, the existence

of the public domain is protection against governmental censorship. This is what English history tells us, for it was the end of censorship in 1694 that created the public domain in England.

The textual evidence that a major purpose of the Statute of Anne was to prevent the use of copyright as a device of monopoly of an instrument of censorship, and thus to protect the public domain, is overwhelming. On the first point, the statutory copyright was not limited to published works for a limited term, it was limited to the copyright claimant's own writings. On the second point, the stated purpose of copyright, the encouragement of learning, was antithetical to censorship, and copyright was made available to anyone, not merely members of the Stationers' Company.

A simple test of the efficacy of the public domain solution in the Statute of Anne to the monopoly-censorship problem is whether the solution was congruent with the selfish interest of the booksellers. It was not. The requirement of an original work for the new statutory copyright meant that the booksellers were not free to use copyright to capture works from the public domain, and the limited term, short of the perpetuity that the booksellers preferred, meant that the works they published would go into the public domain free for all to publish. The new copyright thus replaced the publisher with the public as the primary beneficiary of copyright.

VIII. The Relevance of American Copyright Theory to Europe

I should not like to discuss the relevance of my comments about American copyright theory to European copyright.

My purpose has been to provide some learning about American copyright theory, learning that is scarce in the United States and I assume non-existent in Europe. My main point is that the problems facing copyright law today are international, not national, for modern communication technology has erased national borders in terms of copyright. These problems are essentially the same problems that England dealt with in the sixteenth and seventeenth centuries and the solution they provided- which is in the copyright clause of the U.S. Constitution- is a good solution for today's issues in Europe as well as the United States

My point is simple. History can provide a perspective for dealing with contemporary problems that self-interest often distorts. There are several ideas that provide that perspective, some of which are obvious, some of which are not. Consider the following four ideas.

First, the subject matter of copyright is information, knowledge and learning. The fact that these are the materials essential to an individual's freedom of action vests in copyright a very large public interest. Second, copyright is a marketing monopoly. This fact reflects the first, because it is the marketing monopoly that encourages the dissemination of copyrighted materials. Third, a major purpose of copyright law is to protect the public domain. This factor is important in relation to the first two, for the public domain also contains materials of information, knowledge, and learning and is as important to the purpose of copyright- the promotion of learning- as copyright itself. The fourth idea is that there is a distinction between the copyright and the work.

These ideas, I suggest, provide a larger perspective of the changing copyright landscape than self-interest permits publishers to see. The basic premise of the ideas is simple. A solution to the new problems consistent with the public interest requires lawmakers to recognize that the copyright and the work are two different things and they require different treatment. The copyright owner has a right to control the use of the copyright, but not the use of the work once he or she makes the work public, either by publication for the market, performance on television, or transmission on the internet.

IX. Conclusion

I would like to conclude with a reference to my comments earlier about the events that changed the perception about copyright, that it was a plenary property right instead of a statutory monopoly, and make another point. You will recall the events- the fair use case of Folsom v. Marsh, the statutory extension of copyright to the performance of musical compositions, the elimination of publication as a condition for copyright, and the Berne Convention Implementation Act of 1988. I would now like to point another change- a very subtle one- in the 1976 Copyright that, I think, is the reason for the success of the copyright owners in expanding the copyright monopoly at the expense of constitutional policies. That change was to redefine the act of publication.

The act of publishing a book requires two steps- copying the manuscript in order to print the book, and distributing the copies made to the public for sale- and that these two steps were traditionally protected as one right. Publishers, however, persuaded Congress in the 1976 Act to

divide the single right of publication into two right, the right to reproduce the work in copies, and the right to distribute those copies to the public.

If the motive of the publishers was not clear during the drafting stage, their actions have made it abundantly clear since the legislation was enacted. It was, of course, to enable them to charge for the use of books they had published and sold if that use entailed any copying. The protection that Congress included to guard against this development~the fair use doctrine~has not proved to be much of an obstacle for the publishers. In the tradition of the English booksellers of eighteenth century England, the publishers have gone to court for judicial legislation to negate the fair use doctrine and thus far have had notable success. When a respected court holds that the subscriber of a scientific journal who pays a subscription price of \$800. a year must pay a license fee for copying an article from the journal for research purposes, the publishers have reason to be pleased, the public reason to be dismayed.

The unarticulated rationale for the publishers' success, of course, is that the copyright owner owns the work as well as the copyright. And for the present, the natural law copyright has become dominant in American law. We do, however, have a Constitution that requires the statutory grant copyright, and we also have a Supreme Court that is more sensitive to constitutional issues than either the Congress or the lower courts. There is hope, then, that American copyright law will be returned to its constitutional basis, and that it is that basis that will provide solutions for copyright applied to new communications technology.

(Paper presented at the International Conference concerning Authors 'Right, organized by the Babeş-Bolyai University of Cluj and the University of Georgia, Athens, 11-14 July, 1998)

COPYRIGHT ISSUES IN DIGITAL PUBLISHING

KENT R. MIDDLETON

Development of the World Wide Web offers every user the opportunity to become a publisher, and turns every computer into a library, a store, a CD player or videocassette recorder. But, as computer bits and bytes allow writers and publishers to be more creative and flexible, digitization makes it more difficult to protect creative expression through copyright. Digitization creates new issues, including when electronic transmissions are copies, how electronic databases are to be protected, the rights of publishers to sell electronic versions of printed works, and copyright in web pages. In 1998, Congress passed legislation ratifying an international copyright treaty and protecting online services providers from liability for certain copyright infringements on their digital networks.¹ Congress was also expected to continue consideration of legislation to protect information in databases.²

Digitization increasingly internationalizes copyright questions. With digitization, a user in one country can manipulate information in another, sometimes making it difficult to know who has violated a copyright and in whose jurisdiction.³ Americans have an avid interest in—an try to influence—international developments in copyright law. While American publishers were notorious pirates in the Nineteenth century, today American producers of music, software, newspapers, film, art, and other copyrighted expression hope that international treaties will stem copyright piracy which is said to cost American producers of intellectual property more than \$15 billion annually.⁴

¹ Digital Millennium Copyright Act of 1998, H.R. 2281, 105th Cong. (enacted).

² See Collections of Information Antipiracy Act, H.R. 2652, 105th Cong. (1997).

³ See generally, Stephen M. Stewart, *International Copyright and Neighbouring Rights* 29-34 (2nd ed. 1989)(International copyright law is a blending of public and private international law).

⁴ *Intellectual Property and the National Information Infrastructure: the Report of the Working Group On Intellectual Property Rights*, Bruce A. Lehman, chair, 131 (1995). (hereinafter the “White Paper”).

This paper will review some of the copyright issues facing American electronic publishers. Digital copyright law and policy are emerging from court cases and a number of thoughtful studies.⁵ My focus on American law is not to suggest that the United States is a model for Romania. The United States is a common law country that encourages creative expression by protecting copyrighted works as economic properties;⁶ Romania, a civil law country, tends to protect copyrighted expression, not as a property, but as a natural right of the author, that is, an extension of the author's personality.⁷ Romanian copyright law assigns more extensive moral rights to the individual author than American law does, even providing for review of contracts when there is an "obvious disproportion between the remuneration of the author of the work and the profits of the person owning patrimonial rights."⁸ Nevertheless, both Romanian and American copyright law share a core of similarities in the expression that may be copyrighted, in the author's rights to copy and distribute copyrighted works and in their "fair use" doctrines, permitting brief quotations of copyrighted works for comment and criticism.

Whatever the differences of approach between common law and civil law countries, American and Romanian publishers face many of the same digital copyright issues. After outlining American copyright law, this chapter reviews copyright issues arising from digitization: protection of electronic databases, infringement liability of on-line service providers, conflicts between writers and publishers, and, finally, issues of linking and framing.

I. The Elements of Copyright

This brief review of U.S. copyright law focuses on copyrightability, exclusive rights and fair use.

A. Copyrightability

The U.S. Constitution, ratified in 1791, calls for copyright protection. Article I, Section 8, of the Constitution gives Congress the power "to promote the Progress of Science and useful Arts, by securing for limited

⁵ E.g., I.d.; U.S. Copyright Office, Report on Legal Protection for Databases (1997); U.S. Copyright Office, Review of Copyright Licensing Regimes Concerning Retransmission of Broadcast Signals (1997).

⁶ White Paper, *supra* note 4, at 133.

⁷ See Law on Copyright and Neighboring Rights, arts. 1-23 (1996)(Rom.) (Copyright in original works of intellectual creation belong to the author, who is a natural person). See also, Stewart, *supra* note 3, at 6.

⁸ Law on copyright and Neighboring Rights, art. 43(c).

Times to Authors and Inventors the exclusive Right to their respective Writings and Discoveries.”⁹ The copyright clause encourages intellectual creativity of benefit to society by granting creative people exclusive control over their intellectual expression for a fixed period.¹⁰

The U.S. Copyright Act protects “original works of authorship fixed in any tangible medium of expression... from which they can be perceived, reproduced, or otherwise communicated.”¹¹ Copyrightable works of authorship include literary, musical, dramatic, audiovisual, pictorial, graphic, and sculptural works.¹² Literary works include computer programs, books, newspapers, magazines, corporate house organs, newsletters, and annual reports.¹³

To be “original”, a work does not have to be unique, novel, or even good. But the work must be created independently with a modicum of intellectual effort.¹⁴ The Copyright Office in Washington will register a work without regard to the work’s quality or creative “worth”.

A work is “fixed in a tangible medium of expression” as soon as it is given tangible form so that it can be perceived. A short story is fixed as it is saved on a computer disk or printed on paper. A photo is fixed when the shutter clicks.¹⁵ A televised football game becomes a fixed work of authorship as a camera crew and director select shots, broadcast, and simultaneously record the game. Loading expression into the random access memory of a computer also “fixes” a copy if the expression resides in RAM long enough to be “perceived”.¹⁶

Copyright protects expression, but not ideas or the facts contained in the expression.¹⁷ A writer can copyright a story about a presidential election, but not the idea of writing the story or the facts within it. Others can write a similar story using the same facts, provided the new authors use their own language, style, and sequencing.¹⁸

⁹ U.S. Const. art. I, 8, cl. 8.

¹⁰ See generally, Kent R. Middleton, Bill F. Chamberlain and Matthew D. Bunker, *The Law of Public Communication* 217-256 (4th ed. 1997).

¹¹ 17 U.S.C. § 102(a)

¹² *Id.*

¹³ 17 U.S.C. § 101.

¹⁴ *Bleistein v. Donaldson Lithographing Co.*, 188 U.S. 239 (1903).

¹⁵ *Burrow-Giles Lithographic Co. v. Sarony*, 111 U.S. 53 (1884).

¹⁶ See *MAI Systems Corp. v. Peak Computer, Inc.*, 991 F.2d 511 (9th Cir. 1993).

¹⁷ U.S.C. §102 (b).

¹⁸ *A.A. Hoehling v. Universal City Studios, Inc.*, 618 F.2d 972 (2d Cir. 1980). See also *Suid v. Newsweek Magazine*, 503 F. Supp. 146 (D.D.C. 1980).

Copyright is granted not only on words, stories, photos, and programs, but also on compilations and collective works. A compilation is a work formed by collecting and assembling preexisting materials or data that are “selected, coordinated, or arranged in such a way” as to create an original work¹⁹. A compilation may be the assembly of discrete facts that, individually, would not be copyrightable, works such as trivia dictionaries, databases, and Dow Jones’s stock lists are copyrightable compilations even though the individual items in them are not copyrightable.²⁰ An alphabetized list of names in a telephone directory, however, is not sufficiently original to constitute a copyrightable compilation.²¹

Collective works are gatherings of preexisting works that are independently copyrightable.²² Collective works include magazines, newspapers, anthologies, and corporate reports, each of which may contain several copyrighted works.

In October 1998, the term of protection for copyrighted works in the United States was increased by 20 years to life of the author plus 70 years. This is the same term granted in member countries of the European Union.²³

B. Exclusive Rights

Copyright belongs to the “author” of a work.²⁴ The author may be an individual, a joint author or a corporation. Joint authors are two or more authors who collaborate with the intent that their contributions be combined into a unified, copyrightable whole.²⁵ A composer and lyricist, for example, may be joint authors of a musical composition. As more works are created in digital formats by several contributors, it becomes more difficult to identify the authors. When a work is “made for hire”, the “author”—who owns the copyright—is the party who hires an employee or commissions a freelancer to create a work.²⁶ Works of the federal government are not subject to copyright protection in the United States.²⁷

¹⁹ 17 U.S.C. §101.

²⁰ *Eckes v. Card Prices Update*, 736 F.2d 859 (2d Cir. 1984); *Dow Jones & Co v. Board of Trade of Chicago*, 546 F. Supp. 113 (S. D.N.Y. 1982).

²¹ *Feist Publications, Inc. v. Rural Tel. Serv. Co.*, 499 U.S. 340 (1991).

²² U.S.C. §101.

²³ The Sony Bono Copyright Term Extension Act of 1997, S. 505, 105th Cong.(enacted).

²⁴ U.S.C. §201.

²⁵ E.g., *Childress v. Taylor*, 945 F.2d 500 (2d. Cir. 1991).

²⁶ U.S.C. §101.

²⁷ U.S.C. §105.

Copyright grants a “bundle” of exclusive rights to copyright owners. These rights give authors great flexibility to control the use of their work. The rights include the right to reproduce works in copies, prepare derivative works, distribute copies to the public, and to perform and display works publicly.²⁸

1. Reproduction

The copyright owner of a work—whether in a book, magazine article, compact disk, sheet music, motion picture, or computer program—has the right to control when and if that work is copied. The right of reproduction includes the right to control the digital transmission of a work²⁹, such as the uploading and downloading of copies on the Internet. The right to copy is subject to exceptions stated in the copyright statute, including the right of others to make “fair use” of a copyrighted work.

2. Derivative Works

The owner of a copyright also controls the adaptations of the work, that is the right to create derivative works. A derivative work is a transformation or adaptation of an existing work. Derivative works include translations from foreign languages, movie versions of plays and novels, and dolls based on cartoon characters. Derivative works are created when works are recast, transformed or adapted.³⁰

3. Distribution

The exclusive right to distribute includes the author’s authority to sell, lend, or rent copies of a copyrighted work to public. Once a copyright owner distributes a copy of a work, he or she cannot control later sale, loan or rental of that particular copy of the work.³¹

4. Public Performance and Display

Copyright owners also have a right to perform and display their work publicly. Artists, composers, playwrights and film producers who own a copyright can either bar public performance or demand royalties for public performance or display of their work. A public performance can be live, projected from film or tape, broadcast to an audience, or shown to several viewers individually over an electronic network.³²

²⁸ U.S.C. §106.

²⁹ See *Playboy Enter. Inc. v. Frena*, 839 F. Supp. 1552 (M.D. Fla. 1993).

³⁰ U.S.C. §101.

³¹ U.S.C. §109.

³² U.S.C. §101.

5. Moral Rights

Countries such as the United States and Romania that belong to the Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works are required by that treaty to protect artists' and writers' "moral rights" in their work.³³ Moral rights include the right to be known as the author of one's work and to protect the integrity of a work by preventing others from deforming it or using it in a way that reflects poorly on the author.³⁴ Romania and other European nations are more attuned to moral rights than Americans are because, as civil law countries, European countries tend to view copyright not as property right, but as a natural right.³⁵

C. Infringement and Fair Use

To prove infringement of copyright, plaintiffs must establish that they own copyright in a work and that the defendants copied it.³⁶ A plaintiff may prove copying by showing that the defendant had access to the original work and that the copy is substantially similar to the original.

An author's exclusive rights are not absolute. U.S. law contains several limitations on those rights, limitations which permit certain activities that would otherwise be infringing. The most significant of those limitations is "fair use". The fair use doctrine is the law's attempt to reconcile society's interest in encouraging creativity with its conflicting interest in ensuring that creative expressions is widely disseminated and discussed. For a journalist or critic to discuss copyrighted works, it is usually necessary to copy at least small portions. Therefore, the copyright law permits limited copying for comment and criticism under the fair use doctrine.³⁷

Fair use has been described as "a privilege in others than the owner or a copyright to use the copyrighted material in a reasonable manner without his consent, notwithstanding the monopoly granted to the owner " by the copyright.³⁸ To make fair use of a copyrighted work it is not necessary to ask

³³ The Visual Artists Rights Act of 1990 protects moral rights for artists in the United States. See 17 U.S.C. § 106A.

³⁴ Harry G. Henn, *Copyright Law: A Practitioner's Guide* 176(1988).

³⁵ Stewart, *supra* note 3, at 6.

³⁶ U.S.C. §501.

³⁷ U.S.C. §107.

³⁸ *Rosemont Enter., Inc. v. Random House, Inc.*, 366 F.2d 303, 306 (2d Cir. 1966), cert. Denied, 385 U.S. 1009 (1967) (quoting Ball, *The Law of Copyright and Literary Property* 260 (1944)).

permission or pay a royalty. The fair use doctrine, which was developed by the courts, is codified in section 107 of the Copyright Revision Act. Section 107 permits limited copying of copyrighted work, usually only for “productive” purposes such as news reports, criticism and comment. For copying by a commercial user to be fair, the copier should usually be “engaged in creating a work of authorship whereby he adds his own original contribution to that which is copied.”³⁹ Copying is a fair use, the Supreme Court has said, when the new work is “transformative”, that is, the author “adds something new” by altering the original with “new expressions, meaning, or message”.⁴⁰

Four factors are considered when a court determines if copying constitutes a fair use:⁴¹

1. *The purpose and character of the use, including whether such use is of a commercial nature or is for non-profit educational purposes.* Fair use is more likely to be found when the purpose of the copying is “criticism, comment, news reporting, teaching,...scholarship or research.” A use least favoured by courts is “mere reproduction”, creating a work in which the new author has contributed little effort or original expression.⁴² The law generally permits reporters and scholars to quote brief excerpts from copyrighted works without paying royalties. Courts have also been tolerant of copying in a parody.⁴³ But large scale corporate copying, even for research, has not been held to be a fair use.⁴⁴

2. *The nature of the copyrighted work.* Use of factual works is more likely to be considered fair than use of more creative works, such as novels and plays.⁴⁵ News reports are less protected than movies and novels because the news contains facts, which cannot be copyrighted and which are used in comment and criticism of public events.

3. *The amount and substantiality of the portion used in relation to the copyrighted work as a whole.* It is not a fair use to copy substantial portions of a copyrighted work or to copy even relatively brief sections of a work if the

³⁹ Melville Nimmer & David Nimmer, 3 Nimmer on Copyright, § 13.05[A], at 13-163 (1995).

⁴⁰ *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569 (1994).

⁴¹ U.S.C. § 107.

⁴² *White Paper*, supra note 4, at 77.

⁴³ *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569 (1994).

⁴⁴ *American Geophysical Union, Inc. v. Texaco, Inc.*, 60 F.3d 913 (2d Cir. 1994).

⁴⁵ *New York Times Co. v. Roxbury Data Interface, Inc.*, 434 F. Supp. 217 (1977).

copying constitutes the “heart” of a work.⁴⁶ Copying of a brief but distinctive musical phrase may not be a fair use.⁴⁷

4. *The effect of the use upon the potential market for, or value of, the copyrighted work.* Most important in fair use decisions is the economic damage copying might cause to a copyrighted work.⁴⁸ Critical to a determination of the harmful effect of copying is whether the copy has the same function as the original and therefore competes with, or supplants, the original in the marketplace.

II. Digital Issues

Several copyright issues have emerged with digitization. Among them are protection of databases, liability of online service providers, the right of publishers to use writers’ creations in digital environments, and copyright infringements through the use of hyperlinks and framing.

A. Protection of Databases

Databases are compilations of information. These compilations have historically been protected by copyright law in the U.S., whether in paper or in digital formats.⁴⁹ Digital databases can contain most forms of copyrightable material, including literary, musical, dramatic, choreographic, pictorial, graphic and audiovisual works, motion pictures and sound recordings. Individually copyrightable works, such as magazine or newspaper articles, can be protected in an electronic database, just as they can be protected in a paper compilation, such as a magazine or a newspaper.

It may be harder for a database operator to control unauthorised copying of works housed in a digital database than it is for a magazine publisher to limit unauthorised copying of a printed article. This is because, once a work is in digital form, “one can duplicate it, compress it for storage, combine it with other information, and manipulate it in ways never envisioned by the work’s creator, all without depreciating its original quality.”⁵⁰ Nevertheless, there is no question that the expressive content of an article, photograph or other copyrightable work can be protected by copyright when it is an element in a digital compilation, just

⁴⁶ *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enter.*, 471 U.S. 539 (1985).

⁴⁷ *Grand Upright Music Ltd. v. Warner Bros. Records, Inc.*, 780 F. Supp. 182 (S.D.N.Y. 1991).

⁴⁸ *Harper & Row, Publishers, Inc. v. Nation Enter.*, 471 U.S. 539 (1985).

⁴⁹ Copyright Office Report on Databases, *supra* note 5, at 3.

⁵⁰ Fara Daun, *The Content Shop: Toward an Economic Legal structure for Clearing and Licensing Multimedia Content*, 30 Loyola L.A.L. Rev. 215, 230 (1996).

as it can be protected when published in a magazine or newspaper. Database operators can enhance their claim of copyright by adding their own original copyrighted material such as indexes, abstracts and bibliographies.⁵¹

A database may contain facts which are not copyrightable. American database operators are trying to protect databases, either by copyrighting the structure of the database—the selection and arrangement of the information—or by protecting them under a theory of unfair competition.

1. Selection and Arrangement

Facts are not copyrightable. One cannot protect the fact that New York is 2,794 miles from Los Angeles. But database operators argue they must be able to control access and use of facts compiled in their databases if they are to have sufficient financial incentive to compile and maintain large databases.⁵² What is the incentive, database operators argue, to create an electronic database of news and information if anyone can frequently enter a database, download individual or multiple facts and republish them. To protect the commercial value of their uncopyrightable facts, database operators in the U.S. attempt to claim copyright in the selection and arrangement of information in their databases. But there may be so little originality in the selection and arrangement that little –or no—copyright protection is available.

The U.S. Supreme court ruled that a rural telephone company could not receive copyright protection for an alphabetical list of subscribers in a telephone book because the compilation of names was devoid of originality, lacking even a “modicum of creativity”.⁵³ The court said the selection and arrangement of headings and categories could be copyrighted, but that copyright protection in expression of such marginal originality would be “thin”.⁵⁴

In a latter case, a federal appeals court ruled that the selection and arrangement of items in the commercial business listings of a telephone directory, unlike the alphabetical listing of all telephone subscribers, were

⁵¹ Copyright Office Database Report, *supra* note 5, at 20. The American statistical Index, provided by Congressional Information Inc., provides abstracts as well as indexing of all federal statistical publications. *Id.*

⁵² Copyright Office Database Report, *supra* note 5, at 65.

⁵³ *Feist Publications, Inc. v. Rural Tel. Serv. Co.*, 499 U.S. 340, 362 (1991).

⁵⁴ *Id.*, at 349.

sufficiently original to allow the directory to be copyrighted. The court found sufficient originality for a copyright claim where the company arranged uncopyrightable lists of names under the headings “accountants”, “bridal shops”, and “shoe stores”.⁵⁵ While the originality in this selection and arrangement of names was minimal, it was sufficient to permit the publisher to claim copyright in the compilation. But even if a database operator may claim copyright in the selection and arrangement of the database, the originality may be so minor that others do not infringe the copyright when they copy the contents of a database into categories and headings that are practically identical to the original.⁵⁶

2. Sweat of the Brow

Facts are not copyrightable, and copyright may be thin in the original selection and arrangement of databases. Therefore, many databases operators want protection based on the time, effort and money they invest to create their databases. That is, they wish to base protection not on the content of a database, but on the “sweat of the brow” expended to create it, not because of the originality of the expression.

American copyright law traditionally protected the database compilers’ sweat equity.⁵⁷ However, in 1991, the Supreme Court ruled that the U.S. Constitution requires originality as a condition for copyrights. Therefore, the Court ruled that effort and expense can not be protected by copyright.⁵⁸ Legislation debated in the last U.S. Congress would impose liability on anyone who “extracts, or uses in commerce, all or a substantial part of a collection of information gathered, organized, or maintained by another person through the investment of substantial monetary or other resources,” if the taking damages the database operator’s market.⁵⁹ The pending American legislation, which is backed by the Copyright Office⁶⁰, is much like a European Community directive, based on a misappropriation

⁵⁵ Key Publications, Inc. v. Chinatown Today Publishing Enter., Inc., 945 F.2d 509 (2d Cir. 1991). See also, Kregos v. Associated Press, 937 F.2d 700 (2d Cir. 1991)(“pitching form” comprised of nine statistics about a baseball pitcher’s performance--e.g., runs and hits allowed—was sufficiently original to be copyrightable).

⁵⁶ Id.

⁵⁷ Copyright Office Database Report, *supra* note 5, at 3.

⁵⁸ Feist Publications Inc. v. Rural Telephone serv. Co., 499 U.S. 340 (1991).

⁵⁹ Collections of Information Antipiracy Act, H.R. 2652, 105th Cong., (1997).

⁶⁰ *Database Protection Bill Gets Airing at Subcommittee Hearing*, 54 PAT., Trademark & Copr. J. 624 (Oct. 30, 1997).

theory, that protects the effort invested in databases.⁶¹ The proposed legislation would be enacted by Congress under the commerce clause of the Constitution, not the copyright clause.

Opponents of the pending U.S. legislation argue that the bill would unfairly raise costs by strengthening the database industry, which sometimes already enjoys a virtual monopoly.⁶² The news media and academics are concerned that they might be barred from gleaning even small amounts of material from a database. Journalists and researchers argue that the public will be denied valuable articles and books if a sweat-of-the brow doctrine allows database operators to deny affordable access to, and use of, uncopyrightable facts from a database. But the bill would allow a journalist or researcher to extract an "individual item of information" or even a "substantial part" of the collection if the use would not interfere with the market of the database owner.⁶³

3. Contracts

If copyright and unfair practices law fail to protect databases, operators may rely on contracts. Indeed, contracts may be the most effective way for database operators to protect the value of their databases. Through contracts, database operators can limit clients' access, downloading, copying, transmitting and resale of data.⁶⁴ A major American database operator prohibits users through contracts "from downloading, storing, reproducing, transmitting, displaying, copyrighting, distributing, or using materials retrieved from the Online Services."⁶⁵ Several states place restrictive contracts on use of information from government databases. However, it is questionable whether the First Amendment permits government agencies from restricting reuse of information provided to the public from government databases.

⁶¹ Directive 96/9/EC of the European Parliament and of the Council of the European Union of 11 March 1996 on the Legal Protection of Databases, 1996 O.J.(L.77-20). The European directive establishes two tiers of protection. One is copyright protection for the selection and arrangement within a database and the other is "sui generis" protection based on misappropriation theory. Jonathan Band and John Kennedy, *Battle Lines Form Over WIPO Copyright Bills*, NAT'L. L. J., Jan. 26, 1998, at C5. <<http://www.ljx.com/copyright/0126wipo.htm>>. See, *EU's Database Protection Directive Goes Into Effect*, L. J. EXTRA!, Jan. 9, 1998, <<http://www.ljx.com/copyright/1988eudbase.html>>

⁶² *Database Protection Bill Gets Airing at Subcommittee Hearing*, 54 PAT., Trademark&Copr. J. 625 (Oct. 30, 1997)(Statements of Professor Jerome Reichman).

⁶³ Collections of Information Antipiracy Act, H.R. 2652 (1997).

⁶⁴ Copyright Office Database Report, *supra* note 5, at 22-25.

⁶⁵ *Id.*, at 23.

4. Technology

Technology provides an increasingly important non-copyright protection for information in databases. A major statement by the Clinton administration said that “technology will likely play a central role in implementing controls on the access to and use of protected works at both the file and server level.”⁶⁶ Unauthorized access to databases can be denied by pass words and encryption.⁶⁷

B. Online Infringement Liability

Another important issue arising in the digital environment is the degree to which providers of online services and Internet access are liable for copyright infringements occurring on their systems or networks. Online service providers argue digital networks would be hampered if service providers were responsible for copyright infringements on their systems. But copyright owners argue online service providers have no money, software and contractual relationships with service subscribers to justify holding them responsible for copyright violations on their electronic systems.

A person—whether service provider or network subscriber—who violates any of the exclusive rights of a copyright owner is liable under the Copyright Acts as an infringer -or “direct” infringer. The copyright owner may recover from the infringer either actual damages resulting from the infringement (including profits earned by the defendant) or statutory damages, which generally are between \$500 and \$20,000 per work infringed. However, statutory damages may be reduced to as little as \$200 if the infringement is “innocent”, or increased so much as \$100,000 if the infringement is committed “wilfully”.⁶⁸ A court may also grant other equitable relief including temporary and permanent injunctions.⁶⁹

Thus far, only district courts—no appellate courts—have been called upon to decide copyright infringement cases in the online environment. Courts have easily found that an Internet user who uploads copyrighted material without authorization to a bulletin board or other electronic site is a direct copyright infringer.⁷⁰ However, courts have been divided whether anyone other than the uploader may be liable as a direct

⁶⁶ White Paper, *supra* note 4, at 183.

⁶⁷ Copyright Office Database Report, *supra* note 5, at 26-28.

⁶⁸ 17 U.S.C. § 504.

⁶⁹ See 17 U.S.C. § 502, 503, 505.

⁷⁰ E. g., *Religious Tech. Center v. Netcom On-Line comm.*, 907F. Supp. 1361, 1368 (N.D. Cal. 1995).

infringer. Some courts have ruled that a bulletin board operators is liable as a direct infringer for the unauthorized reproduction and public distribution and public display of the copyright owner's works on the bulletin board service, at least if the service provider plays some editorial role in making the copyrighted material available.⁷¹ At least one court ruled that a passive bulletin board operator was liable for a direct infringement of distribution and public display rights when a subscriber uploaded copyrighted pictures.⁷² Other courts have declined to find the online service provider liable for direct infringement, at least when the service provider acts primarily as a passive conduit for copyrighted materials.⁷³

Courts may also hold parties other than the direct infringer liable for the infringement based on their relationship to the infringer or their participation in the infringement. Where service providers knowingly participate in copyright infringement or profit from it, they may be held liable for under a theory of (1) contributory infringement or (2) vicarious liability.

Contributory infringement is found when someone knows about the infringing activity and contributes to it in some meaningful way, such as by inducing it or providing services or equipment to facilitate it.⁷⁴ District courts have found prima facie evidence of contributory infringement by bulletin board operators or Website operators and have

⁷¹ *Playboy Enter. Inc. v. Webworld, Inc.*, 991F. Supp. 543 (N.D. Tex. 1997) (bulletin board operator directly infringed reproduction, distribution and public display rights by editing, re-packaging and selling copyrighted materials uploaded by a subscriber); *Playboy Enter., Inc. v. Hardenburgh*, 982 F. Supp. 503 (N.D. Ohio 1997) (bulletin board operator directly infringed distribution and public display rights by soliciting and selecting pictures to be distributed and displayed).

⁷² *Playboy Enter., inc. v. Frena*, 839 F. Supp. 1552 (M.D. Fla. 1993).

⁷³ See *Religious Tech. Center v. Netcom On-line Comm.*, 907 F. Supp. 1361 (N.D. Cal. 1995) ("some element of volition or causation" necessary for direct infringement, which "is lacking where a defendant's system is merely used create a copy by a third party"); *Sega Enter. V. Maphia*, 1996 WL 734409 (N.D. Cal. Dec. 18, 1996) (following *Netcom* by denying summary judgment on claim of direct infringement by bulletin board operator and superseding previous order finding prima facie evidence of direct infringement by operator (*Sega Enterprises v. Maphia*, 857 F. Supp. 679 (N.D. Cal. 1994))).

⁷⁴ *Gershwin Publishing Corp. v. Columbia Artists Management, Inc.*, 443 F.2d 1159 (2d Cir. 1971) ("one who, with knowledge of the infringing activity, induces, causes or materially contributes to the infringing conduct of another" is liable for contributory infringement).

held them contributory liable for infringing activity on their services.⁷⁵ A federal court in Ohio found a bulletin board operator to be a contributory infringer because the operator knowingly encouraged subscribers to upload copyrighted material including adult pictures owned by Playboy Magazine.⁷⁶

Vicarious liability is found when someone has the right and ability to supervise the infringer's activity and benefits from the infringement.⁷⁷ At least one court has found a Website operator liable where the defendant had supervisory authority over the site operations and received a percentage of the site's profits earned by charging users a monthly subscriber fee.⁷⁸ Another court declined to find an Internet access provider vicariously liable due to lack of evidence that the infringement produced direct financial benefit for the provider, enhanced the value of the provider's service to subscribers, or attracted new subscribers.⁷⁹

As the discussion above illustrates, the courts have not yet decided enough cases involving online copyright infringement to provide clear guidance on who is liable for what activity. When an infringing copy of a work is stored on a service provider's server and is available for downloading, is the provider liable for distributing or publicly displaying the work? What about the telephone company that carries infringing copies transmitted through its lines? Is it directly infringing the reproduction or distribution rights of the copyright owner? Or is it a contributory infringer if it knows of the infringing nature of the transmission? These and other questions led Congress in 1998 to enact the Online Copyright Infringement Liability Limitation Act.⁸⁰

⁷⁵ See *Playboy Enterprises, Inc. v. Hardenburgh*, 982 F. Supp. 503 (N.D. Ohio 1997); *Sega Enterprises v. MAPHIA*, 857 F. Supp. 679 (N.D. Cal. 1994); *Sega Enter. v. MAPHIA*, 1996 WL 734409 (N.D. Cal. Dec. 18, 1996). See also *Religious Tech. Center v. Netcom On-Line Comm.*, 907 F. Supp. 1361 (N.D. Cal. 1995).

⁷⁶ *Playboy Enter., Inc. v. Hardenburgh*, 982 F. Supp. 503 (N.D. Ohio 1997).

⁷⁷ *Fonovisa, Inc. v. Cherry Auction, Inc.*, 76 F.3d 259 (9th Cir. 1996); *Shapiro, Bernstein & Co. v. H.L.*

Green Co., 316 F.2d 305 (1963) ("when right and ability to supervise coalesce with obvious and direct financial interest in exploitation of copyrighted materials, even though there is no actual knowledge that copyright monopoly is being impaired, purposes of copyright law may be best effectuated by imposition of liability upon beneficiary of that exploitation").

⁷⁸ See *Playboy Enter. V. Webbworld, Inc.* 991 F. Supp. 543 (N.D. Tex. 1997).

⁷⁹ See *Religious Tech. Center v. Netcom On-Line Comm.*, 907 F. Supp. 1361 at 1376-77 (N.D.Cal. 1995).

⁸⁰ Title II of the Digital Millennium Copyright Act, H.R. 2281, 105th Cong.(enacted); H.R. 796 (1998).

The limitations on liability included in the Act are available to eligible “service providers”- entities that provide online services or network access, including those that offer transmission, routing and connection services for digital online communications.⁸¹ Entities such as broadcasters, cable operators or satellite television services that do not provide services on interactive digital networks are not covered by the Act. In general, the Act exempts service providers from liability for monetary damages under certain circumstances for infringements occurring on their systems or through their networks. If a service provider does not qualify for a limitation on liability for its activity, the provider is subject to the normal standards of liability for direct, vicarious and contributory infringement.

To be eligible for the limitations on liability, a service provider must implement a policy for terminating the accounts of subscribers who repeatedly infringe copyrighted works, and they must be willing to employ electronic techniques for identifying and protecting copyrighted works.⁸² Eligible service providers are not liable for monetary damages for copyright infringements if they meet specific requirements and are engaged in one of the four types of exempt activity: (1) transitory digital communications; (2) system “caching”; (3) storage of material for users; and (4) information location. However, they are still subject to certain injunctions that may be issued by the courts.⁸³

The first limitation is for providers who act as mere conduits of information sent or received by others. If, like a common carrier, the service provider merely transmits or routes information sent by others, but does not select or alter the content or choose the recipients of the information, then the provider will not have to pay the copyright owner monetary damages if the transmission, routing or connecting make the service provider a direct, contributory or vicarious infringer.⁸⁴ The provider is also exempt from liability for the transient storage of the information that may occur while the service provider is transmitting or routing it from one site to another. The activity is still considered infringing, and the court may issue an injunction to stop it,⁸⁵ but the

⁸¹ See 17 U.S.C. § 512(k).

⁸² See 17 U.S.C. § 512(i).

⁸³ See 17 U.S.C. § 512(j).

⁸⁴ See 17 U.S.C. § 512(a).

⁸⁵ See 17 U.S.C. § 512(j).

defendant service provider will not be liable for any money awards to the plaintiff copyright owner.

The second limitation is for the service provider who automatically copies the contents of a popular Web site. This wholesale reproduction of copyrighted material or “system caching”, while clearly infringing, is seen by service providers as critical to the efficient operation of the Internet. By copying popular remote sites onto their systems, service providers allow their subscribers to access the material on those sites more quickly without adding to the traffic congestion on the Internet. Service providers are not liable for monetary damages for infringement based on their caching as long as they comply with rules, such as refreshing and updating the cached material when the site owner does.⁸⁶

The third limitation removes the possibility of liability for money damages when a service provider stores and provides infringing material on its system at the request of their subscribers, as long as the provider is not aware that the material is infringing and does not directly profit from it.⁸⁷ Finally, a service provider is not monetarily liable for providing directories, indexes or hyperlinks to sites that contain infringing material, if the operator is unaware of the infringement and does not profit from it.⁸⁸

Service providers are not required to monitor their networks or seek out activities that constitute infringement, but they cannot play dumb about infringing activity on their systems. They are required to expeditiously stop infringements or bar access to infringing material if they are notified of it by the copyright owner or if the fact and circumstances surrounding the activity make its infringing nature apparent. They cannot ignore what a reasonable person would recognize as a “red flag” that material is infringing or that infringing activity is taking place.

Although the Act limits copyright owners’ ability to recover damages from service providers who infringe their copyrights or participate in some way, it does set up procedures to aid copyright owners in the identification of the source of such infringements. Given the anonymous nature of much of the activity on the Internet, the Act recognizes that exempting service providers from liability for damages

⁸⁶ See 17 U.S.C. § 512(b).

⁸⁷ See 17 U.S.C. § 512(c).

⁸⁸ See 17 U.S.C. § 512(d).

will often leave copyright owners with no identifiable infringer from whom to obtain relief for the harm caused by the infringement. Therefore, the Act creates an expedited process for copyright owners to obtain subpoenas to learn the identity of subscribers who upload material copyright owners believe to be infringing.⁸⁹

C. Publishers vs. Writers

Another area of copyright conflict in the electronic media is between publishers and writers. One important issue is whether publishers who commission printed works have the right to disseminate them in electronic formats. Does a publisher who digitizes a story and places it in a databank create a new work for which he should pay the writer extra compensation? Or is the publisher creating a revision of a collective work, which his copyright permits him to do without obtaining the authorization of the freelancer writer.⁹⁰

Staff writers and freelancers argue they should be paid extra if publishers disseminate their works digitally after original publication. Electronic reprints become controversial as they take on new value in archived databases. Reprints had little value when publishers used to distribute a few photocopies of copyrighted articles. But reprints become more valuable when database subscribers pay several dollars to download an archived article. The National Writers Union has proposed that writers be allowed to negotiate whether and how a work will be distributed electronically, and to receive extra pay—as much as 50 percent of the sales price—for electronic dissemination.⁹¹ Publishers prefer contracts that transfer all rights to them.

A federal district court in New York ruled in 1997 that the *New York Times* and other publishers could market the printed work of their freelancers on CD-ROM or databases without obtaining permission from the freelancers and without additional payment.⁹² The Court ruled that the magazine and newspaper publishers were not creating a new work, for which they must pay extra, when they placed published articles in a

⁸⁹ See 17 U.S.C. § 512(h).

⁹⁰ See 17 U.S.C. § 201(c).

⁹¹ National Writers Union, *Statement of Principles on Contracts Between Writers and Electronic Book Publishers* 2 (Apr. 4, 1998) <<http://ccat.sasa.upenn.edu/jod/nwu2.html>>

⁹² *Tasini v. New York Times Co.*, 972 F.Supp. 804, reh'g denied, 981 F.Supp. 841 (S.D.N.Y. 1997).

database. Instead, the court ruled that the publishers were making a revision of the original publication.

The CD-ROM and database versions are essentially the same as the original publication, according to the court. “Those technologies preserve that element within electronic systems which permit users to consult defendants’ periodicals in new ways and with new efficiency, but for the same purposes that they might otherwise review the hard copy versions of those periodicals”, the court said.⁹³

The court said the CD-ROM and database versions of published articles are analogous to microfiche copies of newspapers and magazines. Courts had previously ruled that publishers did not create new works requiring new royalty payments when they archived newspapers and magazines on microfiche or microfilm. Electronic databases, like library archives, the court said, “do not destroy the publishers’ collective works; those systems make revisions of those works available—for traditional purposes—in new and advanced ways.”⁹⁴

Denying the writers’ motion to reconsider, the district court said that placing the articles in a database preserved the same originality and editorial discretion in digital format that publishers demonstrated when they published the original newspapers and magazines. Although articles may not be housed sequentially and contiguously in a database, a database still constitutes a version of the original, the court said, because the electronic system carries the publisher’s complete selection of articles identified by the periodicals in which they appeared. The court also noted that the database was substantially similar to the original collective work even though the database contained thousands more articles and lacked columns, pictures and cutlines. The court found substantial similarity between the publications and the database because the original selection was copied to the database and the articles were displayed electronically with title, author, publication date and the name of the publication. The court did not say whether freelancers should be compensated when their works are distributed electronically on the Internet. However, publishers presumably may distribute works housed in a database over the Internet if they are allowed to disseminate those same works on the publishers’ own commercial server.⁹⁵

⁹³ 972 F. Supp. At 825.

⁹⁴ *Id.* At 827.

⁹⁵ An appeal of *Tasini v. New York Times Co.* is pending. Briefs were filed in February., 1998. News Notes, Writers Ask CA2 to Protect On-Line Publication of Works, 26 Media L. Rep., Mar. 10, 1998.

D. Hyperlinks

The electronic links which allow us to jump around the World Wide Web are raising copyright issues, as well as issues of trademark violations, false advertising, unfair competition and other violations of intellectual property rights. The Web is a European invention, conceived by Tim Berners-Lee in 1990 at CERN, the European Particle Physics Laboratory.⁹⁶ We bounce around the WEB from one address—or URL (universal resource locator)—to another through HTML (hypertext markup language). Information is transferred through HTTP (hypertext transfer protocol). One does not need the author's permission to visit an unrestricted site on the World Wide Web, but copyright issues arise when "inline" linking and "framing" technologies are employed.⁹⁷ With inline and framing technology, a Web publisher might display images from another site, as if that distant content were maintained on the publisher's own site.⁹⁸

1. Linking

In a Scottish case, the *Shetland News*, on the Shetland Islands, reached an agreement on linking electronically to a rival, the *Shetland Times*, after a judge issued an interim order halting the linking.⁹⁹ The *News* first argued that the Internet was wide open, and that the *News* did not need permission to link to the *Times*, sometimes using *Times*' headlines. Indeed, the *News* argued it was doing the *Times* a favour by sending readers to the *Times*. But the court agreed with the *Times*' claims of copyright violation, noting that the hyperlinks to *Times*' stories permitted readers to bypass front page stories—and its advertising—while accessing stories inside the paper. The case was settled before an appeal was heard. In effect the two papers worked out a linking license; the *News* was allowed to link to the *Times*, but the *News* had to specify that the *Times* originated the linked stories.¹⁰⁰

⁹⁶ Steve Lohr, *Hits Goal: Keeping the Web World Wide*, N.Y. Times, dec. 15, 1995 at D1.

⁹⁷ Inlined images are graphics that appear on screen as part of the main body of a Web document, but the images originate outside, perhaps on someone else's site. Richard Raaysman & Peter Brown, *Dangerous Liaisons: The Legal Risks of Linking Web Sites*, N.Y.L.J., Apr. 8, 1997.

⁹⁸ "Framing" Muddles Issue of Content Ownership; Technology Lets Sites Alter Presentation of Others' Web Pages, WALL. ST. J., Jan. 30, 1997.

⁹⁹ The Shetland Times Ltd. v. dr. Jonathan Wills & Zetnews, Ltd. (1996), Outer House Cases (Court of session, Edinburgh, Oct. 24, 1996)(available on LEXIS).

¹⁰⁰ *Shetland Times Internet Case Settled Out of Court*, The Shetland News <<http://www.shetland-news.co.uk/headline/97/nov/settled/settle.html>>. See Mark Sableman, *Link Law: The Evolving Law of Internet Hyperlinks*, Newsletter of Media Law and Defamation Torts Committee, American Bar Assoc., Summer 1998;

Newspapers in the United States are also claiming copyright infringement if Web operators list their headlines without permission. Nando.net, the online news site of the McClatchy newspapers, was demanding \$100 per month from other sites that display Nando.net's headlines. Nando.net claims users must get permission to use its headlines, which are part of its copyrighted content. It has been standard practice of Web sites to include links on their pages to headlines on major news Web sites.¹⁰¹

2. Framing

In June 1997, Total News, Inc., which operated an Internet news site, agreed to discontinue making it appear that *The Washington Post* and other prominent news sources were associated with *Total News* on the World Wide Web.¹⁰² Total News agreed to stop "framing" Web pages belonging to the *Post*, *CNN* and other news resources with the *Total News* name and advertising. In a trademark and copyright infringement suit,¹⁰³ *The Post*, *Cable News Network*, the *Wall Street Journal* and other news organizations claimed that *Total News* pirated their products and reduced the value of their copyrighted information products by diminishing their Web pages and partially obscuring them with the *Total News* frame. The publishers argued. Defendants are engaged in the Internet equivalent of pirating copyrighted material from a variety of famous newspapers, magazines, or television news programs; packaging those stories to advertisers as part of a competitive publication or program produced by the Defendants; and pocketing the advertising revenue generated by their unauthorised use of that material.¹⁰⁴

In a similar case in the United States, TicketMaster Corporation, an agency that sells sports and entertainment tickets, complained that Microsoft's electronic guide to Seattle committed electronic piracy because hyperlinks to TicketMaster bypassed TicketMaster's first page. Microsoft's "Seattle Sidewalks" linked subscribers directly to a TicketMaster page containing event and ticket information while bypassing TicketMaster's entry page, which contained paid advertising. *TicketMaster corp. v. Microsoft corp.*, No. CV 97-3055 RAP (C.D. Calif. Filed April 28, 1997). See Sableman, *supra*.

¹⁰¹ Martha L. Stone, *Copyrighting Your WEB Headlines?* EDITOR&PUBLISHER 36 (Mar. 28, 1998). See also, Bruce Simpson, *Online News Publisher Demands Money for Headlines and Links*, DAILY AARDVARK, Feb. 5, 1998 <www.aardvark.co.n2./n323.htm>.

¹⁰² *Settlement Halts Internet Framing and Permits Text-Only Hyperlinking*, 54 PAT., TRADEMARK & COPYRIGHT J. (BNA) 165 (June 19, 1997).

¹⁰³ *Washington Post Co. v. Total News, Inc.*, 97 Civ. 1190 (S.D.N.Y.) filed Feb. 20, 1997).

¹⁰⁴ 97 Civ. 1190 (PKL)(S.D.N.Y. filed Feb. 20, 1997), Complaint, para.10

The news organizations argued the public would be confused when they saw the companies' news and advertising under the *Total News* name, next to *Total News* advertising.

Under the settlement, *Total News* agreed to avoid any practices that are "likely to imply" *Total News* is affiliated with the *Post*, *CNN* or the other news organizations. Visitors to the *Total News* site will still be able to jump to the Web pages of the news organizations by clicking on plain text hyperlinks. But the news organizations' pages will appear with no names of advertising associated with *Total News*.

III. Conclusion

The strains of digitization on copyright law have already produced significant efforts by Congress and American courts to protect an author's commercial interests in intellectual property to promote "the Progress of Science and useful Arts." While American copyright law does not protect the time and money invested in databases, Congress is considering legislation to do so. On the nettlesome issue of liability for online service providers, Congress has created exemptions when the providers are transmitting copyrighted information, but not knowingly contributing to a copyright violation. Publishers have won a skirmish with writers, allowing publishers to disseminate articles digitally without authorization form, or additional compensation to, writers. Online publishers will continue to face intellectual property issues as they link to and frame Internet sites. Electronic linking and framing are to be avoided if the electronic connections bypass advertising, confuse readers about the source of copyrighted materials, or pirate other people's copyrighted works.

In 1984, the Supreme Court observed that copyright law, from its beginning "has developed in response to significant changes in technology", and that "it has been the Congress that has fashioned the new rules that new technology made necessary."¹⁰⁵ Consistent with its history, Congress—with help from the courts—is responding to copyright challenges of a new technology, the Internet.

(Paper presented at the International Conference concerning Authors' Right, organized by the Babeş-Bolyai University of Cluj and the University of Georgia, Athens, 11-14 July, 1998)

¹⁰⁵ Sony Corp. of America v. Universal City Studios, Inc., 464 U.S. 417 (1984).

SCURTE CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA ISTORIA ȘI STAREA ACTUALĂ A DREPTULUI DE AUTOR DIN ROMÂNIA

VICTOR URSA

Așa după cum rezultă și din titlul pe care l-am dat acestei alocuțiuni, mă voi referi succint doar la câteva aspecte ale istoricului și stării generale a Dreptului (și a drepturilor) de autor din România.

Cred ca nu este lipsit de interes să precizez și să reamintesc de la început că deși nu este o țară prea mare (având o populație de aproape 24 de milioane de locuitori și o suprafață de aproape un sfert de milion de kilometri pătrați) România este o țară cu un trecut și o istorie milenară, deosebit de frământată, care și-au pus amprenta asupra întregii sale dezvoltări materiale și spirituale, inclusiv asupra culturii juridice în general, a istoriei și evoluției reglementărilor privitoare la protecția valorilor spirituale în special.

Cultura materială și spirituală pe care și-a creat-o poporul român este, în același timp, și originală dar și un rezultat al asimilării și sintezei înalte a culturii altor popoare cu care românii au conviețuit sau cu care s-au învecinat de-a lungul secolelor, datorită vicisitudinilor istoriei dar și a amplasării lor în acest loc de răscruce al Sud-Estului Europei care a fost secole de-a rândul locul de întâlnire fi de răscruce cel mai bătătorit al intereselor celor mai mari tâlhari și jefuitori de popoare din Europa și Asia, cum au fost, în primul rand, Imperiul Austro-Ungar, Imperiul Otoman și Rusia Țaristă urmate de rezultatele “strălucite”, pe linia înrobirii și exploatării altor țări, de bestialitatea regimurilor dictatoriale fascist și sovietic.

În ceea ce privește istoria de aproape 140 de ani a Dreptului de autor din România, aceasta poate fi divizată în trei perioade cu totul distincte, după cum urmează:

a) Perioada cuprinsă între domnia lui Alexandru Ioan Cuza, primul domnitor al Principatelor Unite Moldova și Țara Românească (1859-1862) și a Statului Național România (1862-1866)

Printre evenimentele cele mai semnificative ale acestei perioade se numără, în domeniul la care ne referim, apariția legii nr. 263 din 13 aprilie 1862, denumită Legea Presei (al carei prim capitol era consacrat protecției

proprietății literare în general), precum și promulgarea Legii nr. 126 din 28 iunie 1923 asupra Proprietății literare și artistice.

Ambele acte normative de mai sus atesta nu numai vechimea reglementarilor din România privitoare la Dreptul de autor, dar și sfera largă a protecției juridice acordată creatorilor și drepturilor acestora.

Astfel, pentru a da numai câteva exemple, în art. 1 al legii nr. 263/1862 se prevedea ca “Autorii de tot felul de scrieri, compoziții de muzică, pictorii sau desenatorii care vor săpa sau vor litografia tablourile ori desenele lor, în tot cursul vieții lor, se vor bucura, **ca de o proprietate a lor**, (subl. Ns.) de dreptul exclusiv de a reproduce și a vinde operele lor în tot Principatul, sau de a trece către alții această proprietate a lor...”. Prin art. 2 al legii se prevedea ca dreptul moștenitorilor sau al concesionarilor acestor opere este recunoscut pe o perioada de 10 ani după moartea autorului. Articolul 3 garanta dreptul de proprietate și dreptul de moștenire persoanelor fizice și persoanelor juridice asupra ziarelor și a altor publicații periodice pe care acestea le publicau, iar în articolul 4 al legii erau recunoscute drepturile creatorilor de opere dramatice.

De un deosebit interes pentru specialiștii juriști și pentru politicienii din zilele noastre pot fi considerate dispozițiile cuprinse în Capitolul II “Despre librărie” (art 12-14) în care se statuează, printre altele, că “libraria, adica speculațiunea (comerțul, n.n.) cu cărți este un negoț liber” (art 12) și că este interzisă deținerea sau vânzarea de publicații obscene (art 13).

De asemenea, Capitolul III “Despre tipografie și litografie” (art.15-21) în care se precizează de la început că “Fiecare pământean sau străin în vârstă legiuită este liber a deschide în țară tipografie, litografie” sau alte întreprinderi asemănătoare pentru sculptură și pictură (art. 15), precizându-se detaliat în textele următoare drepturile și obligațiile unor astfel de întreprinzători. În lege este inclus și un capitol special (IV) privitor la cărțile religioase.

Partea a II-a debutează cu un capitol (I) de dispoziții generale în care se precizează, printre altele, că “cenzura este și rămâne pentru totdeauna desființată” (art. 26), se proclamă libertatea exprimării ideilor prin organele de presă (art. 27) și se enumeră felurile organelor de publicitate (art. 28). În sfârșit, în ultimul capitol (II) al acestei părți, ca și în capitolul final sunt cuprinse un mare număr de relementări (art. 30-43) privitoare la publicațiile periodice.

Legea mai are și o parte a III-a (Cap. I cu art. 44-53 și cap. II cu art. 54-65) în care este inclusă o mare bogăție de dispoziții interesante prin ele însele și încărcate de idei valoroase pentru cercetătorul de azi, pe care nu le putem reda aici din lipsă de timp și spațiu.

Datorită dispozițiilor de mai sus și altora multe pe care le cuprinde legea presei din 1862, în literatura de specialitate română și străină s-a apreciat, pe

bună dreptate, ca **ea plasează România printre primele țări din lume având o lege modernă** atât în domeniul exprimat prin titlu (Presa), cât și acela al proprietății literare – a dreptului de autor – în general.

Tot astfel, prin dispozițiile celor 63 de articole ale legii nr. 126/1923 asupra proprietății literare și artistice a fost instituit un sistem quasicomplet de ocrotire a drepturilor de autor. Pentru a nu da nici în acest caz decât câteva exemple arătăm că prin articolul 1 al acestui act normativ se statuta că: “Dreptul de proprietate literară și artistică, adică proprietatea creațiilor intelectuale, este respectat și garantat în România, fără îndeplinirea nici unei formalități sau înregistrări și fără efectuarea nici a unui depozit, atât românilor cât și străinilor, în mod egal”.

Articolul 2 al aceluiași act normativ precizează: “Autorii de tot felul de scrieri literare sau științifice, compozitorii de muzică, pictorii, desenatorii, sculptorii, arhitecții, gravorii, în fine toți creatorii de opere intelectuale, sub orice formă sau alcatuire s-ar manifesta ele, se vor bucura în tot timpul vieții **ca de o proprietate a lor**, de dreptul exclusiv de a publica, reprezenta sau executa, a autoriza traducerile, adaptările și reproducerile în orice mod, a exploata singuri sau a revinde operele lor, în total sau în parte, a le darui sau a le transmite altora prin testament”. Prin art. 3 al legii se asigură dreptul de cesiune sau vânzare a acestor opere de către autori, precum și “dreptul moral” al creatorilor lor.

În sfârșit, pentru a mai da numai un exemplu, prin art. 4 al legii se statuează că moștenitorii autorului (în gradul prevăzut de lege), precum și cesionarii acestora se vor bucura timp de 30 de ani după decesul autorului de aceleași drepturi de care s-a bucurat și el.

Și despre cea de-a doua lege de mai sus, legea nr. 126/1923, autori de prestigiu din România și străinătate au precizat, cu perfectă îndreptățire, că este **una din cele mai moderne și complete ale timpului**.

Apropo de natura juridică (atât de discutată în doctrină) a drepturilor de autor este de remarcat că atât legea nr. 263/1862, cât și legea nr. 12/1923, au statuat, prin textele pe care le-am citat mai sus, că acestea constituie pentru creatori **un act de proprietate**, idee pe care – așa cum vom preciza mai jos – nici legiuitorul comunist din perioada 1945-1989 și nici ambiguii lor urmași nu au mai acceptat-o.

b). Perioada regimului comunist care practic a durat în țara noastră din 1945, când țara a fost invadată de trupele sovietice și teoretic până la Revoluția română din decembrie 1989, fiind – datorită prea numeroaselor “cozi de topor” pe care K.G.B.-ul le-a găsit la noi – cel mai crâncen din toate țările din Estul Europei aservite Moscovei.

În perioada de mai sus în România au apărut mai multe acte normative în materia drepturilor de autor, rolul cel mai important avându-l Decretul 321 din 27 iunie 1956 privind dreptul de autor, care a fost în vigoare și a dominat întregul sector al activității literare artistice și științifice timp de 40 de ani, până în 1996 când a apărut actuala lege postrevoluționară nr. 8 din 26 martie 1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe.

Decretul nr. 321/1956 privind dreptul de autor, act normativ de tip comunist (copie, după obiceiul timpului, a unor reglementari din fosta Uniune Sovietică) și care în ciuda unor dispoziții cu aparență liberală și democratică – incluse numai pentru ochii străinătății – a constituit vârful de lance al campaniei de “naționalizare” și “monopolizare” în folosul partidului comunist român și al fostei Uniuni Sovietice a întregii culturi românești, de aservire quasitotală a scriitorilor, artiștilor și oamenilor de știință și de transformare a activității creatorilor în unul din cele mai eficiente mijloace de propagandă de tip bolșevic. Decretul nr. 321/1956 a fost completat prin voluminoasele așa-numite “**Norme** de remunerare a autorilor și pentru stabilirea tarifelor și a modalităților de plată”, aprobate prin hotărârea consiliului de miniștri nr. 632/ 24 aprilie 1957, care cuprinde reglementari destinate de data aceasta exclusiv pentru uzul intern. Pe lângă tehnica redactării în sine a decretului nr. 321/1956, act normativ destinat în primul rând propagandei în străinătate, conținutul nomelor amintite mai sus este cel care dezvăluie, în mare parte, adevărul cu privire la situația și condiția juridică reală a creatorilor din România în timpul regimului comunist. Așa după cum am mai precizat într-o lucrare recentă a jucat un rol important în această privință și multitudinea de reglementări de nivel inferior actelor normative amintite mai sus (ordine, instrucțiuni, îndrumări metodologice, dispoziții și indicații privitoare la cenzurarea operelor în spiritul ideologiei socialiste, etc.), din care unele strict secrete, altele nepublicate și necunoscute, mereu și mereu completate și perfecționate în spirit socialist, în scopul transformării dreptului de autor în unul dintre principalele instrumente de manevrare, aservire și exploatare a scriitorilor, artiștilor, oamenilor de știință și a altor categorii de creatori.¹

Urmarea directă a aplicării reglementărilor, publicate și nepublicate, privitoare la drepturile de autor și a celor din alte domenii și cu deosebire a ideologiei și scopurilor dictatoriale și totalitarismului de care erau animate, acestea au fost destinate transformării creatorilor – scriitori, artiști, oameni de știință, cadre didactice – într-un detașament fruntaș (venind imediat după

¹ A se vedea, dr. Victor Ursa, *Drepturile de autor și ocrotirea lor juridică în România*, apărută la Editura Argonaut din Cluj-Napoca, lucrare apărută sub egida Facultății de Drept din Cluj-Napoca a Universității “Dimitrie Cantemir” din București.

activiștii de frunte ai partidului, trădători de neam și de țară vânduți Moscovei, și imediat după organele de securitate și alte organe de reprimare, instrumente ale acestora), precum și înticăloșirii totale a regimului politic și îndobitocirii în masă a celei mai mari părți a populației țării. Acest fenomen, care a durat și s-a desfășurat la noi cu înrâncenare timp de aproape jumătate de secol, din 1945-1989 i se datorează în fond actuala stare de mizerie morală și materială a României.

Instituirea de către regimul Ion Iliescu, după Revoluția română din decembrie 1989 a practicii menținerii la conducerea tuturor nivelurilor structurii politice și sociale a reprezentanților vechiului regim (activiști de partid de rang înalt, informatori și ofițeri cu sau fără acoperire ai fostei securități) unii dintre ei infractori de drept comun notorii, a însemnat pierderea parțială a încă 7 ani din istoria țării și compromiterea pentru cel puțin câteva decenii a speranței României de a ieși din marasmulo moral și economic în care se află.

c) Perioada nouă, de după Revoluția română din decembrie 1989, caracterizată prin apariția actualei legi nr. 8/26 martie 1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe. Prin această lege (act normativ amplu având 154 de articole în raport cu vechiul decret 321/1956 care avea numai 44 de articole) s-a intenționat și în cea mai mare parte s-a reușit să se revoluționeze întregul nostru drept de autor, aliniindu-se întreaga materie la standardele dreptului de autor modern - a dreptului occidental în general - ținându-se cont de schimbările radicale politice și social-economice pe care le-a declanșat în țara noastră Revoluția română din decembrie 1989 și răsturnarea odiosului regim comunist ceaușist.

Referindu-ne în concret la conținutul noii legi nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, constatăm că aceasta conține o serie întreagă de reglementări și aspecte esențiale noi, dintre care pot fi amintite în special următoarele:

- Dispozițiile prin care întreaga materie a dreptului și a drepturilor de autor a fost coborâtă din sferele înalte ale dirigismului administrativist, excesiv centralizat și ideologizat, în acea a dreptului civil unde-și are locul firesc și în care părțile, mai ales părțile din contracte, sunt libere și egale în drepturi. Este suficient să dăm în această privință un singur exemplu. Astfel, în timp ce în conformitate cu prevederile articolului 18 din vechiul decret 321/1956, dreptul de autor putea fi valorificat indirect prin contracte încheiate numai cu organizațiile socialiste - organizații care aveau întotdeauna și primul și ultimul cuvânt - în conformitate cu prevederile art. 39 și următoarele din noua lege nr. 8/1996 drepturile autorilor pot fi modificate liber - atât de către aceștia cât și de către succesorii lor în drepturi - nu numai în mod direct, ci și printr-o mare

varietate de contracte încheiate liber cu orice persoană fizică sau juridică română sau străină, fără condiționări de natură politico-ideologica, fără nici un fel de plafonare a veniturilor și câștigurilor și fără prelevarea de către stat a celei mai mari părți ale acestora.

- Prevederile prin care sunt ocrotite, și chiar în primul rând, drepturile nepatrimoniale (morale) ale autorilor. Lista acestor drepturi a fost completată în raport cu vechea reglementare, ea cuprinzând: dreptul exclusiv al autorului la publicarea operei, respectiv dreptul de a hotărî el și numai el **dacă, în ce mod și când** va fi adusă opera sa la cunoștința publicului; dreptul la recunoașterea de către oricine a **calității sale de autor** al operei; dreptul de a hotărî **sub ce nume** (dreptul la nume) va fi adusă opera sa la cunoștința publică; dreptul la **inviolabilitatea operei** respectiv dreptul de a se opune, prin toate mijloacele legale și cu toate consecințele ce decurg din lege, la orice modificare, precum și la orice fel de atingere sau știrbire adusă operei, dacă prin aceasta se prejudiciază onoarea și reputația sa; dreptul (nou introdus, după modelul legislației franceze) de retractare în orice moment a operei, drept dublat de obligația autorului de a despăgubi, dacă este cazul, pe eventualii beneficiari ai dreptului de exploatare care ar fi fost păgubiți prin această retractare, și care are drept consecință retragerea de pe piață (și considerarea ca nule și inexistente) a tuturor exemplarelor puse în circulație ale operei. Acest set de drepturi, și faptul în sine al recunoașterii și protejării prin legea noastră și prin legile altor țări europene, a acestor drepturi deosebește în mod esențial dreptul de autor de așa-numitul copyright, acestea fiind diferite între ele atât ca sferă, cât și din punct de vedere calitativ, chiar dacă ele sunt adesea confundate și identificate unul cu celalalt, așa cum s-a întâmplat chiar în cazul traducerii în engleză a denumirii manifestării științifice la care avem cinstea de a rosti aceasta scurtă alocuțiune. După opinia noastră un drept de autor, din orice țară, și indiferent de denumirea care i s-ar da, nu este un adevărat drept de autor ci mai degrabă un aspect al dreptului comercial sau un simplu business dacă nu cuprinde norme juridice prin care să protejeze ferm aspectele și urmarile cele mai importante ale activității de creație, și anume **drepturile morale ale autorilor**, drepturi firești născute prin simplul fapt al creării operei.

- Faptul (exprimat chiar în titlul legii nr. 8/1996) reglementării protecției juridice nu numai a drepturilor da autor propriu-zise, ci și a **drepturilor conexe acestora**. Așa după cum am mai arătat în lucrarea pe care am citat-o în rândurile anterioare, “prin drepturile conexe dreptului de autor înțelegem ansamblul prerogativelor nepatrimoniale (morale) și patrimoniale pe care legea le

recunoaște unor categorii de persoane fizice sau juridice care desfășoară activități subsecvente activității de creație propriu-zisă. Este vorba de activități strict necesare și deosebit de utile al căror scop este acela de a contribui la punerea în valoare, difuzarea și popularizarea operelor în rândul publicului, în conformitate cu natura și specificul lor și cu scopul pentru care ele au fost realizate, precum și acela de valorificare economică a operelor în folosul creatorilor lor, inclusiv prin realizarea de către aceștia a unor venituri bănești cât mai importante. Fără a fi deci drepturi de autor propriu-zise, drepturile conexe dreptului de autor sunt drepturi strâns legate de acesta, recunoscute pentru desfășurarea unor activități specifice aflate în continuarea activității de creație propriu-zise, dar în mod necesar și puternic legate de acesta. Drepturile conexe sunt asimilate pe deplin, din punct de vedere al protecției juridice, cu drepturile de autor, și sunt recunoscute ca atare în măsura în care nu lezează în nici un fel și în nici o măsură drepturile autorilor”². Categoriile de persoane cărora prin noua lege li se recunosc **drepturi conexe de autor** sunt: artiștii interpreți și executanți, producătorii de înregistrări sonore și organele de radiodifuziune și televiziune (a se vedea art. 92-122 din lege).

- Prevederea a aproape 30 de categorii de drepturi patrimoniale distincte ale autorilor³, fapt care reprezintă un progres față de prevederile articolelor 5 și 6 din decretul 321/1956 conform caruia autorilor li se recunoșteau numai patru categorii de astfel de drepturi.

- Completarea listei contractelor de valorificare a drepturilor de autor. La contractele prevăzute în decretul 32/1956 (de comandă, de editare, de reprezentare în public, de folosire în film a unei opere și respectiv de difuzare a unei opere prin radio și televiziune) în noua lege au mai fost prevăzute și alte numeroase categorii de contracte, cum sunt contractul de închiriere, contractul de utilizare a programelor pentru calculator, contractele pentru valorificarea operelor de artă plastică, de arhitectură, fotografice, ș.a.

- Protejarea drepturilor autorilor prin constituirea pentru prima dată în țara noastră a unor organisme de gestionare colectivă a acestor drepturi (art. 123-136).

- Multiplicarea de la unu la treizeci a cazurilor de incriminare penală și sancționarea foarte severă – cu pedeapsa închisorii sau a amenzii – a faptelor de încălcare a drepturilor autorilor.

- Acesta este un aspect deosebit de important în situația în care numărul “fabricilor de cărți” (al editurilor) din România care era de 20-30 înainte de

² Dr. Victor Ursa, *op. cit.*, p. 136.

³ Dr. Victor Ursa, *op. cit.*, p. 75 și urm.

decembrie 1989 oscileaza în prezent între 2-3 mii (majoritatea acestora având caracter privat) iar corupția a invadat – ca și în alte țări – domeniul drepturilor de autor și al drepturilor conexe acestora.

Numarul exemplurilor de mai sus este deosebit de redus în raport cu numeroasele noutăți pozitive pe care le-a adus legea 8/1996 cu privire la drepturile de autor și drepturile conexe.

Legea nr. 8/1996 cuprinde însă și numeroase lipsuri și neîmpliniri. Una dintre acestea o constituie faptul că din punct de vedere al naturii sale juridice dreptul de autor în general (dreptul de autor în sens subiectiv) nu este considerat în mod expres ca fiind un **drept de proprietate**. Or, este evident ca în realitate acesta nu numai că poate fi asimilat cu un veritabil drept de proprietate dar poate fi considerat ca fiind – așa cum se precizeaza în numeroase lucrări ale doctrinei occidentale – chiar “cea mai personală și mai legitimă dintre proprietăți” sau, dupa cum s-a exprimat marele poet francez Lamartine, “cea mai sfântă dintre proprietăți”.

Costituie de asemenea un neajuns al actualei legi faptul că organismul central al acestui domeniu (Oficiul Român pentru Drepturile de Autor) este din punct de vedere al structurilor, atribuțiilor și competențelor sale o instituție mai degrabă minusculă și neimportantă, cu caracter mai mult decorativ, care după opinia noastră nu va putea să contribuie în măsură suficientă – alături de alte organe ale statului – la disciplinarea și ordonarea acestui domeniu și mai ales la asanarea corupției care se află într-o creștere continuă. Argumentul conform căruia raporturile sociale și juridice din acest sector de activitate aparțin preponderant dreptului privat – argument probabil avut în vedere de către autorii legii – este numai parțial întemeiat, iar luarea sa în considerare nu corespunde cu starea și nevoile actuale acute ale țării în această materie.

Constituie o eroare și faptul că în cuprinsul Legii (art. 39) s-a prevazut doar în mod formal posibilitatea sancționării și **pe cale contravențională** a multiplelor încălcări posibile (mai puțin grave decât infracțiunile) a drepturilor de autor și a drepturilor conexe acestora. Autorii proiectului și parlamentarii nu au ținut cont de faptul că de la elaborarea lor și până în prezent prevederile din Codul Penal al României privitoare la pedepsele contravenționale s-au dovedit total lipsite de eficiență.

Ținem să precizăm că, în ciuda neajunsurilor sale, Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor și drepturile conexe, constituie prin legislația noastră de tranziție o noutate și un mare progres.

Dorim să precizăm că, cu toată marea importanță practică și teoretică pe care o are pentru orice țară problematica Dreptului de Proprietate Intelectuala, în general (respectiv, ocrotirea prin mijloace juridice a activității creatoare din

domeniile tehnico-științific și comercial, precum și acela al creației literare, artistice și științifice), atât doctrina, cât și jurisprudența în materie sunt deosebit de slab dezvoltate în România, practica judiciară fiind aproape inexistentă. Prima vina pentru această stare de lucruri o poartă nu numai conducerea politică din trecut și de azi a României, dar mai ales universitățile, învățământul superior, în general, care nu și-au îndeplinit rolul de luminator și de dinamizator pe care trebuiau să îl joace în această privință, menținând tot timpul Dreptul de Proprietate Intelectuală (cu diviziunile sale: Dreptul de Proprietate Industrială și Dreptul de Autor) pe un rol de cenușăreasă. Astfel, în perioada 1945-1979, în învățământul superior din România s-au predat (în cadrul disciplinei Dreptului civil), doar 3-4 ore din Dreptul de Inventator (dupa modelul sovietic) sau din Dreptul de Autor; în perioada 1979-1989 s-a predat un curs incomplet (un semestru) de Drept de Proprietate Industrială, iar după 1989, întreg Dreptul de Proprietate Intelectuală, deci Dreptul de Proprietate Intelectuală alături de întreg Dreptul de Autor, este menținut în continuare la condiția de materie de un semestru, în unele Facultăți de Drept fiind trecut chiar pe linia secundară a disciplinelor opționale. Trebuie să menționăm, de asemenea, că în România nu a existat în trecut și nici nu există în prezent, ca în alte țări, nici o publicație periodică consacrată dreptului de autor. În aceste condiții, majoritatea juriștilor, a cadrelor didactice și a practicienilor nu au cunoștințe suficiente de Drept de Autor, creatorii nu-și cunosc drepturile și nu apelează la justiție în miile de cazuri în care le sunt încălcate drepturile, iar judecătorii sesizați întâmplător cu asemenea cazuri se ciocnesc de o seamă de impedimente. În același timp, învățământul juridic universitar este “împănăt” în continuu cu discipline în a căror denumire intră apelative ca “european”, “occidental”, “comunitar” etc., (așa cum, înainte de 1989 se proceda, în sens invers, cu disciplinele din Dreptul Sovietic), cu toate că mai puțin din 1% dintre studenți vor avea nevoie de aceste cunoștințe în viața practică și pentru nevoile dezvoltării dreptului românesc și a țării (deși, această dezvoltare, și nu artificiile propagandistice ne vor ajuta, adică va fi să fie, să “intrăm” în Europa), și cu toate că, pentru aceste discipline – care ar putea fi unite, deocamdată în una singură – nu avem nici literatura originală suficientă și nici specialiști autentici.

(Comunicare prezentată la Conferința Internațională privind drepturile de autor, organizată de Universitatea "Babeș-Bolyai" din Cluj și Universitatea din Georgia, Athens, SUA, 11-14 iulie 1998)

THE COPYRIGHT IN FINE ARTS AND ARCHITECTURE IN ROMANIA

I. MAXIM DANCIU

The theme of intellectual ownership and its protection has been a well known principle in Europe for more than two centuries. But the juridical settlements on the international level, were established for the first time by The Bern Convention from 1886 which, in spite of all its revises, it still is the fundamental text.

The Bern Convention has been revised successively by: The Act from Berlin (1908), The Act from Rome (1928), The Act from Bruxelles (1948), The Act from Stockholm (1967) and The Act from Paris (1971). With the occasion of The Conferince from Stockholm it was addopted a Convention regarding the creation of The Intelctual Ownership Protection World Organization (IOPWO) which has begun its activity since 1970. Romania ratified this Convention in 1969. Romania joined The Bern Convention in 1927 and addered to the Act from Paris and to the Act from Stockholm.

The Convention from Stockholm defines *the intellectual ownership*, the right regarding the literary, artistic and scientific works, the interpretations of the interpreting and performing artists, the phonogrames and the radio shows, the inventions from all the fields of human activity.

The Convention from Paris, as the one from Bern, (in 1995 *The Union from Bern* was formed of 111 states), asserts two fundamental principles: *The National Treatmement Principle* (or the principle of assimilation of the strangers within the Union with the nationals) and *The Unionist Treatement Principle* (or the principle of the minimmum protection that the states which are members of the Convention are forced to seccure in this field).

The Bern Convention sanctions *The Scientific, Artistic Work Protection Principle*, in whatever way or form of expression may be manifested. For the fine arts and architecture field there the following are stipulated:

- drawings, paintings, architecture, sculptures, ingraves, lithographies;
- the photographic works;
- the applied art works;
- the geographic ilustrations and maps;

-the plans, the sketches, and the fine arts regarding geography, the topography, the architecture or the sciences.

They are protected as original works, without its author's rights being damaged, adjustments and other transformations of an artistic work which, by the election and the distribution of the materials, is an intellectual creation.

They reserve the right of the states that are members of the Convention of legislating the way of applying the dispositions regarding the applied art works, drawings and industrial models as well as the conditions of their protection; for protecting works as drawings and models in their native country, it can be asked for, in other country member of the Bern Union, only the special protection given by this country.

Also, it is reserved the right of conditioning the art work protection on its revetting on material base.

The problem of establishing the rights of an author to the National Treatment's profit is resolved by the Bern Convention by two criteria: that of *the author's nationality* or the one of *the work's publishing place*.

According to the Convention, it is said that the published works are only the ones that are published with the author's approval, whatever the way of making the copy may be, on the sole condition that its distribution satisfied the normal needs of the public depending on the nature of the work. The exposal of fine arts works or the building of an architectural work it isn't a publication. It is specified that in the case of the architectural works, as well as in the case of fine art works included in a building, the feasible criteria isn't the one of the author's nationality, nor the one of the publishing place, but the one of the *building's placement*.

*

As I have shown before, the intellectual ownership right is an ensemble of juridical norms which secure the protection and settles the relations that originate in using and exploiting of intellectual creative works, as well as that of industrial ownership. Unlike other fields, the result of an artist's work, a creator's work, the intellectual ownership right can't be dissociated from its person. There is an indissoluble relation between the creative activity, the creator's person and personality and the result of his activity.

The creative work, as a result of an intellectual effort, is protected by the creation of some specific settlements in a special juridical frame that determines the system of relations in which there are included the works's

creators and their users. The juridical norms feasible to the intellectual creative works, representing the copyright, have to secure the protection not only to the work, but also to the creator himself.

The first settlement adopted in Romania, as far as copyright is concerned, was *The Law of Press and Publications* from 1862, which contained a special chapter regarding the creative works. With the given revises, the settlements contained by this law have been applied up to the setting up of communism in Romania. Starting from 1956 and until 1996 this field had been settled by *The Decree no. 321/1956* which, by some provisions, limited the author's rights of disposing freely of his own work (so, the article no. 23 stipulated that the artists's payment is to be made by some tariffs ordered by the Ministers Council's Decisions). After 1990 it was clear that *The Decree no. 321/1956* had to be modified. In 1996 The Romanian Parliament adopted *The Law No. 8 Regarding the Copyright and the Annex Rights* which secure of a real and complete protection of all the creative works. The importance of *The Law No. 8/1996* consists in the fact that it looked for some identifications for all the authors's uses and by the introduction of the free negotiation of their payments, enforcing the artist's moral rights at the same time.

When a group of artists create together a work, the copyright of the common work belongs to the joint authors, but there is the legal possibility for one of these to be the main author, too.

In fact, law number 8/ 1996 stipulates clearly who are the holders of copyright, specifying that an intellectual creation only may have as an author a natural person. So, the author is the natural person or persons who have created the work. But the persons who have been transmitted, on legal terms, the quality of subject of the copyright, are holders of it, too. Consequently, both the author - the natural person who has created the work - and its heirs may be designated using the generic name of holders of the copyright.

Regarding the content of the copyright, it is specified to consist in an immaterial ownership. In other words, the copyright produces all its effects independently of the ownership for the material support on or through which the creation is expressed at a certain moment.

We can talk about copyright from the moment (when the creation of the work begins) when the work begins to be created, even unfinished, and it doesn't depend on making it known for the public. The protection of a creation is made by the author, by exerting his *moral* and *patrimonial* rights, which are acknowledged and guaranteed by the legislator.

The moral rights are personal rights, bound to the author's individual as a consequence of the act of creation, and they grant him some important prerogatives:

- first, the moral right may on no account be the object of a transaction and (more than that) of a sale;
- by exerting his moral rights the author protects his reputation, his fame and the value of his work;
- the responsibility for infringing an author's moral rights is both civil and criminal.

The law number 8/ 1996 acknowledges the following rights for the author:

- the right of disclosure, proceeding from which only the author has the right to decide if, how and when his work will be brought to the public knowledge;
- the right of withdrawal, which means that the legislator allows the author to withdraw his work anytime (with the proper reparation, if it is necessary);
- the right of authorship;
- the right of claiming respect for the work, which means that no creation may be modified - in its aspect or spirit - without the author's express permission.

The moral rights are perpetual, inalienable, indefeasible and imperceptible; they are exerted as long as the creation exists. The moral rights may not be irreversibly transmitted to another person, except from successorial transmission, and the owner may not renounce exerting them in advance.

The patrimonial right is the author's personal and exclusive right, which offers him the necessary juridical instruments for exploiting under any circumstances his creation, during a certain period, and for obtaining thus material profits. The author has the exclusive patrimonial right to decide if, how and when his work will be used or exploited, inclusively to consent at the use of his creation by other persons.

The patrimonial rights acknowledged by the Romanian law are:

a). the right of copy, according to which the author may decide about the copying and the broadcasting of his work.

Through all the proceedings and methods which allows an indirect communication; it should be mentioned that the reproduction is defined here as the production (under any material form) of one or more copies of one certain work including video records and a permanent or temporary stock using

electronic media; the broadcasting is defined as the distribution to the audience of the originals or the copies of one work, by selling, by loan or rent or by any other way of broadcasting. . .

b) the right of presentation which allows the author to communicate his work directly to the audience.

For fine art works there is stipulated another patrimonial right, entitled the right of suit, taken from the French law to *mention one of* the prerogatives of the ownership, which allows the owner to take back his property that is owned by a third person. Under the circumstances of the artistic property, the right of law suit doesn't have as a purpose the deposection of the present owner of the work, but only the gathering of a certain part of its reselling operations.

In the Romanian copyright law, the right of law suit represents the author's inalienable and untransferable right to get a 5% share of his fine art reselling price, if the reselling is done by a licitation or through an agent, as well as knowing where his work is. The gathering of the right of law suit can be done individually or by organisations of financial administration which are supposed to be special methods of following the reselling of the fine art works.

The exerting period of the patrimonial rights lasts 70 years.

The 8/1996 law also stipulates that the owner of an art work must allow the author's access to the work, if this is necessary for exerting his copyright and on the condition that this does not bring any damage to the owner.

The owner of an art work does not have the right to destroy it before offering it to the author at the selling price of the material. If the return of the material is not possible, the owner has to allow the author to copy the work in an appropriate manner.

The author can give a way by contract to juridical or physical persons only his patrimonial rights. When an unexclusively giving up occurs the new owner of the rights of the author is not allowed to give it away to other persons unless it has the author's written approval.

The owners of the copyright can exert their stipulated rights individually or, at their demand, using the organisations of financial administration.

An organisation of financial administration is made up by free association by the owners of the copyright. The main function is the gathering and the distribution of the appropriate wages of the patrimonial rights of which administration is handed to it by the owners.

REFERENCES

1. Yolanda Eminescu, *Dreptul de autor*, Bucharest, The Light Publishing House, Lex, 1994
2. Yolanda Eminescu, *Dreptul de autor. Armonizarea europeana. Directivele europene*, Bucharest, The Light Publishing House, Lex 1995.
3. *The 8/1996 Law Regarding the Copyright and the Conexe Rights*, in The Official Monitor, 1996.
4. Delia Ruxandra Mucica, *Practical Guide of Intellectual Propriety in the Visual Art Field*, Bucharest, Dominus Art Publishing House, 1997.

(Paper presented at the International Conference concerning Authors 'Right, organized by the Babeş-Bolyai University of Cluj and the University of Georgia, Athens, 11-14 July, 1998)

THE COMPOSERS' UNION AND AUTHORS' RIGHTS

RADU CLONDESCU

The Society

In 1920 the Romanian Composers' Society is established. In 1928 SCR begins to operate as a collective administration society and becomes member of CISAC. After the war the society is controlled by the new political authority and is renamed as The Composers ' Union.

Since January 1st, 1997, the Association for Authors Rights becomes operational as an independent entity, under the name UCMR-ADA. The new body has its own General Assembly and Executive Management. The Composers Union acts since then as a professional association only.

UCMR-ADA is today fully registered and operational under the terms of the new Authors' Rights law as a collective administration society for musical mechanical and performing rights and as a collecting society for the blank audio tapes and recording equipment.

Organizational facts

The society operates from a central office in Bucharest with 15 employees and 11 regional offices with another 55 people. The employees in the country act mainly as collecting agents and are entitled to issue licenses only for small users (bars, restaurants, background music users).

The main office in Bucharest hosts the executive management and the department for documentation, distribution and finance/accounting. The legal advice and technical informatic support are accomplished through external independent offices.

The society is in a continuous and consistent development process. The resources were both internal (the collects raised from the equivalent of 206.000 USD in 1995 to 672.000 USD in 1997 and 366.000 in the first 4 months of 1998) and external - CISAC Solidarity Funds and the PHARE Program.

Since 1997 UCMR-ADA acts as a pilot society for the implementation of collective administration software elaborated under the authority of CISAC by SUISA (the Swiss society). It is expected that by the beginning 1999, all documentation and distribution process will be fully automated.

Legal context

Legal Licence- Prior Authorization: untill July 1996, most music users fell under the provisions of the Decree 321/1956 stating a legal (compulsory) licence system. The transition to the prior direct licence, along with the administrative difficulties, requests a change of mentality on the users' end; it is a slow process. The lack of prior authorization for use of music is today a criminal offence, but the representatives of the society have to deal with users who's only concern (in the best cases) was the post-factum payment of royalties. Imposing the new system asks for a moderate and diplomatic approach.

Contracts and tariffs: The 1996 Authors' Rights Law states that the contracts and tariffs have to be negotiated by the society with the professional association of the users. The Governmental Authors' Rights Office (ORDA) has to endorse the results of the negotiations and publish them as a Governmental Decision. The published tariffs become operational and applicable to any third party besides the parts having negotiated them. The law also states that till the new system is in place, the tariffs in force prior the publication of the law are applicable. At present UCMR-ADA has signed the agreements with the association of private broadcasters, cable operators and advanced unilateral tariffication proposition (not having a legally constituted association to negotiate with) for background music and live shows. Unfortunately ORDA, even if the law imposes a 30 days term for endorsing such agreements and projects, is taking an unexplainable long time for publishing the new tariffs. UCMR-ADA has to use thereforr the new legislation from 1996 with a tariffication system elaborated in 1957.

Procedures: Under the terms of the law, authors' rights infringements are today a criminal act. The law gives a special authority to ORDA for observing such infringements. Unfortunately, the Police, the Prosecutors and ORDA did not established untill now a clear formal and practical way of documenting the piracy cases. The specialists say that the provisions of the Authors' Rights Law are not fully harmonized with the general legal procedure code.

Courts: Independently from the criminal cases, UCMR-ADA has initiated several cases under the civil law. These cases had a rather experimental character, and involved both the old and new legislation. The evolution is extremely slow, but successes begin to appear. Moreover, after two years of pleading, an important experience was acquired, constituting a consistent basis for further actions.

Business plan

The further development of UCMR-ADA is oriented on several main directions, both internal and external to the society, such as:

- implementation of the full informatic computerized system;
- enlarging the number and the training of the personnel;
- elaboration and implementation of the complete system of contracts;
- increasing the expertise and efficiency of the legal actions;
- a closer and more efficient collaboration with private and public institutions;
- promotional public-oriented campaigns for authors' rights understanding and respect.

COMPOSERS' COPYRIGHT REGULATIONS

- 1920-The Romanian Composers Society (SCR) is founded. First chairman: George Enescu.
- 1923- The Literary and Artistic Property Law is published.
- 1928- SCR begins to levy copyright taxes and becomes a member of the International Confederation of Authors' and Composers societies (CISAT). SCR performs on behalf of Romanian and foreign authors on the basis of representation contracts.
- 1942- The first tax regulation on copyrights is published.
- 1950- The Composers Society becomes, through an approach typical to the given time period, the Romanian Composers Union.
- 1956- The Decree No. 321 on Copyrights is published.
- 1957- HCM 632, including copyright regulations and taxes is published. On the basis of the 8/1996 Law [Article 154(3)], many of those regulations are still valid.
- 1969- Romania ratifies the Bern Convention. The intellectual propriety is thus protected in Romania no matter which the descent country of the author may be.

- 1990 The Composers' Union becomes an independent, self-financed organization.
- 1994- Anticipating the legislative changes, in order to eliminate the collisions between the professional tasks and those of copyright financial administration, the Copyright Department (ADA) is founded as an independent body of the UCMR.
- 1922-1996- UCMR-ADA becomes a member of with international repertory representation in Romania. At present, there are represented authors from USA, Canada, Brazil, Mexico, Denmark, Great Britain, Ireland, France, Germany, Switzerland, Sweden, Belgium, the Netherlands, Austria, Hungary, Greece, Macedonian, Lithuania and Australia.
- 1996, March, 26-The Copyright Low and other Connected Laws are published.
- 1996, July, 1st-The Literary Fond, UCMR-ADA through a protocol with the Writers' Union, takes over the administration of the literary rights on song lyrics.
- 1996- UCMR-ADA presents to OPDA the request of being accredited as a Collective Financial Administration Body, based on Low 8. Due to the preliminary approval, on the 2nd of October, the Copyrights Association become a legal entity on the functional structure of the former Department.
- 1997, January, 1st- In concordance to the new law's requests, assuming the tasks of the previous structures, UCMR-ADA functions as the single Collective Financial Administration Body of the Copyrights in Musical Field.
- 1997, July 1st- Based on the ORDA decision, UCMR-ADA becomes the single body to gather the compensative payment for the private copy in the recording field.

UCMR-ADA: JULY 1996- JUNE 1998

The phonographic production- In the UCMR-ADA's database there had been entered 370 phonograms producers, manufactures and importers. From the identification viewpoint a 90-95% covering of the Romanian musical market is estimated, but from the viewpoint of payments only 3-4% is estimated.

The released Certificate is not licence, but a proof that they had committed themselves to report in detail their production (their own or the

one demanded by others). The signed contract contains strict indications on the compulsor character of registering at UCMR-ADA each catalogue position, title by title.

The fight against piracy- UCMR-ADA signed 82 expertise acts of the products taken for investigation by the Police of Bucharest and other 10 towns.

In November 1997, UCMR-ADA presented a project of setting up the Romanian Anti-Piracy Group (GRAP), a nonprofit association formed by private legal entities. These must have an activity object dealing with the copyright regulations and with the connected ones. The groups' objectives should be orientated to:

- the realization of a minimum logistical and personnel necessities of the organization;
- the identification and hierarchy of the piratical acts;
- the setting of a permanent collaboration with state institutions that take actions against piracy;
- the identification of presumptive partners, allies and supporters;
- the study of juridical procedures dealing with the fight against piracy;
- the settings of contacts with international organizations that fight piracy;

The performance- Organizing shows without having a preliminary copyright licence still goes on. Even more, the hall administrators host these kind of shows knowing that the lack of a licence is illegal. A 1% of the show area covering is estimated. Paradoxically, even those institutions belonging to the Minister of Culture evade their obligations.

The Cable TV- Although long negotiations took place, that took eventually to acceptance of the contract proposed by UCMR-ADA and the payment of 1% of the cashing on subscribed rebroadcasted music, a small number societies actually did it. The losses caused by that reach 350.000.000 lei per month

The private Radios and TVs- Lots of them run without having a utilization licence on the musical repertory.

The users of ambiental music- The inspecting body activities covered 50% of the market. The lack of balance between the applicable taxes (thousands of lei per month for a restaurant) and the activities hinder an efficient covering of the territory. Even if 90% of the cashing took place in towns, the cost represents 30% of the Association's cashings. Beyond the economic aspect, the UCMR-ADA's workers are often verbally and physically aggressed, there being no protection for them.

Cinematography -Until 1993, the musical copyright taxes were locally paid which the cinemas. In 1993 a government decision, initiated by

CNA, dealing with the movies produced within the country established the centralized payment, through Romaniafilm ceases abusively the copyright payment for the foreign movies.

(Paper presented at the International Conference concerning Authors 'Right, organized by the Babeş-Bolyai University of Cluj and the University of Georgia, Athens, 11-14 July, 1998)

DACOROMANIA (ISTORICUL UNOR/UNEI REVISTE)

GABRIEL VASILIU

ZUSAMMENFASSUNG. Dacoromania (Die Geschichte einer Zeitschrift). Außer der Geschichte der Zeitschriften die unter der Name Dacoromania erschienen sind, schildert das Material, darüber hinaus, ein Moment der rumänisch-deutschen Verhältnisse aus dem Gebiet der humanistische Forschungen (Geschichte, Linguistik, Literatur, Ethnographie u.s.w.). Zwischen 1920-1948 ist die Zeitschrift, unter der Leitung von Akademiker Sextil Puscariu, in Klausenburg erschienen. Dann, zwischen 1973-1991, wurde sie in Freiburg als eine neue Zeitschrift entworfen, und erschien unter der Anleitung von Paul Miron und Elsa Lüder. In 1994, nach einer Unterbrechung von 56 Jahre, erschien Dacoromania wieder in Klausenburg. Die deutsche Kollegen meinen, ihre Aufgabe sei erfüllt, und ziehen sich zurück.

Revista „Dacoromania” are un anumit istoric, care cu timpul, va fi mai mult sau mai puțin, cunoscut. La Cluj, în 1921, apare primul număr al revistei, subintitulat și „Buletinul «Muzeului Limbii române». În cele 13 tomuri (11 volume): I - 1921, II - 1922, III - 1924, IV - 2 tomuri - 1927, V - 1929, VI - 1931, VII - 1934, VIII - 1936, IX - 1938, X (partea I - 1941, partea a II-a - 1943), XI - 1948, au în total aproximativ 9000 de pagini. I. Pătruț în „Cuvânt înainte”¹ sublinia o idee la care de-a lungul anilor au subscrib tot mai mulți profesori, cercetători din domeniul limbii. Apariția „Dacoromaniei” îndată după Unire a constituit un eveniment științific și cultural de primă importanță, îndeosebi pentru Transilvania, fiind aici prima publicație de acest fel, dar și pentru întreaga țară. Nivelul ei științific i-a asigurat o favorabilă primire și în străinătate, unde continuă și astăzi să fie consultată și apreciată.² Ideea apariției, dar și programul ei bineconturat aparține academicianului, pe atunci și rector al

¹ Dacoromania – Bibliografie, coordonatori: Ioan Patruț și Vasile Breban, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 5-9.

² *Ibidem*, p. 5.

Universității Clujene, Sextil Puscariu. „Și cum Muzeul Limbii Române n-a fost conceput ca o instituție ruptă de manifestările științifice din țară și de peste hotare, toată activitatea de cercetare desfășurată aici va fi pusă la îndemâna tuturor celor interesați de studiul limbii prin publicarea de monografii, dicționare speciale, glosare, hărți lexicale, studii, bibliografii scrieri de popularizare și prin editarea unei publicații periodice, care va fi buletinul «Muzeului limbii române»³”. Tematica articolelor era bine documentată, diversă, plină de idei noi din domeniile: istoria limbii române, locul limbii române între limbile romanice, lexicologie, fonetică, gramatică, onomastică, dialectologie, stilistică, lingvistică generală, istoria lingvisticii, precum și studii de istorie literară, folclor, etnografie, istoria culturii. „Muzeul Limbii Române” după 1948 s-a transformat în „Institutul de Lingvistică și Istorie Literară” subordonat Academiei Române (azi Institutul poartă numele lui Sextil Puscariu) făcându-și cunoscut o parte din activitatea sa în revista „Cercetări de lingvistică” care a apărut între 1956-1993 „într-un număr de peste 70 de fascicule cuprinzând peste 11.000 de pagini”⁴.

În timp ce la Cluj apărea revista mai sus amintită (CL), profesorul Paul Miron de la Universitatea din Freiburg i. Br. a preluat titlul (și nu numai) revistei conduse de Sextil Puscariu și a reușit ca în 1973 să editeze, în Germania, o nouă revistă „Dacoromania” (partea tipografică se realiza la Institutul Biblic din București cu aprobarea Patriarhului Iustinian). Elsa Lüder a publicat articolul „Dacoromania în exil”⁵ (facem precizarea, articolul a văzut lumina tiparului în cursul anului 2000 deși volumul este pe anii 1994-1995). Cititorul se poate lămuri, sub acest aspect, lecturând, cu atenție, materialul intitulat „Argument” și semnat de Colegiul de redacție⁶. În cele aproximativ 2400 de pagini (8 numere) au fost tipărite studii aprofundate semantice de cercetători români și străini. Deși numărul autorilor este numeros îi vom menționa și din motivul că revista nu a avut un tiraj mare, fiind o publicație destul de greu de consultat: V. Iliescu, R. Vulpe, A. Bodor, Em. Popescu, I. Donat, Șt. Ștefănescu, S. Papacostea, D. Tudor, M. Petrescu-Dâmbovița, Al. Rosetti, P. Miron, I.I. Rusu, C. Poghiră, S. Stati, A. Avram, M. Caragiu-Mariuțeanu, M. Pop, D. Pop, M. Gheorghiu, M. Malița, V. Căndea, Al. Duțu, P. Horhoianu, V. Ciobanu, Gh.I. Constantin, V. Cristian, N. Gostar, N. Stoicescu, Al. Zub, D. Moldovanu, M. Moraru, Ed. Papu, A. Pârvulescu, St. Toma, V. Mihăilescu, P. Caraman, V.

³ Florina Ilis, *Dacoromania* în vol. *Reviste românești de cultura din Transilvania interbelică. Presa universitară clujeană, colectiv „Philobiblon”, Cluj-Napoca, 1993, p. 151-152.*

⁴ *Argument* în *Dacoromania* – serie nouă, Editura Academiei Române, I, 1994-1995, nr. 1-2, Cluj-Napoca, p. 12.

⁵ Elsa Lüder – *Dacoromania în exil*” în *Dacoromania* – serie nouă, I - 1994-1995, Cluj-Napoca, p. 21.

⁶ *Argument*, idem, p. 11-14.

Cosma, V. Dinescu, Stelian Brezeanu, Victor Spinei, Șerban Rădulescu-Zoner, Dumitru Protase, Iliana Grigorovici, Mihai Zamfir, Paul Lăzărescu, Nicolae Saramandu, Gabriela Mocanu, I. Glodariu, Răzvan Theodorescu, Tudor Mateescu, Cornelia Badea, Eugen Coseriu, Radu Constantin Miron, V. Cristian, A. Filimon, Vasile Arvinte, Mihai Vornicu, Nicolae Constantinescu, Carmen Laura Dumitrescu, Constantin Frâncu, Andrei Avram, Cătălina Velculescu, Octavian Șchiau, Alexandru Călinescu, Viorica Ionescu-Niscor, Sergiu Al.-George, Zaharia Sângeorzan, Constantin Ciopraga, Mihai Moraru, Eugen Todoran, Sabina Ispas, Octavian Bounegru, Zevin Rusu, Adrian Stănescu, Corina Popescu, Adrian Popescu, Mihai Gherman, Ioana Em. Petrescu, Valeriu B. Anania, Eugen Munteanu, Gheorghe Ceausescu, Constantin Galeriu, Casian Crăciun, Gheorghe Cunesu, Marin Bucur, Petru Grior, Dumitru Stăniloaie, Antonie Plămădeală, Anca Manolache, Ion Bria, Zoe Dumitrescu-Busulenga, Sabin Verzan, Eustochia Ciucanu, Coman Lupu, Ovid. S. Crohmălniceanu, Mircea Rosian, Vasile Drăguț, Dragos Morărescu, Nifor Ploiesteanul, Ștefan Augustin Doinas. În cele 8 numere, publicate deja, au văzut lumina tiparului peste 180 de studii remarcându-se și printr-o contribuție substanțială a multor personalități străine: E.K. Chrysos, T. Zawadski, A. Armbruster, K. Horedt, Gemil Tahsin, G. Schramm, Max Demeter Peyfuss, Ekkehard Völke, Amita Bhose, Sabine Rieckhoff-Pauli, Cristian Wentzloff-Eggebrecht, Klaus-Henning Schroeder, Horst Fossel, Ivan Petkanov, Jacques Goudet, Jean-Claude Bouvier, Momcilo D. Savic, Petre Wunderli, Nedret Mamut, Stefan Sienert, Maryan Molowist, Jens Lüdtke, Manfred Ringmacher, Silvio Elia, Lauri Säpönen, Olga Akhmanova, Silvia Baraschi, Velta Zadornova, Constantin Minas, Dieter Fehling, Lisa Block de Behor, Elsa Lüder, Heinz Rölleke, Hanni Markel, Jens Tismar, Walter Scherg, Antal Lukács, Roland Z'Rotz, Marek Gawelko, Georg Kremnitz, Helga Fessler, Artur Landt, Lajos Demény, Wilhelm Nyssen, L. Gáldi, Michel von Albrecht.

Ar fi foarte greu să se facă o selecție, pe diferite criterii, a materialelor publicate. În tot ce s-a publicat în cei 18 ani s-a aplicat un principiu care a funcționat permanent – valoarea științifică.

Luând ca model primul număr al revistei, cu același nume, editat de S. Puscariu, care a fost închinat lui Petru Maior și redactorii din Germania au dedicat 4 din cele 8 numere, unor personalități: vol. 2 lui D. Cantemir, vol. 3 lui Ștefan Theodorescu (savant român stabilit în Germania), vol. 5 lui Eugen Coseriu (lingvist de mare prestigiu stabilit la Tübingen), vol. 8 lui M. Eminescu. Cel de al 9-lea volum, în curs de apariție, va fi consacrat lui Dosoftei. Pentru cititorul mai puțin familiarizat cu această revistă, îi sugerăm să consulte caseta redacțională de unde va afla că redactorii principali sunt: profesor dr. Paul Miron și dr. Elsa Lüder, cadre didactice la Universitatea din Freiburg i. Br. Celelalte 4 numere au fost concepute pe următoarele domenii: istorie,

literatură, limbă, etnografie, etnologie si istoria artei. Volumele 1-7 beneficiază de indice onomastic, fapt ce usurează consultarea lor.

Revista „Dacoromania” gândită la Freiburg are si va avea meritul său în peisajul publicisticii de specialitate dovedind pe lângă multe altele, înțelegerea si atenția de care s-a bucurat, în Germania, cultura română. Elsa Lüder în articolul amintit (vezi nota 5) cu o diplomație remarcabilă încheie „considerând că si-au îndeplinit misiunea, redactorii temporari de la Freiburg predau revista celor în drept, de la Cluj”⁷, astfel revista condusă de Sextil Puscariu, la care a ținut foarte mult, se reîntoarce în capitala Ardealului.

Cu trecerea timpului lucrurile "nu vor mai fi așa de recente", se vor uita unele date, de aceea aceste precizări au avut menirea să clarifice, pentru unii, „drumul parcurs” de „Dacoromania”, idee, pe care de altfel, o întâlnim si în „Argument” din noua serie a revistei.

În concluzie:

A. – <i>Dacoromania</i> Puscariu	- Buletinul Muzeului Limbii Române - apare la Cluj si a fost condusă de Sextil - perioada de apariție 1920-1948 - 11 numere (13 tomuri; numere duble IV si X) - aproximativ 10.000 de pagini în cele 13 tomuri
B. <i>Dacoromania</i>: Jahrbuch Für Östliche Latinität	- apare la Freiburg i. Br. (se tipăreste în România) si a fost condusă de Paul Miron si Elsa Lüder - perioada de apariție: 1973-1991 - 8 numere (în curs de apariție si numărul 9) - aproximativ 2400 de pagini.
C. <i>Dacoromania</i>	- apare la Cluj si este consună de un Colectiv de redacție si „va fi un alt periodic, diferit în mare măsură de celelalte două”⁸ - se consideră, într-un fel, o continuare a celei care a fost „Cercetări de lingvistică” (1956-1993) - până la data predării articolului pentru publicare au fost tipărite 2 numere: I (1994-1995) si II (1996-1997). - se preconizează să apară două numere pe an.

⁷ Elsa Lüder, idem, p. 13.

⁸ „Argument”, idem, p. 13.

PRESA SĂSEASCĂ ÎN PERIOADA 1919 – 1944

VASILE CIOBANU

ZUSAMMENFASSUNG. Die siebenbürgisch – sächsische Presse in der Zeitspanne von 1918 bis 1944. Nach 1918 hatte die siebenbürgische Presse eine neue Entwicklung zu verzeichnen. 1933 gab es in Siebenbürgen 89 Periodika in deutscher Sprache. Außer den alten Veröffentlichungen wurden zu jenem Zeitpunkt auch neue politische, sozial-kulturelle, wissenschaftliche Zeitungen und Zeitschriften gedruckt sowie solche, die sich wirtschaftlichen Fragen zuwendeten. Einige Publikationen wurden von politischen Gruppierungen herausgegeben („Sächsisches Volksblatt“, „Ostdeutscher Beobachter“, „Deutsche Tageszeitung“, „Wahrheit“ usw.), andere von Berufsvereinen („Industrie Zeitung“, „Siebenbürgische Handelszeitung“, „Schule und Leben“). Die bedeutendste Tageszeitung in diesen Jahren war die Hermannstädter Zeitung „Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt“, die zum politischen Sprachrohr sämtlicher Deutschen in Rumänien geworden war.

Die siebenbürgisch-sächsischen Veröffentlichungen übten nicht nur eine informative, sondern auch eine bildende Rolle aus. Mittels dieser Publikationen wurden die völkischen Interessen der Siebenbürger Sachsen verteidigt. Die politischen Wirren der Jahre von 1919 bis 1944 wirkten sich auch auf die Presse aus. Während der Sozialismus nicht viele Anhänger fand und die Herausgabe der sozialistischen, in Bistritz und Hermannstadt veröffentlichten Zeitungen nach kurzer Zeit eingestellt werden mußte, fand das nazistische Gedankengut nach Hitlers Machtübernahme in Deutschland auch in Siebenbürgen größeren Anklang: Es wurden zahlreiche aktuelle Streitgespräche veröffentlicht und es erschienen neue Zeitschriften. Nach der Ernennung von Andreas Schmidt zum Führer der deutschen Volksgruppe in Rumänien wurde auch die rumäniendeutsche Presse von Nazi-Material überschwemmt und somit auch in diesem Bereich eine „neue Ordnung“ eingeführt.

Eine Sonderstellung nahmen während der Zwischenkriegszeit die im gesamtdeutschen Sprachraum bekannten Kulturzeitschriften „Ostland“ und „Klingsor“ ein. In ihren Spalten wurden literarische und wissenschaftliche Werke veröffentlicht, hier kamen verschiedene Diskussionen zu aktuellen Fragen des sozialen und kulturellen Lebens zu Wort, es wurden Musik- und Theaterkritiken sowie verschiedene Informationen abgedruckt.

Einen minder erforschten Zweig der siebenbürgisch-sächsischen Presse bilden die Kalender (im Jahre 1930 gab es sechs davon), die insbesondere unter der ländlichen Bevölkerung und den Handwerkern weit verbreitet waren.

In den Zwanziger Jahren wurde in Hermannstadt eine telegraphische Nachrichtenagentur und ein im Rahmen des Kulturamtes der Deutschen in Rumänien tätiges Presseamt ins Leben gerufen.

Die von den Siebenbürger Sachsen herausgegebenen Zeitungen wiesen eine moderne graphische Ausführung auf, sie wendeten sich nicht nur an die etwa 240.000 in Siebenbürgen lebenden Sachsen und erreichten ähnliche Auflagen wie die bedeutendsten rumänischen Tageszeitungen. Das „Siebenbürgisch-Deutsche Tageblatt“ hatte eine Auflage von täglich 5.000 bis 10.000 Exemplaren, wöchentlich erschien die „Kronstädter Zeitung“ in 3500 und die „Landwirtschaftlichen Blätter“ in über 13.000 Exemplaren usw.

Die Erfolge der siebenbürgisch-sächsischen Presse waren unter anderem den jeweiligen Schriftleitern der Publikationen und nicht zuletzt den sächsischen Zeitungsmännern zu verdanken, von denen sich mancher sogar in Deutschland einen Namen gemacht hatte (Fritz Klein, Fritz Theil u.a.). Nahezu alle führenden Persönlichkeiten der Siebenbürger Sachsen sowie zahlreiche sächsische Intellektuelle veröffentlichten in der deutschsprachigen Presse der Zeit Beiträge, in denen sie auf die Bedeutung der Wahrung und Förderung der völkischen Interessen und Werte hinwiesen.

Abschließend weist der Autor des vorliegenden Beitrags auf die Richtigkeit einer Aussage von Emil Sigerus hin, der der Meinung war, die Presse der Siebenbürger Sachsen nehme innerhalb einer Klassifizierung der Publizistik der deutschen Minderheiten die erste Stelle ein.

Presa a constituit întotdeauna un mijloc eficient de exprimare a identității naționale a unui popor și, în același timp, un barometru al nivelului său de cultură. Sașii transilvăneni au dat atenție în permanență publicisticii lor, tocmai pentru faptul că aceasta îi ajuta în menținerea și întărirea caracterului lor național. Începând cu periodicul "Theatral Wochenblatt" ("Foaie săptămânală pentru teatru") apărut la Sibiu, la 1 iunie 1778, au fost editate până în 1944 cca 220 publicații de limbă germană în Transilvania.¹ Apariția, evoluția și rolul

¹ *Die Zeit in der Zeitung. Beiträge zur rumäniendeutschen politischen Publizistik*, coordonatori Eduard E i s e n b u r g e r și Michael K r o n e r, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1977, p.72, nota 7.

acestora au constituit subiectul unui număr însemnat de studii și lucrări, care nu au epuizat însă această generoasă temă.²

În istoria publicisticii săsești, perioada interbelică a fost una dintre cele mai rodnice, urmând după stagnarea din anii primului război mondial. Potrivit unei **statistici**, în 1933 apăreau în Transilvania 89 de periodice germane în 29 de așezări.³ Un document din 1932 indică pentru toți germanii din România un număr de 106 publicații, din care 74 întemeiate după 1918.⁴ Potrivit datelor Institutului pentru germanii din străinătate de la Stuttgart, în 1928 cei 750 000 de germani din România dispuneau de 62 ziare și reviste, în timp ce germanii din Iugoslavia, în număr de 600 000, dispuneau de 24 de publicații, cei din Ungaria, tot 600 000, aveau 8 publicații.⁵ Deci, realizările germanilor din România în domeniul presei erau superioare celor ale conaționalilor minoritari din alte țări. Analizând datele existente, Nicolae Dascălu constată o egalitate deplină, din acest punct de vedere, față de presa românească, fapt care constituie un criteriu important în aprecierea politicii față de minorități în anii interbelici.⁶

Presa germană din România s-a bucurat de același **regim juridic** de care a beneficiat și presa românească. Libertatea presei a fost înscrisă în constituțiile din 1923 și 1938.⁷ Introducerea stării de asediu și a cenzurii, împotriva căreia au

² O bibliografie a problemei vezi în volumul citat mai sus și în Hermann H i e n z, *Bücherkunde zur Volks- und Heimatforschung der Siebenbürger Sachsen*, Verlag R. Oldenburg, München, 1960. Indispensabile pentru orice cercetare asupra presei sunt și cataloagele întocmite de Emil S i g e r u s, *Die deutsche periodische Literatur Siebenbürgens, 1778-1930*, Hermannstadt, 1931; Elena D u n ă r e a n u, Mircea A v r a m, *Presa sibiiană în limba germană (1778- 1970)*, Sibiu, 1971; Mircea A v r a m, *Calendare sibiene în limba germană (Sec. XVII-XX)*, Sibiu, I-II, 1979-1982.

³ Arhivele Naționale ale României București (în continuare A.N.R. București), fond Ministerul Propagandei Naționale, IV. Studii și documente, dos. 50, f.1- 13; Nicolae D a s c ă l u, *La presse des minorités nationales dans la Roumanie d' entre deux guerres (1919-1939). Analyse statistique*, în "Revue Roumaine d'Histoire", XX, 1981, nr.1, p. 45-61. În general, am constatat că cifrele din statistici sunt mai mici față de situația reală pe care o putem constata astăzi după cataloagele bibliotecilor.

⁴ A.N.R. București, fond Ministerul Propagandei Naționale, I. Presa internă, dos. 224, f. 9, memoriul *Presa minoritară din țară*, semnat Z.Pâclișanu.

⁵ "Der Auslannddeutsche", Stuttgart, XI, 1928, nr. 12, p. 352. După cum relevam mai sus, această cifră pentru România este mult diminuată față de numărul real de publicații germane.

⁶ N. D a s c ă l u, *op.cit.*, p.117; idem, *Evoluția statistică a presei în România interbelică*, în "Revista de istorie", tom 34, 1981, nr.7, p.1206-1207.

⁷ Idem, *Le régime de la presse dans la Roumanie de l' entre deux guerres (1919-1939)*, în "Revue Roumaine d'Histoire", XIX, 1980, nr. 2-3, p. 384-412; Königlich- Rumänisches Ministerium für Auswärtige Angelegenheiten, *Die Minderheitenpresse in Rumänien. 1918-1940*, București, 1940, p.5.

protestat și ziarele săsești, ca și alte măsuri ce au limitat libertatea presei, priveau toate gazetele din țară, indiferent de limba în care erau scrise. Au existat și câteva excepții; în primăvara anului 1937, ziarele săsești s-au simțit lezate pentru că trebuiau să folosească numai denumirile românești ale localităților. Acest fapt a determinat reacții puternice și chiar suspendarea apariției unor ziare germane, pe câteva zile, ca protest împotriva acestei măsuri.⁸ În 1938 s-a revenit asupra acestei dispoziții, permițându-se ca numele localității în care apărea o publicație să fie scris și în limba minorității respective, iar în text se putea folosi numai această din urmă denumire.⁹ Din aprilie, același an, ziarele minoritare au fost obligate să aibă scris titlul și subtitlul și în traducere românească. Aceste excepții nu au lezat în mod grav activitatea publicistică. Realizările din acest domeniu demonstrează că – așa cum conchidea Franz Riedl – "deplina libertate a presei asigurată de Constituție a fost bine folosită de germanii din România".¹⁰ Față de perioada anterioară primului război mondial, când mai mulți ziariști sași au fost trimiși în judecată pentru unele articole, după 1918 n-au fost redactori sași condamnați pentru "delicte de presă", în urma unor procese intentate de autoritățile statului român.¹¹

În general, relațiile ziariștilor sași cu colegii lor români au fost cordiale. În 1936, când guvernul liberal a suspendat permisele de liber parcurs ale unor gazetari minoritari, între care erau și sași, colegii lor români au luat poziție împotriva acestei măsuri.¹²

După 1918, presa săsească a cunoscut **o nouă dezvoltare**, nu numai cantitativă, ci și calitativă. În anii interbelici au apărut mai multe periodice politice, culturale, ca și publicații adresându-se unor categorii sociale sau profesionale. De altfel, înmulțirea considerabilă a acestor din urmă publicații este o caracteristică a deceniilor al treilea și al patrulea. Astfel, pe lângă săptămânalul "Landwirtschaftliche Blätter" ("Foi agricole"), ce apărea din 1873, ca organ al Reuniunii Ardelene Săsești pentru Agricultură, au văzut lumina tiparului, începând din 1921, "Industrie Zeitung" ("Gazeta industriei"), la Brașov, ca organ lunar al Uniunii Industriașilor Transilvăneni și "Siebenbürgische Handelszeitung" ("Gazeta comerțului transilvănean"), ca organ al Asociației Gremiilor Comerciale (cu începere din 1924). Cercurilor bancare li se adresa

⁸ "Siebenbürgisch - Deutsches Tageblatt" (în continuare SDT", an 64, 1937, nr. 19.183, 28 martie, p.4; *idem*, an 65, 1938, nr. 19.508, 5 mai, p.5; "Observator" (București), an 3, 1937, nr. 14, 10 aprilie, p. 6- 8; *Die Minderheitenpresse in Rumänien. 1918-1940*, p.6.

⁹ *Die Minderheitenpresse in Rumänien. 1918- 1940*, p.6.

¹⁰ Franz R i e d l, *Das Südostdeutschum in den Jahren 1918-1945*, München, Verlag des Südostdeutschen Kulturwerke, 1962, p.50.

¹¹ *Die Minderheitenpresse in Rumänien. 1919-1940*, p.14.

¹² "Cuvântul liber" (București), II, 1936, nr.33, 20 iunie, p.3.

mensualul "Wirtschaftsrundschau" ("Observator economic") editat în perioada 1935-1942, de Casa Generală de Economii din Sibiu. De un frumos renume s-a bucurat în epocă și revista Uniunii Cadrelor Didactice Săsești Transilvănene, apărută între anii 1920-1941, "Schule und Leben" ("Școala și viața"). În sfârșit, pe lângă astfel de periodice statornice, care și-au câștigat un public al lor, au fost tipărite mai multe suplimente ale publicațiilor culturale și politice, adresate unor cercuri restrânse de cititori și incluse în paginația ziarelor respective. Aceste suplimente erau editate de marile cotidiene săsești "Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt" ("Cotidianul german transilvănean") 1874-1944, „Deutsche Tagespost“ („Poșta cotidiană germană“) 1919-1925, "Deutsche Tageszeitung" ("Cotidianul german") 1934-1936, "Kronstädter Zeitung" ("Gazeta Brașovului") 1836-1944, dar și de unele foi săptămânale. Astfel au apărut în diferite periodice din anii interbelici suplimente ca: "Frauenblatt" ("Foaia femeilor"), "Frauen Zeitung" ("Ziarul femeilor"), pentru femei, "Jugendblatt" ("Foaia tineretului"), "Jugend am Werk" ("Tineretul la muncă"), "Die Jünge Gemeinde" ("Tânăra comunitate"), "Jünggemeinde Siebenbürgen" ("Tânăra comunitate Transilvania"), "Wandervogel" ("Păsări călătoare") ș.a., pentru tineret. Altele s-au adresat unor grupuri profesionale și au apărut ca organe ale asociațiilor cadrelor didactice, meseriașilor, țăranilor. Aceste pagini speciale aveau și rostul de a servi intereselor profesionale ale categoriilor respective, de a face legătura între organizațiile profesionale și membrii lor, ca și pe acela de a atrage noi cititori ai ziarelor.

Educația cetățenească, națională, a stat în centrul atenției întregii prese săsești. Semnificativ este faptul că în acești ani de reorientare politică, de frământări interne, a apărut la Sibiu și o publicație specială lunară, cu scopul afirmat de a facilita "înțelegerea politică" a evenimentelor, firește, prin prisma intereselor populației germane din România.¹³ Revista sibiană "Deutsche Politische Hefte aus Grossrumänien" ("Caiete politice germane din România Mare"), 1921-1927, editată de Rudolf Brandsch (lider al sașilor și al tuturor germanilor din România în acei ani) și redactată de Rudolf Spek, sublinia acest imperativ al momentului: "Niciodată în istorie cerințele spre o maturitate politică, spre o înțelegere politică n-au fost așa de mari ca astăzi".¹⁴ Rolul crescând pe care-l avea de îndeplinit presa politică era reliefat și într-un articol din "Siebenbürgisch - Deutsches Tageblatt", care constata, încă din 1919, că "citirea cotidienele politice a devenit o necesitate și acolo unde până de curând

¹³ E. Eisenburger, *Rudolf Brandsch*, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1983, p.103-107; Vasile Cioabănu, *Die "Deutsche Politische Hefte" herausgegeben von Rudolf Brandsch*, în "Die Woche" (Sibiu), an 12, 1980, nr.658, 25 iulie, p.6.

¹⁴ "Deutsche Politische Hefte aus Großrumänien" (în continuare DPH), I, 1921, nr.1, p.1.

nu era".¹⁵ Această trebuință era impusă de integrarea în cadrul noului stat al cărui cetățeni deveniseră sașii după 1918, dar și de intensitatea vieții politice de după prima conflagrație mondială, caracteristică tuturor statelor europene.

În aceste condiții, activitatea întregii publicistici săsești s-a desfășurat sub egida a două idei pe care R.Brandsch le-a relevat în primul număr al revistei pe care o edita. Liderul sas afirma în 1921: "Noi suntem germani, mijlocitori și exponenți ai culturii germane și ai spiritului german, conștienți pe deplin de răspunderea pe care ne-o asumăm în prezent ca membri ai întregii națiuni. Totodată, suntem cetățeni loiali ai statului român, față de care ne luăm, pe deplin conștienți de toate consecințele acestei hotărâri, obligația de a-l servi cu toate forțele și însușirile ce derivă din felul nostru specific german, având convingerea de nezdruccinat că numai astfel și numai pe această cale ne putem îndeplini îndatoririle față de popor și stat".¹⁶ Aceste idei directoare se regăsesc în întreaga presă interbelică săsească, fără însă ca echilibrul între ele să fi fost menținut permanent. În aprecierea atitudinii presei săsești față de fenomenele politice și social-economice ale timpului, aceste directive trebuie avute permanent în vedere.

Presa săsească a jucat un **rol deosebit în viața internă** a comunității. Restructurarea conducerii sașilor în noul cadru de după 1918 a inclus și ziarele, ca organe de informare și de formare a opiniei publice. La numai trei luni după hotărârea de adeziune a sașilor la unirea Transilvaniei cu România, luată la Mediaș, la 8 ianuarie 1919, precizând sarcinile care le reveneau ziarelor, "S.D.Tageblatt" scria, că presa săsească trebuie "să reflecte gândurile și sentimentele existente în popor, pentru a le transmite celor ce nu se află în mijlocul acestuia și pentru a reprezenta în afară poziția poporului nostru în privința vieții politice. Pe de altă parte, presa trebuie să dea un tablou al marilor evenimente de pe scena politică și să tragă concluziile care să permită poporului să-și găsească drumul just pentru a lua o poziție proprie față de aceste evenimente".¹⁷ În același timp, publicațiile sașilor erau chemate să respecte o disciplină riguroasă, să nu depășească indicațiile conducerii politice. Astfel, atunci când ziarul sîghîșorean "Großkokler Bote" ("Curierul Târnavei Mari") – unul dintre cele mai combative ziare săsești – cerea la 7 septembrie 1919, ca articolele să exprime liber gândirea și simțirea autorului, era admonestat pentru încălcarea disciplinei naționale și i se atrăgea atenția asupra faptului că aceste ziare nu erau citite numai de sași, deci nu erau scrise numai pentru ei.¹⁸

¹⁵ SDT, an 46, 1919, nr.14014, 21 decembrie, p.5.

¹⁶ DPH, I, 1921, nr.1, p.1.

¹⁷ SDT, an 46, 1919, nr.13824, 5 aprilie.

¹⁸ *Idem*, nr. 13953, 12 septembrie 1919.

Preocuparea conducerii politice a sașilor transilvăneni, de reunire a tuturor germanilor din România de după 1918 într-o singură organizație național-politică, s-a reflectat și în presă. Inițiatorul din 1914 al ziarului sibian "Siebenbürgisch-Deutsches Tagespost" ("Poșta zilnică transilvăneană germană"), R. Brandsch, a fost și unul dintre promotorii unirii germanilor din România. Pentru a sluji cât mai bine acestei idei, gazeta amintită și-a schimbat titlul în "Deutsche Tagespost" ("Poșta zilnică germană"), la 3 iunie 1919, subintitulându-se "ziar național general pentru germanii din România". Gazeta sibiană "Renașterea Română" saluta această transformare, considerând că "este îndreptățit acest program - de a fi apărătorul intereselor tuturor germanilor din România Mare - pentru că în România democratică toate popoarele se vor bucura de o libertate politică și culturală deplină".¹⁹ În anii care au urmat, divergențele dintre calea urmată de R. Brandsch, a sprijinirii Partidului Național Român (P.N.Ț. din 1926) în lupta pentru putere și aceea promovată de H.O. Roth - susținut de "Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt", organul oficial săsesc, de colaborare cu partidele aflate la guvern, s-au accentuat,²⁰ reflectându-se în coloanele celor două cotidiane săsești. Drept urmare, s-au început tratative între cele două grupări încă din 1923. Dar unirea celor două ziare s-a înfăptuit abia în urma tratatelor duse în 1925, la indicația unui oficiu de la Berlin.²¹ La discuții au participat și liderii politici ai celor două grupări, R.Brandsch și H.O. Roth, care erau membri în consiliile de administrație ale societăților de editură "Ostdeutsche Druckerei und Verlag A.G." ("Tipografia și Editura Germană din Răsărit S.A."), care publica "Deutsche Tagespost" și "Siebenbürgisch-Deutsche Verlag A.G." ("Editura Germană transilvăneană S.A.") proprietara "S.D. Tageblatt". În cele din urmă, s-a convenit ca, de la 15 noiembrie 1925 până la sfârșitul anului, cele două ziare să apară sub vechile titluri, dar cu același conținut.²² De la 1 ianuarie 1926, "Deutsche Tagespost" încetează, iar "S.D. Tageblatt" se intitulează "ziar național general pentru germanii din România". Edițiile de București și Cernăuți ale "Deutsche Tagespost" reveneau "Tageblatt"-ului. Ediția de Cernăuți a încetat apoi, deoarece, la 1 martie 1926, germanii din

¹⁹ "Renașterea Română" (Sibiu), I, 1919, nr.108, 4 iunie.

²⁰ Eduard E i s e n b u r g e r, *Sie erkannten die Zeichen der Zeit*, Editura Dacia, Cluj- Napoca, 1979, p.206-212; Alfred H ö n i g, *Leitlicht des Volksstammes. Vor 100 Jahren wurde das "Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt" gegründet*, în "Südostdeutsche Vierteljahresblätter" (München), an 23, 1974, nr.1, p.26.

²¹ Direcția Județeană Sibiu a Arhivelor Naționale ale României (în continuare DJSANR), fond ziarul "Tageblatt" și Editura Germană Transilvăneană S.A. Sibiu, dos.20. Scrisoare a lui Hermann Plattner din Berlin, 17 iunie 1925; proces-verbal nedatat din care reiese că H.O. Roth a purtat tratative la Berlin cu un oficiu nenumit.

²² *Ibidem*, Convenția din 28 octombrie 1925.

Bucovina au scos un ziar propriu. La fel au făcut și cei din București, în 1927, dar ediția pentru Capitală a continuat. Mai mult, oficiul de corespondent la București s-a transformat într-o redacție proprie, condusă de Fritz Theil.²³

În convenția încheiată între "S.D.Tageblatt" și "Deutsche Tagespost" se preciza că orientarea politică a ziarului trebuia să fie unitară și era definită de Consiliul de direcție (în care intrau și cei doi lideri amintiți). Acordul mai preciza că au dreptul de a semna articolele cu numele întreg numai personalitățile politice conducătoare, cu condiția ca materialele respective să nu vină în contradicție cu hotărârile organelor politice. Consiliul de conducere al Editurii germane transilvănene a hotărât ca și pe viitor ziarul să sprijine în alegeri liderii germanilor din România, având în vedere caracterul său de organ central al acestei comunități în totalitatea ei.²⁴ Din comunicatul dat publicității la 15 noiembrie 1925 reiese, de asemenea, că unirea celor două foi a fost o acțiune politică.²⁵ H.O. Roth, președintele Partidului parlamentar german saluta și el fuziunea "ca un fapt politic" și un pas spre unirea germanilor din România, subliniind, în acest fel, rolul de conducere al marilor ziare săsești.²⁶ Așa cum s-a mai observat însă, unitatea național-politică a germanilor din România, ce trebuia întărită de acest eveniment din presă, a rămas aparentă.²⁷

Într-adevăr, în aprilie 1925 apăruse la Sibiu o nouă gazetă politică săsească, "Die Unzufriedenen" ("Nemulțumiții"), devenită din noiembrie 1925 "Sächsisches Volksblatt" ("Foaia poporului săsesc"), organ al unei grupări politice nemulțumite de politica dusă de conducătorii sașilor. Nemulțumiții acuzau, în principal, taxele bisericești prea mari, dar și faptul că "aproape toate ziarele din Transilvania constituie proprietatea comitetelor cercuale, respectiv a bisericii, susținute cu banii greu adunați din contribuțiile sașilor".²⁸ Combaterea acestor afirmații de către "S.D. Tageblatt" a fost atât de violentă, încât "nemulțumiții" i-au intentat un proces.²⁹ În 1930 însă, săptămânalul "Sächsisches Volksblatt" și-a încetat apariția, odată cu Liga Sașilor al cărei organ era.

Locul "Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt", de organ conducător al germanilor din România, a fost contestat și de o grupare brașoveană, care,

²³ SDT, an 53, 1926, nr.15.841 și an 55, 1928, nr.16.449, 27 aprilie.

²⁴ DJSANR, fond ziarul "Tageblatt" și Editura Germană Transilvăneană S.A. Sibiu, dos.20, Convenția din 28 octombrie 1925.

²⁵ SDT, an 52, 1925, nr.15.716, 15 noiembrie.

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Alfred C o u l i n, *Presse und Publizistik*, în *Epoche der Entscheidungen, Die Siebenbürger Sachsen im 20. Jahrhundert*, coord. Oskar Schuster, ediția a II-a îmbunătățită, Böhlman Verlag Köln, Wien, 1984, p.326.

²⁸ SDT, an 52, 1925, nr.15.598, 1 iulie.

²⁹ *Ibidem*, an 53, 1926, nr.16.047, 22 decembrie.

deși îi recunoște întâietatea calitativă, îi reproșa culoarea locală și propunea editarea unui nou cotidian la Sibiu, pentru toți germanii din România. Hermann Plattner, redactorul responsabil al "S.D.Tageblatt", a respins ideea, relevând unitatea acestei populații și lipsa oricărei dizidențe care ar avea nevoie de un organ de presă propriu-zis. În ultimă instanță, redactorul "Tageblatt"-ului arăta că, dacă va apărea tot la Sibiu, noua publicație va fi, inevitabil, tot săsească, în pofida destinației sale. El propunea, pentru a evita concurența, editarea unui asemenea ziar la București, unde nu putea fi influențat prea mult de nici una dintre grupările de germani din România. În cele din urmă și comitetul cercual Țara Bârsei s-a raliat acestui punct de vedere.³⁰ Alte critici aducea cotidianului omul de cultură medieșean Otto Falberth, reproșându-i caracterul local, lipsa unui spațiu pentru literatură.³¹

"Kronstädter Zeitung", purtătorul de cuvânt al sașilor din Țara Bârsei, cel mai vechi cotidian săsesc (datând din 1836), care apărea la Brașov, a avut, după 1918, aceeași tendință de a reflecta viața întregii minorități germane din România, cu scopul întăririi unității ei. Subintitulat după 1918, "cotidian pentru politică și economie din România Mare", "Kronstädter Zeitung" s-a definit, din decembrie 1929, drept "ziar pentru toată România".

În a doua jumătate a deceniului al treilea s-au înmulțit disputele pe o temă sau alta, între reprezentanții generațiilor mai tinere, adepți ai înnoirilor și cei ai generațiilor mai vechi, aflate la conducere. Acum și-a sporit influența și mișcarea cu caracter fascist inițiată de Fritz Fabritius, având ca organ de presă mensualul sibian "Selbsthilfe" ("Ajutorul reciproc"), devenit din 1932 "Ostdeutscher Beobachter" ("Observatorul german de răsărit"), după exemplul organului central al Partidului Nazist din Germania.

După aducerea lui Hitler la putere (30 ianuarie 1933) pătrunderea nazismului în rândurile sașilor s-a intensificat. **Frământările** iscate de acest fenomen s-au resimțit puternic și în **domeniul presei politice** care și-a fărâmițat forțele. În acești ani, sașii au avut, concomitent, cel mai mare număr de cotidiane din toată istoria lor: cinci ziare, dintre care patru apăreau, în 1935, la Sibiu. În iulie 1934, guvernul a dizolvat Mișcarea Națională de Reînnoire a Germanilor din România și a interzis organul său de presă "Ostdeutscher Beobachter". În locul acestuia, a fost înființat cotidianul "Deutsche Tageszeitung", editat la Sibiu până în 1936 și apoi la Brașov, condus de

³⁰ *Ibidem*, an 56, 1929, nr.16.676, 2 februarie, nr.16.694, 24 februarie și nr.16.707, 12 martie.

³¹ Otto Falberth, Das "Siebenbürgisch-Deutsches Tageblatt". Eine Kritik, în "Klings r", (Brașov), an 3, 1926, nr. 7, iunie, p. 276-279.

Waldemar Gust.³² În 1935, când acesta împreună cu Alfred Bonfert și alții au întemeiat Partidul Național German din România, ziarul a devenit organ al acestei grupări politice, desprinsă din Mișcarea de Reînnoire condusă de Fabritius. Acesta a editat la Sibiu un nou cotidian, "Süd-Ost", organ al Comunității Germanilor din România. În același an, Fabritius a ajuns în fruntea Comunității, impunându-i un program inspirat din totalitarismul nazist. Potrivit articolului 12, toate ziarele germane din România trebuiau să fie "supuse, în întreaga lor atitudine, disciplinei naționale și au de apărut interesele naționale în orice privință". Totodată, se înființa un oficiu care se ocupa de problemele presei.³³ Potrivit aprecierii lui Alfred Coulin, "toate ziarele germane din Transilvania au recunoscut reînnoirea germană" și prevederile programului din 1935.³⁴ Într-adevăr, în acești ani, elita săsească recunoscuse necesitatea reînnoirii, a unor schimbări, și cum în Germania acestea se făceau pe cale nazistă, chiar ziarele cu tradiție, precum "Kronstädter Zeitung", s-au "alinat" într-o anumită măsură.³⁵ În ce privește "S.D.Tageblatt", și în acești ani a fost considerat de către cei mai mulți sași drept purtătorul lor de cuvânt. În această perioadă, ziarul era, de fapt, oficios al grupării conduse de H.O. Roth, așa-zis "conservatoare". Din acest motiv, era atacat de "Deutsche Tageszeitung" și de "Süd-Ost". "S.D. Tageblatt" a militat pentru păstrarea unității comunității spre a putea opune un front comun în afara ei, pentru înțelegerea dintre "tineri" și "bătrâni". Potrivit afirmațiilor lui Alfred Hönig, pe atunci locțiitor al conducătorului ziarului, în acei ani, H.O. Roth a căutat să păstreze autonomia „Tageblatt“-ului împotriva influențelor, tot mai insistente, din cel de-al III-lea Reich. Hönig apreciază că ziarul era "deasupra partidelor".³⁶

În numărul său din 18 iulie 1939, nu fără o anume satisfacție, "S.D.Tageblatt" informa despre hotărârea conducerii Comunității, în rândurile căreia intraseră și membrii Partidului Național German, de a suspenda "Deutsche Tageszeitung" și "Süd-Ost", cititorii lor urmând să primească în loc "S.D.Tageblatt"-ul. În același timp, se dădea expresie conștiinței sașilor de a contribui, ca cetățeni loiali ai statului, la apărarea granițelor României, amenințate de revizionism. De remarcat și respingerea colonizării germanilor din străinătate în Germania, idee lansată de Hitler în discursul din 6 octombrie

³² Wolfgang M i e g e, *Das Dritte Reich und die Deutsche Volksgruppe in Rumänien 1933-38*, Herbert Lang Bern-Peter Lang, Frankfurt/M, 1972, p. 144, 172.

³³ *Volksprogramm der Deutschen in Rumänien*, Hermannstadt, Krafft & Drotleff, 1935, p. 4-5.

³⁴ A.C o u l i n, *op.cit.*, p. 326.

³⁵ Michael K r o n e r, *Für Freiheit und Rechtsgleichheit. 125 Jahre seit dem Erscheinen der "Kronstädter Zeitung"*, în "Karpatenrundschau", Brașov, an 7, 1974, nr.12, 22 martie; "Kronstädter Zeitung", 1936, număr jubiliar la 100 de ani de existență, 24 mai, p.25.

³⁶ A. H ö n i g, *op.cit.*, p.26.

1939. Se sublinia că "sașii nu erau o așchie slabă a poporului german", ci erau cetățeni cu drepturi depline, recunoscute, ai statului român. Una dintre sarcinile cele mai imporatnte ale presei era considerată în acel moment clarificarea tuturor conaționalilor asupra acestei probleme și a "misiunii" de mijlocitori pe care o aveau sașii între Germania și România.³⁷ În contextul internațional din vara anului 1940, când România era izolată politic și supusă cesiunilor teritoriale, este verosimilă relatarea lui A.Hönig (devenit în 1939 director al "S.D.Tageblatt") că în timpul guvernării Gigurtu (4 iulie - 4 septembrie 1940), Nichifor Crainic, ministrul propagandei, a oferit o subvenție confidențială de 1 milion de lei lunar, numai ca gazeta să-și mențină cursul loial statului român de până atunci. A.Hönig și H.O. Roth au refuzat propunerea. În același timp însă, Roth, care era principalul acționar la Editura Germană Transilvăneană, proprietara ziarului, a trecut acțiunile sale Editurii Europa din Berlin.³⁸ Roth a rămas oficial principal acționar și a făcut acest pas pentru ca ziarul să nu intre în proprietatea unei grupări dirijate de S.S., care se pregătea să ia conducerea germanilor din România. Editura Europa era condusă de un protejat al lui Hitler. De aici - potrivit afirmației lui Hönig - redacția nu ar fi primit ordine, ci doar sfaturi și chiar în sensul luării în considerare a datoriilor de cetățeni români ale germanilor din România. Cu toate acestea, un consilier de presă de la Ambasada Germană din București, reprezentant al Ministerului Propagandei condus de Goebbels, "se purta arogant și dădea ordine", încât Hönig - după propria mărturie - și-a dat demisia, revenind asupra ei imediat, deoarece aflase că cel în cauză decedase între timp.³⁹

Având în vedere importanța presei în dirijarea opiniei publice, Andreas Schmidt, numit de la Berlin Führer al Corpului Etnic German din România (G.E.G.), în septembrie 1940, s-a grăbit să-și subordoneze publicațiile. La 13 octombrie 1940 au fost convocați la Timișoara 47 de redactori și editori de ziare care au primit directive de la Walter May, conducătorul Oficiului Presei. A.Schmidt le-a cerut celor prezenți să-și alinieze publicațiile la ideologia nazistă și să accepte centralizarea presei germane din România. Tot atunci s-a înființat Uniunea Presei Germane din România (Landesverband der Deutschen Presse in Rumänien), ca organizație profesională a ziariștilor. Cei care nu deveneau membri ai Uniunii, nu erau acceptați să lucreze în presă.⁴⁰

³⁷ SDT, an 66, 1939, nr.19.991, 3 decembrie, p.8.

³⁸ A.H ö n i g, *Zwischen Mächten und Dogmen: Odysee eines siebenbürgischen Journalisten*, J.G.Bläschke Verlag, A 9143 Sankt Michael, 1984, p.132-135.

³⁹ *Ibidem*, p.135-136.

⁴⁰ "Kronstädter Zeitung", an 104, 1940, nr.237, 17 octombrie; Hans H a r t l, *Das Schicksal des Deutschtums in Rumänien 1938-1945-1953*, Würzburg, Holzner Verlag, 1958, p.58.

În ianuarie 1941, redactorul șef al "S.D.Tageblatt", Alfred Hönig, teoretiza pe marginea noilor ordine, arătând că ziarele trebuie să li se supună și că "ele sunt libere dacă servesc pe Adolf Hitler și opera sa, pentru cea mai mare victorie din istorie".⁴¹ În mod limpede, era subliniat faptul că presa trebuia să fie un instrument de formare a opiniei publice, de educare a ei în sens nazist.⁴² Astfel se pregătea terenul pentru a trece la noi măsuri, la acapararea integrală a presei. De la 16 martie 1941, "S.D.Tageblatt" și "Banater Deutsche Zeitung" ("Ziarul bănățean german") de la Timișoara au fost unite sub titlul "Südostdeutsche Tageszeitung" ("Cotidianul german din Răsărit") care avea o ediție pentru Transilvania și o alta pentru Banat. Pe frontispiciul ambelor ediții a apărut zvastica. Transformarea s-a făcut sub presiunea Oficiului de Presă al G.E.G. și cu încălcarea legilor românești.⁴³ Schimbarea, consemna un document al autorităților române, a fost însoțită de "explicații din care s-ar putea conchide că aceste părți ale țării noastre formează o provincie sud-estică a Reich-ului".⁴⁴ Editura Europa a păstrat dreptul de proprietate și administrație, iar conținutul ziarului rămânea în sarcina redacției, aflată însă sub îndrumarea directă a conducerii G.E.G. Aceasta din urmă a încercat mereu să capete și proprietatea de drept asupra publicației. A.Hönig se plânge, în memoriile sale, de imixtiunile permanente în stabilirea conținutului cotidianului, venite din partea oficialilor G.E.G., a celor din Reich și a cenzurii române.⁴⁵

"Noua ordine" a presei, ca și alte "înnoiri" ale conducerii naziste a G.E.G., au trezit vii nemulțumiri în rândurile sașilor.⁴⁶ În rapoartele sale către superiorii lui din Germania, A.Schmidt nu uita însă "împlinirile" din acest domeniu. Astfel, el raporta că în 1942, "în domeniul presei, s-a realizat o curățire radicală și prin presa nou creată a conducerii Grupului Etnic s-a obținut un util instrument politic".⁴⁷ "Südostdeutsche Tageszeitung", care arăta, prin formă și conținut, mai mult ca un ziar din Reich decât ca unul din România, apărea într-un tiraj de 15.000 exemplare (ambele ediții). Au mai fost editate "Sudostdeutsche

⁴¹ SDT, an 68, 1941, nr.20.358, 12 ianuarie, articolul *Die Zeitung von heute*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ H.H a r t l, *op.cit.*, p.62; A.H ö n i g, *Zwischen Mächten und Dogmen*, p.151-152.

⁴⁴ Direcția Județeană Cluj a Arhivelor Naționale ale României, fond Parchetul General al Curții de Apel Cluj, dos.7/1941, f.170, notă a Parchetului Tribunalului Sibiu din 22 martie 1941 către Ministerul de Justiție.

⁴⁵ A.H ö n i g, *Zwischen Mächten und Dogmen*, p.162.

⁴⁶ DJSANR, Colecția de documente Muzeul Brukenthal, Z 1-7, nr.31, memoriul lui Emil Neugeboren, f.24-25; V. Ciobanu, C. Drăghici, *Antifaschistische Proteste der Siebenbürger Sachsen (1940 - 1944)*, în "Forschungen zur Volks - und Landeskunde" (în continuare FVLK), București, tom 16, 1973, p. 79-83.

⁴⁷ ANIR București, fond Microfilme R.F.Germania, rola 9, cadrele 355-356. Raport din 1942 și cadrul 387, Raport din 1943.

Landespost" ("Poșta rurală germană din Răsărit"), săptămânal cu 30.000 de exemplare tiraj, care înlocuia renumitele "Landwirtschaftliche Blätter", "Banater Landwirt" și "Landbote". "Schaffendes Volk" ("Poporul muncitor") cu 47.000 de exemplare tiraj, era destinat tuturor salariaților, în afara celor din agricultură. Pe lângă acestea, s-a editat la București revista lunară "Volk im Osten" ("Poporul din Răsărit"), cu un tiraj de 2.500 exemplare.⁴⁸ Naziștii de la Bistrița, ajunși în Ungaria după Dictatul de la Viena (30 august 1940), s-au grăbit să fie și ei activi pe tărâmul presei. În octombrie 1940, ei au cumpărat vechiul hebdomadur "Bistritzer Deutsche Zeitung" ("Gazeta germană din Bistrița") al lui Gustav Zikeli, care apărea din 1913, iar de la începutul anului 1941 l-au înlocuit cu "Siebenbürgische Deutsche Zeitung" ("Gazeta germană transilvăneană").⁴⁹ Din toate aceste publicații, al căror conținut avea uneori un accent nazist mai pronunțat decât al periodicelor din Reich, conducerea G.E.G. trimitea săptămânal cca 7.000 exemplare soldaților germani din România aflați pe front, pentru ca aceștia să nu scape de sub influența sloganurilor propagandei național-socialiste.⁵⁰ Caracterul presei, de factor principal în modelarea opiniei publice, era utilizat din plin și de naziștii din rândurile germanilor din România.

În afară de cotidienele amintite, sașii au avut în anii 1919-1944 și o serie întreagă de **publicații săptămânale** sau bisăptămânale, editate în toate orașele locuite de un număr mare de sași: Bistrița, Cluj, Mediaș, Sighișoara, Reghin, Agnita, Orăștie ș.a.; acestea aveau doar o **importanță locală**. Chiar și unele comune mai mari aveau mici gazete (Cisnădie, Feldioara, Râșnov, Codlea, Vulcan, Hălchiu, Cristian/Brașov, Sânpetru ș.a.) editate de asociațiile locale ale Reuniunii Ardelene Săsești pentru Agricultură, de oficiile parohiale sau de persoane particulare.⁵¹ Săptămânalele din diferite orașe erau purtătoare de cuvânt ale comitetelor cercuale și locale săsești, supuse liniei generale elaborate de Consiliul Național Săsesc.

Singurul dintre periodicele săsești care a pus deseori sub semnul îndoielii hotărârile acestui for și a ripostat în paginile sale la pătrunderea nazismului, demascându-i intențiile, a fost gazeta săptămânală "Bistritzer Deutsche Zeitung", editată timp de 28 de ani de tipograful Gustav Zikeli, vechi

⁴⁸ *Ibidem*.

⁴⁹ "Bistritzer Deutsche Zeitung", an 28, 1940, nr.39, 27 septembrie; Gustav Z i k e l i, *Bistritz zwischen 1880 und 1950. Erinnerungen eines Buchdruckers*. Introducere și note de Michael Kroner, Verlag Südostdeutsches Kulturwerk, München, 1989, p.129.

⁵⁰ ANR București, fond Microfilme R.F.Germania, rola 9, cadrul 387, Raport al G.E.G. din 1943.

⁵¹ E. S i g e r u s, *op.cit.*, p.18-19; *idem*, *Die Zeitung bei den Siebenbürger Sachsen*, în *Gedenkbuch des Instituts für Auslandskunde und Deutschtum im Ausland*, Leipzig, 1939, p.38.

militant socialist.⁵² Este drept că periodicul a rămas fără influență asupra evoluției generale a evenimentelor, având maximum 1300 de abonați.⁵³

Un eveniment deosebit în istoria presei săsești din perioada interbelică l-a constituit **apariția ziarelor socialiste**. Prima publicație socialistă transilvăneană în limba germană a fost hebdomadarul "Die Volkswacht" ("Straja poporului"), din Bistrița, care a apărut în perioada 25 decembrie 1918–28 iunie 1919. Noua gazetă era "organ al social-democrației din Bistrița". "S.D. Tageblatt" aprecia că ziarul era "proaspăt, viu și bine scris". Considerând că ideile socialismului se aflau în contradicție cu concepțiile majorității sașilor și sperând că noul ziar de limbă germană se va încadra armonios în rândul celor existente, "S.D. Tageblatt" îi saluta apariția⁵⁴. Editarea acestei gazete într-un oraș cu un număr redus de muncitori se explică prin tradițiile mișcării muncitorești bistrițene și prin prezența unor militanți social-democrați deosebit de activi, cum au fost Johann Schuster–Herineanu și Gustav Zikeli.⁵⁵ Cauzele apariției sunt de căutat și în mișcările sociale din primii ani postbelici. De altfel și redacția preciza acest lucru.⁵⁶

În februarie 1919, la Sibiu, a apărut, pe fondul aceluiași frământări, hebdomadarul "Wahrheit" ("Adevărul") ca organ al Partidului Social-Democrat din Transilvania și Banat, pentru ca mai apoi să devină organ al Secțiunii Sibiu a partidului. Din 3 octombrie 1920, ziarul și-a schimbat titlul în "Der Kampf" ("Lupta"), încetându-și apariția în iulie 1921.⁵⁷ Acțiunea cercurilor conducătoare săsești îndreptată împotriva acestor publicații, frământările ideologice din sânul Partidului Social-Democrat în anii 1918–1921, greutățile materiale, cenzura și refluxul mișcării muncitorești din întreaga țară, au dus la dispariția periodicelor social-democrate săsești. Primii dintre factorii amintiți au continuat să acționeze în întreaga perioadă interbelică, fapt ce a făcut ca în Transilvania să nu mai

⁵² M.K r o n e r, *Gustav Zikeli, ziarist progresist și militant socialist antifascist*, în *File de istorie* (Bistrița), IV, 1976, p.413-415; Vasile I l o v a n, *Acțiuni ale maselor populare din județul Bistrița-Năsăud împotriva odiosului dictat de la Viena*, *ibidem*, p.423-425; Johann Adam Stupp, *Gustav Zikeli und die "Bistritzer Deutsche Zeitung"*, în "Arbeiterbewegung und Arbeiterdichtung". Referate, Verlag "Die Brücke", München, p. 58-70.

⁵³ G.Z i k e l i, *op.cit.*, p.130; A.C o u l i n, *op.cit.*, p.328.

⁵⁴ SDT., an 46, 1919. nr. 13.766, 27 ianuarie, p.4.

⁵⁵ Simion F u c h s, "Die Volkswacht" ("Straja Poporului"), în *Presa muncitorească și socialistă din România*, vol.III, partea I, București, Editura politică, 1971, p.400; M. K r o n e r, *Ein neuer Ton... "Die Volkswacht" (Bistritz) - erste siebenbürgisch-sächsisches sozialdemokratische Zeitung*, în KR, III, 1970, nr.18, 1 mai, p.6; *idem*, *O filă din mișcarea muncitorească din Bistrița - ziarul social-democrat "Die Volkswacht"*, în "File de Istorie" (Bistrița), I, 1979, p.51-57.

⁵⁶ *Die Zeit in der Zeitung*, p.170-175.

⁵⁷ S.F u c h s, *Ziarele "Wahrheit" și "Der Kampf" din Sibiu în Centenarul revistei "Transilvania"*, Sesiunea de comunicări din 11-12 mai 1968, Sibiu, f.a., p.127-132.

apară decât ziare ale unor syndicate de nuanță social-democrată în limba germană, care nu pot fi considerate ca aparținând presei săsești.

Realizări deosebite au avut sașii în perioada interbelică și în domeniul presei culturale, al **revistelor mensuale cu caracter literar și artistic**, care, de fapt, n-au neglijat nici celelalte laturi ale vieții comunității săsești. Reviste ca "Ostland" și "Klingsor" au atins un nivel ridicat, au fost cunoscute și apreciate, în cercurile culturale din țară și din străinătate. Astăzi, cercetătorii au acordat atenție acestor reviste, elaborându-se studii, lucrări de diplomă și de doctorat, eseuri, care le-au analizat în întregime activitatea ori s-au limitat la anumite aspecte, căutând să fixeze locul și rolul acestor periodice în evoluția literaturii și artei, în istoria culturii săsești.⁵⁸ Publicațiile amintite n-au apărut însă pe un loc gol. Ele continuau tradiția întemeiată de revista "Die Karpathen" (1907-1914) a scriitorului Adolf Meschendörfer și beneficiau de experiențele făcute imediat după război de câteva alte periodice de acest gen, care s-au străduit să răspundă prin mijloacele specifice literaturii la întrebările pe care și le punea tânăra generație în acești ani. Încă în martie 1919, a apărut la Brașov revista "Das Ziel" ("Scopul"), cu subtitlul "cultura și satira". Grupul de conducere al revistei, E. Honigberger, H. Frätschkes, H. Benning și R. Weber își propunea să scoată o revistă independentă, care să contribuie la intensificarea activității culturale, urmărind în principal "stimularea opiniei libere, a verității, a manifestării deschise și libere".⁵⁹ Exponentă a modernismului, publicația a fost salutăată în presa română și maghiară transilvăneană, în vreme ce "Kronstädter Zeitung" a privit-o cu ironie.⁶⁰ În urma unor disensiuni în sânul grupului inițiator, revista și-a încetat apariția în octombrie 1919. În locul ei a apărut, în aceeași lună, "Das neue Ziel" ("Noul scop"), condusă de Emil Honigberger. În esență, obiectivele urmărite au rămas aceleași.⁶¹ Și acest periodic și-a încetat însă activitatea în martie 1920, după 11 numere. Împreună cu "Frühling" ("Primăvara") editată la

⁵⁸ Dietmar H e l l e r m a n n, *Dichtung im "Ostland"*, în *Transsylvania. Studien zur deutschen Literatur aus Siebenbürgen*, coord. Michael Markel, vol. I, Dacia Verlag, Cluj, 1971, p. 153-197; Horst S c h u l l e r - A n g e r, *Aspekte vergleichender Literaturforschung in der Zeitschrift "Klingsor" (1924-1939)*, ibidem, vol.II, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p.106-130; Michael K r o n e r, Elisabeta D i n u, *Die Bemühungen der Zeitschrift "Klingsor" um einen rumänisch-deutschen Dialog*, în *Interferenzen. Rumänisch-ungarisch-deutsche Kulturbeziehungen in Siebenbürgen*, coord. Michael Kroner, Dacia Verlag, Cluj, 1973, p.217-247; Janos R i t o ó k, *Der "Klingsor" und die ungarische Literatur Rumäniens*, ibidem, p.248-256; Walter M y l s, *Fazit nach achthundert Jahren. Geistesleben der Siebenbürger Sachsen im Spiegel der Zeitschrift "Klingsor" (1924-1939)*, München, Verlag des Südostdeutschen Kulturwerkes, 1968 ș.a.

⁵⁹ "Das Ziel", I, 1919, nr.1, p.2; Bruno U n b e r a t h, *"Das Ziel" - programmatisches erscheinungsspezifische Merkmale*, în FVLK, vol.28, 1985, nr.2, p.5-27.

⁶⁰ W. M y l s *op.cit.*, p.36.

⁶¹ Vezi programul din "Das neue Ziel", I, 1919, nr.1, p.2.

Sibiu, în 1920, "Der Nerv" ("Nervul") și "Das Licht" ("Lumina") care apăreau la Cernăuți în 1919, au pledat pentru progres, adevăr, împotriva închistării și spiritului de castă și se considerau "foi de opoziție".⁶²

În acest context și, de fapt, în paralel⁶³, a apărut la Sibiu, în iunie 1919, sub conducerea lui Richard Csaki, "**Ostland**" ("**Oriental**"), care se definea în subtitlu drept "revistă lunară pentru cultura germanilor din Răsărit". Articolul-program preciza că noul periodic își propunea să contribuie "la stabilirea unui contact mai strâns, spiritual și sufletesc între grupurile de germani din România Mare".⁶⁴ "Ostland" s-a angajat cu entuziasm, ca și celelalte publicații amintite, în susținerea modernismului, a noilor forme de expresie în artă și literatură, ceea ce a atras protestul organului central săsesc "S.D. Tageblatt".⁶⁵ Prin nivelul ridicat atins și prin durata mai lungă a existenței (trei ani) contribuția pe care a avut-o "Ostland" la dezvoltarea scrisului autohton la germanii din România, a fost mai mare decât a publicațiilor similare menționate.⁶⁶ Totodată, revista a avut un aport la apropierea și mai buna cunoaștere a sașilor, șvabilor din Banat și Satu Mare, a germanilor bucovineni, basarabeni și dobrogeni, aflați până la 1918 în patrii diferite. În august 1921, Bernhard Capesius, care asigura conducerea redacției, a trebuit să întrerupă apariția revistei din cauza dificultăților materiale datorate numărului mic de abonați. Demn de menționat este faptul că unele cercuri literare românești au cunoscut revista și i-au apreciat activitatea. Astfel, poetul Emil Isac s-a adresat redacției, în 1921, cu propuneri pentru strângerea relațiilor dintre literatura română și cea săsească și mai buna cunoaștere reciprocă. Redacția a răspuns acestei inițiative și a publicat mai multe traduceri din operele unor scriitori români.⁶⁷ O a doua serie "Ostland" a apărut în 1926 - 1931, prin strădaniile aceluiași Richard Csaki. Periodicul era acum organ al Ligii Culturale a Germanilor din România și se ocupa de viața spirituală a minorităților germane din Europa. Dar, așa cum constata D. Hellermann, în noua serie, "literatura a fost aproape înlocuită de politica culturală".⁶⁸ Pregătirea apariției noii serii a fost îndelungată și minuțioasă. În octombrie 1925, R.

⁶² Stefan S i e n e r t h, *Modernistische Ansätze in der Rumäniendeutschen Literatur der Zwischenkriegszeit*, în *Transsylvania*, vol.II, p.75.

⁶³ W.M y ß, *op.cit.*, p.34.

⁶⁴ "Ostland", I, 1919, nr.1, p.2. Articolul program din "Ostland" ca și cele din "Das Ziel" și "Das neue Ziel" sunt incluse, traduse în românește, în volumul *Literatura română*. Ghid bibliografic, Partea I. Surse, București, Biblioteca Centrală a Universității, 1979, p.649-650, 653.

⁶⁵ SDT, an 43, 1919, nr.13.872, 7 iunie; St.S i e n n e r t h, *op.cit.*, p.70.

⁶⁶ D.H e l l e r m a n n, *op.cit.*, p.157.

⁶⁷ *Ibidem*, p.188-189.

⁶⁸ *Ibidem*, p.157, nota 5.

Brandsch, președintele Uniunii Germanilor din România, îi scria lui Csaki că acțiunea lui nu este binevenită deoarece și la Viena se făceau pregătiri pentru editarea unei reviste a tuturor minorităților germane.⁶⁹ Csaki l-a asigurat pe Brandsch că periodicul pe care îl pregătea era conceput ca o publicație pur culturală, urmărind problemele de “metodică a organizării culturale și instruirii poporului”, ceea ce ar fi avut rezultate practice în viața națională a minorităților germane din Europa. El mai arăta că pregătirile erau atât de avansate (materialele pentru primele numere adunate, hârtia procurată, trecerea la tipărire) încât nu se mai putea reveni.⁷⁰ Ca organ al Ligii Culturale, “Ostland” își propunea să reflecte în primul rând strădaniile acestei instituții culturale și viața spirituală a germanilor din România. Programul revistei a fost trimis unor personalități politice și culturale ale minorităților germane din Europa, care au fost rugate să colaboreze, trimițând materiale din domeniul lor de activitate. De asemenea, s-a apelat la mari scriitori din Germania, ca Gerhard Hauptmann, Theodor Däubler, Robert Musil, Rainer Maria Rilke etc. și la o serie de intelectuali preocupați de situația germanilor din străinătate.⁷¹ Deși se scontase pe un tiraj de 2000 exemplare, revista s-a tipărit numai în 1000 de exemplare, din care 250 erau difuzate la Sibiu, 280 în regiuni locuite de germani din România și 400 în străinătate.⁷² În iulie 1931, revista a fost nevoită să-și înceteze apariția, odată cu sistarea activității Ligii Culturale, ca urmare a dificultăților materiale datorate crizei economice. “Ostland”, seria a doua, a militat pentru și a contribuit la strângerea relațiilor dintre minoritățile germane din Europa și îndeosebi între acelea din sud-estul continentului. “Ostland” a servit luptei pentru apărarea drepturilor minorităților naționale și afirmarea lor pe multiple planuri. În același timp, revista a reliefat, prin activitatea ei, rolul conducător al comunității săsești printre germani din România, cât și printre minoritățile germane europene.

Ștafeta lăsată de seria întâi a revistei “Ostland” în domeniul literar-artistic a fost preluată de o nouă publicație, editată din aprilie 1924, la Brașov, de tânărul scriitor Heinrich Zillich și intitulată **“Klingsor. Revistă transilvăneană”**. Profilul noului periodic era cultural, dar au fost abordate în paginile sale și chestiuni național-politice aflate la ordinea zilei. Din articolul-program reiese că revista își propunea să militeze în diferite domenii, fără a fi

⁶⁹ Probabil era vorba despre “Nation und Staat”, care a apărut în 1927 la Viena, avându-l și pe R. Brandsch printre fondatori.

⁷⁰ DJSANR, fond Liga Culturală a Germanilor din România, dos.5, 1925, litera B, schimbul de scrisori dintre R. Brandsch și R. Csaki din octombrie 1925.

⁷¹ *Ibidem*, literele B, C-F, H, scrisori adresate de redactorul “Ostland”, Konrad Nussbächer, diferitor personalități.

⁷² *Ibidem*, dos. 2, litera O, 1926, nepaginat.

precizate clar direcțiile de acțiune. "Ceea ce căutăm – citim în *Apelul* din primul număr – nu poate fi exprimat, căci altfel am fi găsit deja sensul existenței. Or, acesta abia urmează să se înfiripe prin desprinderea noastră treptată de cătușele lipsei de responsabilitate care tinde să ne împresoare... Ne asumăm răspunderea pentru ceea ce exprimă și formează umanul, pentru artă și religie, pentru știință, care să fie mai mult decât o simplă cunoaștere".⁷³ Cu timpul, sensul căutat al existenței s-a profilat tot mai clar, revista găsindu-și drumul propriu care este unul deosebit în istoria presei săsești, a literaturii și, în general, a vieții culturale a tuturor germanilor din România. Walter Myß, care a studiat problematica amplă tratată de-a lungul anilor în revistă (până în 1939 când apariția ei a încetat) a constatat că principalele teme din prima perioadă a revistei "Klingsor" au fost căutarea sensurilor vieții, specifică multor culturi în anii posbelici, și chestiunile legate de mișcarea tineretului. O preocupare aparte pentru redacție și în general pentru "cercul Klingsor" au constituit-o strădaniile depuse în scopul realizării unui dialog fructuos cu românii și maghiarii din Transilvania.⁷⁴ Cercetări detaliate asupra acestui aspect au relevat că a existat o atenție constantă pentru cunoașterea reciprocă a valorilor celor două literaturi, română și săseacă. "Klingsor" a publicat poezii și proză scrise de Tudor Arghezi, Lucian Blaga, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, Vasile Voiculescu, Alexandru Vlahuță, Ion Agârbiceanu ș.a. A tipărit recenzii și prezentări de cărți, relatări despre viața teatrală și muzicală românească, îndeosebi din Transilvania. Multe ziare și reviste românești au avut cuvinte de laudă pentru această activitate și au scris, la rândul lor, despre viața culturală a sașilor, despre strădaniile revistei.⁷⁵ Relațiile cu scriitorii maghiari ardeleni au fost bune în anii '20 dar ele s-au răcit în deceniul următor. În multe cazuri, prin intermediul traducerilor publicate pentru prima oară în limba germană în paginile publicației brașovene, creațiile unor scriitori români și maghiari ardeleni au fost cunoscute în cercuri mai largi de cititori.⁷⁶ O preocupare a fost și pentru membrii "cercului Klingsor", "sufletul transilvănean" care ar fi fost specific tuturor locuitorilor Transilvaniei, fără deosebire de naționalitate.⁷⁷ Pe plan politic, ideea "transilvanismului", prezență obsedantă în revistele maghiare din Transilvania ("Erdélyi Helikon", "Korunk" ș.a.) corespundea ideii autonomiei teritoriilor unite la 1 Decembrie 1918 cu

⁷³ "Klingsor", an 1, 1924, nr.2, 4 aprilie, p.3. Traducerea în limba română după *Literatura română*. Ghid bibliografic. Partea I. Surse, B.C.U., București, 1979, p.646. O analiză a programului vezi în Horst Schuller Anger, *Kontakt und Wirkung Literaturische Tendenzen in der siebenbürgischen Kultur-Zeitschrift "Klingsor"*, Kriterion Verlag, Bukarest, 1994, p. 36-44.

⁷⁴ W. Myß, *op.cit.*, p.38-39.

⁷⁵ M.Kroner, E.Dinu, *op.cit.*, p.228-239, 241-245.

⁷⁶ J.Ritók, *op.cit.*, p.243-255.

⁷⁷ W. Myß, *op.cit.*, p.39.

România⁷⁸ și era o teorie nocivă în condițiile în care revizionismul ataca insistent granițele României. Asemenea idei au fost combătute de presa românească. Un fin cunoscător al culturii săsești cum era Ion Chinezul nu omitea însă nici omagiul său pentru activitatea depusă la "Klingsor", în ansamblu, cu prilejul împlinirii unui deceniu de existență a revistei.⁷⁹

Într-o a doua fază, revista și-a oferit cu generozitate spațiul pentru dezbaterile chestiunilor legate de ultima adunare națională a sașilor (1933). Cercul "Klingsor" a venit și cu un program al poporului săsesc și a cerut o "constituție națională", menținerea cadrului democratic în viața sașilor. De asemenea, se susținea necesitatea "reînnoirii", ca în Germania, dar pe o cale proprie.⁸⁰

În ultimii trei ani de apariție (1937-1939) revista s-a aflat sub conducerea lui Harald Krasser și a apărut la Sibiu. În acești ani, plini de pericole pentru independența și suveranitatea României, sașii și-au exprimat și prin "Klingsor" loialitatea lor față de statul român. H. Krasser a menținut revista, sub aspect literar și cultural, la un nivel înalt.⁸¹ Revista apărea într-un tiraj de 4-600 exemplare lunar și era răspândită printre intelenții germani din România, ajungând însă și în alte țări, îndeosebi în cele de limbă germană.⁸² Dacă pe plan politic activitatea cercului "Klingsor" și a revistei, care a găzduit și articole ale unor adepți ai nazismului, n-a avut o rezonanță prea mare,⁸³ pe planul vieții culturale aceasta s-a bucurat încă din epocă, de multe recunoașteri.⁸⁴ Astăzi este considerată drept cea mai bună revistă culturală a germanilor din România

⁷⁸ H. Z i l l i c h, *Der 5. und letzte Sachsentag in Siebenbürgen*, în "Südostdeutsches Vierteljahrresblätter", München, an 22, 1973, nr.4, p.230. Pentru optica istoriografiei maghiare asupra "transilvanismului" vezi Bela P o m o g á t s, *A transzilvánizmus. Az Erdélyi Helikon ideológiája* (Transilvanismul. Ideologia revistei "Helikonul ardelean"), Budapest, 1983; Zsolt K. L e n g y e l, *Auf der Suche nach dem Kompromiß. Ursprünge und Gestalten des frühen Transsilvanismus 1918-1928*, Verlag Ungarisches Institut, München, 1993, p.129-406. Pentru opinia românească, vezi, Avram T o d o r, *Problematica transilvanismului în presa română interbelică*, în idem, *Confluente literare româno-maghiare*, București, Editura Kriterion, 1983, p. 303-310, Ion C a l a f e t e a n u, *Revizionismul ungar și România*, Editura Enciclopedică, București, 1995, p. 64-72.

⁷⁹ I. C h i n e z u l, *Zece ani de viață săsească la "Klingsor"*, în "Când românesc", an II, 1934, nr.6, p.365-366.

⁸⁰ H. Z i l l i c h, *Der 5. letzte Sachsentag*, p.230; W. M y ß, *op.cit.*, p.41.

⁸¹ W. M y ß, *op.cit.*, p.45, 47.

⁸² E. S i g e r u s, *Die Zeitung bei den Sienbenbürger Sachsen*, p.38; Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale ale României, fond Inspectoratul Regional de Poliție Alba, dos.2/1939, f.191. Tabel cu publicațiile existente în octombrie 1939; A. C o u l i n, *op.cit.*, p.329.

⁸³ W. M i e g e, *op.cit.*, p.37.

⁸⁴ Vezi, de exemplu, "Ideea europeană", București, IX, 1928, nr.212, 1 iunie, p.2; "Când românesc", Cluj, II, 1934, nr.6, p.363-366 ș.a.

interbelică și, mai mult, chiar cea mai însemnată dintre publicațiile de acest gen ale germanilor din Răsăritul Europei.⁸⁵ Explicația stă și în faptul că între cei cca o sută de colaboratori s-au aflat cei mai reprezentativi intelectuali germani din România, din domeniile literaturii, artei, științei etc. De asemenea, în "Klingsor" au semnat peste 50 de autori din Germania, uneori dintre cei mai renumiți.⁸⁶ În aceste condiții, se explică concluzia potrivit căreia "relațiile literare germano-române din perioada interbelică au avut în revista ardeleană 'Klingsor' atât un inițiator și un mijlocitor cât și un cronicar și un cercetător",⁸⁷ surprinzând și alte aspecte ale relațiilor culturale dintre cele două țări.

În domeniul cunoșterii reciproce, al apropierii dintre români și minoritățile naționale este de consemnat și activitatea, din păcate de scurtă durată, depusă de revista clujeană "**Cultura**", inițiată de Sextil Pușcariu. Materialele publicate erau scrise în limba română, în germană, maghiară sau franceză, de obicei în limba maternă a autorului. "Revista noastră, preciza articolul-program, s-a născut dintr-un acord între mai mulți savanți și literați români, maghiari și germani și este destinată să creeze o trăsătură de unire între trei conștiințe etnice diferite în esența lor intimă, dar unite prin numeroasele și nobilele interese comune".⁸⁸ În comitetul de direcție, din partea sașilor figura Oskar Netoliczka, directorul Liceului Honterus din Brașov. În cele patru numere care au apărut în 1924 au semnat Friedrich Teutsch, Viktor Glondys, Adolf Schullerus, Egon Hajek, Lutz Korodi, Hans Wühr, Rudolf Honigberger ș.a. Această participare relevă dorința fruntașilor vieții intelectuale a sașilor de cooperare la acțiunea generoasă începută de revista "Cultura". Aceeași concluzie este sugerată de includerea publicației în bilanțul vieții științifice săsești din primul deceniu interbelic întocmit de G.A.Schuller⁸⁹. Salutând apariția revistei, R.Brandsch sublinia țelul nobil ales și cerea ca publicația să fie sprijinită de toți cei interesați⁹⁰, deziderat care n-a fost îndeplinit însă și periodicul a trebuit să-și înceteze apariția, după opt luni de existență, din lipsă de fonduri.⁹¹

⁸⁵ "Südostdeutsche Vierteljahres-blätter", an 23, 1974, nr.2, p.126; W.M yß, *op.cit.*, p.11.

⁸⁶ M. K r o n e r, E. D i n u, *op. cit.*, p.220-221; W. M yß, *op.cit.*, p.11.

⁸⁷ H. S c h u l l e r, *Anger, Aspekte vergleichender Literaturforschung op.cit.*, p.114.

⁸⁸ "Cultura", I, 1924, nr.1, p.2.

⁸⁹ G. A. S c h u l l e r, *Literatura științifică a sașilor ardeleni în anii 1919-1928*, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramurașul, II, București, Cultura Națională, 1929, p.1136.

⁹⁰ DPH, II, 1924, nr.1-2, p.13.

⁹¹ Zsolt K . L e n g y e l, *Die falsche Alternative. Zum CULTURA-Modell der deutsch-rumänisch-ungarischen Verbindungen in Rumänien der Zwischenkriegszeit*, în *Forschungen über Siebenbürgen und seine Nachbarn*. Volum omagial pentru für Attila T.Szabó și Zsigmond Jakó,vol.II, coordonatori K. Benda, Th.von Bogyay, H.Glassl, Zs.K.Lengyel, München, 1988, p.91-102.

Un capitol aparte îl constituie **publicațiile științifice** săsești care au constituit principalul mijloc de valorificare a rezultatelor cercetărilor științifice întreprinse în diferite domenii. A continuat să apară și în anii 1918-1944 vechea "Archiv des Vereins für Siebenbürgische Landeskunde" ("Arhiva Asociației pentru Cercetarea Transilvaniei") al cărei prim număr data din 1843. Al doilea periodic al Asociației, mensualul "Korrespondenzblatt" ("Foaie pentru corespondență"), care apărea din 1878, a fost redactat de Adolf Schullerus în anii 1892-1928 și apoi de Rudolf Spek, fiind preluat în 1931 de Karl Kurt Klein și transformat într-o publicație de ținută științifică elevată, "Siebenbürgische Vierteljahrsschrift" ("Trimestrial transilvănean") care a apărut până în 1941. Aceasta a devenit cea mai importantă dintre publicațiile științifice săsești din anii interbelici, cunoscută și peste hotare. În 1939, H.Krasser și K.K.Klein au plănuț unirea revistelor "Klingsor" și "Siebenbürgische Vierteljahrsschrift", dar în același an prima publicație și-a încetat apariția.⁹² În permanență, în paginile revistei redactate de Klein au fost recenzate lucrările autorilor români din științele umaniste. Prezentarea lor în această publicație de limbă germană le făcea astfel mai ușor cunoscute lumii științifice din întreaga Europă.

A continuat să apară, până în 1942, și "Verhandlungen und Mitteilungen des Vereins für Naturwissenschaften zu Hermannstadt" ("Studii și comunicări ale Asociației transilvane pentru științele naturii din Sibiu") al cărui prim număr data din 1850. În perioada 1927-1941 a apărut lunar și "Medizinische Zeitschrift" ("Revista medicală"), subintitulată din 1929 "Organ de specialitate al medicilor germani din România", având și un supliment pentru farmaciști în anii 1937-1938. La Sibiu se tipărea, începând din 1921, în limbile română, germană și maghiară, "Pharmaco Courier", revista Asociației Farmaciștilor. Medicii au avut și o altă revistă, care a apărut tot la Sibiu, între anii 1926 și 1944, "Der Arzt im Osten" ("Medicul din Răsărit").⁹³ La Brașov și la Sibiu au fost publicate revistele de comunicări ale muzeelor săsești de istorie și artă din aceste orașe. În 1920 apărea la Brașov "Schule und Leben" ("Școala și viața") revistă de pedagogie care a căpătat un nivel mai înalt îndeosebi după 1933, când a trecut sub conducerea lui Heinz Brandsch.⁹⁴

Lucrări științifice s-au publicat și după 1918 în anuarele gimnaziilor săsești.⁹⁵ De asemenea, o serie de publicații din alte domenii au făcut loc în paginile lor unor contribuții științifice. Astfel, în "Deutsche Politische Hefte"

⁹² W.M.yß, *op.cit.*, p.152, nota 18.

⁹³ E.D.unăreanu, M.A.vram, *op.cit.*, p.15, 38-39, 44.

⁹⁴ Dorothea Götze, *Die Zeitschrift "Schule und Leben"*, în "Karpatenrundschau", an 13, 1980, nr.2, 4 și 5 din 11, 25 ianuarie și 1 februarie; eadem, *Die Zeitschrift "Schule und Leben" und die Pflege rumänisch-sächsischer Kulturbeziehungen*, în "Die Woche", an 11, 1979, nr.600 și 604, 15 iunie și 15 iulie.

⁹⁵ G.A.Schuller, *op.cit.*, p.1133.

("Caiete politice germane") și mai ales în suplimentul său "Mitteilungen zur Kenntnis des Deutschtums in Grossrumänien" ("Comunicări pentru cunoașterea germanilor din România Mare"), "Ostland", "Kirchliche Blätter" ("Foi bisericești"), "Volk und Heimat" ("Poporul și patria") ș.a. au apărut articole științifice și dezbateri din domeniul istoriei, filologiei, filozofiei, teologiei, istoriei culturii etc.⁹⁶ Și în paginile cotidienele sau hebdomadarelor săsești au văzut lumina tiparului articole științifice de proporții reduse, recenzii și prezentări de cărți sau reviste de specialitate.

După 1940, nașiștii ajuși la conducerea G.E.G. au căutat să reorganizeze și sistemul de publicații științifice, ordonând editarea unei reviste, "Deutsche Forschung im Südosten" ("Cercetarea germană din Răsărit"), 1942–1944, ca organ al Institutului prin care au încercat să dirijeze cercetările.⁹⁷

O ramură a presei săsești, necercetată până în prezent decât într-o mică măsură, o formează **calendarele**.⁹⁸ Un temeinic început în acest domeniu îl constituie cele două volume ale catalogului elaborat de Mircea Avram,⁹⁹ instrument de lucru indispensabil pentru investigarea acestei părți a publicisticii săsești, deși autorul se limitează la calendarele sibiene. În mod cert însă, Sibiu a fost centrul principal de editare a acestui gen de periodice, din 1612 până la 1944 publicându-se aici un număr de 587 calendare. În acest domeniu, după 1918, se constată o sporire a numărului de calendare care apăreau concomitent, ajungându-se de la două calendare în 1919, la 6 în 1930. E drept că înainte de 1900 apăreau câte 3–5 calendare pe an. Importanța acestor publicații anuale constă în faptul că ele aveau o răspândire mare, datorită conținutului lor, scris pe înțelesul celor mai largi categorii de cititori. Alături de "Kalender des Siebenbürger Volkfreundes" ("Calendarul prietenului transilvănean al poporului") și "Neuer Volkskalender" ("Noul calendar al poporului"), au început să apară, editate de asociații sau ziare, calendare adresându-se unor anumite categorii profesionale sau calendare de divertisment, ca cele editate de Asociația de Gimnastică sau de gazeta "Neppendörfer Blätter" ("Foi turnișorene"). Reuniunea pentru agricultură a publicat, începând din 1928, "Der Pflug" ("Plugul"), calendar apreciat printre țărani, datorită sfaturilor practice pe care le conținea. Uniunea micilor patroni germani din România a editat pentru membrii săi, din 1929, calendarul "Hans – Sachs". Ca și celelalte publicații periodice și calendarele au acordat spațiu problemelor politice. Aceste publicații

⁹⁶ *Ibidem*, p.1139.

⁹⁷ W. K e s s l e r, "Deutsche Forschung im Südosten"(1942-1944). *Gesamtinhaltsverzeichnis*, în "Zeitschrift für siebenbürgische Landeskunde", Böhlau Verlag Köln, Weimar, Wien, an. 6, 1983, nr. 1, p. 51-63.

⁹⁸ A.C o u l i n, *op.cit.*, p.330.

⁹⁹ M.A v r a m, *op.cit.*, I-II, Sibiu, 1979-1982.

au avut importanța lor pentru țărani, meseriași etc. cărora li se adresau, propagând cele mai noi cunoștințe profesionale, dând îndrumări practice și informații.

Întreaga presă săsească, cu excepția efemerelor foi socialiste, a militat pentru apărarea intereselor întregii minorități germane din România, pentru închegarea ei ca entitate, pentru întărirea conștiinței de sine și a unității sale. În 1924, la aniversarea semicentenarului ziarului "Tageblatt", H.O. Roth constata, pe bună dreptate, că presa căpăta un tot mai accentuat caracter de "instrument al dominației politice", de "simplă servitoare a grupelor de interese economice și a partidelor politice". **În fruntea ziarelor săsești au stat "întotdeauna mari personalități**, care au privit presa ca formatoare a opiniei publice".¹⁰⁰ Din 1919 până în 1931, la conducerea "S.D.Tageblatt" s-a aflat Hermann Plattner ca redactor responsabil și, mai apoi, director; între 1930 și 1933 devine redactor-șef Emil Neugeboren (fost deputat), înlocuit în 1934 (până în 1944) cu Alfred Hönig.¹⁰¹ În fruntea cotidianului "Kronstädter Zeitung" s-a aflat după 1919, ca redactor-șef, E. Neugeboren, până în 1929, când a fost înlocuit de Fritz Theil.¹⁰² Alături de aceștia, în presa săsească dintre anii 1918-1944 au activat și alți ziariști de talent, figura cea mai proeminentă rămânând, fără îndoială, aceea a lui Fritz Klein. El a fost câteva luni la conducerea "Bistritzer Deutsche Zeitung", iar în 1921-1922 a fost redactor-șef la "Deutsche Tagespost". În ideea așezării lui la cârma unui mare ziar al tuturor germanilor din România, care trebuia să apară la București, Klein a plecat în Germania pentru a-și perfecționa cunoștințele de jurnalistice.¹⁰³ Proiectul însă a căzut și Klein a rămas la Berlin, unde, deja în 1924, a ajuns redactor-șef al cotidianului "Deutsche Allgemeine Zeitung" ("Ziarul universal german"), cel mai mare cotidian din capitala Germaniei, pe care l-a condus până în 1933. După aducerea lui Hitler la putere, cotidianul a criticat politica acestuia față de Austria, ceea ce a atras suspendarea publicației. Klein a murit în 1936, în timpul unor manevre militare pentru care fusese concentrat.¹⁰⁴

Presa săsească s-a bucurat și de aportul altor personalități ca: Friedrich Teutsch, Viktor Glondys, H.O. Roth, Lutz Korodi, R.Brandsch, Karl Wolff, Adolf Schullerus, Rudolf Spek și mulți alții, care au publicat articole, note și

¹⁰⁰ SDT, an 51, 1924, nr.15.178, 1 ianuarie, p.9, articolul *Importanța politică și națională a presei noastre*.

¹⁰¹ E.Dunăreanu, M.Avrăm, *op.cit.*, p.53.

¹⁰² E.Sigerus, *Die Zeitungen bei den Siebenbürger Sachsen*, p.6.

¹⁰³ BDZ, an 24, 1936, nr.54, 14 iulie.

¹⁰⁴ *Ibidem*, 12 mai; K.R., XII, 1979, nr.34, 23 august, p.6 ; R.Kisch, *Fritz Klein und die DAZ, die sein Schicksal wurde*, în "Südostdeutsches Vierteljahresblätter", an 25, 1976, nr.1, p.10; A.Coulin, *op.cit.*, p.308.

comentarii. De altfel, se poate spune că aproape toți intelectualii sași, de la educatoare și învățători până la scriitori și artiști cunoscuți, au colaborat la ziarele și revistele săsești mai mari sau mai mici, cu contribuții regulate sau cu articole sporadice, luând poziție în probleme de interes local, de grup sau național.¹⁰⁵

Întreaga presă săsească a exercitat un rol de conducere în cadrul comunității și a avut un caracter militant în afara ei. Felul în care au înțeles "S.D.Tageblatt" și celelalte foi săsești să apere interesele naționale era definit astfel în numărul festiv, din 1 ianuarie 1924, al cotidianului sibian: "Țelul unei lupte care se duce cu armele spiritului și îndeosebi țelul luptei de apărare a unor minorități, nu poate fi niciodată învingerea, ci convingerea adversarului". Deci cuvântul scris trebuia să contribuie într-o mare măsură la susținerea dezideratelor sașilor și, în general, ale tuturor germanilor din România, să facă astfel ca cererile lor să fie înțelese și acceptate de autoritățile statului.

În privința **conținutului presei germane** din Transilvania, trebuie relevat că, pe lângă reflectarea vieții interne a comunității săsești și, în general a germanilor din România și chiar a celor din alte țări, aceste ziare au făcut tot mai mult loc articolelor privind viața economică și politică a României, dar în strânsă legătură cu interesele minorității germane.¹⁰⁶ Rareori sunt tratate chestiuni de ordin general, la nivelul țării, fără a se preciza deschis poziția publicației respective asupra subiectului abordat. De un spațiu foarte mare, mai ales după 1933, s-au bucurat și articolele, știrile și relatările privind viața politică internă din Germania sau poziția internațională a acestei țări.

Legile și măsurile diferitelor guverne ale României cu privire la minorități au fost supuse unei critici aspre, care au atras replicile organelor de presă ale partidelor aflate la putere. "S.D.Tageblatt" constata la un moment dat că exista o anumită suspiciune față de criticile presei germane, care erau luate drept antistatale,¹⁰⁷ și răspundea, pe bună dreptate, că deseori erau mai aspre și lipsite de responsabilitate atacurile presei partidelor românești aflate în opoziție.¹⁰⁸ Protestând împotriva stării de asediu și a cenzurii, presa săsească, chiar și acele ziare care se entuziasmau pentru regimul dictatorial nazist din Reich, cerea dreptul de a-și exprima deschis opiniile, considerându-se că

¹⁰⁵ A.Coulin, *op.cit.*, p.328-329.

¹⁰⁶ Vezi V.Cioabanu, *Die Arbeiterbewegung Rumäniens im Spiegel der siebenbürgisch-deutschen Zeitungen (1919-1929)*, în FVLK, vol.24, 1981, nr.1, p.40-51 și *idem*, *Sächsische Fachleute zur industriellen Entwicklung Rumäniens (1918-1928)*, în FVLK, vol.27, 1984, nr.2, p.49-54.

¹⁰⁷ SDT, an 51, 1924, nr.15.211, 10 februarie, articolul *Un cuvânt bun*; nr.15.288, 14 mai 1924, articolul *Observații la politica guvernului și la problema minorităților ș.a.;cf. Die Zeit in der Zeitung*, p.88.

¹⁰⁸ SDT, an 48, 1921, nr.14.428, 1 iunie, articolul *Arta de a legisla*.

"responsabilitatea presei nu ține de cenzură"¹⁰⁹ și că politica sașilor nu putea fi hotărâtă sub imperiul forței. Această politică – se sublinia mereu – pornea de la recunoașterea loială a autorității statului român și a necesității de a contribui prin muncă la dezvoltarea patriei comune. Se cerea, în schimb, posibilitatea de a organiza opinia publică săsească în vederea apărării intereselor sale.

Aceste cereri vizând libertatea presei erau întemeiate. Se uita însă adeseori în plângerile împotriva stării de asediu și a cenzurii, că aceleași măsuri se aplicau și ziarelor românești. Disputele politice erau reflectate întotdeauna în paginile presei și uneori polemicele dintre ziarele săsești și cele românești luau proporții nedorite, care nu făceau decât să deterioreze atmosfera de conviețuire pașnică existentă în realitate. În reproșurile reciproce a fost depășită măsura, nu o dată, și de o parte și de alta. Cu toate că liderii politici sași au făcut declarații repetate de loialitate, reproduse în presă, atitudinea lor, oglindită și în ziare, față de o serie de aspecte ale politicii interne și îndeosebi externe a României, nu era menită să întărească declarațiile lor. Ponegrirea Societății Națiunilor, amenințarea cu apelul la arbitrajul acestui for pentru satisfacerea unor cereri, critica politicii externe românești pentru că nu urma cursul dorit de liderii sași, – spre Germania, ci spre Franța –, entuziasmul exprimat deschis față de regimul nazist ș.a. nu puteau să nu atragă reproșuri. Astfel, juristul N. Dașcovici, specialist în dreptul minorităților, semnala asemenea păreri opuse opiniei publice românești, intereselor statului și arăta că acest fapt nu putea să contribuie la menținerea bunei înțelegeri dorită de ambele părți.¹¹⁰

Trebuie spus însă că au existat și **relații bune, prietenești între publicațiile românești și cele săsești**. Astfel, multe ziare românești au prezentat cu simpatie hotărârea de la Mediaș din 8 ianuarie 1919 și acțiunea de sprijinire a ei de către presa săsească.¹¹¹ Relații tradiționale existau între "Kronstädter Zeitung" și "Gazeta Transilvaniei", care se felicitau reciproc cu prilejul centenarului fiecăreia.¹¹² Relații de stimă reciprocă au existat mai ales între publicațiile culturale române și săsești, eventualele dispute pe acest tărâm fiind mai puțin pătimașe. Nu o dată, la rubrici ca "Revista revistelor" ori "Revista săptămânii" din periodice românești și săsești întâlneam aprecieri pozitive, pline de considerație, de o parte și de alta. De exemplu, în 1924, revista bucureșteană "Idea europeană" scria: "Ne mândrim să fim colegii unei publicații cum e "Klingsor" iar în 1926: "Nu fără un fior deosebit luăm totdeauna în mână 'Ostland' sau 'Klingsor', revistele sașilor din Sibiu și Brașov".¹¹³

¹⁰⁹ *Idem*, an 47, 1920, nr.14.183, 29 iulie.

¹¹⁰ "Societatea de mâine", IV, 1927, nr.23-24, 12 și 19 iunie.

¹¹¹ V.C i o b a n u, *Die rumänische Presse über die Zustimmung der Deutschen aus Rumänien zur Grossen Vereinigung von 1918*, în FVLK, vol.30, 1988, nr.2, p.8-13.

¹¹² "Gazeta Transilvaniei", an 100, 1936, nr.41, 28 mai.

¹¹³ "Idea europeană", VI, 1924, nr.150, 27 iulie-3 august.

Din punct de vedere tehnic, ziarele mari săsești s-au modernizat, ținând pasul cu vremea. Oficiul corespondentului din București al gazetei "S.D. Tageblatt" s-a transformat, în 1927, într-o redacție. În același an, s-a înființat un post de corespondent la Brașov, iar în redacția sibiană a fost angajat un reporter pentru sport.¹¹⁴ Aproape zilnic, din București erau transmise materiale prin telefon. De asemenea, din deceniul al treilea, s-au folosit și știrile transmise prin radio. S-au înmulțit și colaboratorii externi, atât din țară cât și din străinătate. Pentru relatarea unor evenimente deosebite, ziarul trimitea corespondenți speciali la fața locului. Au început să apară tot mai multe interviuri cu personalități ale vieții politice din România și străine. În deceniul al patrulea au început să apară și fotografiile, iar în anii războiului existau pagini întregi cu ilustrații din țară, din Germania și de pe front.

Nemulțumiți de **serviciul de știri** al presei românești,¹¹⁵ sașii au creat officii proprii de știri. În 1921, H.O. Roth a înființat Agentura Telegrafică "Lux", preluată în 1927 de Editura Transilvăneană Germană, care a renunțat la ea în 1930, din cauza crizei economice. Agentura furniza știri pentru 9 ziare ale germanilor din România. După mărturia întemeietorului, oficiul era un "organ de furnizare a știrilor și de influențare politică" pentru ziarele pe care le deservea.¹¹⁶

De asemenea, în cadrul secției de presă a Ligii Culturale a Germanilor din România, cu sediul la Sibiu, la 1 ianuarie 1925 s-a deschis un oficiu de presă care a început să publice lunar un buletin intitulat "Pressnachrichten" ("Știri din presă"), furnizând și articole pentru presa germană și austriacă. Materialele oferite se refereau la viața minorităților naționale, la România și la celelalte țări din sud-estul Europei. Publicația n-a rezistat din cauza concurenței și a dificultăților materiale.¹¹⁷ Întreaga activitate a secției de presă a încetat în 1931, odată cu desființarea Ligii Culturale. Dacă oficiul pentru presă înființat după 1935 în cadrul conducerii Comunității Germanilor din România nu și-a putut impune cu ușurință punctul de vedere, oficiul de presă creat în 1940, în cadrul conducerii G.E.G., a dirijat strict activitatea întregii presei, furnizând știrile despre activitatea internă care urmau să fie publicate. La rândul său, acest oficiu

¹¹⁴ SDT, an 55, 1928, nr.16.449, 27 aprilie.

¹¹⁵ R.Brandsch apreciază că "serviciul de știri politice al presei române... este sub orice critică"-DPH, VI, 1926, nr.3, p.37.

¹¹⁶ DJSANR, fond Ziarul "S.D.Tageblatt" și Editura Germană, dos.24, scrisoare a lui H.O. Roth către H.Plattner din 23 februarie 1929.

¹¹⁷ DJSANR, fond Liga Culturală a Germanilor din România, dos.5, 1925, litera A (Raport al Ligii Culturale pe lunile noiembrie-decembrie 1924) și scrisoarea din 23 iulie 1925, semnată F.K.Bodendieck, litera B (scrisoarea Ligii din 28 decembrie 1925 către "Deutsche Tageszeitung"-Berlin).

era dirijat de la Berlin și exercita, de fapt, o a doua cenzură asupra presei germanilor din România, pe lângă aceea a regimului Antonescu.¹¹⁸ Ziarele germane erau obligate să publice știrile Oficiului Presei din conducerea G.E.G. cu sediul la Brașov și ale filialei sale din București, care erau transmise telefonic.¹¹⁹

Tirajele atinse de ziarle săsești în perioada interbelică arată și ele că este vorba de o presă dezvoltată. Astfel, "S. D.Tageblatt" avea 5.000 de exemplare zilnic, ajungând uneori și la 10.000 de numere la o ediție, de obicei în 8 pagini, dar atingând uneori și 20-30 de pagini. "Kronstädter Zeitung" se tipărea în 3.500 de exemplare zilnic, "Großkokler Bote" în 8-900 exemplare la o ediție, "Mediascher Zeitung" în 700, "Wirtschaftsrundschau" în 2.000 etc. Cel mai răspândit periodic săsesc a fost "Landwirtschaftliche Blätter" care a atins uneori 13.600 exemplare.¹²⁰ Ziare românești ca "Viitorul", organul P.N.L., ajungeau la 30.000 de exemplare, "Curentul", la 24.000, "Dimineața" și "Adevărul" la 10.000, dar, în general, 95% din ziarle interbelice din România apăreau cu un tiraj sub 1.000 de exemplare, medie datorată tirajelor mici ale gazetelor de provincie.¹²¹ În ceea ce privește ponderea presei săsești în diferitele orașe ardelenne, o statistică din 1929 indică următoarea situație: la Sibiu erau 32 periodice din care 18 germane, la Brașov apăreau 21 din care 7 erau germane, la Bistrița 7 din care 2 germane, la Sighișoara erau 4 din care 2 germane, la Mediaș 3, toate germane, la Sebeș unul singur, german, ca și la Agnita etc.¹²²

În ceea ce privește **calitatea presei săsești**, este semnificativă aprecierea lui Silviu Dragomir, ministrul minorităților, care considera "S.D.Tageblatt", cu prilejul apariției numărului 20.000, din 1939, drept "unul dintre cele mai reprezentative organe de presă ale țării noastre". La rândul său, un autor sas contemporan scria în 1921, după un tur de orizont asupra presei săsești, că aceasta poate sta alături de cea din Germania. Ziarele săsești din Transilvania - afirmase el - "sunt întrecute în stil, înfățișare și conducere numai de marile ziare conducătoare ale Germaniei, cele mijlocii sunt la fel, iar pe cele mici le întrec prin puritatea limbii și celelalte".¹²³ Emil Sigerus releva, în 1939, că sașii

¹¹⁸ A.H ö n i g, *Leitlicht des Volksstammes*, p.27.

¹¹⁹ H.H a r t l, *op.cit.*, p.62.

¹²⁰ Direcția Județeană Alba a Arhivelor Naționale ale României, fond Inspectoratul Regional de Poliție Alba, dos.2/1939, f.191; A. C o u l i n, *op.cit.*, p.329; H.H a r t l, *op.cit.*, p.58.

¹²¹ N.D a s c ă l u, *Evoluția statistică a presei din România interbelică*, în "Revista de istorie", tom 34, 1981, nr.7, p.1268-1269.

¹²² E.B u c u ȧ a, *Statistica publicațiilor periodice din Transilvania*, în Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul, II, București, 1929, p.1304.

¹²³ S.I. (J.B.T e u t s c h), *Deutsches Zeitungswesen in Siebenbürgen*, în "Großkokler Bote", Sighișoara, VI, 1921, nr.2.212, 29 mai.

editaseră în decurs de 160 de ani 193 de titluri de publicații și constata, în mod justificat că această cifră era foarte importantă, mai ales dacă se avea în vedere că 2/3 din cei 250.000 de sași erau țărani. El conchidea că "nu se va greși cu aprecierea că **din toate grupele etnice germane care trăiesc în străinătate, sașii stau pe primul loc cu literatura lor periodică**".¹²⁴ Acest fapt denotă, desigur, și un înalt grad de dezvoltare a culturii săsești în general. După 1918, prin încadrarea sașilor în statul român, această dezvoltare n-a fost oprită. Dimpotrivă, se constată o dezvoltare în ritm cu cerințele vremii a presei săsești, alături de celelalte ramuri ale culturii.

¹²⁴ E.Sigerus, *Die Zeitung bei den Siebenbürger Sachsen*, p.38.

EXCESE ALE MULTICULTURALISMULUI ÎN SUA

LILIANA MIHUȚ

ABSTRACT. Excesses of Multiculturalism in the USA.

Multiculturalism has been a major topic at the end of this century. Like many other topics this one was first elaborated in America. From the very beginning it gave rise to much controversy. This paper tackles the benefits of multiculturalism as a way of preserving languages, values, traditions specific to various groups in a pluralist society. At the same time it highlights the excesses of multiculturalism as these were revealed in the work of outstanding American authors. The main conclusion is that excessive ethnic-cultural pluralism encourages separatism and thus affects the cohesion of the community.

Multiculturalismul este o temă majoră a acestui sfârșit de secol, nu numai pentru filosofi, antropologi sau sociologi ai culturii, ci și pentru teoreticieni și practicieni ai politicii care sunt preocupați de identificarea soluțiilor optime la noile provocări ale unei realități sociale tot mai diversificate. Ca multe asemenea teme, și aceasta a fost mai întâi un produs american, rezultat din desegregarea rasială și din recunoașterea specificității diferitelor grupuri etnice. În ultimele două decenii, multiculturalismul a câștigat teren și în Europa occidentală, unde, în contextul procesului de integrare comunitară, dar și de internaționalizare progresivă, este deseori perceput ca fiind opus "naționalismului mărginit"¹. În ultimii ani, multiculturalismul este frecvent invocat și în România, îndeosebi cu privire la o formulă relativ nouă în cadrul învățământului superior. Este însă evident că nu întotdeauna sunt cunoscute sau avute în vedere numeroasele conotații, ipostaze și chiar excese pe care acesta le implică. Iată de ce o privire asupra unor puncte de vedere exprimate în spațiul care a generat conceptul își poate dovedi oportunitatea.

¹ Guy Hermet, *Istoria națiunilor și a naționalismului în Europa*, Iași, Institutul European, 1997, p. 23.

Controversele asupra multiculturalismului mi-au atras atenția în 1993-1994, când mă aflu în SUA cu o bursă acordată de *American Council of Learned Societies*, spre a studia pluralismul american. Acea experiență esențială m-a ajutat să înțeleg cum este posibil ca într-o societate atât de diversificată, sub nenumărate aspecte, cu un sistem politic caracterizat prin multitudinea centrelor de putere, teoria pluralistă să fi pierdut statutul privilegiat pe care îl avea la mijlocul secolului, în principal pentru că a acordat importanță excesivă prezenței și influenței exercitate de grupurile de interes. Preocupată mai ales de ipostaza politică a pluralismului, care a cristalizat mecanisme democratice consacrate, am constatat că “polimorfismul” conceptului nu poate fi neglijat fără a afecta perceperea sa adecvată². Astfel, încercând să descifrez datele esențiale proprii pluralismului cultural, am ajuns în preajma multiculturalismului, aflat în postura de problemă controversată, cum, de altfel, sunt multe alte teme înscrise pe agenda dezbaterilor publice din SUA.

Multiculturalismul s-a impus în a doua jumătate a secolului XX ca urmare a unei schimbări de paradigmă în interpretarea realității americane. Începutul secolului consacraseră o metaforă de largă circulație: “*melting pot*” (creuzet), ce descria unicitatea poporului american ca rezultat al combinării raselor, grupurilor etnice, și al formării unei culturi comune. Termenul își are originea într-o piesă de teatru intitulată astfel, jucată în 1908, în care personajul principal exclamă: “America e Creuzetul Domnului, e Marele Creuzet în care toate neamurile Europei se amestecă și se transformă”³. Metafora a devenit expresia modelului integraționist, bazat pe asimilare, model dominant atât la nivelul opiniei publice, cât și al discursului politic, timp de câteva decenii.

În anii ‘60-’70, însă, în condițiile în care se renunțase la segregarea rasială și, pe de altă parte, noi valuri de imigranți se adăugaseră celor naturalizați de una sau mai multe generații, *melting pot* a început să fie considerată o expresie inadecvată. Jimmy Carter, într-un discurs ținut în timpul campaniei pentru alegerile prezidențiale din 1976, declara această inadecvare, afirmând că SUA a devenit un “minunat mozaic”, în care oameni diferiți au credințe, speranțe, visuri diferite. Tot în acei ani își are originea o altă metaforă, mai apoi frecvent invocată spre a caracteriza realitatea americană: “*tossed salad*” sau “*salad bowl*”- așadar, o “salată amestecată” sau o “salatieră”, conținând elemente ce își păstrează identitatea. Este imaginea la care recurge și Toffler spre a face mai sugestivă descrierea schimbărilor pe care le-a cunoscut puterea:

² Rezultatele acelei cercetări sunt cuprinse în mai multe articole, precum și în cartea *Despre pluralism în America*, București, Editura Enciclopedică, 1997.

³ După Jay M. Shafritz, *The Harper Collins Dictionary of American Government and Politics*, New York, Harper Perennial, 1993, p. 297.

dacă “*melting pot*” a corespuns societății industriale caracterizate prin nevoia de omogenitate (în primul rând a forței de muncă), economia “supra-simbolică”, eterogenă, stimulează de-masificarea și, prin urmare, proliferarea grupurilor etnice, rasiale, religioase⁴.

Într-un asemenea context, multiculturalismul a apărut ca un rezultat firesc al noii abordări a multietnicității. Virtuțile noii paradigme sunt identificate mai ales în recunoașterea multiplelor rădăcini, componente și dimensiuni ale culturii americane, care nu mai este considerată un produs exclusiv al moștenirii europene, ci și al celei preluate din culturile africane, asiatice sau hispano-americane.

Aprecierea acestor virtuți nu-i împiedică însă pe americani să sesizeze exagerările la care s-a ajuns în promovarea multiculturalismului și să avertizeze asupra unor consecințe negative. Prima carte care mi-a atras atenția în legătură cu aceste probleme este un *bestseller* cu titlu incitant, *The Disuniting of America: Reflections on a Multicultural Society*, ce asociază multiculturalismul radical cu producerea unei adevărate dezbinări a Americii⁵. Autorul ei este profesorul Arthur M. Schlesinger, Jr., deținător a două premii Pulitzer, fost consilier special al Președintelui Kennedy. În cartea la care mă refer, ilustrul istoric atrage atenția asupra pericolelor implicate în noul “cult al etnicității” ce confruntă diferite părți ale lumii în perioada de după încheierea războiului rece. Lucrarea debutează cu o replică indirectă dată lui Fukuyama: s-a sfârșit nu istoria, ci o eră a conflictului ideologic, înlocuit însă de conflictul etnic și rasial, care este “problema explozivă a timpurilor noastre”⁶. Preocupat de o abordare echilibrată a modului în care se manifestă fenomenul în spațiul SUA, autorul relevă consecințele pozitive ale “erupției etnicității”, legate mai ales de recunoașterea, în planul culturii și al educației, a realizărilor minorităților.

Schlesinger își exprimă însă îngrijorarea în legătură cu consecințele negative ale multiculturalismului radical. El atrage atenția că o asemenea abordare afectează principiul fundamental al soluției americane la problemele inerente unei societăți multietnice, exprimat în motto-ul înscris pe Marele Sigiliu: *E pluribus unum*. “Dogma multietnică”, spune el, minimizează *unum* și glorifică *pluribus*. Această filosofie vine în contradicție cu Crezul american, care vizează o națiune alcătuită din indivizi, nu din grupuri, dar și cu Constituția americană, care și ea a consacrat drepturile individului, nu ale grupurilor⁷.

⁴ Alvin Toffler, *Powershift / Puterea în mișcare*, București, Antet, 1995, p. 252.

⁵ Arthur M. Schlesinger, Jr., *The Disuniting of America: Reflections on a Multicultural Society*, New York and London, W.W. Norton & Company, 1992.

⁶ *Ibidem*, p. 10.

⁷ *Ibidem*, p. 134.

Ca educator și ca istoric, Schlesinger e preocupat cu deosebire de implicațiile multiculturalismului radical asupra sistemului educațional, asupra scrierii și predării istoriei. Își exprimă temerile în legătură cu adoptarea unor programe școlare noi, ce acordă un spațiu mult mai amplu culturilor non-europene, minimalizând rădăcinile europene ale culturii americane. El dezavuează ingerința unor factori ce afectează obiectivitatea științifică: “A da grupurilor de interes drept de veto asupra manualelor și cursurilor trădează atât istoria, cât și educația”⁸. Subliniind nocivitatea tendințelor separatiste, Schlesinger nu este favorabil nici promovării bilingvismului în școli, orientare susținută în ultimele decenii de imigrația masivă a unor vorbitori de limbă spaniolă: “Bilingvismul închide ușile. El alimentează auto-segregarea în ghetouri, iar aceasta alimentează antagonismul rasial”⁹.

Enunțarea acestor avertismente nu înseamnă nicidecum că autorul minimizează sau dezavuează dimensiunile pluraliste ale culturii americane. Dimpotrivă, afirmă că “Pluralismul cultural e o necesitate într-o societate diversificată etnic”¹⁰. Problema este însă alta: afirmat ca o reacție împotriva euro-centrismului tradițional al culturii americane, multiculturalismul a ajuns, în unele din expresiile sale, să se identifice cu etnocentrismul și, în loc să se refere la toate culturile, le vizează doar pe cele non-occidentale. Ceea ce dezavuează Schlesinger este această atitudine excesivă, ce culminează cu punerea sub semnul întrebării a identității americane comune. Pledoaria sa este, în esență, pentru refacerea balanței dintre *pluribus* și *unum*: “Misiunea noastră este să îmbinăm aprecierea cuvenită a splendidei diversități a națiunii cu accentuarea cuvenită a marilor idei occidentale unificatoare ale libertății individuale, democrației politice și drepturilor omului”¹¹.

O a doua carte care mi-a atras atenția asupra riscurilor pe care le implică excesele multiculturalismului este eseul lui Leon Wieseltier *Împotriva identității*, tradus și în limba română¹². Lucrarea este de cu totul altă factură: nu o analiză academică riguros structurată și susținută de date istorice, elemente factuale sau trimiteri bibliografice, ci o succesiune fragmentată de aforisme a căror substanță filosofică de mare densitate deschide câmp liber reflecției. La prima vedere, cei doi autori pledează pentru cauze diferite. În vreme ce Schlesinger susține

⁸ *Ibidem*, p. 137.

⁹ *Ibidem*, p. 108.

¹⁰ *Ibidem*, p. 74.

¹¹ *Ibidem*, p. 138.

¹² Leon Wieseltier, *Împotriva identității*, Traducere și prefață de Mircea Mihăieș, Iași, Polirom, 1997. Eseul a fost prezentat de Dan Pavel, “Discurs asupra originii alienării multiculturale”, în *Sfera politicii*, nr. 54, 1997.

păstrarea unui sens al identității naționale americane, precizând însă că acesta nu va fi niciodată ceva definitiv, ci întotdeauna ceva în curs de devenire, Wieseltier consideră sufocantă “obsesia americană a identității” și procedează la demontarea conceptului¹³. Dincolo de diferențele reale sau aparente, cele două cărți se apropie însă într-un punct esențial: asemenea istoricului, filosoful refugiat în publicistică avertizează - e adevărat, dintr-o altă perspectivă - că multiculturalismul s-a îndepărtat de înțelegerea adecvată a individului. Multiculturaliștii consideră că America e “o societate multiculturală de înși monoculturali”; or, afirmă Wieseltier, “Izbânda americană nu e societatea multiculturală, ci individul multicultural” și, mai departe, “Nu: identitatea mea, ci: identitățile mele. În plural există mai mult adevăr”¹⁴.

Așadar, fie că centrul de greutate al demersului este națiunea americană, fie că este individul american, finalitatea urmărită este aceeași: dezavuarea ipostazei radicale a unei paradigme care absolutizează relevanța culturii diferitelor grupuri etnice. Experiența vieții cotidiene în SUA dovedește, de altfel, că așa-numiții “americani cu cratimă” (românii-americani, de pildă) se deosebesc, sub o serie de aspecte privind modul de viață sau valorile culturale, de cei ce alcătuiesc etnia lor în țara de origine.

Fără îndoială că spațiul european are datele sale particulare, ce decurg din istoria națiunilor și a grupurilor etnice ce-l populează. Să ne aducem însă aminte ce declara Tocqueville la începutul secolului trecut: “Nu am studiat deci America numai pentru a-mi satisface o curiozitate, altminteri legitimă; am vrut să descopăr acolo învățămintele de pe urma cărora am avea de câștigat ... Mărturisesc că am văzut în America mai mult decât doar America; am căutat în ea o imagine a democrației însăși, a tendințelor ei, a caracterului, prejudecăților și pasiunilor ei; am voit să o cunosc, dacă n-ar fi decât pentru a ști cel puțin ce se cuvine să sperăm de la ea sau de ce anume să ne temem din partea ei.”¹⁵.

Tot astfel, la sfârșitul acestui secol, europenii, cu deosebire cei din zona răsăriteană a continentului, aflată acum într-un timp al schimbărilor dramatice, ale căror rezultate sunt dificil de prevăzut, ar avea de câștigat dacă ar asimila învățămintele experienței americane. Din lecția despre multiculturalism ar putea învăța cât de benefică este receptarea diferitelor valori și tradiții ce coexistă într-un anume spațiu social, dar și cât de periculoasă este - pentru individ și comunitate, deopotrivă - căutarea identității exclusiv în apartenența la un grup etnic și auto-izolarea culturală.

¹³ *Ibidem*, p. 31.

¹⁴ *Ibidem*, pp. 66, 68.

¹⁵ Alexis de Tocqueville, *Despre democrație în America*, Vol. I, București, Humanitas, 1995, p. 53.

NEIGHBORHOOD - THE "SOUL" OF IDENTITY BEING

SILVIU G. TOTELECAN

REZUMAT. Vecinătatea - "sufletul" ființei identitare. Încercăm în această lucrare să facem o sumară trecere în revistă a unor realități cu rădăcini arhaice, încă persistente în zona Munților Apuseni și care în mod irevocabil, datorită "deschiderii" către lume a acestei enclave, încep să sufere un proces ireversibil de coroziune și erodare.

Lăsând în plan secund "transformările" din plan teritorial, ne-am propus a prinde s-au măcar a întâlni rămășițele de spiritualitate încă nedeformate care "plutesc" peste acest areal. Aceasta incursiune care va fi dezvoltată ulterior, pornește de la clarificări de ordin metodologic în ceea ce privește statutul nostru în contextul arealului cercetat conștienți fiind că fără o structură empatică bine "așezată" șansele de a capta elementele spirituale esențiale sunt minime.

I. INTRODUCTION

When speaking about the social area, we make discrimination between studies with, and respectively without, ontic reference. The history of socio-human disciplines certifies the fact that we cannot name ones in the detriment of others as being more "real" or less real. The same entity we resorted to insists on the fact that, when "possible", these studies must have "something" to analyze. We underline that, in rural area this is a very necessary thing for the simple reason that the momentum present "something" will soon turn itself into an irreversible "something else", considering the extremely rapid changes occurring on planetary scale which dilute and disintegrate the ancestral rural patterns with which we lived for hundreds of years, now before dissolution.

J. Gray¹ proposes to us an extremely large vision on the "something" for which the analysis unit can be "a geographical locality" where population has formed and is involved in social relations, "or a social construct of a type of locality", "either a locally constructed sociality or a social constructed locality". Referring to the present study, we preferred not to stay within the "rigid" frame of one or other of these categories, but to rather oscillate between these.

¹ Gray, J., 2000, *The Common Agricultural Policy and the Re-Invention of the Rural in the European Community*, in *Sociologia Ruralis*, 40th Anniversary, Volume 40, No. 1, January, Blackwell Publishers, p. 30.

This hides rations of epistemic order, which concern my status within the area I have proposed myself to examine. I cumulate the three social positions A. Schutz² talks about at a certain time: of native, stranger and “cartographer” when my interrogation object are the Apuseni Mountains. I was born, I spent my childhood, my grandparents and a lot of my relatives are there so I am quite right when I say that I am a native of that area, for me being “my home”. By trying to complete my education I pass the “limit” of the Apuseni and stay there, and even destroy some very important basic social relations for me. So, I am a “stranger” who comes back to his roots from time to time for longer or shorter periods of time and who tries hard to become an habitual of the place. I am obliged now to give away all these nuances, not affective ultimately, for the sake of the axiologic neutralism or scientific spirit (in the “new” position of researcher) to become the “cartographer” Schutz mentioned. “The three [the native, the stranger and the cartographer, n. n.] take into consideration the same object from different point of views” says the author, a very useful thing, we say, for the science, now when the most used word nowadays by everybody is “triangulation” with all the implications here comprised.

In our case, as we operate with a conglomerate of perspectives, oscillating on the emic-ethic continuum, which also have emotional nuances, the reference to the analysis area becomes a dilematic one. As the conclusions on the Apuseni Mountains will be up to this, we are in the impossibility of “producing” really pertinent conclusions (at least, until our status of “subject of knowledge” will be fully clarified). Descriptions concerning the area can be made (see the annex) by the help of the “cold” instruments of statistics and also different trends can be caught, but the “spirit” of this area, the subject we are especially interested in, really goes on with other investigation instruments which first suppose a sufficiently big dose of empathy. While trying to catch this “soul of the Apuseni”, and not to break into the social life of the area, we will pause on several respects concerning the “identity self” which covers this area, and only afterwards we will be able to go on with the deepening and consolidation at the same time of knowledge on people living together in the same area.

II. RURALITY IN APUSENI MOUNTAINS

P. Suciuc makes the first foray into the spirituality “territory” showing that “From the point of view of the inner, spiritual culture, they [the Moti] are yet the leaders of the nation. This soul is the secular legacy of our nation’s genius. Neither the book nor the modern civilization has contributed to its

² Schutz, A., 1996, *Collected Papers*, Volume IV, Kluwer Academic Publishers, p. 10.

formation. This soul is a branch of the big river of life, which animates, through which all the nations of the world live. The contact with the nowadays civilization does not strengthen it, but weakens and distorts it. The modern, grandiloquent and sterile culture works for the demolition of this soul of antic probity".³ The reasons on which such explanations are based underline the moti's isolation ("[...] if the Motii have always remained apart from any influence of the rulings that trodden over them, the reason lies in this primitive, wasted, - of terrible, intended loneliness organization ".⁴) which gave room to a special construction of solidarity "but only among themselves"⁵ (The stranger who comes through their villages is welcome with willingness, but that 's all. He will find no exuberance, no hospitality to the Moti".), and also (underline) the harsh life circumstances that "made them like this".

Despite a real spatial isolationism, we cannot speak of a single inhabitant of the Apuseni Mountains who can consider himself physically or socially isolated. Together with the natural "isolation" of the groves (through slopes, valleys or forests), the inhabitants do not lead an isolated life because they are "surrounded" by numerous needs which do not allow them the "luxury" of being isolated. Answering to these needs, from the economic ones ("The inhabitants from near groves help each other at the field works, meet in the valley at the mill and up in the mountain with the cattle or in the forest".⁶) up to the spiritual ones) "The need to communicate is shown by literary socials "(group works"), games, flute and Alp horn songs, the melodies of which diminish distances and render souls closer."⁷) are arguments that set in motion social solidarity, the dependence on the social self being in these areas more prominent than wherever.

The existence of a powerful social connection, "sweetens" in a certain amount a very difficult material status; " the moti swim in the mud of primary needs, with all their body and soul"⁸. Having a difficult location and a harsh climate, the Apuseni stand out over the time more for the "protection" of the locals from nature than by protecting it (nature). Being obliged to cultivate the

³ Suciu, P., 1929, *Țara Moșilor, IV. Situația culturală*, in rev. "Societatea de mâine", year VI, no. 1-2, p. 11-13.

⁴ Paraschivescu, M. R., 1938, *Oameni și așezări - din Țara Moșilor și a Basarabiei*, Fundația Culturală Regală "Principele Carol", pp. 19-20.

⁵ Ibid., p. 21.

⁶ Apolzan, L., 1944, *Sate - crânguri din Munții Apuseni - Observații asupra așezărilor sociale*, Craiova, Ed. Ramuri, p. 12.

⁷ Ibid.

⁸ Cheatra, V. C., *Visătorii Moșilor*, 1938, in rev. Munții Apuseni, year I, no. 3, December, Alba Iulia, Tipografia "Alba", p. 8.

poor lands to assure the subsistence, “ their status “ as people “born heroes, servants of a country, as angels, heaven’s servants are born” suffered more and more over the time.

The base of this solidarity consists of what Iso Camartin called “normality of a friendly neighborhood (proximity)”, a form of community given by nature where “[...] many people, from the village or town, can more easily do without the erotic partner than without the neighbors he exchanges with every day banalities, with no great interest, and yet, apparently, of a vital importance. Such a neighborhood eases and warms up existence, it represents a field where feelings and needs can freely develop and where the rules of the game are not unpleasant at all.”⁹

By helping us pass from “strangeness” to “familiarity”, from “anonymity” to “intimacy” (by the help of our neighbors), the institution of neighborhood fights hard for the “increase of the cohesion among its members, mutual aid, social control and traditions maintenance”¹⁰. Together with these aspects, the neighborhood develops another dimension the origin of which lies not in emotional¹¹, affective, a basis of an action which could later consolidate the social structures, but in a deep anxiety, caused by the neighbor – which must not be omitted when we talk about social proximity.

People from “next door” of rural areas who know each other in the most intimate details, help each other through reciprocity, build up together a spiritual communion, are able to provoke a lot of suffering. People who until yesterday were very peaceful become perfidious and cruel over night “[...] being enough the presence of a neighbor next door so that the world become a hell”¹².

From labeling, and prejudices as “[...] all the crippled intruders settled in the neighboring village, while in our village there are no hybrids”¹³ always accompanied by a very rich repertory of insults referring to the neighbors, up to the effective economic ruin of some families because the limit of their land was not established where it had to be, or the hence between farms was further or nearer than it was supposed to be, irrelevant things, but which will lead to an enmity of years, we have the whole spectrum of hatred which can “grow” among neighbors, consequence of a too close intimacy (the basic social matrix

⁹ Camartin, I., 1991, tr. 1999, *Reflecții de la Sils-Maria: o privire de pe acoperișul Europei*, București, Ed. Humanitas, p. 36.

¹⁰ Sandu, P., 1998, *Modern și tradițional în cadrul instituției vecinătății*, in *Revista Română de Sociologie*, year IX, new series, no. 1-2, Ed. Academiei Române, p. 34.

¹¹ Barbalet, J. M., 1998, *Emotion, Social Theory and Social Structure: a macrosociological approach*, Cambridge University Press, p. 65.

¹² Camartin, I., Id., p. 31.

¹³ Ibid., p. 110.

extremely well developed) among neighbors. By widening the analysis unit (up to the village level), we will meet what in philosophic formula is called "unity in diversity" that is neighboring villages which, from the point of view of their structures are very much alike, but still very different in the eyes of the inhabitants, "as day and night".

By wishing to avoid the internal anxieties that we mentioned above, some ethnies as the German one have underlined for example the pragmatic dimension of neighborhood (For them [neighborhood n. n.] is a way of leading their life in accordance with some cultural principles, and also a protection mechanism determined by ethnical minority status."¹⁴), developing a type of this where economic rationality plays a predominant role, leaving emotional behind, key element which determines the "social poetry" in rural. There is still time for this, today when the "spirit" tends to become a merchandise ready to be transferred on the "free" market?

In a late modernity where the accent is put on the modalities of "selling" the identity, the localism (contextual meaning), including the social values of the past, the answer to the question "who is rural"? receives new meanings. The specialty literature discriminates among multiple ruralities, multiple types of rurals and multiple representations of the rural. A world in which the city is associated more and more with pollution, unemployment, exclusion and delinquency, the representation of the rural from a place where the main sector's traditional works were performed, has become a communion between diverse factors which certify rural as the place where nature, spending the free time, health, cultural patrimony and even "quality of life" are defining elements. If in the past peasants were seen as brutal, "retarded", uncivilized, today in exchange, they are the representatives of the national "portrait", the keepers and the defenders of the rural patrimony raised and built on social and family values which have deep roots into the past. Rurality slowly turns into a space where images, symbols are created, transformed and consumed¹⁵.

It is an open subject whether such and enterprise is accordingly with our "national" powers or passes by us, overwhelming us with its burden. "With mere peasant values we can have - as we indeed have - all virtues: culture, kindness, and also historic fulfillment, but we have no actual one."¹⁶ The transforming of potential facts in actions has been and still stays an unsolved problem in Romania, authors such as C. Noica explaining this by the lack of a settled spirit, autonomous in front of the world, able even to raise against it.

¹⁴ Sandu, P., Id., p. 38.

¹⁵ O'Rourke, E., 1999, *Changing Social Representations of the Countryside: Rurality, Nature and Heritage within a French National Park*, (the paper was presented at the XVIII Congress of the European Society for Rural Sociology, Lund, Sweden, 24-28 August 1999), p. 4.

¹⁶ Noica, C., 2000, 2nd edition, *Pagini despre sufletul românesc*, București, Ed. Humanitas, p. 38.

III. IDENTITY BEING

We begin to be prepared for history, especially whether we will really succeed in refilling the empty space created in the communist period, respectively the post- if not even neo-communist one (which we have elegantly called transaction) with value and not diverse surrogates of it which atrophy also rural, an area with still untouched spirituality enclaves as the one in Apuseni. We talk about a well defined “anthropologic area”¹⁷ first explained as “chez nous”, the place where identity is shared, common to all living together there, being in the same time identified as “chez eux, at home”, by all the ones not living there.

It is vital to know up to where we can use the word “we” and from what point we speak about the other (“otherness and identity” remains not only a conceptual couple with special implications in defining social macro-structures but also especially defining the individual, a component of these), being known the fact that a group the members of which trust each other are able of bigger economic growth than a similar one where lack of trust prevails¹⁸. It seems to be harder and harder to live with rich spiritual resources in the market economy of these years and so any area, especially in Apuseni where people try by all means to “leave”- given the heavy life conditions, has to channel the whole human capital it disposes of to achieve a real development and improvement of life quality. It happens that more and more people are forced to leave this place and not necessarily from the wish of promoting it, by evoking it and pleading for it in front of other people, making lobby so that they come to invest in an area with a special landscape, respectively a secular tradition, but out of a keen need of a better life.

The tragedy consists of the fact that many of them adopt a negative discourse about this “place” - the place where identity, relations and history of everybody living there is engraved in this area - when they see themselves “outside”. Denial, aversion to this permits a gradual transformation into a “non-place” - the circulation, distribution and communication area where “neither identity, relation, or history may be apprehended”¹⁹.

It seems now appropriate to say that one can no longer operate with an identity understood in a restraint and rigid sense. In other words, if some out of the ones who would be entitled to wear a special identity label “forgets” to

¹⁷ Augé, M., 1994, *A sense for the Other. The Timeliness and Relevance of Anthropology*, Standford University Press, p. 97.

¹⁸ Gunar, L., Svendsen, H., Svendsen G. T., 2000, *Measuring Social Capital: The Danish Co-operative Dairy Movement*, in *Sociologia Ruralis*, 40th Anniversary, Volume 40, No. 1, January, Blackwell Publishers, p. 72.

¹⁹ Augé, M., Id., p. 97.

honor it as necessary, we cannot understand why someone else who is prepared for such a role, identity being the sum of roles we play, willingly or unwillingly, in all our lifetime²⁰, could not wear it especially that, as R. Jenkins asserts, "[...] identity is always constructed from a point of view"²¹.

IV. CONCLUSION

The dilemma presented at the beginning of this work, where we wanted to clarify our status in respect with the area of Apuseni Mountains about which we were wondering whether we belong to or not, in the idea that our conclusions should not suffer from a type of adhesion, of which we should not be aware of, appears more and more artificial now. In fact, the spatial location in respect with a certain area doesn't even matter, it counts equally little if you are the "native, stranger or cartographer", it remains essential if you do something for that area, if you do not let it "stay forgotten". But to be concerned with a piece of this world which is particularly dear to you, because this is where you have your roots, your hopes, doesn't necessarily mean that you are blind to what is happening over a wider area²², on the contrary, you can actively participate in the "changing of the world", from its inside (being somewhere anchored). In order to achieve this wish we cannot let down the world in our near proximity, having to raise it to the level it deserves. On other occasion²³ I showed a modality through which this thing would be possible and that is by selling (at the symbolic level, but also effectively by "green tourism") the rusticity and archaism Apuseni has plenty of.

If we focus on the identity being which "lives", covering this area and not only the territory, we can see that such a strategy is not and cannot be easily adopted for the simple reason that the being cannot be held in "straps", independently of its nature, so that later be offered as a "parcel" to someone.

Categorically, the simple regain of our pastoral soul that we have somehow tried to present here, cannot evoke spontaneously and from itself the so waited and wanted entrance in history, our Europeanization as an alive and originator of own political or cultural values people²⁴.

This identity self still stays bound to an-historical ways of the Romanian soul, contains a dead material, highly resistant, but also an animate one, which can predict our destiny. One main condition, which imposes itself, is its

²⁰ Camartin, I., Id., p. 44.

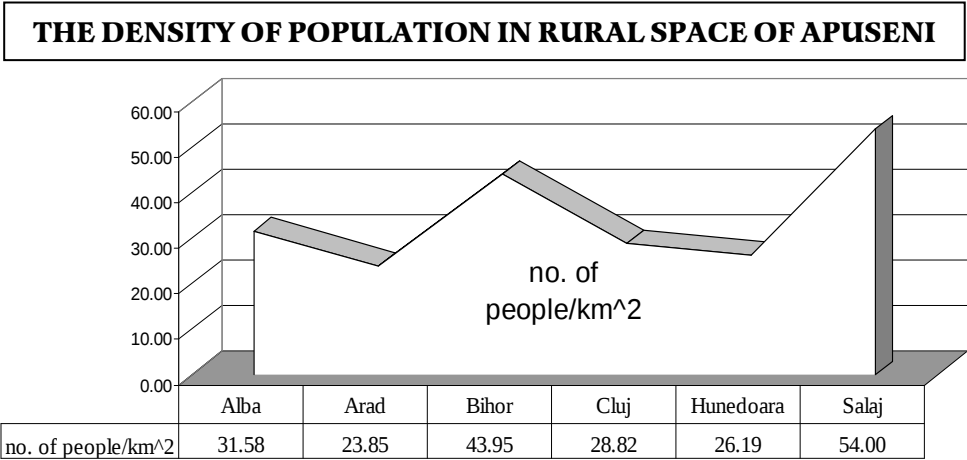
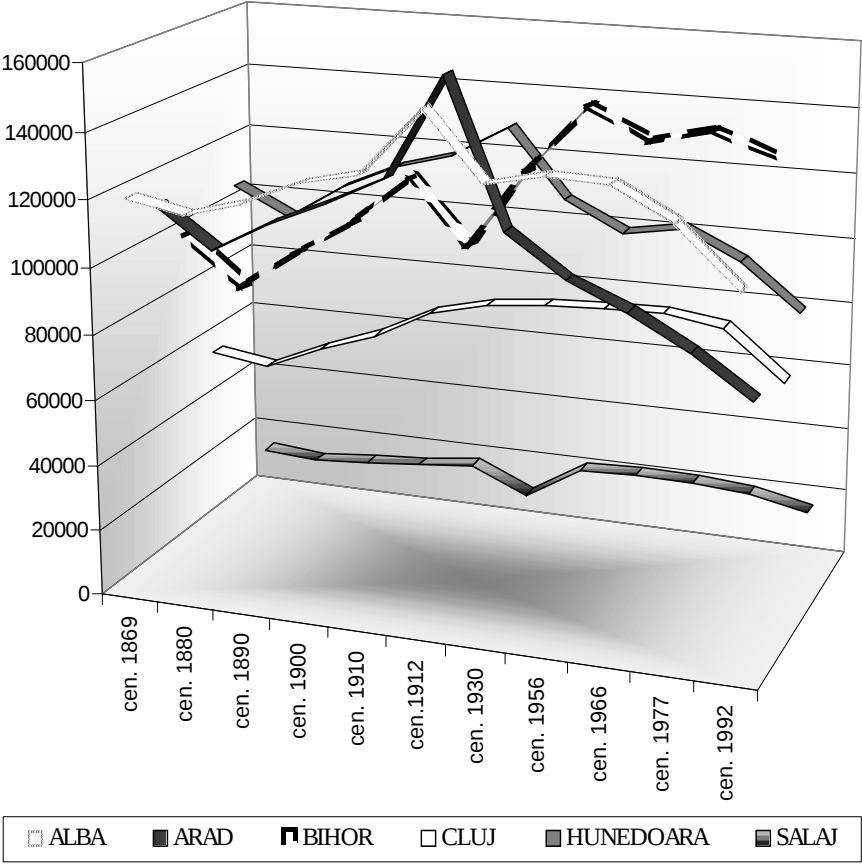
²¹ Jenkins, R., 1996, *Social Identity*, Routledge, p. 27.

²² Camartin, I., Id., p. 16.

²³ Totelecan, S.-G., 2000, *Wrapping the Landscape*, (the paper was presented at the International Conference, titled European Rural Policy at the CrossRoads, Aberdeen, Scotland).

²⁴ Noica, C., Id., p. 41.

valori populatiei rurale, care sunt normalizate pe kilometric pătrat, prin
turning against it.

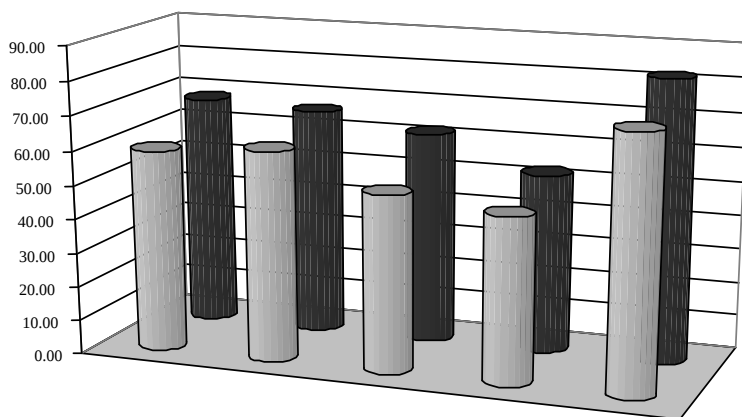

NEIGHBORHOOD - THE "SOUL" OF IDENTITY BEING

COUNTIES ²⁵	NUMBER OF FAMILY MEMBERS	LIVING SPACE (m ²)
ALBA	3.21	11.32
ARAD	3.01	16.09
BIHOR	3.37	12.34
CLUJ	2.93	13.60
HUNEDOARA	2.94	13.66
SĂLAJ	2.88	12.35

COUNTIES	OCCUPIED POPULATION	ACTIVE IN AGRICULTURE
ALBA	46,108	43.33%
ARAD	30,426	39.84%
BIHOR	48,970	41.75%
CLUJ	30,643	36.62%
HUNEDOARA	30,122	39.93%
SĂLAJ	4,489	60.88%

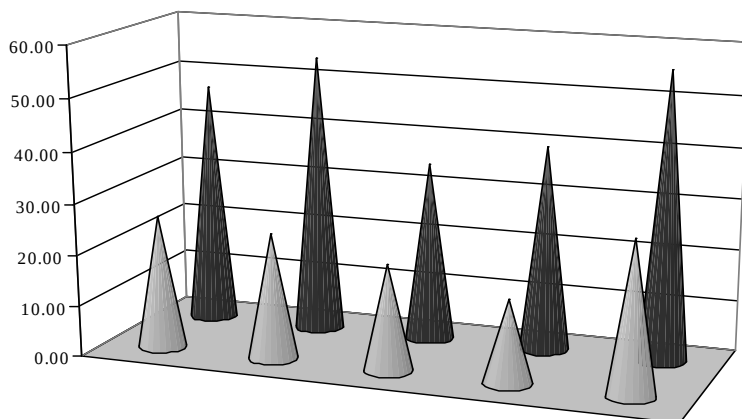
²⁵ The source of information is Turnock, D., 1997, *The Romanian Carpathians in Transition: Human Resources and development potential in the context of national demographic trends*, Leocester University, Discussion Papers in Geography, no. G97/1. He investigated some aspects of Apuseni Mountains daily-life in following sites: Alba county (3 cities: Abrud, Câmpeni, Zlatna; 12 "comune": Albac, Almaşu Mare, Bistra, Gâlda de Jos, Ighiu, Livezile, Mogoş, Poşaga, Roşia Montană, Scărişoara, Vidra, Vinţu de jos), Arad county (Sebiş city; 11 "comune": Archiş, Bârzava, Bocsig, Buteni, Conop, Dezna, Gurahonţ, Hălmagiu, Săvârşin, Tăuţ, Târnova), Bihor county (2 cities: Aleşd, Beiuş; 11 "comune": Bratca, Bunteşti, Cărpinet, Dobreşti, Drăgăneşti, Finiş, Lunca, Pocola, Remetea, Vadu Crişului), Cluj county (Huedin city; 6 "comune": Călăţele, Gilău, Iara, Măguri-Răcătau, Mănăstireni, Poieni), Hunedoara county (Brad city; 10 "comune": Băiţa, Brănişca, Buceş, Geoagiu, Ilia, Luncoiu de Jos, Rapoltu Mare, Ribiţa, Vaţa de Jos, Zam), Sălaj county ("comuna" Sâg). Those tables are referring to rural part of the Apuseni Mountains (61 "comune").

	Alba	Arad	Bihor	Cluj	Hunedoara
An 1970	59.22	61.63	51.75	48.55	74.36
An 1980	68.27	66.67	62.33	52.63	82.54

The percentage of the people that had Radio facilities in the Counties of Apuseni Mountains at the beginning of "rural urbanization"

In those pictures it is represented the relation between areas of the counties that are linked with Apuseni region and the counties itself

	Alba	Arad	Bihor	Cluj	Hunedoara
An 1970	26.09	24.39	20.69	16.05	29.55
An 1980	47.33	54.24	34.88	39.88	56.04

The situation of persons that had TV in the beginning of '70th

ELEMENTE DE RITUAL RELIGIOS ÎN NAȚIONALISMUL POPULIST A LUI GHEORGHE FUNAR

ANDREEA MOGOȘ

ABSTRACT. Structures of Religions Ritual in Gh. Funar's Nationalism. Max Weber said "Religion is opium for the people". But what means nowadays the nationalism to some people?

The social integration mechanisms changed through the history. In the pre-industrial societies, Church and religion played the main role (János Lukács). After the process of industrialization began, something else took the place of the religious rituals. The raise of the nation-states, the development of the capitalism determined a switch: the nationalism was to achieve an integrative function.

Our study will try to find the correspondences between the religious ritual and the particular form of the nationalism promoted by the mayor of Cluj Napoca (Gheorghe Funar, reelected în 2000).

Ideea realizării acestui studiu vine de la teoria enunțată de János Lucács: în societățile premoderne, rolul Bisericii și al religiei era acela de a da un sentiment de împlinire a trăirii în comuniune, oferind mecanisme de integrare socială; începând cu secolul XIX, când schimbările sociale și revoluția industrială și-au făcut clar simțită prezența, naționalismul a luat locul religiei, funcția integratoare a acesteia fiind preluată de sentimentul național.

*"Religia este un lucru eminamente social. Reprezentările religioase sunt reprezentări colective, exprimând realități colective; riturile sunt moduri de acțiune care iau naștere doar în sânul grupurilor reunite și care sunt destinate a suscita, întreține sau reface anumite stări mentale ale grupului."*¹

Înainte de a defini tipul de relație ce se stabilește între manifestările religioase în forma lor tradițională și formele "teatrale" de manifestare a naționalismului (în varianta promovată de Gheorghe Funar), vom discuta termenii-cheie ce vor apărea pe parcursul lucrării: religie, rituri, naționalism.

Orice religie are la bază două categorii fundamentale: credințele și simbolurile. Cf. Emile Durkheim, credința va fi desemnată ca stare de fidelitate

¹ Emile Durkheim, *Formele elementare ale vieții religioase*, Ed. Polirom, Iași, 1995

și devotament față de sacru. Însăși raportarea credincioșilor la sacru îi va categoriza: *mercantilii egoiști* vor desfășura un demers cultic destinat exclusiv sinelui; acțiunile *mercantililor altruști* vor fi derulate în favoarea comunității sociale și religioase; exclusiv spre divinitate se vor îndrepta acțiunile cultice ale *credincioșilor idolatri*.

În sec. XIX, au existat teoreticieni care au acordat o deosebită atenție interacțiunii dintre elementele religioase, naționalism și rasă. În primul rând, apare ideea de “popor ales”, ce încorporează elemente politice, sociale și, într-o egală măsură, religioase. A doua temă este cea a renașterii națiunii. Metodistii au introdus în Protestantismul sec. XVIII metafora trezirii – un tip de regenerare colectivă. Naționaliștii creștini ai sec. XIX au folosit noțiunea de “trezire” pentru a explica ideea de națiune creștină: “națiune sub oblăduirea Domnului”².

La confluența acestor două curente – trezirea națiunii și poporul ales – se află un al treilea: credința într-un nou Mesia, care va veni să salveze întregul popor. Uneori, el este portretizat ca Moise, care își conduce neamul din sclavie spre țărâmul promis. Alteori este văzut ca Iisus, care se reîntorce pe pământ, pentru Judecata cea din Urmă. În acest context, elementele religioase ca “alesul divinității”, a “încercărilor” ca mijloc de dobândire a puterii interioare și martirajul sunt proiectate în viețile și carierele politicianilor, pentru a le contura această aură de salvator național.

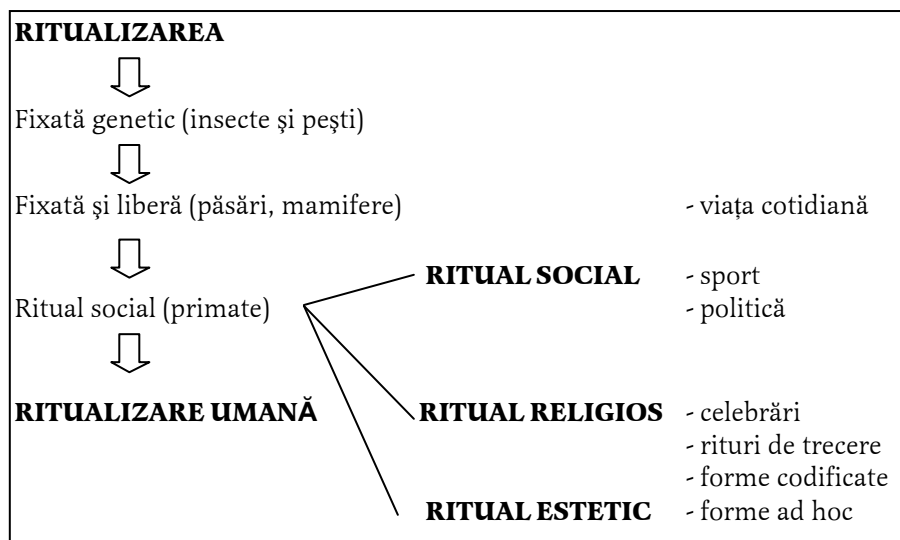
Așa cum am spus, lucrarea de față va urmări transformările noțiunilor religioase atunci când sunt transferate din contextul pur religios către cel al politicilor naționale.

Chiar dacă societatea românească, asemenea celor vest europene, este într-un continuu proces de secularizare, elementele de ritual religios pe care le promovează Gheorghe Funar în spectacolul său naționalist-populist sunt arhicunoscute în rândul locuitorilor orașului Cluj.

Despre ritualuri

Ritualurile sunt, de cele mai multe ori, asociate cu “sacru”, dar societatea modernă (și, poate mai mult decât ea, cea postmodernă) cunoaște aceste ritualuri secularizate, care și-au pierdut obiectul religios. Ritualurile ca acțiuni, experiențe sau procese spectaculare sunt considerate ca fiind parte a evoluției pe linie darwinistă, structuri ce au calități formale și relații definibile, sisteme simbolice încărcate de sens.

² Cf. Peter van der Veer, Hartmut Lehmann (editors) – *Nation and Religion*, Princeton University Press, 1999

Tipologia ritualurilor (cf. Richard Schechner³)

Ritualurile sunt hiperdeterminate, redundante, repetitive, procedând la exagerări. Această ostentativitate tradusă ar însemna: “Ați înțeles mesajul, nu-i așa?” – întotdeauna, ceea ce comunică un ritual este important și problematic. Interacțiunile ce înconjoară de obicei ritualurile conțin și mediază aproape întotdeauna evenimente care se referă la ierarhii, teritorii, sexualitate. Ritualurile sunt acțiuni simbolice ambivalente, ce indică tranzacțiile reale dar, în același timp, ajută oamenii să evite o confruntare prea directă cu aceste evenimente. Ritualurile sunt și PUNȚI- nu din întâmplare există atât de multe rituri de trecere...

Manifestările patronate de Gheorghe Funar pot să își găsească foarte ușor echivalente în formele cele mai uzuale ale ritualului religios.

Venerarea Divinității

Continuitatea existenței sociale depinde în mod vital de raportarea la o instanță sacră. Personalitatea care este “firul roșu” al spectacolului naționalist e “Crăișorul munților”, Avram Iancu, participant la Revoluția de la 1848 - ridicat la rang de patron spiritual al românilor ardeleni. Dacă moaștele sfinților își au locul în lăcașe de cult, statuia lui Avram Iancu guvernează un spațiu central al Clujului, încărcat atât de semnificații culturale, cât și religioase. Statuia se află la mijlocul distanței dintre Catedrala Ortodoxă și Teatrul Național, plasată cu spatele spre lăcașul de cult (intenție sau întâmplare?). Un element important este

³ În lucrarea *The future of ritual - Writings on culture and performance*, Routledge, London, 1993, pag. 229.

înălțimea statuii, care le concurează pe cele ale instituții de căpătâi ale orașului – culturală și religioasă. Imaginea lui Iancu este prezentă în fotografii, busturi și o serie de reproduceri ce se află în Sala de Sticlă a Primăriei. Conglomeratul acesta de mici statuete își pierde o bună parte din valoarea simbolică, frizând mai degrabă kitschul. Gheorghe Funar încearcă o *sacralizare* a temei și personalității istorice, lucru care se întâmplă de regulă în cazul momentelor și actorilor istorici care au promovat ideea de națiune română și au intrat în conflict cu dominația maghiară ce s-a exercitat în anumite perioade asupra Transilvaniei.

Obiectele de cult

Pentru Ortodoxie, icoanele au valențe spirituale indiscutabile. Naționalismul promovat de Che. Funar dorește să echivaleze puterea simbolică a acestor obiecte de cult cu cea a drapelului tricolor românesc. Însă abuzul în utilizarea lor va duce la o depreciere a mesajului transmis. Primarul Clujului a folosit orice ocazie – cu mai multe sau mai puține justificări – pentru a afișa însemnele naționale în tot municipiul. Astfel, grupul statuar Matei Corvin s-a îmbogățit cu șase steaguri. Toate băncile și spațiile de joacă ale copiilor sunt vopsite, în mod învariabil, în trei culori. Pentru o anumită perioadă de timp, cele trei etaje ale Halei agalimentare erau iluminate în roșu, galben, albastru. Beculețele de ornament de pe străzile Clujului au doar trei culori.

Mai mult decât aniversările și comemorările istorice, victoriile echipei naționale de fotbal îi face pe unii locuitori ai Clujului să adopte steagul tricolor și să îi confere semnificațiile atât de dorite de primarul Clujului.

Cântările bisericești reprezintă o parte indispensabilă a liturghiei ortodoxe. La fel se întâmplă și cu toate manifestările publice (spectacole, mitinguri, părți ale campaniei electorale) organizate în Cluj, care sunt însoțite de cântece populare ce răsună la megafoane: *Sus la munte sus (acolo-i și Iancu dus)*, *Așa-i românul*, *Noi suntem români*, *Hora Unirii*, *Treceți batalioane române Carpații*, *Deșteaptă-te române*.

Pelerinajele

Fiecare religie își are propriile altare spirituale încărcate de adânci semnificații spirituale și puteri magice. În spațiul românesc, ideea de pelerinaj se asociază cu sărbătoarea Sf. Maria, în 15 August.

Dar și monumentele construite în spațiul orașului Cluj oferă posibilități nelimitate de “pelerinare”. Locul rugăciunilor este luat de depunerile de coroane de flori, soboarele de preoți sunt înlocuite de prezența cadrelor militare.

Nu trebuie uitate celebrele “retrageri cu torțe”, procesiuni ce includ monumentul Memorandiștilor, al lui Avram Iancu.

Întreg spațiul munților Apuseni este o zonă de pelerinare, pe urmele semnelor trecerii revoluționarilor pașoptiști, în frunte cu Iancu.

Cea mai recentă manifestare ce poate fi integrată în categoria generică a pelerinajelor este “turul Clujului în mașini”, momentul culminant al campaniei electorale pentru postul de primar. Aproximativ 100 de autoturisme împodobite cu steaguri tricolore și portrete ale lui Gheorghe Funar au defilat în sunete de claxoane pe străzile importante din toate cartierele clujene.

Sărbătorile

Sărbătorile religioase sunt momente care reunesc credincioșii, creând o stare de osmoză socială, psihică și culturală. Marile sărbători ale creștinătății, recunoscute și celebrate de majoritatea covârșitoare a oamenilor. Atât Ortodoxia, cât și Catolicismul, se învârt în jurul celor două mari sărbători: Paștele și Crăciunul. Modalitatea pe care o propune primarul Funar pentru celebrarea sărbătorilor naționale este atât de acută, încât primește conotații naționaliste.

Sărbătorirea zilei de 1 decembrie 1918 – unirea României Mari – este ocazia desfășurării întregului arsenal ritualic: spectacole de teatru cu temă istorică, concerte de muzică populară din Transilvania, (eventual) sfințirea unor busturi sau monumente, retrageri cu torțe și focuri de artificii... Aici ar fi de menționat răspunsul pozitiv ce vine din partea locuitorilor Clujului, care savurează spectacolele în aer liber propuse, adunându-se cu miile la focurile de artificii.

Cealaltă sărbătoare a Unirii Principatelor Române ~ 24 ianuarie 1859 – urmează un desfășurător asemănător. Însă nu e de ignorat folosirea figurii poetului național Mihai Eminescu, născut pe 15 ianuarie.

15 martie – celebrarea Revoluției de la 1848 este patronată de figura lui Avram Iancu. Sensul acestei sărbători este mai degrabă antimaghiar, decât național.

Ritul de trecere (înmormântarea)

La 16 septembrie 1996, are loc la Timișoara semnarea Tratatului bilateral româno-ungar. În aceeași dată, Gheorghe Funar organizează o procesiune pe care o denumeste “înmormântarea liniștii românilor”. Această manifestare este construită după modelul ritului de trecere specific românesc: Clopotul de la monumentul Memorandiștilor bate, pentru a marca dispariția “liniștii românilor”. Aceasta este petrecută, într-un sicriu real, prin centrul Clujului, de cioclii care poartă numele negociatorilor, atât români, cât și maghiari (printre ei, Teodor Meleșcanu și Gyula Horn). Simularea merge până la a îngropa acest sicriu în Cimitirul Central, cu slujbă bisericească.

Atât ritualul animal, cât și cel uman sunt foarte aproape de teatru. Dacă ar fi să transpunem în termeni teatrali ritualul naționalismului de la Cluj, am descoperi că suntem martorii unei producții dramatice în care comportamentul este:

- **simplificat:** se face o disociere netă, insistându-se pe alteritate – “noi” și “ei”;
- **rearanjat:** se procedează la o reinterpretare a istoriei în termenii ce convin contextului (a se vedea plăcuțele de pe statuia lui Matei Corvin și Casa Matei – manifestare ostentativă a simțului de posesiune);
- **condensat:** disensiunile sau conflictele au loc la vârful piramidei politice, ostilitatea manifestată între liderii români și maghiari extremiști extrapolându-se către alegătorii lor;
- **exagerat:** se adoptă un limbaj mai agresiv, tocmai în scopul de a sensibiliza publicul (în acest sens, nu sunt de neglijat demersurile presei locale);
- **ritmizat:** se celebrează cu regularitate evenimente care pot dobândi conotații naționale – românești prin excelență.

Atât anxietățile individuale, cât și cele colective sunt sublimat prin ritualuri ale căror demers simplificat, rearanjat, condensat, exagerat și ritmizat stimulează creierul să secrete endorfine direct în sânge, despre care se cunoaște că au un efect liniștitor, creând chiar senzația de plăcere. Și nu e deloc lipsit de sens să ne amintim de celebra frază a lui Karl Marx: “Religia este opiu pentru popor.”

Dintre cele șase funcții sociale ale religiei⁴, enumerate în cele ce urmează, doar ultimele trei sunt cele care pot fi asociate cu manifestările de natură naționalist-populistă.

Funcția explicativ-existențială răspunde nevoii oamenilor de a primi răspunsuri simple pentru chestiuni dintre cele mai complicate, cum ar fi manifestări ale naturii (cutremure, inundații, evoluția biologică), mecanisme sociale și economice (sărăcie, educație), probleme ce afectează comunitatea (războaie, epidemii, explozii demografice) sau individul (conducere, succes, egoism). Aceste răspunsuri pot fi mulțumitoare prin simplul argument al invocării puterii absolute a divinității.

⁴ Nicolae Grosu – *Esențele sociologiei*, Ed. Militară, 1997, București

Funcția normativ-morală. Credinciosul adevărat știe că se va putea bucura de grația divină doar dacă respectă un set minimal de norme (interdicții și permisiuni).

Funcția de reglare a ritmurilor acțiunilor individuale și colective – descoperirile științifice făcute de-a lungul istoriei au făcut ca revelația să lase locul observației, argumentul autorității divine să fie ignorat când e vorba de experimentele științifice, dar nu putem ignora dimensiunea pozitivistă a religiei. Chiar și în zilele noastre, țăranii români știu din religie când e momentul oportun pentru o anumită muncă agricolă, pentru căsătorie etc..

Mai jos vor fi enumerate celelalte trei funcții sociale ale religiei, care pot fi translatate și către naționalism.

Funcția protectiv-emoțională. Pentru credincios, comuniunea cu sacrul echivalează cu o garanție de potențială protecție în momentele neplăcute ale vieții. Tradusă în variantă naționalistă această funcție ar putea fi interpretată ca una **“protectiv-națională”**. Tema și teama centrală este o posibilă dominație maghiară în Transilvania. Angoasa că “Ardealul ar putea fi luat unguri” îi mobilizează în același sens pe cei care o împărtășesc.

Funcția de coeziune socială. Între cei care au aceeași religie, se creează o stare de comuniune psihică, socială, culturală, deoarece se raportează la aceeași instanță sacră, implicit la aceleași ritualuri, obiceiuri, sărbători, norme, simboluri.

Faptul că majoritatea românilor împărtășesc ortodoxismul, iar maghiarii sunt reformați, face etniile să folosească acest element ca distincție între ele (se realizează rar căsătorii interconfesionale) și identitate în interiorul lor.

Funcția de control social. În aproape toate doctrinele marilor religii, credincioșilor li se prescrie comportamentul în familie, biserică, societate, sunt stabilite datoriile pe care le au de îndeplinit și tipurile de sancțiune religioasă, pozitivă sau negativă. Simțul comun sancționează simplu și pertinent abaterile în sensul etniei-mamă; “a nu fi un bun român”, respectiv maghiar.

Concluzie

În timpul regimurilor comuniste din Europa Centrală și de Est, Biserica avea un dublu rol: cel de a milita pentru recunoașterea religiei și cel de a garanta drepturile generale și civile ale oamenilor. Dar odată cu prăbușirea regimurilor comuniste, aceste funcții nu își mai găseau justificarea, putându-se spune că în acest sens misiunea Bisericii s-a încheiat. “Vidul” lăsat în urma ei va fi umplut de formele revigorate ale naționalismului.

René Girard spunea că ritualul sublimează violența, fiind un fel de teatru cu funcții cathartice, ce redirecționează atât impulsurile violente, cât și pe cele

erotice. În această direcție, ritualurile de tip naționalist pot fi interpretate ca fiind varianta pașnică a agresivității interumane.

Oamenii au nevoie de ritualuri, iar Eugene d'Aquili plasează această nevoie în creier. Înainte de a fi indusă cultural (învățată), ea este moștenită pe cale genetică.

BIBLIOGRAFIE

1. Arnold Van Gennep – *Riturile de trecere*, Editura Polirom, Iași, 1998
2. Editors: Peter van der Veer and Hartmut Lehmann – *Nation and Religion*, Princeton University Press, 1999
3. Emile Durkheim – *Formele elementare ale vieții religioase*, Polirom, Iași, 1995
4. Ion Ionescu, Dumitru Stan – *Elemente de sociologie, vol.2*, Ed. Universității “Alexandru Ioan Cuza”, Iași, 1999
5. Max Weber - *Sociologia religiei*, Editura Teora, Bucuresti, 1998
6. Mircea Eliade – *Istoria ideilor și credințelor religioase*, Universitas, Chisinau, 1992
7. Mircea Eliade / Ioan Petru Culianu – *Dicționar al religiilor*, Editura Humanitas, București, 1996
8. Richard Schechner – *The future of ritual – Writings on culture and performance*, Routledge, London, 1993
9. Urs Altermatt – *Previziunile de la Sarajevo – Etnonaționalismul în Europa*, Editura Polirom, Iași, 2000

DAS INTERVIEW

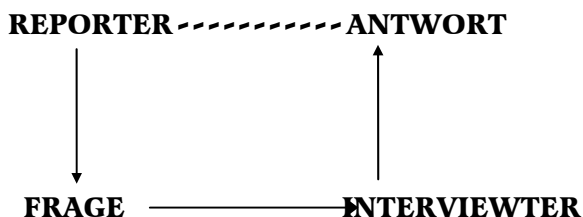
FLAVIU CĂLIN RUS

Das Interview ist ein tagtägliches Ereignis, eine Art Dialog, ein Transfer von Informationen von einer Person zu einer anderen. Diese kommunizieren durch direkten Kontakt, aber auch telefonisch. Im allgemeinen findet ein Interview mit zwei Personen statt, aber auch mehrere Personen können teilnehmen.

Die Massenmedien sind heutzutage eine unersetzbare Komponente unserer Gesellschaft, man sagt sogar sie stellen die vierte Macht im Staat dar. Das Wichtigste daran ist die *Information*, die für jeden Menschen unentbehrlich ist und ihn erreichen muß. Eine der wichtigsten Informationsquellen ist das Interview, dessen Ziel die Informationsbeschaffung und das Veröffentlichen der Informationen, die Interessen für das Publikum darstellen.

Welche ist die Grundlage des Interviews?

Es basiert auf zwei Beziehungen: Reporter – Interviewter und Frage – Antwort. Das folgende Schema illustriert den eigentlichen Vorgang:

Der Reporter stellt die Frage dem Interviewten und dessen Antwort könnte die nächste Frage des Reporters beeinflussen oder sogar auslösen.

Die Fragen sind die Marken eines Interviews. Die Qualität dessen hängt - unabhängig ob es in der Zeitung, im Rundfunk oder im Fernsehen erscheint - von diesen Fragen ab. Sie können direkt oder indirekt sein; direkt - wenn der Reporter eine bestimmte Antwort hören möchte, indirekt - wenn eine Frage die „Maske“, der Meinung des Reporters trägt. In diesem Fall bekommt man nur 40% der Information.

Die Frage, obwohl kurz und klar, sollte dem Publikum das nötige Background verschaffen, um die Antwort des Befragten zu verstehen oder sogar diesem die Antwort in eine bestimmte Richtung lenken, indem sie (die Frage) ein Plus von Informationen bringt.

Andererseits setzen die Fragen am Anfang ein bestimmtes Ziel des Interviews und zeigen das Grundthema an. Klischeeartige Fragen sollten, um ein gutes Interview zu erhalten, vermieden werden. Ein origineller Blickwinkel, Neuigkeiten und interesseerweckende Informationen bringen die Qualität eines Interviews.

Wie bekannt, gibt es die geschriebene Presse, den Rundfunk und das Fernsehen, also auch drei Formen des Interviews: schriftlich, mündlich und audiovisuell. Auch wenn ein Interview all' die oberen und noch andere Bedingungen erfüllt, und es zum idealen Interview wird, wird es immer eine Differenz zwischen den Effekten der drei Interviewarten auf das Publikum geben.

Wieso? Die Zeitungen (und im allgemeinen die geschriebene Presse) sind der Ausgangspunkt der anderen zwei Medienarten, Rundfunk und fernsehen. Logisch denkend, sollte also das Fernsehen das beste und effektivste der drei sein.

Das Geschriebene kann man wann immer wieder lesen um die schwerwiegenden Punkte des Interviews zu analysieren. Beeindruckend wirken Bilder und große Titel. Farbenzeitschriften sind mehr von Effekt als normale. Nicht so gut ist dran aber, daß man Mimik, Gestik – bodylanguage – des Interviewten und somit seine inneren, versteckten Gefühle und Reaktionen nicht verfolgen kann. Meiner Meinung nach ist das ziemlich wichtig in einem Interview mit einem Politiker zum Beispiel.

Der Rundfunk kam als eine Verbesserung der geschriebenen Presse. Man spart an Zeit, da eine die Informationen auditiv erreichen. Zur selben Zeit – was sehr wichtig ist – hört man aus der Stimme des Befragten, was er bezüglich des Inhalts der frage denkt und fühlt. Das Rundfunkinterview kann länger als ein Zeitungsinterview sein, aber wie überall nicht zu lang; es kann live sein – wenn es um eine wichtige Person / wichtiges, hochaktuelles Thema geht, oder, sollte es eine Wiedergabe sein, kann diese ganz oder nur teil sein (das Wichtigste wird wiederholt).

Vom Rundfunk bis zum *Fernsehen* gibt es nur noch einen Schritt. Das Interview hier ist das effektivste: das Auditive und das Visuelle treffen sich. Man hört alles was gesagt wird, man sieht Haltung, Augen, Mund, Hände und letztendlich die Kleidung – sie alle sprechen über den Menschen hinter der Maske. Durch das Fernsehinterview wird die meiste Information übertragen.

Das Internet ist das größte Informationsnetz heutzutage. Alle Arten von Informationen können hier in allerhand Reportagen und Interviews gefunden werden; Menschen kommunizieren, ein Informationsaustausch findet statt und das interaktive Interview mischt sich mit dem Dialog. Im Internet treffen sich nur das Auditive (Telefon) und das Visuelle, das Geschriebene kommt dazu. Jedoch hat das Interview auf dem Internet keine Tiefe, somit auch kein großes Publikum.

Meiner Meinung nach wird sich das Interview perfektionieren, des Publikums wegen (schon ein Kenner) wegen und auch der Reporter wegen, die in Konkurrenzverhältnissen immer besser arbeiten. Was die Gattungenmischung anbetrifft, wird ein kurzes Interview eine Reportage immer beleben.

Als zukünftige Journalistin finde ich das Interview als eine der meist interessanten Gattungen; ich werde so mit Menschen kommunizieren und diese gleichzeitig anderen – dem Publikum – bekannt machen.

DAS JOURNALISTISCHE INTERVIEW

EINLEITUNG

DEFINITION UND ENTSTEHUNG DES JOURNALISTISCHEN INTERVIEWS

1. Was ist ein journalistisches Interview?
2. Abgrenzung zu anderen Interviewformen.
3. Wie das Printmedieninterview entstand.

INFORMATIONSBESCHAFFUNG IM GESPRÄCH

1. Faktizierbare Informationen erhalten, die unabhängig von der befragten Person gültig sind.
2. Zusammenhang zwischen Interviewpartner und einem Sachverhalt herstellen.
3. Konkret und anschaulich Erlebnisse rekonstruieren.
4. Wenn der Interviewpartner erklären, erzählen oder begründen soll.
5. Sehr ausführliche und persönlich gefärbte Informationen bekommen.
6. Ausrufende Antworten verhindern.
7. Den Fragegegenstand eindeutig machen zur Präzisierung vager Antworten.
8. Unklare oder mehrdeutige Aussagen klären lassen.
9. Unklare oder mehrdeutige Definitionen klären lassen.
10. Deutend auf den Punkt bringen und das Thema weiterziehen.
11. Wenn der Interviewpartner kurze, klare Feststellungen machen soll.

12. Damit der Interviewpartner offen über sich spricht.
13. Die Person ganzheitlich beleuchten.
14. Den Interviewpartner zu einer Prognose veranlassen.
15. Den Interviewpartner zu einem Werturteil provozieren.
16. Eine Antwort provozieren und den Interviewpartner in die Defensive.
17. Dem Interviewpartner Aussagen entlocken, die er eigentlich nicht machen will.
18. Die gewünschte Antwortrichtung erreichen.

MAKROEBENEN DER INTERVIEWFÜHRUNG

Formale Steuerung

1. Eröffnen
2. Weiterleiten

Inhaltliche Steuerung

1. Den Redefluß des Befragten verstärken.
2. Die Aussagen des Befragten konkretisieren, betonen und akzentuieren.
3. Das Gespräch weiterführen, wenn der Befragte nebelig oder zu kompliziert antwortet.

Interaktionssteuerung

1. Den Interviewpartner mit dem Thema konfrontieren
2. Die Themenvertiefung.
3. Dialogische Spannung erzeugen.
4. Dialogstörungen beheben.

Emotive Steuerung

1. Den Ablauf des Interviews sichern.
2. Wertvolle Informationen über den Interviewpartner.
3. Unsicherheit des Interviewpartners erkennen.
4. Verschleierung erkennen.
5. Anzeichen des Widerstands entdecken.

STRATEGIEN DER GESPRÄCHSFÜHRUNG IM INTERVIEW

Gesprächsleitung verdeutlichen

Eröffnung

1. In den Trichter hinein – oder aus ihm heraus
2. Das „Eis brechen“.

Vier Steuermanöver im Verlauf

1. „Rückwärts“,
2. „Abbiegung“,
3. „Weiterfahren“,
4. „Vollbremsung“,

Motive herausarbeiten

Aktiv zuhören

1. Beantwortet der Interviewpartner die Frage hinreichend?
2. Was hat die Antwort inhaltlich zu bieten ?
3. Wie ist der Sinnzusammenhang der Antwort ?
4. Der professionelle Zuhörer.

Argumente prüfen

1. Sind die gelieferten Begründungen plausibel ?
2. Prüfschema „Legitimiert der Zweck die Mittel,, ?
3. Wird redlich argumentiert ?
4. Ist das Argument „richtig,, ?
5. Verstößt das Argument gegen Normen ?

GESPRÄCHSFÜHRUNG IN ABHÄNGIGKEIT VON GESPRÄCHSPARTNER UND GESPRÄCHSZIEL

1. Ganz allgemein: Interviewpartner Mensch
2. Experten
3. Augenzeugen
4. „Hauptpersonen,,
5. Publikum
6. Prominente
7. Gesprächsführung
8. Politiker
9. „Helden,,
10. Menschen wie Du und ich

BIBLIOGRAPHIE

EINLEITUNG

„Es gibt so viele Wege, ein Interview zu führen, wie es Situationen gibt, in denen Menschen interviewt werden.,,“

Definition und Entstehung des journalistischen Interviews

1. Was ist ein journalistisches Interview?

„Für die Öffentlichkeit bestimmtes Gespräch zwischen [Zeitungs-]Berichterstatte(r) und einer der meist bekannten Persönlichkeit über aktuelle Tagesfragen oder sonstige Dinge, die besonders durch die Person des Befragten interessant sind.,,“

Publizistiklehrbücher definieren recht unterschiedlich, was ein journalistisches Interview ist. Eine eingängige Definition gibt Donald F Ferguson in seinem Buch „Journalism today!„: „Ein Interview ist, wenn ein Reporter Fragen stellt., Dabei hat der Reporter die Gesprächsführung, weshalb viele Definitionen auf die Asymmetrie der Gesprächssituation hinweisen. Beim journalistischen Interview hat der Interviewer, schon weil er das Gespräch führt, einen höheren „situativen,, Status, dem aber beispielsweise der soziale Status zuwiderlaufen kann – aus dieser Spannung leben viele Interviews. In dem einzigen gängigen Interviewlehrbuch im deutschsprachigen Raum „Das Interview,, nennt Michael Haller das Interview einen „zielgerichteten und asymmetrischen Dialog,, der über die allgemeinen Regeln der Konversation hinaus drei kennzeichnende Strukturmerkmale besitzt:

„Zwar muß der Journalist als Interviewer nicht unbedingt Fragen stellen; zweifellos aber sollte er seinem Partner a) den Gesprächsgegenstand (Thema, Ereignis, Sachverhalt) nennen und ihn b) veranlassen, hierzu Aussagen zu machen. Im übrigen ist man sich in der Journalistik einig, daß c) für ein Interview minimal drei Fragen und Antworten zu formulieren notwendig sind., (Haller 93f)

Ein Hauptmerkmal des journalistischen Interviews ist die Verdoppelung der Interviewsituation: Das persönliche Gespräch ist immer auch öffentliches Spektakel. Zudem müssen vier Dimensionen zur Übereinstimmung gebracht werden: die journalistische Absicht, die publizistisch-technischen Gegebenheiten des Mediums, die persönlichen Interessen des Befragten und die Erwartungen und Bedürfnisse des Publikums. (Haller, 127)

Drei Formen des journalistischen Interviews können unterschieden werden:

1.Recherchen- Interview: Instrument der Informationsbeschaffung und -überprüfung im Rahmen einer Recherche;

2.Reportagen-Interview: Hilfsmittel, um Geschichten zu erfahren und um Menschen näher kennenzulernen;

3.Geformtes Interview: Nicht nur die auf ein Informationsziel ausgerichteten Aussagen, sondern auch der Wechsel zwischen Rede und Gegenrede (Dialogverlauf) wird dokumentiert – mit einem Interview, das damit zu einer eigenen Darstellungsform wird. (Haller, 96ff)

2. Abgrenzung zu anderen Interviewformen

Das journalistische Interview ist auf eine Gleichberechtigung beider Seiten bedachte Interaktion – im Gegensatz zu einem kriminalistischen Interview (Vernehmung), einem diagnostischen Interview oder einem

psychotherapeutischen Interview, wo klare hierarchische Machtverhältnisse herrschen. (Haller, 112)

Das journalistische Interview bewegt sich auf der Wissensebene (Fragen /Antworten zu Sachverhalten und Ansichten) und der Verhaltensebene (verbales und nonverbales Agieren und Reagieren). Es ist darum dem Interview als Test (zum Beispiel in der psychologischen Forschung) eher verwandt, wobei es dessen Ansprüchen jedoch nicht genügen kann. Ebenso wenig jenen einer sozialwissenschaftlichen Erhebung (Fragebogen-Interview).

Parallelen im methodischen Anspruch ergeben sich zum psychoanalytischen Erstinterview, wo eine möglichst machtfreie Situation erzeugt werden soll. Das Vorfeld des Interviews (Terminbestimmung) soll dem Befragten überlassen werden, der Interviewer stellt genügend Zeit zur Verfügung und nimmt eine „verstehende Haltung,“ ein – er kritisiert und urteilt nicht, sondern forscht nach im Sinne dessen, was er hört. Durch subtile, nach und nach in die Tiefe stoßende Fragen soll sich der Befragte offenbaren. Diese Art der Befragung nennen Journalisten – in Anlehnung an das therapeutische Gespräch – etwas hochstapelnd „Tiefeninterview,“ (Haller, 112-124)

3. Wie das Zeitungsinterview entstand

Die erste als Zeitungsinterview identifizierte Befragung erschien am 16. April 1836. Verfasser war James Gordon Bennett, der Gerichtsreporter des New Yorkers „Herald,“. Er befragte die Kronzeugin in einem aufsehenerregenden Lustmord-Prozess – und schrieb dies so nieder, wie er als erfahrener Gerichtsreporter von den Verhörmethode her kannte.

Zuerst wird das Frage-Antwort-Spiel von „seriösen,“ Zeitungen noch als merkwürdige Modeerscheinungen verspottet. Dem Interview bedienen sich vorzugsweise Boulevardblätter (damals „penny press,“ genannt). Deren Reporter haben erkannt, daß das journalistische Interview ein hervorragender Weg ist, um jenen Typus wörtlicher Aussagen zu erhalten, mit denen sich „human-interest-stories,“ ebenso spannend wie handfest machen lassen.

1867 manifestiert erstmals eine Nachrichtenagentur, also ein wichtiger Multiplikator, die Darstellungsform – und gibt ihr einen Namen. Der Reporter Joseph Burbridge McCullagh von der „New Yorker Associated Press,“ führt den stehenden Titel „The Interview,“ ein. Damit bringt er eine neue Darstellungsform auf den Begriff. Das Wort entstammt der englischen Hofsprache und heißt so viel wie „Zusammentreffen,“.

Nun verbreitet sich das Interview immer weiter. 1884 bezeichnet die tonangebende englische Zeitung „Pall Mall Gazette“, in einem Leitartikel das Interview als eine „Errungenschaft“, die einen „Siegeszug im englischen Journalismus“, angetreten habe. Kurz darauf taucht der Begriff „Interview“, erstmals im deutschen Sprachraum ein, wird modisch und bürgert sich ein. (Haller, 21-23)

Als Darstellungsform umstritten ist heute das Presse-Interview nach wie vor. Es ist zu diskutieren, ob schriftlich fixierte „mündliche“, Rede, ohne in einen redaktionellen Zusammenhang gestellt zu sein, überhaupt ein adäquates Stilmittel für Druckmedien ist – oder nicht besser für elektronische Medien geeignet ist.

Informationsbeschaffung im Gespräch

Für die Gesprächsführung ist es wichtig, über ein Repertoire an Frageformen zu verfügen und diese nutzbringend im jeweiligen Gesprächsstadium einzusetzen. Fragen werden im allgemeinen mit Fragesätzen dargestellt, können aber auch eine Feststellung, Vermutung oder Zusammenfassung sein. (Blumenauer, 199f)

1. Fakizierbare Informationen erhalten, die unabhängig von der befragten Person gültig sind

...kann man mit **Sachverhaltsfragen**. Solche Fragen, die mit Pronomen „wer“, „was“, „wann“, „wo“, etc. beginnen, verlangen zutreffende, überprüfbare Antworten. Da sie das Denken, Handeln und Meinen der befragten Personen ausklammern, wirken sie im Interview langweilig. Damit die Antwort nicht trocken und abstrakt ausfällt, benötigt die Sachverhaltsfrage einen persönlichen Touch (Beispiel: „Seit wann eigentlich tragen Sie die Last des Amtsleiters der Berliner Behörde?“) oder eine Unterstellung („Wie viele Mitarbeiter haben in Ihrer Behörde bereits den Dienst quittiert, seit Sie hier im Amt sind?“).

2. Zusammenhang zwischen Interviewpartner und einem Sachverhalt herstellen

... kann man anhand von Meinungsfragen. Bei offenen Allgemeinfragen (Beispiel: „Was halten Sie von deutschen Autofahrer?“) fällt es vielen Interviewpartner jedoch schwer, eine Einschätzung zu geben. Problembezogene Strukturfragen (Beispiel: „Wie haben sich die Ostberliner seit dem Wegfall der Mauer Ihrer Meinung nach verändert?“) überfordern den Befragten mitunter und bringen die Gefahr einer Gemeinplatz-Antwort.

3. Konkret und anschaulich Erlebnisse rekonstruieren

...gelingt mit **Erzählfragen**. Diese Erlebnisfragen sollten offen, explorierend und auffordernd formuliert werden. So öffnen sie den Erzählfluss (Beispiel: „Mit 16 wollten Sie also Lokomotivführer werden. Was hat Sie von diesem Berufsraum abgebracht?„) oder bringen Detailbeschreibungen (Beispiel: „Erzählen Sie uns mal, was Sie hier in Berlin genau machen„). Mit Erzählfragen kann man auch frühere Vorgänge rekonstruieren (Beispiel: „Worin unterscheidet sich diese Dienstreise von früheren?„). Durch Erzählfragen wird der Dialog jedoch leicht zum Monolog, der Interviewer kann das Antwortverhalten nicht steuern – und muß den Redefluß vielleicht intervenierend bremsen oder stoppen.

4. Wenn der Interviewpartner erklären, erzählen oder begründen soll

...sind **offene Fragen** ganz allgemein nutzbringend. Solche Fragen beginnen mit Pronomen wie „warum„, „wodurch„, „wohin„ oder „wie„. Dadurch gibt sich der Antwortende zu erkennen. Und der Fragende gewinnt Anknüpfungspunkte für Folgefragen. Nachteil: Die Antwort ist nicht kalkulierbar.

5. Sehr ausführliche und persönlich gefärbte Informationen bekommen

...ist durch eine **sachneutrale Antwort-Aufforderung** möglich. Diese besteht aus einer Redeaufforderung (z.B. „Was können Sie und dazu sagen?„), der eine Bezeichnung des Gegenstands vorausgeht. Das Antwortfeld wird entweder gar nicht eingeschränkt (Beispiel: „Wir möchten über eine Reise sprechen„) oder nur gering, etwa zeitlich („Sie sind heute morgen eingetroffen„) oder räumlich („Es gibt viele Arten zu reisen. Erzählen Sie, warum Sie hier sind„).

Das Antwortverhalten läßt sich so jedoch nicht steuern. Außerdem fragt der Interviewpartner vielleicht zurück, weil der Fragegegenstand zu vage ist. Sachneutrale Antwort-Aufforderungen sollten erst benutzt werden, wenn Vertrautheit und Themenzusammenhänge hergestellt sind.

6. Ausrufende Antworten verhindern

... kann mit **halbgeschlossenen Fragen**, die Antwortmöglichkeit vorgeben (Beispiel: „Kamen Sie mit dem Motorrad, dem Auto, der Eisenbahn oder dem Flugzeug?„). Dabei besteht gerade bei Alternativfragen (nur zwei Antwortmöglichkeiten) die Gefahr, daß das angebotene Antwortfeld zu klein, also unvollständig ist. Gibt der Interviewer aber zu viele Antwortmöglichkeiten vor, wirkt seine Frage kompliziert und bevormundend.

7. Den Fragegegenstand eindeutig machen

...auch sogenannte **Plattform-Fragen**. Sie bestehen aus mindestens zwei Sätzen. Der erste Teil der Formulierung ist eine Feststellung, die den Bezugspunkt klarstellt. Auf diesen Aussageteil bezieht sich die anschließende Frage. (Beispiel: „Als Verkehrsmittel standen Ihnen für Ihre Reise das Auto, die Eisenbahn und das Flugzeug zur Wahl. Für welches haben Sie sich entschieden?„). Ein Vorteil ist: Die Frage selbst wird nicht mit erklärenden Informationen befrachtet. Im Dialog kann eine Plattformfrage auch ohne Aussagesatz funktionieren: als direkter Einwand (Beispiel: „...Warum haben Sie sich für das Auto entschieden?„).

Die auf die Plattform gestellten Sachverhalte müssen zutreffend und wenn möglich unstrittig sein. Sonst könnte der Interviewpartner intervenieren und die Feststellung korrigieren.

8. Zur Präzisierung vager Antworten

...sind **geschlossene Fragen** nützlich, die auch den Wissenstand abfragen und darum „Wissensfragen“, genannt werden können (Beispiel: „Ich war lange unterwegs,“ – „Wie viele Stunden waren Sie unterwegs?„). Die Antworten sind allerdings meist trocken, ihre Häufung läßt das Interview leblos erscheinen.

9. Unklare oder mehrdeutige Aussagen klären lassen

... kann der Interviewer mit **Verständnisfragen**. Ihre Bezugnahme auf die vorausgegangene Frage signalisieren diese rhetorische Fragen durch modale oder kausale Konjunktionen („insofern“, „insoweit als“, „offenbar“, „weil“, „da ja“, etc.) oder durch ein Adverb wie „also“.

Mit Verständnisfragen kann man Antworten rafften (Beispiel: „Offenbar liegt Ihnen das Eisenbahnfahren nicht,“), präzisieren (Beispiel: „Sie sind also die ganze Strecke selbst gefahren?“) oder abklären (Beispiel: „Sind sie nur deshalb hier, weil Sie auf einer Dienstreise sind?“). Der Interviewer kann dadurch verhindern, daß der Interviewpartner seine Aussagen verschleiert oder schönfärbt. Und das Publikum hat den Eindruck, der Interviewer nehme es genau.

Verständnisfragen führen das Interview allerdings nicht weiter, sondern retardieren. Zu häufiger Einsatz wirkt blockierend und läßt den Interviewer als pingelig oder begriffsstutzig erscheinen. Und der Befragte kann solche Fragen als bevormundend oder als Ausdruck von Mißtrauen empfinden.

10. Unklare oder mehrdeutige Definitionen klären lassen

...kann mit **Definitionsfragen** gelingen. Diese greifen eine unklare oder mehrdeutige Formulierung rhetorisch auf und veranlassen den Befragten, sie zu präzisieren (Beispiel: „An wen denken Sie, wenn Sie von Mißmanagement bei der Bundesbahn sprechen?„), klärend zu erläutern (Beispiel: „Meinen Sie mit *vollklimatisierte Viehtransporter* die Intercity-Großraumwagen der Bundesbahn?„) oder anschaulich zu machen (Beispiel: „Was verstehen Sie unter *bedürfnisorientierter Nachfragesteuerung*? Erläutern Sie uns den Begriff am besten an einem Beispiel!„)

Definitionsfragen machen das Interview also verständlicher. Doch wenn sie unvorsichtig formuliert werden, können sie als Einladung zu einem Exkurs mißverstanden werden. Und stellt der Interviewer zu oft Definitionsfragen, wird der Interviewablauf zerrissen.

11. Deutend auf den Punkt bringen und das Thema weiterziehen

... kann der Interviewer eine Aussage, indem er **interpretierende Fragen** stellt. Er greift mit dieser rhetorischen Frageform das Gesagte auf, meist mit dem Adverb „also„, und formuliert eine Quintessenz als Frage (Beispiel: „Heißt das, daß in Zukunft noch weniger für die Sanierung des Schienensystems ausgegeben wird?). Umständliche, zu zaghafte oder unklare Angaben werden – meist unter dem Aspekt der Folgen – präzisiert. Für das Publikum werden die Aussagen konkreter und anschaulicher, das Interview gewinnt an Kontur und Spannung. Der Interviewer muß jedoch in seiner Deutung zurückhaltend bleiben; sonst muß er damit rechnen, daß der Befragte in der Interpretation nicht folgen und darum die Frage zurückweisen will.

12. Wenn der Interviewpartner kurze, klare Feststellungen machen soll

...sind **Ja-Nein-Fragen** angeraten (Beispiel: „Sind Sie mit dem Auto gekommen?„). Diese geschlossene Frageweise zwingt dem Interviewpartner ein entschiedenes Statement ab. Auch weil er dies vielleicht als Unterordnung seiner Person unter den Sachverhalt empfindet, kann er jedoch dazu neigen, die Einengung zu sprengen oder ihr auszuweichen. Ja-Nein-Fragen bremsen den Redefluß – häufen sie sich, kann der Dialog sogar ins Stocken geraten.

13. Damit der Interviewpartner offen über sich spricht

...kann man **motivierende Fragen** einsetzen. Man formuliert zuwendend und auffordern (Beispiel: „Vor acht Stunden ins tausend Kilometer Entfernung losgefahren und jetzt schon hier – wie haben Sie das gemacht?„).

Womöglich sind die Antworten aber breit und ausholend. Weitere Gefahr: Der Journalist biedert sich an und verliert kritische Distanz.

14. Die Personen ganzheitlich beleuchten

... können **Introspektionsfragen**. Diese Einschätzungsfragen zielen auf das Denken, Fühlen und Handeln der befragten Person und verlangen erklärende oder beschreibende Ausführungen. Der Interviewpartner muß Empfindungen rekonstruieren und aktualisieren (Beispiel: „Versetzen Sie sich nochmals in die Situation von heute früh: Was haben Sie empfunden, als Sie auf der Autobahn bereits 40 Minuten im Stau standen?„) oder in einem Sachkontext authentisch über sich sprechen (Beispiel: „Wie geht es Ihnen, wenn Sie an die gestrige Personalratssitzung und die dort vorgebrachten Klagen zurückdenken?„). Sie kann auch die Glaubwürdigkeit der Person aufzeigen. Wer zum Beispiel auf die Introspektionsfrage „Bereitet es Ihnen keine Schwierigkeiten, eine Geschäftsreise zum Anlaß für ein Privatvergnügen zu unternehmen?„ mit Nein antwortet, macht sich unglaublich.

15. Den Interviewpartner zu einer Prognose veranlassen

... können **hypothetische** oder Szenario- **Fragen**. Meist mit temporalen oder modalen Konjunktionen wie „sobald„, „wenn„, „sofern„, oder „soweit„, formuliert, beziehen sich diese Einschätzungsfragen auf einen angenommenen Sachverhalt. Hypothetische Fragearten können Entscheidungen mit ihren Rahmenbedingungen und Alternativen anschaulich machen (Beispiel: „Sobald die Schienenstrecke saniert ist, werden die Intercity-Züge im Stundentakt verkehren. Würden Sie dann auf die Eisenbahn umsteigen?„). Mit solchen Fragen kann man auch die Glaubwürdigkeit von Personen ausloten – über Selbsteinschätzungen. (Beispiel; „Wie lange eigentlich müssen Sie täglich im Stau stehen, ehe Sie das Auto in der Garage lassen?„) oder durch Provokation (Beispiel; „Angenommen, Sie hätten hier in Berlin keine Freundin: Hätten Sie sich für diese Stelle des Amtsleiters trotzdem beworben?„).

Hypothetische Fragen verleiten jedoch zur abgehobenen Spekulation. Sind die angenommenen Sachverhalte utopisch, fällt auch die Antwort phantastisch aus und ist für das Publikum somit ohne Informationswert.

16. Den Interviewpartner zu einem Werturteil provozieren

... kann der Fragende, indem er ihn mit Werturteilen Dritter konfrontiert. Diese **indirekte Provokation** kann schwach sein (Beispiel: „Man sagt, daß Reisen bilde. Finden Sie das auch?„) oder gesteigert werden –

durch das Aufzeigen von Veränderungen (Beispiel: „Man sagt, daß Reisen bilde. Ist dies im Zeitalter des Massentourismus noch gültig?„), von moralischen Wertungen (Beispiel: „Umweltbewußte Menschen halten die Eisenbahn für das ökologisch einzige verantwortbare Verkehrsmittel. Teilen Sie diese Ansicht?„) oder von Widersprüchen (Beispiel: „...Was sagen Sie als passionierter Autofahrer dazu?„).

Mit solchen indirekten Provokationsfragen kann der Interviewer seine eigene Wertung verdeckt anbringen, was ihn objektiv und distanziert erscheinen läßt. Derartige Fragen erzeugen jedoch Erklärungs- und Rechtfertigungsdruck und verschlechtern die kommunikative Beziehung.

17. Eine Antwort provozieren und den Interviewpartner in die Defensive drängen

...kann man mit **unterstellenden Frageformen**. Eine mutmaßliche Tat, Meinung oder ein Verhalten wird als Tatsache dargestellt – und verknüpft mit einer Frage nach den Handlungsmotiven. Der Interviewpartner steht unter Rechtfertigungsdruck wie ein Beschuldigter (Beispiel: „Sie kamen mit dem Auto. Was eigentlich haben Sie gegen das Eisenbahnfahren?„). Der Befragte muß sich erst einmal mit der Tatsachenbehauptung auseinandersetzen, um die Ableitung auf die Motivfrage zu überprüfen – der Interviewer gewinnt Zeit, eine nachfassende Anschlußfrage zu formulieren. Nachteile: Unterstellende Behauptungen sind meist nicht belegt. Der Fragende behauptet eine Verhaltensweise (Beispiel: „Haben Sie so viel Zeit, daß Sie es sich leisten können, Umwege zu fahren?„) oder er verallgemeinert ein singuläres Geschehen, indem er übertreibt (Beispiel: „Sie sagten, Sie seien auf Dienstreise, aber auch aus privaten Gründen hier. Lassen Sie sich Ihre privaten Vergnügungen eigentlich immer vom Steuerzahler finanzieren?„). Der Befragte empfindet solche Unterstellungen als Angriff; der Dialog kann aggressiv und polemisch werden – und verliert an Glaubwürdigkeit.

18. Dem Interviewpartner Aussagen entlocken, die er eigentlich nicht machen will

... kann mit **indirekten Indizienfragen** gelingen, die dem Befragten ein anderes Frageziel vortäuschen. Der Befragte versteht die Frage im vorgetäuschten Sinne, der Fragende indes gibt ihr eine symptomatisierende Funktion. Die indizierende Fragekette mündet in die aufklärende Geständnis- oder Bekenntnisfrage. Beispiel:

„Mit welchem Verkehrsmittel sind Sie gereist?“ - „Mit dem Auto.“ - „Sind Sie das letzte Mal auch mit dem Auto gekommen?“ - „Ja.“ - „Sie sind sehr viel mit dem Fahrzeug unterwegs?“ - „Ja, weil...“ - „Bereitet Ihnen Ihr umweltschädigendes Verhalten kein schlechtes Gewissen?“

Der Befragte gibt Erklärungen und Auskünfte, die er nicht geben würde, wenn das Frageziel schon am Anfang offenbar gewesen wäre; weil er etwas bewußt verschweigen wollte oder ihm seine Einstellung gar nicht bewußt war. Die Bedeutungsebene zu verdoppeln läßt den Interviewer allerdings als überheblich erscheinen. Und mancher Befragter fühlt sich irreführt und reagiert vielleicht aggressiv oder verweigert die Antwort. Die „Überrumpelung“ verschlechtert ganz massiv die Kommunikationsbeziehung.

19. Die gewünschte Antwortrichtung erreichen

... kann der Interviewer durch **Suggestivfragen**. Diese bewerten eine bestimmte Antwortrichtung höher als andere Antwortmöglichkeiten. Manchmal ganz offen (Beispiel: „Überlegen Sie sich genau, welche Route von Basel nach Berlin die beste ist, oder fahren Sie einfach drauflos?“). Oft wird Suggestion durch den Hinweis auf Trends erzeugt (Beispiel: „Immer mehr Leute lassen das Auto in der Garage stehen und nehmen die Eisenbahn. Was machen Sie?“), durch gesunden Menschenverstand und Werteordnung (Beispiel: „Finden Sie nicht auch, daß Eisenbahnfahren die umweltverträglichere Reiseart ist?“).

Sobald der Interviewer den suggestiven Effekt, wie im letzten Beispiel, durch pauschalierende Übertreibung oder Unterstellung produziert, wirkt seine Frage eher aggressiv. Der dirigierte Befragte fühlt sich manipuliert und stellt vielleicht eine Gegenfrage. Und das Publikum empfindet die Frage als unfair und solidarisiert sich mit dem Befragten. (Haller, S.223-234)

Makroebenen der Interviewführung

A. Formale Steuerung

1. Eröffnungsfragen

Mit Eröffnungsfragen kann man das Thema darstellen, den Interviewpartner einführen und einen Kontext zwischen beiden herstellen. (Haller, 235) Die Einleitungsfrage soll zwischen Journalist, Interviewpartner und Leser eine Denkgemeinschaft herstellen, indem sie zum Thema des Interviews führt. (Blumenauer, 207)

Dafür nicht geeignet sind geschlossene oder halbgeschlossene, sowie reine Aufforderungs- oder Erzählfragen. Denn durch sie entsteht die Gefahr, daß der Interviewte referiert. Eröffnungsfragen sollen den Interviewpartner zu einer markanten Aussage bringen und das Publikum neugierig machen. Die Eröffnungsfrage wird meist als Plattformfrage gestellt, wobei der Aussageteil nicht zu lang sein darf (sonst wird die Geduld des Publikums strapaziert.).

Geeignet sind einladende und zugleich provozierende Frageweisen wie eine indirekte oder eine schwach unterstellende Frage (sie kann schmunzelig oder als Reprise funktionieren). Grobe Unterstellungen wirken zwar spannend, können aber Irritationen und Abwehr auslösen.

2. Weiterleiten

Um die Antwort mit einem neuen Themenaspekt zu verbinden - das Thema weiterziehen, ohne daß der Eindruck des Bruchs entsteht - , kann eine Teilaussage des Antwortenden aufgegriffen werden. Ein Beispiel für die Überleitungsfrage: „Wenn Sie gerade dienstlich unterwegs sind: Was halten Sie von der neuen Spesenverordnung?“. Die Überleitung kann auch durch Verallgemeinerung geschehen, die jedoch nicht zu groß sein dürfen. (Negativbeispiel: „Offenbar haben Sie viel Erfahrung mit Autobahnstaus. Was eigentlich treibt die Menschen, sich wider besseren Wissens immer aufs Neue ans Steuer zu setzen?“). (Haller, 235ff)

B. Inhaltliche Steuerung

Bei der Steuerung der Gesprächsrichtung gilt es, flexibel zu sein. Der Interviewer sollte nicht nur seine Fragen abhacken, sondern stets bereit sein, die Richtung zu ändern. (Metzler, S.89)

1. Den Redefluß des Befragten verstärken

... können **Affirmationsfragen** (Aufforderungsfragen). Diese müssen nicht immer verbalisiert werden („Ist ja interessant!“, „Erzählen Sie weiter!“, „Und was ist dann passiert?“), sondern können auch nonverbale Signale sein (Kopfnicken, Anlachen, Augen weiten u.ä.). (Haller, 237)

Man kann außerdem die Fragetechnik „Spiegeln“ anwenden: Relevante Teile der Antwort werden wiederholt, dann folgt die Gesprächspause (Beispiel: statt „Sie sagten gerade, Sie hätten über 100 Liebhaber gehabt. Erklären Sie das mal genauer!“ besser „100 Liebhaber“). Der Interviewpartner wird sich meist beeilen, die fehlenden Satzstücke zu ergänzen. Die Methode ist beispielsweise bei psychisch kranken Interviewpartnern nützlich. (Metzler, 65)

2. Die Aussagen des Befragten konkretisieren, betonen und akzentuieren

... ist durch **Verstärkerfragen** möglich (Verständnis-, Definitions- und interpretierende Fragen). (Haller, 237). Nützlich zum Konkretisieren können auch geschlossene Fragen sein. Denn mit ihnen, als Entscheidungsfrage eingesetzt, kann der Interviewer eine bestimmte Antwortrichtung vorgeben und schnell und zielgerichtet in den Interviewverlauf eingreifen. (Blumenauer, 204)

3. Das Gespräch weiterführen, wenn der Befragte nebelig oder zu kompliziert antwortet

... kann man mit **Filterfragen**. Diese grenzen das Thema ein - und wieviel der Interviewpartner weiß sowie inwiefern er überhaupt zuständig ist. (Haller, 235ff) Das ist wichtig für den Verlauf des Interviews, damit der Interviewer nicht wichtige Fragen an den Falschen stellt (Beispiel: „Wie viel Erfahrung haben Sie mit dem Problem?“) (Metzler, 64). Filterfragen können als Plattform oder halbgeschlossene Frage formuliert und als Nachfrage eingesetzt werden. Ein Beispiel:

„Einer Meinungsbefragung unter den Managern zufolge glauben Autofahrer, sie seien effizienter, dafür aber auch mehr unter Streß als die Eisenbahnfahrer, die sich für ausgeglichener halten. Wie würden Sie sich da einschätzen?“

Wegen ihrer Details ist die Filterfrage anspruchsvoll und kompliziert - auch für das Publikum.

C. Interaktions-Steuerung

Es kann nützlich sein, die Kommunikationsebene zu wechseln und das Sprechverhalten des Interviewpartners zu problematisieren. Mann kann folgende Effekte erzielen:

C.1. Den Interviewpartner mit dem Thema konfrontieren

... gelingt per Ebenenwechsel mit einer Kognitionsfrage, die als Anschlußfrage einen Teil der Antwort bewertet und den Interviewpartner auffordert, sich reflektierend über seine Aussagen zu äußern. (Beispiel: „Warum verschweigen Sie die Möglichkeit, daß Sie auch mit der Eisenbahn hierher fahren können?“)

C.2. Die Themenvertiefung

... funktioniert, indem man den Interviewpartner zur Gedankenarbeit auffordert, etwa mittels seines Szenarios, das mit einer Kognitionsfrage hergestellt wird. (Beispiel: „Gesetzt den Fall, hier säße der Vorstand Ihres Parteiausschusses: Müßten Sie da Ihre Entscheidung nicht besser begründen?“).

C.3. Dialogische Spannung erzeugen

... kann schon durch einen einfachen Ebenenwechsel erzeugt werden, der jedoch manchmal zu Irritationen führt (Beispiel: „Finden Sie Ihre Äußerung nicht etwas überspitzt?“).

C.4. Dialogstörungen beheben

... können Verhaltensfragen. Diese sollen das emotionale Verhalten erörtern (Beispiel: „Finden Sie Ihre Äußerung nicht auch aggressiv?“), das ja ein wichtiger Teil der Antwort sein kann. Solche situativ gestellten Fragen, die die Kommunikationsebene wechseln, psychologisieren das aktuelle Interviewverhalten des Interviewpartners. (Beispiel: „Sie weichen meinen Fragen aus. Sind Ihnen die Umstände Ihrer Amtsübernahme etwa peinlich?“)

Verhaltensfragen sind anzuraten, wenn ein Interviewabbruch droht. (Beispiel: „Sie beantworten unsere Fragen nicht, so kommen wir nicht weiter. Warum wollen Sie auf unser Thema nicht eingehen?“) Die Fragen müssen jedoch behutsam gestellt werden, denn viele Interviewpartner empfinden Verhaltensfragen als Unterstellungen und wehren sie darum ab. (Haller, 235ff). Dies verhindern kann man auch mittels nonverbaler Signale: Der Interviewer sollte seinen Tonfall ruhig und freundlich gestalten; seine Körperhaltung muß zugeneigt und entspannt sein. Auf keinen Fall dürfen die metakommunikativen Verhaltensfragen als „Fortsetzung der Konfrontation mit anderen Mittel“ beim Interviewpartner ankommen. Daher sollte ihm der Interviewer signalisieren, daß vorübergehend aus dem Gesprächsthema ausgestiegen wird. (Beispiel: „Herr Müller, ich möchte unser Thema für eine Weile zurückstellen“). (Zeutschel, 274)

D. Emotive Steuerung

Grundsätzlich sollte jeder Interviewer die Regel befolgen: Auch nonverbal zeigen, daß man zuhört - durch Blickkontakt, eine wache Körperhaltung etc. Dazu gehört auch passende Kleidung. Wer sich so anzieht, daß er nicht in die Umgebung des Interviewpartners paßt, signalisiert: „Ich komme nicht, um zuzuhören, sondern um etwas zu sagen!“ (Metzler, 89)

1. Den Ablauf des Interviews sichern

... kann eine gute Gesprächsatmosphäre. Damit sie auch bei heiklen Fragen erreicht wird, sollte der Interviewer sein Verhalten auf der emotiven Ebene von seinen Äußerungen auf der Argumentationsebene abkoppeln: Während er unangenehme Dinge sagt, zeigt er einen emotiven Ausdruck, der interessiert und freundlich, aber distanziert zurückhaltend ist. Damit signalisiert er dem Interviewpartner, daß die Fragen nicht „persönlich“ zu verstehen sind - also nicht als persönliche Attacke, Geringschätzung oder als Mißtrauen.

2. Wertvolle Informationen über den Interviewpartner

... erhält der Interviewer, wenn er den Befragten auf emotiver Ebene beobachtet - also, wie jener sich in der Interviewsituation erlebt. Dabei ist nicht nur wichtig, was er sagt, sondern auch, wie er es sagt. Füll- und Bindewörter zum Beispiel sind manchmal aufschlußreicher als die explizite Satzaussage (Haller, 257f); und auch auf nonverbale Signale sollte geachtet werden.

3. Unsicherheit des Interviewpartners erkennen

... kann der Interviewer, indem er darauf achtet, ob der Befragte oft Füllsel benutzt wie „eigentlich“, „so ähnlich“, „irgendwie“ - dann redet der Befragte über Dinge, von denen er wenig Ahnung hat; „jaja“, „richtig“, „sicherlich“ (Beispiel: „Jaja, es war sicherlich ein gutes Projekt“) deuten darauf hin, daß der Befragte seine Bedenken verbergen oder beschwichtigen will; die Floskel „praktisch“ verweist auf kurzsichtiges Handeln und zeigt eher geringes Problemverständnis. „Ehrlich“, „echt“, „im Ernst“ o.ä. weisen darauf hin, daß der Befragte sich nicht für glaubwürdig hält und von der fehlenden Glaubwürdigkeit ablenken will. Und verabsolutierende Floskeln wie „niemals“, „absolut“, „unter allen Umständen“ sollen Unsicherheit verbergen und den Interviewer für den Befragten einnehmen. (Haller, 258)

Nonverbale Zeichen der Verlegenheit sind, wenn sie gehäuft auftreten, Gesten wie Reiben, Tätscheln, Kratzen und Handauflegen, die schutzbietenden Körperkontakt simulieren. Der Interviewer kann dem mit einer nonverbalen Geste entgegentreten: Nickt der Interviewer fortgesetzt seitlich mit dem Kopf, ermuntert das einen unsicheren Interviewpart.

4. Verschleierung erkennen

... ist dem Interviewer möglich, wenn er bei Floskeln wie „Ich dachte, ...“ oder „Ich würde meinen, ...“ aufmerksam wird. Die eigene Meinung wird damit verdeckt, der Befragte will sich den Rücken für eine eventuelle Meinungsäußerung freihalten. Die Formulierung „Ich als...“ (Beispiel: „Ich als Amtsleiter sage Ihnen, daß...“) ist eine wichtigtuersche Floskel, die aber zu verstehen geben soll, wie bescheiden der Befragte sei. Zeichen heimlicher Selbstbewunderung sind Wörter wie „ausgezeichnet“, „hervorragend“, „treffend“ (Beispiel: „Das haben Sie treffend gesagt!“). Wer sich als Könnner empfindet, möchte andere wie Schüler loben. (Haller, 260)

Ein nonverbales Zeichen der Verschleierung ist langes und häufiges Wegblicken. (Blickt der Interviewpartner jedoch fixierend am Interviewer vorbei, deutet das auf nachdenkendes oder konzentrierendes Erinnern hin.)

Zweifel am Wahrheitsgehalt der Aussagen sollte der Interviewer bekommen, wenn sich sein Interviewpartner wiederholt über den Mund fährt oder sich (scheinbar) an die Nase faßt. Denn diese Geste ist ein Überbleibsel des kindlichen „Sich-den-Mund-zuhalten“, nachdem seine Unwahrheit daraus entwichen ist.

5. Anzeichen des Widerstands entdecken

... kann der Interviewer, wenn er auf Redensarten wie „natürlich“, „klar“, „selbstverständlich“ achtet - Deutung: Der Befragte erwartet Kritik und wehrt sich im Voraus. Wer „grundsätzlich“ in Sätzen wie „Ich möchte hierzu grundsätzlich anmerken...“ sagt, will wichtig erscheinen. Mit Bindewörtern wie „immerhin“, „nun doch“, „trotzdem“ spricht der Befragte zurückhaltend, doch er ist gar nicht einverstanden mit dem was der Interviewer fragte. (Haller, 259)

Nichtsprachliche Signale dafür erkennt der Interviewer an der Stellung von Händen und Armen. Wendet der Interviewpartner ihm den Handrücken zu, zeigt er angespannte, „wegschiebende“ Handbewegungen, gekreuzte Arme oder die „kalte Schulter“, ist dies als Kontaktbarriere zu verstehen. Dies gilt auch für quergestellte Füße und übergeschlagene Beine. Geste mit ausgestreckten, „einladenden“ Armen und geöffneten, dem Interviewpartner zugekehrten Handflächen dagegen signalisieren Kontaktbereitschaft, was durch Blickkontakt, zugewandte Körperhaltung und in die Richtung des Interviewers weisende Beine und Füße unterstützt wird.

Strategien der Gesprächsführung im Interview

Ob ein Interview gelingt, hängt nicht nur von der Fragetechnik ab, sondern auch von den kommunikativen Fähigkeiten des Journalisten. Wie immer, wenn zwei Menschen miteinander kommunizieren, so wird auch der Gesprächsverlauf eines Interviews von vielen Unwägbarkeiten entscheidend geprägt, die weder vorhersehbar noch steuerbar sind. Auch Verzerrungen in der Kommunikation sind unvermeidlich, es kann bestenfalls darum gehen, sie so klein wie möglich zu halten.

1 Gesprächsleitung verdeutlichen

Nur der Interviewer und niemand sonst leitet das journalistische Interview. Daß er die Gesprächsleitung von Anfang an in der Hand hat und auch halten will, kann er mittels folgender Verhaltensweisen demonstrieren:

- Nur der Interviewer stellt die Fragen; Ausnahmen bestätigen die Regel.
- Der Interviewer lehnt Fragevorschläge ab, die während des Dialogs vom Interviewpartner oder von Dritten (Pressesprecher etc.) kommen.
- Der Befragter ist verantwortlich für den Ablauf. Nur der Interviewer entscheidet über die Reihenfolge der Themen - dies kann er durchsetzen, indem er einen Themenvorschlag zum Beispiel mit dem Hinweis verwirft, dieser Aspekt komme später noch ausführlicher zur Sprache.
- Der Interviewer bremst oder beschleunigt; er ist verantwortlich für das Zeitbudget. Wenn der Befragte beispielsweise zu sehr ins Detail geht, kann der Interviewer intervenieren (Beispiel: „In der zur Verfügung stehenden Zeit müssen sehr viele Punkte erörtert werden. Bitte fassen Sie sich kurz!“).
- Der Interviewer ist zuständig für die technische Abwicklung des Interviews, insbesondere für die Gesprächsaufzeichnung.
- Der Interviewer ist verantwortlich für die Herstellung der zur Veröffentlichung bestimmten Fassung, die auf der Gesprächsaufzeichnung basiert. Wann und wie er das macht, ist seine Sache. Der Interviewpartner hat ihm da nicht hereinzureden.

2. Eröffnung

2.1. In den Trichter hinein - oder aus ihm heraus

Gelegentlich steht zur Eröffnung die Frage bereits fest: Durch das Ereignis, woran angeknüpft werden soll. (Beispiel: „Sie haben gestern im Riesenslalom die Goldmedaille gewonnen. Wie war die erste Nacht danach?“) (Haller, 244). Dann fragt der Interviewer „aus dem Trichter heraus“: von der Enge in die Breite, vom Speziellen zum Allgemeinen. (Metzler, 62)

Wenn die Anknüpfung erst gefunden werden muß, sollte der aktuelle Wissenstand des Publikums mit einer allgemeinen, offenen Frage verbunden werden (offene Plattformfrage). Das Prinzip der weiteren Fragen heißt dann: in den Trichter hineinfragen - von der Breite in die enge Tiefe. (Haller, 244)

2.2. Das „Eis brechen“

... kann der Interviewer indem er bei der Eröffnungsfrage den Namen des Interviewpartners benutzt und ihn korrekt ausspricht. Die meisten Menschen mögen es, ihren Namen korrekt ausgesprochen zu hören. Nützlich sind auch subtile Provokationen und Humor. Die Eröffnungsfrage sollte in jedem Falle vier Ansprüche erfüllen: leicht zu beantworten, die Selbstachtung des Interviewpartners verstärken, die gute Vorbereitung des Interviews dokumentieren und den angekündigten Zweck des Interviews darstellen. (Metzler, 63f)

3. Vier Steuermanöver im Verlauf

Grundsätzlich kann der Interviewer im Verlauf der Gesprächssteuer vier Steuermanöver benutzen:

3.1. „Rückwärts“

Eine Klärung, Präzisierung oder Begründung des soeben Gesagten verlangen (z.B. mit rhetorischen oder Definitionsfragen);

3.2. „Abbiegung“

Einen Aspekt der Antwort aufgreifen und zum Thema erheben - nützlich zur Klärung, als Exkurs oder als Beispiel für eine im Hauptthema besprochene Sache;

3.3. „Weiterfahren“

Langsam, durch Anknüpfen oder Exploration (etwa mit auffordernden Erzählfragen), oder schnell per Überleitungsfrage. „Vollgas“ erreicht man durch Themenwechsel, mit Sätzen wie „Kommen wir jetzt auf ... zu sprechen“;

3.4. „Vollbremsung“

Aussage anzweifeln, vielleicht eine kleine Kontroverse entfachen. (Haller, 245)

4. Motive herausarbeiten

Mit welcher Fragestrategie erfragt man Motive? Motive liegen häufig nicht offen zutage. Auch der Interviewpartner selbst ist sich dieser keineswegs immer bewußt. Den innerlich treibenden Grund für Verhaltensweisen in seiner Komplexität und Dynamik mit Fragen zu erfassen, das ist für den Journalisten keine leichte Aufgabe. Am ehesten ist sie zu lösen, indem der aktive Teil der inneren Handlungsauslöser durch Fragen erfaßt wird. Zu diesem Zweck kann der Komplex „Motiv“ in **vier Phasen** aufgeteilt werden:

Identifizierung, Sich-Hineinstellen in den fraglichen Kontextkomplex (Übergang von der Passivität zur Aktivität);

Herausbildung der inneren Bereitschaft zum Handeln (latente Aktivität);

Handlungsauslöser (Übergang zur Aktivität);

Materielle Handlung. (Blumenauer, 202f)

5. Vorbereitung im Interviewverlauf

(Metzler, 139f;) Um genügend Material zu erhalten, kann ein völlig unvorbereiteter Interviewer folgende Fragen voranstellen:

- Was fühlen Sie angesichts...? (Thema)

- Was sind heute einige der wichtigsten Probleme/Trends/Veränderungen in Ihrem Tätigkeitsbereich?
- Wie hat Ihr Interesse an ... (Thema) begonnen?
- Welche Gedanken beschäftigen Sie, während Sie in Ihrem Tätigkeitsbereich aktiv sind?
- Welche Veränderungen würden Sie gerne sehen?
- Was bringt die Zukunft für ihr Engagement?

6. Aktiv zuhören

... ist dabei sehr wichtig. Denn ständig geprüft werden müssen **folgende**

Punkte:

6.1. Beantwortet der Interviewpartner die Frage hinreichend?

Wenn nicht, muß sich der Interviewer sogleich entscheiden, ob er weiterfährt oder insistiert. Nicht jede Frage ist so wichtig, daß sie vollständig beantwortet werden muß, aber es kann aus psychologischen Gründen wichtig sein (etwa als „Unterwerfungsritual“, um dem Befragten deutlich zu machen, daß der Interviewer das Gespräch leitet).

6.2. Was hat die Antwort inhaltlich zu bieten?

Die Aussage kann nicht nur weniger, sondern auch mehr hergeben als erwartet - oder einen ganz anderen wichtigen Aspekt.

6.3. Wie ist der Sinnzusammenhang der Antwort?

Ist das nicht klar, sollte der Interviewer mit interpretierenden Fragen nachhaken. (Haller, 243ff)

6.4. Der professionelle Zuhörer

Als journalistischer Interviewer sollte man ein professioneller Zuhörer sein. Dazu muß folgendes beachtet werden:

- Bereit sein, zuzuhören. Stören können den Interviewer dabei seine Gefühle, die durch Assoziationen zu bestimmten Wörtern entstehen (Beispiele: „Yuppie“, „Atomkraftwerk“).
- Vorverurteilungen vermeiden. Verfällt der Interviewer in einen anklägerischen Tonfall, führt das beim Interviewpartner zu Übertreibung oder Gesprächsverweigerung.
- Auf die wichtigen Punkte achten. Ansonsten besteht die Gefahr, daß sich der Interviewer verzettelt.
- den Interviewpartner zu unterstützenden Beweisen seiner allgemeinen Aussagen veranlassen. (Beispiel: „Als Prominenter kann ich nicht ungestört in der Öffentlichkeit auftreten!“ - „Wie ist das denn beispielsweise in einem Restaurant?“).

- Auch darauf hören, was nicht gesagt wird. Bei ungewöhnlichen Formulierungen sollte der Interviewer ebenfalls „aufhorchen“ - und gegebenenfalls nachhaken. (Metzler, 88f)

7. Argumente prüfen

7.1. Sind die gelieferten Begründungen plausibel?

Diese müssen mit der zu begründenden Handlung erkennbar etwas zu tun haben - sonst sollte der Interviewer den behaupteten Zusammenhang bestreiten.

7.2. Prüfschema „Legitimiert der Zweck die Mittel?“

Wird der Interviewpartner nach dem Grund einer Handlung gefragt, nennt er oft einen Zweck oder ein Interesse. Dabei ist zu prüfen, ob seine Handlung tatsächlich durch das Interesse legitimiert wird - heiligt der Zweck die Mittel? Zudem: Manche Handlungen geschehen aus einem Selbstzweck und werden erst später durch die Nennung eines Zwecks gerechtfertigt. (Mit der Mittel-Zweck-Frage kann der Journalist auch recht gut ein Streitgespräch anzetteln).

7.3. Wird redlich argumentiert?

Kognitions- oder Verhaltensfragen sollten eingesetzt werden, wenn der Interviewpartner argumentationslogische Tricks benutzt (etwa indem begleitende Umstände einer Handlung als deren Ursache behauptet werden), Unwissenheit vorschützt (die Frage wird fälschlich als nicht beantwortbar hingestellt) oder Entrüstung, Erregung, Ängstlichkeit vortäuscht, um den Interviewer auf der emotionalen Ebene einzuschüchtern.

7.4. Ist das Argument „richtig“?

Das kann der Interviewer anhand empirischer Tatsachen kontrollieren, die der Befragte weiß oder in Erfahrung bringen kann. (Haller, 246ff) Auch mögliche Diskrepanzen zwischen jetzigen und früheren Antworten oder den Antworten und dem eigenen Wissenstand müssen aufgezeigt werden (Metzler, 89) Verallgemeinerungen sollte der Interviewer ebenfalls überprüfen: Oft sind sie unzulässig. Die Richtigkeit von Handlungsmotiven kann der Interviewer prüfen, indem er die ihnen zugrunde liegende Wertvorstellung des Befragten thematisiert - und dabei überlegt, ob es allgemeine Auffassung gibt, die höherrangiger sind (Beispiel: Der Interviewpartner fährt mit dem Auto, weil die Eisenbahn teurer ist - Ist Geld wichtiger als die Umwelt?).

7.5. Verstößt das Argument gegen Normen?

Wenn das Argument ein problematisches Werturteil ist, sich beispielsweise nicht mit der Menschenwürde und den Menschenrechten verträgt, sollte es der Interviewer nicht einfach durchgehen lassen, sondern einer Normenkontrolle unterziehen. (Haller, 245ff)

Gesprächsführung in Abhängigkeit von Gesprächspartner und Gesprächsziel

1. Ganz allgemein: Interviewpartner Mensch

Bei Interviewpartnern handelt es sich stets um menschliche Personen - in fast allen Fällen ist es darum angebracht, persönliche Fragen zu stellen. 20 Standardfragen, die zu einem Persönlichkeitsbild des Befragten führen, sind:

- A. Was waren die besten Zeiten Ihres Lebens (oder bezüglich des Interviewthemas) und was die schlimmsten?
- B. Welche Dinge und Umstände machen Sie wütend? Glücklich? Ängstlich?
- C. Was bringt Sie zum Lachen? Was bringt Sie zum Weinen?
- D. Was waren die wichtigsten Ereignisse Ihrer Kindheit? Mit welchen Ereignissen können Sie erklären, was Sie heute sind - Ihre Erfolge, Niederlagen, Ihr Glauben, Meinungen, Persönlichkeit, Charakter?
- E. Was sind Ihre besten Charaktereigenschaften?
- F. Was waren Ihre schlimmsten Fehler?
- G. Mit welcher Art von Dingen umgeben Sie sich? Welche Bedeutung haben sie für Sie? Wenn Ihr Haus in Flammen stehen würde, was würden Sie retten?
- H. Was lesen Sie? (Bücher, Magazine)
- I. Wer sind Ihre Helden, Ihre „zehn meistbewunderten Menschen“ - und warum?
- J. Was sind Ihre wichtigsten Ziele und Probleme, beruflich und privat, und was tun Sie dafür/dagegen?
- K. Mit welcher Art von Menschen umgeben Sie sich gerne?
- L. Wo und wie verbringen Sie Ihre Freizeit?
- M. Welche Dinge, Konzepte und Philosophien sind für Sie wirklich wichtig, privat und beruflich? Wofür würden Sie kämpfen, wofür sterben? Warum? Was haben Sie getan oder werden Sie tun, um das zu unterstützen, an das Sie glauben?
- N. Wie sieht Ihr typischer Tag aus?
- O. Wovon träumen oder phantasieren Sie?
- P. Wie reagieren Sie auf alltägliche Probleme? Wenn Sie jemand beleidigt, schlagen Sie zurück, ignorieren Sie ihn oder was sonst? Wie verhalten Sie sich auf einer Party, wo Sie keiner kennt? Was machen Sie, wenn jemand in einer Schlange vor Sie drängt?

Q. Was waren signifikante Meilensteine in Ihrem Leben?

R. Was bedauern Sie an ihrem Leben, was erfüllt Sie daran mit dem größten Stolz?

S. Wenn Sie auf einer Anschlagtafel die Quintessenz Ihres Charakters aufschreiben würden, was würde darauf stehen?

T. Wenn Sie sich wünschen könnten: Wie sollte man sich an Sie erinnern?
(Metzler 176ff)

Um ein Gespräch als Interview jedoch möglichst nutzbringend - für die Leser - zu führen, sollte sich der Interviewer nicht nur klar machen, welche Fragen seine Leser in Zusammenhang mit dem Thema bewegen (Blumenauer, 2009). Wichtig ist auch die Überlegung, welche Rolle der Interviewpartner spielt.

Dementsprechend sollte der journalistische Interviewer seine Rolle gestalten, ja regelrecht spielen (insbesondere dann, wenn er persönliche Details des Befragten erfahren will). Interviewt er beispielsweise einen Fußballtrainer, sollte er sich als Fußballfan präsentieren; spricht er mit dem Herausgeber einer Untergrund-Zeitschrift, gibt er sich als Aktivist. Interviewpartner, die glauben, daß der Interviewer ihm zustimmt und interessiert ist, öffnen sich.

Von der Rolle des Interviewpartners hängt auch ab, welches Ziel mit dem Interview erreicht werden soll, also welchen Gewinn der Leser von Ihm haben soll - und in welche Richtung das Gespräch somit geführt werden muß. Im folgenden sind spezielle Strategien beschrieben, die abhängig sind von der Rolle des Interviewpartners:

2. Experten

Mit dem Gespräch sollen ungeklärte oder unverständene Sachverhalte aufgeklärt und gedeutet werden. Doch Experten gehen gerne ins Detail, suchen immer weiter zu differenzieren, formulieren meist fachsprachlich und schrecken vor konkreten Schlußfolgerungen zurück. Der Interviewer sollte seine Fragen darum konkret und allgemein interessant formulieren. Er muß versuchen, den Interviewpartner im Laufe des Gesprächs so zu führen, daß der Experte

- bei Geschehnissen deren Bedeutung und deren praktische Folgen aufzeigt;
- bei einem Beschluß oder einer Maßnahme diese indirekt durch sein Urteil in Frage stellt;
- bei anstehenden oder schon getroffenen Entscheidungen eine Alternative oder mögliche Varianten beibringt.

3. Augenzeugen

Das Gespräch dient meist dazu, Unmittelbarkeit, anteilnehmende Nähe und detailreichen Erlebnisstoff zu vermitteln. Der Interviewer muß den Augenzeugen - und damit auch den Leser - im Gespräch an den Ort des Geschehens führen. Da dies möglichst kurz nach dem fraglichen Ereignis geschehen sollte, muß der Interviewer dabei der emotionalen Betroffenheit des Interviewpartners begegnen, die zu verschwommenen bis mißverständlichen Antworten führen kann.

4. „Hauptpersonen“

Das Gespräch muß so gesteuert werden, daß die Ursachen und Folgen von Geschehnissen aus dem Blickwinkel desjenigen deutlich werden, der für das Geschehene zumindest partiell verantwortlich ist.

Solche „Hauptpersonen“ sind jedoch als Entscheidungsträger meist öffentlichkeitserfahrene, rhetorisch geschulte Personen, die auch auf knifflige Fragen zu antworten wissen. Damit sie das Gespräch nicht mit nichtssagenden Floskeln wertlos machen können, muß sich der Interviewer sehr umfassend und detailgenau vorbereiten. In jedem Falle empfehlen sich

Fragen wie:

- Welches Sachwissen stand für die Entscheidung zur Verfügung?
- Wurden (andere) Experten zu Rate gezogen?
- Über welche Erfahrung verfügt die Hauptperson in dieser Sache?
- Wurden an anderen Orten gesammelte Erfahrungen verwertet?
- Gab es Handlungsalternativen - und wenn ja, welche?

5. Publikum

Ziel der Gespräche ist es, den Leser über das aktuelle Stimmungsbild bezüglich eines Umstands zu orientieren, der ihn betrifft. Das Interview muß als kleine Umfrage geführt werden (beispielsweise als Straßenumfrage). (Haller, 138-143) Detlef BRENDL und Bernd E. GROBE, beide gleichsam Publizisten und Soziologen, betonen, daß solche „Umfragen“ meist nur „Rundfragen“ seien. „Leider findet man in den Massenmedien häufig eine fehlende oder unscharfe Abgrenzung der Begriffe `Rundfrage` und `Umfrage`. Eine Umfrage sei ein Repräsentativ-Interview; die Zusammenstellung der Antworten mehrerer Individuen, um ein Stimmungsbild zu zeichnen, eine Rundfrage. (Brendel, 108f)

Als Interviewpartner kommen nicht nur ein oder zwei Personen in Frage, sondern eine Gruppe soziographisch unterschiedlicher Menschen. Als Gesprächsziel völlig ungeeignet ist die Beantwortung von „Wenn-Fragen“ (Beispiel: „Was würden Sie tun, wenn morgen ...“). Denn je zukünftiger das Thema und dessen praktische Folgen, desto diffuser und irrealer die Antworten - diese sind dann meist von der individuellen Augenblicksstimmung diktiert, die nichts zum Thema beiträgt, aber das Publikum irreführen kann.

6. Prominente

Das Gespräch dient zur Selbstdarstellung der befragten Person. Prominente benutzen die Gelegenheit des Interviews jedoch manchmal für eine übertrieben exhibitionistische Selbstdarstellung, wobei der Interviewer zum Stichwortgeber degradiert werden kann. Darum sollte das Gespräch in die Richtung „Vermenschlichung einer Glamour-Gestalt“ geführt werden. Dies kann u.a. mit folgenden Fragegegenständen gelingen:

- Wo sieht die Person ihre Schwächen?
- Wünsche, Hoffnungen, Enttäuschungen?
- Wie war die Beziehung zu den Eltern?
- Wie ging es in der Schulzeit?
- Erinnerungen an die Anfängerzeit
- Konfrontation mit Einschätzungen/Urteilen anderer Personen über den Interviewpartner
- Was haben andere Personen der prominenten Person Gutes getan? (=Gefühl der Dankbarkeit für Hilfe vorhanden?)

7. Gesprächsführung-Künstler

Die Gesprächsführung soll bewirken, daß eine hervorragende, vielleicht bizarre Persönlichkeit dem Publikum nahegebracht wird; und dies im Zusammenhang mit seinen Werken. Wenig Erfolg verspricht jedoch der Versuch, das Interview in eine solche Richtung zu lenken, daß beispielsweise ein Maler etwas über seine Bilder sagt. Selbst wenn er das kann, wirkt er auf eine gewisse Weise oberflächlich und als Künstler nicht besonders überzeugend.

Daher sollte das Gespräch zu persönlichen Erlebnissen und Erfahrungen geführt werden. Mit den Antworten kann ein Konzept zwischen Leben und Werk hergestellt werden. Die Fragen können beispielsweise über die Beziehung zur Mutter und zum Vater gestellt werden (und deren Rolle für den späteren Lebensweg), aber auch über entscheidende Begegnungen, Entschlüsse, Erfahrungen und Leitbilder.

8. *Politiker*

Politische Vorgänge sollen aus dem Blickwinkel der Akteure transparent gemacht werden. Die Gesprächsführung zielt zunächst darauf ab, einen aktuellen Vorgang mit dem Interviewpartner in Zusammenhang zu bringen. Wenn es jedoch darüber hinaus geht, der Interviewer also tiefer und nach Grundsätzlichem fragt, antwortet der Politiker meist vage und pathetisch. Der Interviewer kann dies nur verhindern, wenn er zu einer insistierenden Personenbefragung fähig ist, was mit einem großen Zeitbudget verbunden ist - und der Interviewpartner dazu bereit ist.

9. *„Helden“*

Die Gesprächsführung soll die Porträtierung einer herausragenden Person bewirken, die wegen ihrer Leistung bewundert wird und meist als Projektionsleinwand virulenter Wünsche und Sehnsüchte dient. Dies sind in der Regel Sportler - welche allerdings meist keine besonders geistvollen Kommunikatoren sind. Die Bonmots der modernen Helden sind durchweg nicht gewollt, ihre komischen Auftritte oft unfreiwillig. Auffällige Belege dafür sind die Interview-Tragödien mit den Tennisstars Boris Becker und Steffi Graf Ende der 80-er Jahre („Ja gut, im dritten Satz war ich weniger konzentriert ... jaja, der Aufschlag kam dann nach dem Break besser...“).

Helden-Interviews werden erst dann interessant, wenn das Gespräch zu einem Hintergrund führt - und der kann so aussehen: Die Sucht nach der Großartigkeit auf der einen Seite des Lebens, die Gewöhnlichkeit und Vergänglichkeit auf der anderen. Steffi Graf beispielsweise kann über ihre Steueraffäre befragt werden.

10. *„Menschen wie Du und ich“*

Das Interview soll ein Stück alltägliche Lebenswelt abbilden: Zwänge, Glückserlebnisse, Hoffnungen und Probleme sind sein Thema. Atmosphäre und Erlebniszusammenhang sind wichtig, was jedoch mit der Dokumentation eines Frage-Antwort-Spiels nur schwer zu vermitteln ist (eher mit einem erzählten Interview, angereichert mit Reportage-Elementen). Bei der Gesprächsführung muß bedacht werden: Tatsächlich sind die meisten Menschen in ihrer sprachlichen Artikulation nicht genügend geschult, oft auch viel zu unsicher, um das eigene Empfinden hinreichend klar in Worte zu fassen. (Haller, 143-151)

BIBLIOGRAPHIE

1. BLUMENAUER, Hartmut u.a.: „Einführung in die journalistische Methodik“; Leipzig 1985.
2. BRENDDEL, Detlef und GROBE, Bernd E.: „Journalistisches Grundwissen“; München 1976.
3. HALLER, Michael: „Das Interview - Ein Handbuch für Journalisten“; München 1991.
4. METZLER, Ken: „Creative interviewing - the writer's guide to gathering information by asking questions“; Englewood Cliffs; 1989.

CONSIDERAȚII GENERALE DESPRE ÎNVĂȚĂMÂNTUL LA DISTANȚĂ -introducere în învățămîntul la distanță mediat tehnologic-

RODICA MOCAN

ABSTRACT. On Distance Learning. An introduction to the computer mediated distance education. In the last 10 years, the term "distance learning" has been used especially in connection with the technologically mediated instruction, i.e. in connection with the use of the computer as an intermediary tool between the professor and the student. The massive development of the communicational technology in the past years made possible the remote connection between two or more PCs and the creation of the Internet. The education was one of the fields most positively influenced by this. The changes that take place in this field are very quick, and the number of studies or books published with standard technology is smaller. Meanwhile, resources about computerized distance education are found in large numbers in electronically magazines, or, simply, on web-sites specialized in classifying information connected to this new type of learning.

În abordarea unui astfel de subiect trebuie făcută o distincție clară între stadiul actual al învățămîntului la distanță din România și tendințele din acest domeniu în țările dezvoltate care au o lungă tradiție în această formă de învățămînt și care în ultimii trei ani înregistrează o dezvoltare fără precedent a învățămîntului mediat de computer.

Entuziasmul cu care este îmbrățișată această formă de învățămînt de către unele facultăți din România nu este străin de noile orientări din învățămîntul universitar privind autonomia financiară a facultăților, accentul căzând pe resursele extrabugetare. În această situație, forma de învățămînt la distanță devine interesantă pentru administratorii facultăților, fiind principala sursă extrabugetară, permițând creșterea – teoretic nelimitată – a numărului studenților.

Față de forma de învățămînt fără frecvență care a funcționat până în 1989 la anumite facultăți, diferențele sunt nesemnificative, legate mai ales de oferirea suporturilor de curs și de comunicarea între centru și studenți.

Contactul profesorilor cu studenții se face – asemenea învățământului clasic – în cadrul cursurilor concentrate și la examen, forma de examinare fiind cea clasică (examen scris sau oral).

În forma în care funcționează Centru pentru Învățământ la Distanță al Universității Babes-Bolyai, comunicarea dintre profesori și studenți se face prin intermediul “suporturilor de curs” editate și multiplicare de către Centru pe baza materialelor oferite de profesorii titulari ai disciplinelor respective. Materialele sunt expediate prin poștă la domiciliul studentului (nu fără probleme specifice unui regim în care infrastructura poștală nu este bine pusă la punct) împreună cu programul de studiu pentru semestrul (sau anul) respectiv unde sunt prevăzute o serie de cursuri intensive, programate pe durata mai multor săptămâni. (aprox.? ore/săpt, /sem). Programa de studiu este identică cu cea a cursurilor de zi, diploma oferită fiind identică de asemenea (lucru care nu este ignorat de către posibili candidați).

În privința folosirii tehnologiei informatice în învățământul la distanță, în cazul României problemele se pun la un cu totul alt nivel întrucât suntem departe de a fi supuși aceluși presiuni de piață care să trimită înspre pericolul supratehnologizării. Cu toate acestea, experiența ultimilor 10 ani ne arată că avem o propensiune înspre a îmbrățișa tendințe occidentale doar pentru că par a fi interesante, iar argumentele de ordin financiar care au lansat întreaga discuție în occident sunt valabile și la noi. Iată de ce considerăm a fi important să prezentăm argumentele favorabile și defavorabile învățământului mediat de calculator din perspectiva educatorilor implicați în aceste programe.

Parcurgând lucrări academice care abordează acest subiect, observăm că sunt folosiți diferiți termeni pentru învățământul la distanță prin intermediul calculatorului. *Online Instruction* este unul dintre termenii cei mai folosiți, acesta implicând accesarea prin intermediul rețelei Internet a informației stocate pe un server. Studentul are acces la rețea, accesând materialele prezentate la curs, studiindu-le independent și comunicând cu profesorul sau colegii prin email și/sau prin grupuri de discuții lansate în jurul temei cursului respectiv. Această formă de instruire are gradul cel mai mare de interactivitate, funcție de tehnologia existentă accesibilă studenților putând fi completată cu teleconferință sau sesiuni de chat și real-audio.

Termenul de învățământ la distanță (*distance education*) este mai larg, acomodând și forme de învățământ mixte: suporturi de curs de diferite feluri (casete audio, video sau CD) expediate prin poștă sau cursuri televizate sau prezentate prin video conferință.¹

¹ *** , Teaching at an internet Distance: The Pedagogy of Online Teaching and Learning, University of Illinois Faculty Seminar, final Report, Chicago, 1999, printed from the Internet

Considerente generale despre învățământul la distanță

Educația în sensul clasic al cuvintului duce imediat cu gândul la un schimb de informație dinspre un profesor spre mai mulți elevi-studenți, într-un spațiu fizic bine delimitat, la un moment de durată determinată (ora clasică de 50 de minute și pauza de 10 minute). Procesul educațional de transfer de informație este încadrat într-o instituție de un anumit grad care își asumă (împreună cu organul centralizat Inspectorat sau minister) coordonarea activității de instruire și determinarea numărului de ore/semestru sau săptămână, durata studiilor cât și ponderea fiecărei materii în cadrul unei anumite specializări. În ultimii ani, reforma învățământului se străduie să descentralizeze întreg sistemul - iar învățământul superior se află în fruntea acestui proces - transferând responsabilitatea determinării numărului de ore, a curriculei și a metodologiei de predare a unei anumite materii de la instituțiile centrale înspre facultăți, catedre și în ultimă instanță în responsabilitatea celui care asigură transferul de informație - profesorul.

Metodologia nu face obiectul acestei lucrări, dar nu putem să nu menționăm că în cadrul procesului educativ din România (și facem referire mai ales la învățământul superior deși principiile se aplică și învățământului pre universitar) predarea informației de la profesor la student s-a făcut cu precădere în sistem prelegere - curs, secondat de ore de seminar care au în esență rolul de a clarifica și fixa materia prin întrebări și eventual prin parcurgerea unor materiale suplimentare prezentate de către studenți sub forma unor referate.

În acest sistem relația principală este aceea de la profesor la student, profesorul fiind deținătorul informației care trebuie transferată iar studentul având mai ales rolul de receptor, accentul educațional căzând pe nevoia de a fixa și reproduce informația. Interactivitatea are un rol foarte restrâns, succesul procesului educațional fiind considerat atins atunci când studentul este capabil să reproducă o cantitate cât mai mare din materialul prezentat inițial.

Acest sistem este pliat pe sistemul socialist, centralizat chiar dacă el este regăsit și împrumutat din sistemul educațional francez (Balotă, 1999).

Schimbările rapide de la sfârșitul secolului XX și-au pus amprenta pe modul cum ne educăm poate mai mult decât pe alte domenii. *"Trecem printr-o ecluză, între o eră pe care o depășim rapid și alta în care am și intrat, dar pe care nu o vedem încă deslușit. Tot atât de cert este că Universitatea, în era informatică în care am intrat nu va mai semăna decât prea puțin cu aceea curentă încă în zilele noastre"* (Balotă, 1999, p.87). Deschiderea țării noastre după 1989 către occident ne-a adus în fața recunoașterii falimentului sistemului educațional, nu atât prin nivelul slab de instruire² (sunt cunoscute succesele - nu puține - ale elevilor și

² Menționăm din nou că nu ne propunem o analiză a exhaustivă a acestui aspect

studenților români) cât mai ales prin lipsa de valabilitate în contextul schimbărilor economico-sociale a unui astfel de sistem rigid, refractar la schimbare, incapabil să țină pasul cu cerințele de pe piața deschisă.

Să luăm în discuție câteva elemente constitutive ale procesului educativ și să trecem la o analiză în contextul acutal, luând mai ales ca exemplu de discutat sistemul educațional american, primul care a adoptat formele de învățământ la distanță mediate de computer.

Premisa de la care se pornește în formele de învățământ clasic este că procesul educațional are un singur sens, acela dinspre profesor înspre student, iar transferul are un caracter piramidal dinspre o sursă spre mai mulți receptori. De regula, baza piramidei este definită de numărul de studenți iar piramida are un singur vârf-profesorul.

Numărul de studenți este determinat de mărimea standard a unei grupe sau clase, mărime care ridică o seamă de probleme. Clasa poate să fie prea mare, numărul mare de studenți putând crea un sentiment de înstrăinare, de inhibiție și dezorientare. Comunicarea între studenții unei grupe este redusă de tipul de interacțiune (la seminar interacțiune în grup mare, la curs lipsește total), de momentul specific (într-un anumit moment un anumit individ poate avea o concentrare redusă datorată unei întregi serii de factori), de personalitatea fiecăruia (unii indivizi sunt extroverți, alții au dificultăți în a se deschide). Atunci când clasa este prea mică, se consideră că nu există cerere și cursul este desființat.

Învățământul la distanță tehnologic mediat³ schimbă radical această ecuație. Transferul de informație se face dinspre mai multe surse spre un număr de studenți care poate să varieze de la unul singur la un număr limitat doar de factori care vor fi abordați mai târziu în spațiul acestei lucrări, profesorul având rol de coordonator al procesului. Și direcția de deplasare a informației se schimbă, interacțiunea fiind foarte importantă mai ales între studenți, schimbul de opinii și de informații între aceștia fiind posibil prin grupuri de discuții mediate de instructor și liste de distribuție de știri. Rolul profesor - elev ia cu totul alte dimensiuni pentru că și comunicarea interpersonală are alte coordonate în spațiul virtual.

Probabil că unul dintre conceptele cele mai generatoare de confuzii în cadrul învățământului la distanță este problema spațiului. Învățământul clasic poate fi analizat adesea tocmai prin, calitatea spațiului de învățământ, baza materială de care dispune. Localizarea unei anumite instituții, pornind de la

³ Învățământ la distanță tehnologic mediat sau informatizat va fi termenul folosit pentru învățământul la distanță care folosește Internetul (pentru publicarea unor teme sau suporturi de curs) sau mijloace de comunicare electronice asincrone (e-mail) sau sincrone (tipuri de teleconferință sau programe chat)

amplasarea clădirii în cadrul unei localități, la accesibilitatea prin mijloace de transport până la confortul interior (lumină, căldură, mobilier) au o influență psihologică semnificativă asupra procesului de învățământ.

Învățământul la distanță informatizat

Ceea ce distinge însă învățământul la distanță de celelalte forme de învățământ este însăși distanța. “De la epistolele creștine al apostolilor până la încercările educaționale contemporane, funcția evidentă a învățământului la distanță este de a facilita tranzația de cunoștințe la distanță”, afirmă Yannis Karaliotas ⁴ în forumul de discuții generat în jurul problemei “distanței” în învățământ. Problema distanței geografice a fost rezolvată cu mijloacele tehnologice specifice fiecărei perioade – inclusiv în cazul epistolelor – iar odata cu apariția noilor tehnologii, distanța fizică a fost eliminată practic, putând vorbi chiar de rezolvarea asincronicității prin reducerea la maxim a perioadei de livrare a materialului.

În acest context, Nipper vorbește despre a treia generație de învățământ la distanță, definită de o înaltă interactivitate cu sens dublu, de la om la om, om la oameni și oameni-oameni determinată de tehnologiile de comunicație moderne (Computer Mediated Communication).

Prin intermediul computerului, această formă de instrucție amplasează individul într-un spațiu cu adevărat spiritual virtual. Spunem spiritual virtual pentru că individul rămâne localizat fizic în fața unui instrument tehnologic bine delimitat în spațiu dar care devine subordonat spațiului de interacțiune comunicațională, altul decât cel prin intermediul căruia se acționează. Coordonatele noului spațiu sunt toatal diferite de cele din procesul educațional clasic iar regulile de interacțiune interumană se redefinesc. Fără a aborda în profunzime acest aspect, menționăm doar că probleme legate de sexul subiecților (gender), rasă sau nevoi speciale, elemente care de regulă definesc și determină anumite tipuri de interacțiuni devin nesemnificative și nerelevante în acest spațiu comunicațional.

Ambientul real se poate construi de către fiecare și de regulă se definește ca un spațiu familiar (biroul sau chiar apartamentul propriu, sau un laborator de calculatoare) care oferă intimitate și eficacitate în comunicare. Tot de acest aspect trebuie să legăm echipamentul tehnologic propriu zis care poate să fie foarte sofisticat dar nu neapărat necesar, un calculator fără mari performanțe echipat cu un modem mediu fiind suficiente pentru a permite comunicarea asincronă prin e-mail și chiar accesarea Internetului în cazul în care suportul de curs este postat pe pagina dedicată cursului respectiv.

⁴ Karaliotas, Yannis, “Perceptions of ‘Distance’ in Education”, H801, April 2000, printed from the Internet (peer discussion in the H801-MAODE fora)

Desigur nu se poate reduce toată discuția la problema distanței și rezolvarea ei în diferite perioade funcție de tehnologiile existente căci însăși paradigma transferului de cunoștințe dintre actorii implicați în procesul educațional este mult mai complexă, cuprinzând elemente pedagogice, sociale și instituționale.⁵

Oricare ar fi forma specifică, învățământul la distanță oferă o alternativă de transfer a informației dinspre profesor înspre student prin comunicare asincronă, studentul intrând în posesia informației pe care trebuie să o asimileze într-un spațiu diferit de cel în care a fost emisă și la un moment diferit. Momentele de contact direct între profesor și student depind de multe ori de inițiativa studentului (care poate audia cursurile oferite de profesorul respectiv la învățământul de zi) sau de examinarea finală (orală).

Motivele care au făcut necesară forma de învățământ la distanță sunt diferite dar cele mai importante au de-a face cu limitele fizice ale universităților de a accepta un anumit număr de studenți, cererea fiind mult mai mare. Problemele principale ridicate de această formă de învățământ - evident într-o privire simplificatoare - țin de asincronicitatea comunicării care duce la rupturi în comunicare și de lipsa contactului uman dintre profesor și student sau dintre studenți, motivarea pentru studiu trebuind să vină puternic din alte surse decât mediul.

O privire asupra unor aspecte legate de învățământul la distanță informatizat în statele industrializate

Învățământul la distanță a devenit un subiect de controversă în ultimii ani în mediul academic fiind îmbrățișat cu entuziasm de anumite universități și privit cu dispreț de profesori de la altele.

Există voci pro și contra, fiecare aducând argumentul experienței în domeniu. Mai interesant însă este că polemica nu este între profesori, deși și aceștia se plasează pe poziții uneori contradictorii - cei care îmbrățișează tehnologia și cei care tem de ea. Disputa majoră este cauzată de presiunea exercitată de administratorii programelor la distanță care, secondăți de companiile de calculatoare și comunicații - motorul comercial al acestui proces - proiectează programe cu număr - teoretic - nelimitat de studenți, fără a ține cont de provocările de ordin pedagogic și metodologic educațional a unei astfel de schimbări de paradigmă. Feenberg (1999), citându-l pe Andrew Ure, face o paralelă între Revoluția industrială din sec. XIX și "tehnologizarea învățământului". După opinia sa, aceasta este direcția pe care o ia învățământul prin oferirea unor instrumente educaționale prin Internet

⁵ Nippers, S 1989 Third generation distance learning and computer conferencing. In Mineweave: Communication <http://www.icdl.open.ac.uk/minweave/mindweave.html>

sublementate de performanțele câtorva profesori “stea”. Aceștia sunt secondai de un personal de nivel inferior care au sarcina de a informa studenții despre suporturile de curs sau data testelor.

Problema majoră pe care o vede Feenberg este dacă în cadrul dezbaterii actuale privind rolul computerului în viitorului învățământului superior nu cumva există tendința de a lua dreptul profesorilor de a decide cu privire la această problemă. Prin instrucția mediată de calculator înțelegem folosirea calculatorului ca vehicul pentru editarea, împachetarea, transmiterea și accesarea informațiilor transferate dinspre profesor spre student sau folosirea acestuia pentru interacțiunea dintre actorii implicați în procesul educațional. Transmiterea se face prin intermediul rețelei de calculatoare conectate la Internet, folosindu-se atât e-mailul cât și protocoalele hypertext specifice WWW.

În statele occidentale – atât cele cu tradiție academică de mai multe secole (Anglia, Franța, Germania) cât și cele care au avut o ofertă academică importantă în ultimul secol (mai les SUA) – învățământul la distanță a luat forma învățământului prin corespondență, care are deja o istorie de mai multe sute de ani. Nu este deci de mirare că tot statele cu tradiție în învățământul la distanță – care de altfel dețin și supremația asupra unor mijloace moderne de comunicare – au fost primele care au făcut transferul înspre învățământul la distanță mediat de computer. Noile tehnologii informaționale par a putea să rezolve o parte dintre problemele legate de transferul de informație.

Prin intermediul calculatorului, asincronicitatea ia alte dimensiuni, e-mailul fiind transmis aproape instantaneu, răspunsul la o problemă putând veni în aceeași zi, sau – prin intermediul unor programe de chat – comunicarea poate fi, practic, sincronă.

Iată cum cum arată un model de învățământ computerizat la distanță propus de Paul West, director al Centre for Lifelong learning din Africa Centrală, prezentat la conferința “Educational Technology 2000”, Singapore, 1996:

“Impactul tehnologiei asupra educației nu ar trebui subestimat....

Un student se poate înscrie la un colegiu ales oriunde în lume și să plătească taxa de înscriere prin ordin de plată sau carte de credit. Odată ce plata a fost confirmată, materialul de studiu este livrat studentului prin e-mail și I se oferă acces la zone restricționate prin parole pe WWW unde materialul de studiat este disponibil. Acum studentul poate să salveze materialul pe propriul computer sau poate continua să studieze on screen (pe linie telefonică). Studentul poate decide să listeze materialul (colegiul este responsabil doar de livrarea materialului, duplicarea nemaicăzând în sarcina lui).

Acolo unde sunt necesare teme sau referate, două metode pot fi folosite, fie efectuarea temei cu procesorul de text și trimiterea acestia prin e-mail ca attachment, fie completarea unui formular direct pe Web. Documentele Web pot

fi interactive și acolo unde există întrebări tip test, computerul server poate imediat nota testul și oferi nota în câteva secunde. Notele pot fi de asemenea imediat adăugate în catalog (foaie matricolă).

Asistență personală poate fi oferită prin e-mail sau prin conferințe în timp real. Studenții unei clase pot interacționa prin programe de conferință.

Acest sistem educațional care folosește Internetul ar trebui să acopere toate nivelele; de la utilizatori care au abia access email până la cei care au posibilități de teleconferință.

În multe cazuri studenții nu au calculatoare sau nici electricitate, telefoane sau modemuri. În aceste situații, centre comunitare de informații sau centre de studii s-ar putea să ofere o soluție. O structură comunitară este capabilă să achiziționeze un PC sau să atragă subscripții de la membrii comunității sau donații de la companii. Studenții ar putea asistați de un tutor să aibă acces la tutori de oriunde din lume.

*Școli care au laboratoare de computere pot avea acces la Internet prin sisteme relativ simple, similare cu cele ale unui individ care lucrează de acasă. Grupurile pot fi lăsate să "Surfeze" Webul în căutarea unor informații pentru teme sub supravegherea unui profesor."*⁶

Deși reținerea față de acest tip de educație este motivată de lipsa echipamentului sau cunoștințele de bază pentru operarea calculatoarelor, colegiile trebuie să dezvolte programe și infrastructură care să facă față competiției internaționale în acest domeniu.

Forțele de piață au dus la dezvoltarea fără precedent a tehnologiilor informaționale, iar apoi au căutat domenii de aplicabilitate. Un exemplu de dezvoltare a conceptului de interacțiune la distanță este dat de domeniul medical.

Odată ce am acceptat ideea interacțiunii la distanță care implică minimum o sursă și un receptor folosind drept suport o infrastructură comunicatională, deschiderile sunt uimitoare. Chirurgia laparoscopică a introdus o tehnică de operare prin intermediul unor instrumente introduse în corpul uman prin câteva incizii minimale, întregul proces fiind urmărit prin intermediul unei camere video introduse deasemenea printr-o incizie. Instrumentele chirurgicale clasice au fost înlocuite cu altele care prin forma lor pot ajunge în acele părți ale organismului care pot fi operate prin această metodă, aplicată deja pe scară largă. Parte importantă în pregătirea chirurgilor pentru a opera cu această metodă este mânuirea noilor instrumente care prin forma lor sunt neobișnuite. Un pas înainte a fost făcut atunci când a fost adaptat un robot industrial care să preia mișcarea chirurgului cu instrumentele clasice și să o transmită instrumentelor introduse în corpul pacientului.

⁶ West, Paul, "On Line Education in Developing Countries", *Technikon South Afrika*, 1996 (printed from the Internet on March 2, 2000, 1:30 PM <http://pgw.org/pw/sf2000.htm>)

Chirurgul nu mai are contact direct cu pacientul ci - urmărind monitorul cu imaginile video, operează "la rece", calculatorul preluând mișcarea și prin intermediul roboților o transmite instrumentelor care operează pacientul. Cu alte cuvinte, operație la distanță. De aici până la operația la mare distanță nu mai era decât un pas. Astfel de operație a avut loc între o universitate din Statele Unite și un spital din Asia, unde un profesor american a operat prin intermediul calculatorului un pacient aflat la celălalt capăt al lumii - evident asistat de chirurghi la fața locului, operația fiind și o lecție la distanță urmărită de câteva sute de studenți.

Desigur, acesta este unul dintre exemplele - aflate la extrema de vârf - ale aplicabilității tehnologiilor informaționale. "Piața educațională" nu a putut fi ignorată fiind evident unul dintre domeniile în care tehnologiile informaționale sunt la ele acasă.

Până în ultimii ani, educația la distanță a fost copilul vitreg al lumii academice. Acum este promovată, dar nu atât de profesorii care au profesat în domeniu cât mai ales de administratorii universităților care întrevăd potențialul financiar și companiile de calculatoare și telecomunicații care au motive similare (Feenberg, 1999)⁷. În acest caz, principalele motivații administrative sunt reducerea cheltuielilor existente, creșterea numărului de studenți (limitat în cazul învățământului de zi) care duce implicit la creșterea bugetului facultăților, împachetarea și promovarea cursurilor ca produse de marketing.

Formele tehnologice cu care este îmbrăcat produsul educațional sunt diferite, de la cursuri înregistrate pe casete video sau audio și distribuite studenților (prin satelit, Web sau prin alte mijloace), la forme combinate de comunicare asincronă - prin email - și sincronă - prin teleconferințe. Un lucru este însă clar: forma nu poate înlocui conținutul. Un curs plictisitor nu va deveni interesant doar pentru că este livrat *online*. (Daniel McGinn, 2000)⁸. Este evident că tehnologia nu este predefinită ci este un mediu, un spațiu pe care profesorul trebuie să îl însuflețească, metodologia de predare trebuind să se adapteze mediului de comunicare.

Tipul de tehnologie folosită este supusă unor limitări care țin de accesibilitatea studenților la tehnologia respectivă, de limita lărgimii de bandă sau a infrastructurii existente. Oricare ar fi însă posibilitățile tehnologice, reproducerea proximității nu este posibilă, experiența contactului la clasă neputând fi înlocuită (Feenberg, 1999). Aici se ridică mai multe probleme; maturitatea și motivația studenților trebuie să fie suficiente pentru a înlocui stimulii de natură socială care în mod normal motivează un student. Rămâne

⁷ Feenberg, Andrew, "Distance Learning: Promise or Threat?", *Crosstalk*, Winter, 1999 (printed from the Internet on October 1999)

⁸ McGinn, Daniel, "College online", *Newsweek*, March, 2000 (printed from the Internet on May, 2000)

un fapt că rata cea mai mare a abandonului revine studenților de la cursuri online, “călcâiul lui Achile al programelor la distanță de-a lungul istoriei”, spune Brian Muller de la Universitatea din Phoenix care a început să ofere cursuri online din 1989. (McGinn, 2000). Cheia pentru a rezolva această problemă constă în crearea unui spațiu profund social *online*. Iată o sarcină demnă de era comunicațiilor din mileniul trei.

Profesorul Feenberg consideră însă că metoda clasică de comunicare “pe lungimi de bandă restânsă” și cu costuri minime (în ceea ce privește conectivitatea și echipamentul) este scrisul. Există o experiență vastă în depășirea limitelor acestui mijloc de comunicare, scrisul nefiind un substitut al comunicării directe ci un alt mijloc de expresie (Feenberg, 2000). Scrisul nu limitează comunicarea ci îi dă noi dimensiuni. În acest context, educația *online* are cu totul alte perspective. Sunetul și imaginea au fost introduse în ultimul timp ca mijloace de comunicare tot mai accesibile pe Internet; cu toate acestea, SCRISUL trebuie să rămână elementul principal de comunicare, scheletul în jurul căruia alte tehnologii și experiențe construiesc și dezvoltă mediul de învățare.

BIBLIOGRAFIE

1. Balotă Nicolae, *Explorări în Istoria Universităților Europene*, în Magazin Istoric, dec 1999, p.33
2. Feenberg, Andrew, “Distance Learning: Promise or Threat?”, *Crosstalk*, Winter, 1999 (printed from the Internet on October 1999)
3. Karaliotas, Yannis, “Perceptions of ‘Distance’ in Education”, H801, April 2000, printed from the Internet (peer discussion in the H801-MAODE fora)
4. McGinn, Daniel, “College online”, *Newsweek*, March, 2000 (printed from the Internet on May, 2000)
5. Nippers, S 1989 Third generation distance learning and computer conferencing. In Mineweave: Communication
<http://www.icdl.open.ac.uk/minweave/mindweave.html>
6. West Paul, 1996, *On-Line Education in Developing Countries*, printed from the Internet on March 2, 2000, [<http://pgw.org/pw/et2000.html>]
7. West, Paul, “On Line Education in Developing Countries”, *Technikon South Afrika*, 1996 (printed from the Internet on March 2, 2000, 1:30 PM <http://pgw.org/pw/sf2000.htm>)
8. ***, “Teaching at an internet Distance: The Pedagogy of Online Teaching and Learning”, University of Illinois Faculty Seminar, final Report, Chicago, 1999, printed from the Internet
9. Feenberg, Andrew, “Whither Educational Technology”, Peer Review Vol.1, nr.4, Summer 1999
10. McClintock, R, “Power and Pedagogy: Transforming Education Through Information Technology” Cumulative Curriculum Project Publication #2, New York Institute for Learning Technologies, 1992, online source:
http://www.ilt.columbia.edu/text_version/academic/texts/mcclintock/pp/contents.html

ZIELE UND FUNKTIONEN DER EVALUATION

CĂLIN RUS

ABSTRACT. Aims and Functions of Evaluation. Through evaluation, we want to achieve many purposes. These aims depend on the perspective through which we observe evaluation and its results. For a practicable evaluation of quality, which is based on quality consciousness of fields in study and the teaching process, it would be the best to develop a model, which contains the connection between internal and external evaluation. By internal evaluation we understand a self-evaluation, which is carried out by the person itself. The next step is the external evaluation or the so-called „Peer Review“. Through the external evaluation, the results of the internal evaluation are rated critically. The self-evaluation must be carried out thoroughly, so that we obtain a sincere profile of the field-evaluation. After that, the results of the self-evaluation serve as material for the external evaluation. The strengths and the weakness will be evaluated by it.

Alle Ziele einer Evaluation kann man in vier große Funktionen und Zielsetzungen zusammenfassen:

1 -EVALUATION als Verfahren zur Verbesserung der Transparenz umfaßt zwei wichtige Seiten:

A -Öffentliche Darlegung von Studienangeboten.

B -Breitere Öffentlichkeit von Lehrenden und ihre Hochschulen.

2 -EVALUATION als Verfahren zur Förderung der Qualitätsentwicklung, richtet sich primär auf organisatorische und strukturelle Aspekte des Lehr- und Studienbetriebs.

3-EVALUATION als Grundlage eines Leistungsvergleiches der Hochschulfachbereiche und schließlich selbstverständlich die Möglichkeit eines „Ranking“.

4 -EVALUATION als Grundlage einer leistungsbezogenen Mittelvergabe die durch Hochschuleleistungen von Ministerien erfolgen kann.

Im Zusammenhang mit diesen Zielen und Funktionen der Evaluation muß man unbedingt auf einige Aspekte der Qualität achten, um festzustellen, was man durch Qualität versteht.

Im Grunde können fünf verschiedene Ausprägungen der Qualität unterschiedet werden.

1 - Durch QUALITÄT kann man einen Ausbildungsprofil der Absolventen eines Studienganges betrachten: Kenntnisse, Fähigkeiten, Qualifikationen, alle Ergebnisse einer Ausbildung.

2 -QUALITÄT als Resultat eines hohen Maßes an Konsistenz und Kohärenz eines Ausbildungsprozesses. Der Schwerpunkt liegt in dieser Hinsicht auf die Organisation des Lehrers.

3 -QUALITÄT als Kongruenz in einem Fachbereich zwischen der Ausbildungspraxis einerseits und den Erwartungen andererseits

4 - QUALITÄT kann auch als Ausdruck eines Verhältnisses zwischen eingesetzten Mitteln und den damit erzielten Ergebnissen betrachtet werden. QUALITÄT ist in diesem Fall ein Ergebnis eines effizienten Einsatzes der Mitteln, und was man mit diesen Mitteln realisiert hat.

5 - Als Letztes wird QUALITÄT als Prozeß der Qualifizierung zwischen Beginn und Abschluß eines Studiums betrachtet.

Selbstverständlich, können diese fünf Qualitätsdimensionen nicht in gleicher Maße relevant sein. Diese Differenz kann einerseits in demselben System, oder in verschiedene Systeme, wo diese Dimensionen kommen, auftauchen. Es hängt ab, was für ein Ziel die Evaluation, die durchgeführt wird hat, und wie in diesem System die Qualität beobachtet wird.

Also damit man über die Intensität der Qualität sprechen kann, muß man unbedingt eine Messung dieser Qualität betrachten. Wenn wir über diese Messungen sprechen, insbesondere über Qualitätsmessungen, können wir über zwei Ansätze unterscheiden:

1 -Messung der Qualität durch objektive Indikatoren und standardisierte Leistungsparameter.

2 - Bewertung von Qualität -Urteile der Experten. Für eine durchführbare Qualitätsbewertung, die sich auf das Qualitätsbewußtsein von Fachbereichen im Studium und Lehre konzentriert, wäre es am besten, ein Modell zu verwenden, das den Zusammenhang von interne und externe Evaluation enthält, so wie es auch der Wissenschaftsrat empfohlen hat.

Durch eine interne Evaluation kann man andererseits eine Selbstevaluation die selbst durchgeführt wird verstehen. Die Antworten zu den Fragen bei einer Selbstevaluation sollen eine kritische Selbstreflektion beibringen, ebenso einen Profil über die Stärken und Schwächen der Lehre sowie einen Profil des Entwicklungs- und Zukunftspotential der Lehre.

Eine Selbsteinschätzung des Fachbereichs ist eine Selbstdefinition innerhalb des Profils der Hochschule.

Also die erste Stufe einer Evaluation sollte die Selbstevaluation sein. Sie sollte keinesfalls eine Routinarbeit oder eine Pflichtübung sein. Sie ist eine kritische Überprüfung von Studium und Lehre und darf nicht als eine mechanische Arbeit betrachtet werden.

Die Selbstevaluation ist sehr wichtig für die Gründung eines realen Profils eines Fachbereichs.

Deutlich muß es werden auch zu welchen Zweck die Selbstevaluation dient . Dadurch will man sagen, daß eine Selbstevaluation verschiedenen Interessen dienen kann.

Wenn eine interne Selbstevaluation durchgeführt worden ist und man die Ergebnisse dieser Evaluation schon hat, als zweite Stufe wird eine externe Evaluation oder eine sogenannte externe Begutachtung „Peer Review“ durchgeführt.

Die Aufgabe dieser externen Evaluation ist, die Ergebnisse von der internen Selbstevaluation kritisch zu bewerten.

Von erheblicher Bedeutung für die Akzeptanz und das Funktionieren des Evaluationsinstrumentariums, ist die Auswahl der externen Gutachter.

Sie müssen aufgrund besonderer Leistungen in Forschung und Lehre innerhalb eines Faches anerkannt sein. Insbesondere wäre die Verbesserung der Lehre als Ziel der externen Gutachtergruppe zu prüfen. Dabei ist es sehr wichtig folgende Aspekte zu berücksichtigen:

A – Die Definition von Studienzielen und ihre tatsächliche Ausrichtung auf Interessen, Ansprüche, Erwartungen, die einer Hochschulausbildung entgegengebracht werden.

B -Organisation, Aufbau und Dauer des Studiums entsprechend der definierten Ausbildungsziele und Profile.

C -Die Ausrichtung des Fachbereichs und seiner Ziele auf das Gesamtprofil der Hochschule.

D –Die Konsistenz und Kohärenz des Lehrangebotes, sowie dessen Transparenz für die Studierenden.

E -Die Integration der Forschung bzw. einzelner Forschungsschwerpunkte in die universitäre Lehre, sowie die angemessenen Berücksichtigungen von Aspekten der beruflichen Praxis.

F -Bei Fachhochschulen, die Integration des besonderen Praxisbezugs, sowie die Aktivitäten im Bereich praxisbezogener Forschung und Entwicklung in die Lehre.

G -Die Koordinierung des Lehrangebotes, die Verortung der einzelnen Hochschullehrer und Dozenten im Lehrbetrieb sowie die Einbindung in die einzelnen Ausbildungsphasen.

H -Die Wirksamkeit von Maßnahmen in Schwachstellen sowie der fachbereichsinternen Kommunikation und Abstimmung.

I -Aufbau und Organisation der Studiumberatungsangebote der Betreuung von Studierenden, sowie der Prüfung.

J - Maßnahmen zur strukturierten Ausbildung und gezielten Förderung des wissenschaftlichen Nachwuchses.

Das sind die Maßnahmen, die der Wissenschaftsrat für die Verbesserung der Qualität der Lehre für sehr wichtig hält. Obwohl diese Aspekte der Lehre sehr wichtig sind, werden auch andere Aspekte beobachtet.

Neben der Prüfung der Verbesserung der Lehre, hält der Wissenschaftsrat Daten und Kennzahlen zu folgenden Aspekten von Studium und Lehre für relevant und in Verbindung mit einer angemessenen Interpretation im Gesamtzusammenhang des Lehr- und Studienbetriebs eines Fachbereichs für aussagekräftig. Die folgenden Daten und Kennzahlen sind sehr wichtig an was die Lehre betrifft, sowohl für die quantitativen als auch für die qualitativen Aspekte die sie äußern:

- Anzahl der Studienanfänger: männlich, weiblich, Ausländer, erstes Hochschul- und Fachsemester.

- Zugangsberechtigung der Studienanfänger

- Zahl der Diplom- Vorprüfungen- Zwischenprüfungen, sowie Angaben zur Notenverteilung.

- Fachstudiendauer und Studienzeiten bis zum Vordiplom- zur Zwischenprüfung.

- Zahl der Absolventen.

- Zahl der Studienabbrecher oder -wechsler einschließlich des Zeitpunktes des Abbruchs oder „Studiengang bzw. Hochschulwechsels.“

- Anteil der Teilzeitstudierenden an der Gesamtzahl eines Fachbereichs

- Angaben zur eventueller Erwerbs – Berufstätigkeit und deren Umfang

- Fachstudiendauer und Studienzeiten bis zur Abschlußprüfung.

- Gesamtdauer der Examenphase.

- Durchschnittsalter der Studienanfänger und Absolventen.
- Betreuungsverhältnis (Zahl der Studienanfänger, der Studierenden im Dritten Fachstudienjahr an Fachhochschulen bzw. im vierten Studienjahr an Universitäten) im Verhältnis zur Zahl der Professoren und wissenschaftlicher Mitarbeiter: beide Kategorien sollen getrennt beobachtet werden.
- Zahl der Betreuten Abschlußarbeiten pro Prüfer
- Durchschnitt der Gesamtnote und statistische Verteilung bei den Abschlußprüfungen
- Lehreexporte und -Importe (Dienstleistungen für andere Fächern bzw. von dort in Anspruch gewonnene Ausbildungsleistungen).
- Allgemeine Rahmenbedingungen für Studium und Lehre (z.B. räumliche und sachliche Ausstattung, Bibliothek).
- Promotionszahlen, Intensität und Dauer sowie die entsprechenden Daten zur Habilitation.
- Angaben zum beruflichen Werdegang von Absolventen grundständiger Studiengänge sowie von (Promovierten und Habilitierten) Nachwuchswissenschaftler.

Wie man es von den Daten dieser Teilaspekten beobachten kann, gibt der Wissenschaftsrat besondere Bedeutung den Hinweisen für den beruflichen Werdegang und Erfolg von Absolventen. Die Informationen erlauben Rückschlüsse auf die Relevanz des Ausbildungsangebotes mit Blick auf die möglichen Erwartungen des Arbeitsmarktes und fordern die am Berufsfeldern orientierte Optimierung der Lehre.

Zuletzt wäre noch zu sagen, daß die externe Bewertung, die durch Fachgutachter durchgeführt sein sollte, die Selbstdarstellung eines Fachbereichs kritisch überprüfen soll, die vorgelegten Daten im Gesamtzusammenhang interpretieren, auf Schwächen in der Lehre verweisen und die eigenen Anstrengungen des Fachbereichs zur Qualitätsentwicklung zu unterstützen.

Sehr wichtig ist auch der Zusammenhang zwischen den zwei Stufen der Evaluation: Interne und Externe Evaluation.

Die Selbstevaluation muß sehr gründlich durchgeführt werden, damit man einen ehrlichen Profil der Selbstevaluation des Fachbereichs bekommt. Nachher werden die Ergebnisse dieser Selbstevaluation Material für die externe Bewertung dienen und dadurch werden die Stärken und die Schwächen eines Fachbereichs beurteilt.